दुरित तिमिराला, महुना गुणखानि:
हुह हृदमी अंतरीति मनसाद दिसुवे.

मनी [illegible], [illegible] मरणाः
[illegible] दीन [illegible], [illegible] मम मंदर्दे.

[illegible] [illegible], [illegible] नामनदेवा
[illegible] [illegible], [illegible] मदपिवे.

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
तेव [illegible] [illegible], [illegible] मे.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

શ્રી મંદીર સ્વામીની આરતી.

ઓ ભવી માંગોરે સેવો—એ દેશી.

આરતી કરીયેરે રંગે, શ્રી મંદીર પ્રભુની ઉમંગે;
પંચ દિપકનેરે પુરી, આરતી કરીયે ચોગતિ ચૂરી. આરતી. ૧
ભવ ભય ભાંગીરે જાગે, પંચ ભી ગતિ પ્રભુ પાસે માગો;
ઈન્દ્રાદિકનીરે કરણી, વરશ્રુતાં કેમ જાયે વરણી આરતી. ૨
સુરપતિ હરખેરે આવે, દેવ દેવી પરીવારને લાવે;
ઉલસિત વદનેરે ઓલે, જગમાં નહિ પ્રભુ કો તુજ તોલે. આરતી. ૩
મહાવિદેહમાંરે વસીયા, રાણી રૂક્ષ્મણી કેરા રસીયા;
પુંડરગીરીમાંરે સોહે, પ્રભુ મુખ દેખી ભવિજન મોહે. આ. ૪
માતા સત્યકીરે જાયા, શ્રી શ્રેયાંસ ભૂપતિ કુલ આયા;
જય જય વરતેરે આજે, પ્રભુ ગુણ ગાવો મધુર અવાજે. આ. ૫
મનોહર નાટકરે કરીયે, તો ભવ નાટકમાં નવી ફરીયે;
ત્રિભુવન સ્વામીરે દીજે, અંતરામરપદ કરજો કોજે. આ. ૬
તેમ તુમે પામીરે ભાવે, જન્મ મરણના ફેરા જાવે;
અંતરજામીરે વાહલા, રસીક ચંદ્ર શીવ સુખ રહીયાલા. આ. ૭

—※—

ગોડીપાર્શ્વનાથનું સ્તવન.

દોહરો.

વદન અનોપમ ચંદલો, ગોડી મંડણ પાસ;
પ્રત્યક્ષ પરચા પુરે, સકલ મનોરથ ખાસ.

દોહા.

[illegible]

સેસલીયે કાંસલીયે, મેહસાણે હો મેડતે નિવાસ. ગોડી૦
તું ભરૂચ તું ઇડરે, બુહાડે હો તુંહી જગડીયા ગામ;
તું દેલવાડે વડોદરે, ડુંગરપુર હો ગંધારે વખાણું; ગોડી૦ ૧
ઠડી આહેરે આબુએ, શત્રુંજય હો વાંદુ ગિરનાર;
વીજુવે રાધનપુરે, વડાલી હો સામેરા સાર. ગોડી૦ ૧
વીસલનગરે વ્હાલ હો, ડભોઇ હો બડો જીનરાજ;
વાડી ચેલણુ પાસજી, વેરાવલ હો વડલી શીરતાજ. ગોડી૦ ૧૪
સુહરી પાસ ચેવલા, અહિચ્છત્તો હો આનંદો રાય;
નાગપુર બીંબાપુરે, નાડલાઇ હો ભીલડીયે મન જાય. ગોડી૦ ૧૫
ગાડરીયે માંડવગઢે, તંજાવર હો પીરોજાબાદ;
કુંભલમેરે ગાજીયો, રાણપુરે હો સમર્યો દે સાદ. ગોડી૦ ૧૬
તું નાડોલે માંડીયો, સિદ્ધપુરે હો તું દીવ મોઝાર;
ચિત્રકુટે ચંદ્રાવતી, આઘાહડે હો વંચવાલે પાસ. ગોડી૦ ૧૭
મરહટ્ટ મથુરા જાણીયે, વાણારસી હો તું પાસજીણંદ;
તું સમીયાણે સાંભર્યો, તીજારે તું હો જીણચંદ. ગોડી૦ ૧૮
વીકાનેરે વાંકલા, અજમેરે હો ડાડીઆલો પાસ;
ઈડ્રવાડે કંટાલીયે, બાંટે હો તું લીલવિલાસ. ગોડી૦ ૧૯
જાગર મોરી આંતરે, જવાલી હો કરજ્યો ભાલ;
છિન્ન હોવે ખીવચીપુરે, પ્રકોસર હો વાલે મન વાળ. ગોડી૦ ૨૦
સલખપુરે સીંધુ જ્યો, મુંજપુરે હો સોંઠીંગો પાસ;
અમદાવાદ મનોહરૂ, કંબોઇ હો તું પાલીપાસ. ગોડી૦ ૨૧
ચોકસો આઠે આગલે, નામે કરીહો થુણીયા જીનરાજ;

કલશ.

ત્રેવીસમા જીનરાજ જાણી, હૈયે આણી વાસના,
નર અમર નારી સેવ સારી, ગાઈએ ગુણ પાસના;
વિનયકુશલ ગુરૂ ચરણ સેવક, ગોડી નામે ગહ ગહે,
કલિકાલ માંહે પાસ પ્રગટ, સેવા કરતાં સુખ લહે. ગોડી. ૩૬

સંપૂર્ણમ્

—※○※—

પાર્શ્વનાથનો છંદ.

રાગ પ્રભાતી કડખો.

પાસ જીનરાજ સુણી આજ સંખેસરા,
પરમ પરમેસરા વિશ્વ વ્યાપ્યો;
ભીડ ભાગી જરા જાદવાની જઈ,
થીર થઈ સંખપુરી નામ થાપ્યો. પાસ૦ ૧
સાર કરી સારી મનોહારી મહારાજ તું,
માની મુજ વિનતિ મન માચી;
અવર દેવાતણી આશી કુણકામની,
સ્વામીની સેવના એક સાચી; પાસ૦ ૨
તુંહી અરિહંત ભગવંત ભવ તારવો,
વારવો દુઃખ ભય વિષમ વાટે;
તુંહી સુખ કારવો સારવો કાજ સો,

[illegible] શ્યામ મારે: પ્રાણ૦ ૩
[illegible],
[illegible]
[illegible],
[illegible] પ્રાણ૦ ૪
[illegible],
[illegible]
[illegible],
[illegible] પ્રાણ૦ ૫
[illegible]
[illegible]
[illegible],
[illegible] પ્રાણ૦ ૬
[illegible].
[illegible],
[illegible],
[illegible] પ્રાણ૦ ૭
[illegible],
[illegible]
[illegible]
[illegible] પ્રાણ૦ ૮

હમીરપરે પાસ પ્રણમું વંદી નવલખા,
ભીડભંજન પ્રભુ ભીડ ભાગે;
દુઃખ ભંજન પ્રભુ ડોકરીયા નમું,
પાસ છીરાઉલા જગત જાગે; પાસ૦ ૯

અવંતી ઉજ્જેણીયે સહસફણી સાહેબા,
મહીમાવાદે કોકો કડેરા;
નારંગા ચંચુચલા ચવલેસરા,
તીવરી ફલવિહાર નાગેંદ્ર નેડા. પાસ૦ ૧૦

પાસ કલ્યાણ ગંગાણી પ્રણમીયે,
પલ્લવિહાર નાગેંદ્ર નાથા;
કુર્કુટેસરા પાસ છત્રાઅહી,
કમઠ દેવે નમ્યા સહુ સાથા; પાસ૦ ૧૧

તીમરી ગોગો પ્રભુ દુધીયા વલ્લભા,
સંખલ ધૃત કલ્લોલ ભુહા;
શીંગડમલા પ્રભુ પાસ ઝોટીંગજી,
જાસ મહિમા નહી જગત ગુહા; પાસ૦ ૧૨

ચોરવાડી જીનરાજ ઉંડામણી,
પાસ અજાહરા નેવનંગા;
કાપેડરા વજેમો પ્રભુ ઊછલી,
સુખસાગર તણા કરીયે સંગા; પાસ૦ ૧૩

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

સાચ જાણી સ્તવ્યો, મન્ન માહરે ગમ્યો,
પાસ રૂદયે રમ્યો, પરમ પ્રીતે,
સમીહીત સીદ્ધી, નવ નિધિ પામ્યો સો,
તુજ થકી જગતમાં કો ન જીતે; પાસ૦ ૧૯
કાજ સો સારજે, શત્રુ સંહારજે,
પાસ સંખેસરા મોજ પાઉં;
નિત્ય પ્રભાતે ઉઠી નમુ નાથજી,
તુજ વિના અવર કુણ કાજે ધ્યાઉં; પાસ૦ ૨૦
સંવત અઢાર એકાસીયે, ફાલ્ગુન માસેયે,
બીજ ઉજવલ પખ્ખે છંદ કરીયો;
ગૌતમ ગુરૂ તણા વિજય ખુશાલને,
ઉત્તમે સંપદા સુખ વરીયો; પાસ૦ ૨૧

સમાપ્ત.

પારસનાથનો રાસડો

ગરબો

૧

પ્રભુ પારસનાથને વાંદીએરે લોલ,
એના નામથી તે નવનિધિ પામીયેરે લોલ
રૂડા રૂઢીયાળા પ્રભુજીને વાંદીયેરે, લોલ
પ્રભુ.

સાખી.

પ્રેમ [illegible] કરી, પ્રભુને પામિયે
ભક્તિ કરીયે ભાવથી, ભાવ ભજે પરમિશ

[illegible] નિરંજન નગાર ગુણાતીતે નામને [illegible]
[illegible] ઉપર્યાં, [illegible] પ્રભુ [illegible]
[illegible] પંચાશગરે હોત, પ્રભુ ૧
[illegible] હોત.

સાખી.

[illegible]

[illegible] પ્રભુ ૨

[illegible]

[illegible]

પાર્શ્વનાથજીનાં નામ.

	નામ.	ઠેકાણું.
	ક	
૧	કેશરીયા પાર્શ્વનાથ	ભદ્રાવતી (ભાંદક) નાગપુર રેલવે વર્ધા થઇને.
૨	કલિકુંડ ,,	કલીકોટ પાસે તીર્થ છે.
૩	કલોલ ,,	કચ્છ સુથરી ગામમાં છે
૪	કરહેડા ,,	કેશરીયા જતાં રસ્તામાં ચીતોડ અને ઉદયપુર વચ્ચે સ્ટેશન છે.
૫	કલ્પદ્રુમ ,,	મથુરા
૬	કરડા ,,	
૭	કલરા ,,	
૮	કાપેડા ,,	જોધપુર રાજ્યમાં કાપેડા ગામમાં
૯	કલ્યાણ ,,	વીશનગર તથા ઉદરામાં
૧૦	કામીક ,,	ખંભાતમાં છે.
૧૧	કેલી ,,	
૧૨	કોકા ,,	પાટણમાં કોકાના પાડે છે.

૨૬	ગોગો ,,	
૨૭	ગીરૂઆ ,,	પંજાબ દેશમાં
૨૮	ગોડીદ્ધિ ,,	
૨૯	ગોમેઠ ,,	
૩૦	ગોડી ,,	મેરવાડ
૩૧	ગીરી ,,	
૩૨	ગંગાણી ,,	
૩૩	ગંભિરા ,,	
૩૪	ગવાલસર ,,	પાટણ જીરે ગાંભુમા
૩૫	ગુમ ,,	ગવાલસર ગામ વિધાયસમાં હાલ નથી
	ઘ	
૩૬	ઘૃત કલ્લોલ ,,	કચ્છ દેશમા સુથરી ગામ
૩૭	ઘીવા ,,	ગુજરાત પાટણ
	ચ	
૩૮	ચેતણ પાર્શ્વનાથ	મેરાડમ.

[illegible]	[illegible]	[illegible]
૪૦	[illegible]	[illegible]
૪૧	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]

૫૨	ઝવણા ”	
૫૩	જેખાણા ”	
૫૪	ઝેટીંગા ”	
૫૫	ઝોટવા ”	
૫૬	ઝેરી ”	ધીણોજ પાટણ પાસે
૫૭	ઝીરા ”	
૫૮	ઝેરવાડી ”	પંજાબ ઝીરાગામમાં
	ટ	
૫૯	ટાંકલા પાર્શ્વનાથ	પાટણમાં
૬૦	ટંકણ ”	
૬૧	ટંભરૂ ”	
૬૨	ટીટોઇયા ”	
	ઠ	
૬૩	ઠદલા પાર્શ્વનાથ	ચોટાસણા
૬૪	ઠાકરીયા .	દેવ પાટણ
	ડ	

[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	

૭૭	નવખંડા	,,	ભાવનગર પાસે ઘોઘામાં
૭૮	નવસારી	,,	નવસારીમાં
૭૯	નવપલ્લવ	,,	માંગરોલમાં સોરઠ જીલે
૮૦	નીલવિલાસ	,,	
૮૧	નલીન	,,	
૮૨	નવ પલ્લીત	,,	
૮૩	નર ફણા	,,	આબુ ઉપર જીન ચંદ્રસુરી સ્થાપીત
૮૪	નાગ ફણા	,,	દગાવાડીયા ગામમાં
૮૫	નાગ કુંડા	,,	
૮૬	નાગીંદ્રા	,,	
૮૭	નારીંગા	,,	પાટણમાં
૮૮	નાકોડા	,,	મારવાડમાં નાકોડા ગામમાં
૮૯	નાકુંડા	,,	મારવાડમાં નાકુંડા
૯૦	નીઝરા	,,	
૯૧	નાગપુરા	,,	નાગપુર

[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	

૭૭	નવખંડા	,,	ભાવનગર પાસે ઘોઘામાં
૭૮	નવસારી	,,	નવસારીમાં
૭૯	નવપલ્લવ	,,	માંગરોળમાં સોરઠ જીલ્લે
૮૦	નીલવિલાસ	,,	
૮૧	નલીન	,,	
૮૨	નવ પલીત	,,	
૮૩	નવ ફણા	,,	આબુ ઉપર જીન ચંદ્રસુરી સ્થાપીત
૮૪	નાગ ફણા	,,	દગાવાડીયા ગામમાં
૮૫	નાગ કુંડા	,,	
૮૬	નાગીંદ્રા	,,	
૮૭	નારીંગા	,,	
૮૮	નાકોડા	,,	પાટણમાં
૮૯	નાકુંડા	,,	મારવાડમાં નાકોડા ગામમાં
૯૦	નીલકંઠા	,,	મારવાડમાં નાકુંડા
૯૧	નાગપુરા	,,	નાગપુર

૧૦૬	ફલીધરા	”	
૧૦૭	ફલવિદાર	”	
	બ		
૧૦૮	બલેજા	”	બલેજામાં માંગરોલ પોરબંદર વચ્ચે
૧૦૯	બદરીકેદાર	”	હીમાલયની તળેટી નજીક બદ્રીનારાયણનું અન્યમતિનું તીર્થ છે.
૧૧૦	બીલીપુરા	”	
૧૧૧	બદરીક્ષા	”	
૧૧૨	બાહડમેરા	”	
૧૧૩	બદી	”	મંદસોર
૧૧૪	બરમેશ્વર	”	
૧૧૫	બીબડા	”	
	ભ		
૧૧૬	ભટેવા પાર્શ્વનાથ		ચાણસ્મામાં
૧૧૭	ભાભા	”	અમદાવાદમાં ડોસીવાડાની પોળમાં
૧૧૮	ભીલડીયા	”	ડીસાથી આઠ ગાઉ ભીલડી ગામમાં

[illegible]	[illegible]	બીજાપુર (બીજાપુર)
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	અમદાવાદ [illegible]
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	

૧૩૩	મનોરથ કલ્પદ્રુમ "	ચીતોડ
૧૩૪	માંડવરા	મુણીમાં
૧૩૫	મનરંજન	મહેસાણામાં
૧૩૬	મહીમાપુરા "	મુર્શીદાબાદ જગતશેઠના મકાન પાસે
૧૩૭	મક્ષીજી "	મક્ષીજીમાં ઉજ્જયની પાસે
૧૩૮	માણેક "	
૧૩૯	મડેમાવાદી "	
૧૪૦	માહાદેવા "	પાટણમાં
૧૪૧	મુચ્છાળા	
૧૪૨	મુહરી "	કેશરીયાની નજીક ટીંટોઇ ગામમાં
૧૪૩	મુરેવા "	વગડી ગામમાં મારવાડ
૧૪૪	મુક્તાગીરી "	
૧૪૫	મેરૂ "	
૧૪૬	મોહન "	
૧૪૭	મોઢેરા "	મોઢેરામાં

[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	
	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]

૧૬૦	વલી પાર્શ્વનાથ	પાટણમાં
૧૬૧	વહી ,,	માલવામાં મંદસોરથી ચાર ગાઉ જીર્ણગામમાં
૧૬૨	વાડી ,,	પાટણમાં
૧૬૩	વીગ્રહરા ,,	ઉદયપુરમાં છે
૧૬૪	વીરાવલ	
૧૬૫	વિજય ચિંતામણી	ખંભાતમાં
૧૬૬	વેલુ પાર્શ્વનાથ	ઉનેલમાં
૧૬૭	વજેબા ,,	
૧૬૮	વિજુલા ,,	
૧૬૯	વિશ્વભંજ ,,	
	સ	
૧૭૦	સમીના પાર્શ્વનાથ	સમીના ગામે ઉદયપુરથી બે મૈલ
૧૭૧	સહસ્ત્રફણા ,,	ગીરનાર ઉપર
૧૭૨	સહસ્ત્રકુટ ,,	પાટણમાં
૧૭૩	સમાણા ,,	ભદીલપુર ગયાજીથી સોળ ગાઉ

[illegible]	[illegible]	"	
[illegible]	[illegible]	"	[illegible]
[illegible]	[illegible]	"	[illegible]
[illegible]	[illegible]	"	
[illegible]	[illegible]	"	
	[illegible]		
[illegible]	[illegible]	"	
[illegible]	[illegible]	"	[illegible]
[illegible]	[illegible]	"	[illegible]
[illegible]	[illegible]		
[illegible]	[illegible]		[illegible]
[illegible]	[illegible]	"	[illegible]
[illegible]	[illegible]	"	[illegible]
	[illegible]		
[illegible]	[illegible]	"	[illegible]

૧૬૦	વહી પાર્શ્વનાથ	પાટણમાં
૧૬૧	વહી ”	માલવામાં મંદસોરથી ચાર ગાઉ જીર્ણગામમાં
૧૬૨	વાડી ”	પાટણમાં
૧૬૩	વીઘ્નહરા ”	ઉદયપુરમાં છે
૧૬૪	વીરાવલ	
૧૬૫	વિજય ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ	ખંભાતમાં
૧૬૬	વેલુ ”	ઉનેલમાં
૧૬૭	વજેબા ”	
૧૬૮	વિજુલા ”	
૧૬૯	વિશ્વમંજ ”	
	સ	
૧૭૦	સમીના પાર્શ્વનાથ	સમીના ગામે ઉદયપુરથી બે મૈલ
૧૭૧	સહસ્ત્રાણા ”	ગીરનાર ઉપર
૧૭૨	સહસ્ત્રકુટ ”	પાટણમાં
૧૭૩	સમાકણા ”	ભદીલપુર ગયાજીથી સોળ ગાઉ

૧૦૪	મેકેસિ	..	[illegible] ૧૨ મેકેસિ તથા [illegible] મંદિર [illegible]
૧૦૫	[illegible]	..	
[illegible]	[illegible]	..	
[illegible]	[illegible]	..	
[illegible]	[illegible]	..	
[illegible]	[illegible]	..	[illegible]
[illegible]	[illegible]	..	[illegible]
[illegible]	[illegible]	..	
[illegible]	[illegible]	..	
[illegible]	[illegible]	..	[illegible]
[illegible]	[illegible]	..	[illegible]
[illegible]	[illegible]	..	
[illegible]	[illegible]	..	[illegible]
[illegible]	[illegible]	..	
[illegible]	[illegible]	..	[illegible]

૧૮૯	સોગટીયા "	નાડુલાઈમાં
૧૯૦	સાવલા "	મઢવાણુમાં
૧૯૧	સમીનાંગ "	
૧૯૨	સુરસરા "	
૧૯૩	સંખલપુર ,,	
૧૯૪	સોમચીંતામણિ પાર્શ્વનાથ	ખંભાત
૧૯૫	સંખેશ્વર "	ઝીલે રાધનપુર તાબે સંખેશ્વર
૧૯૬	શંકર "	
૧૯૭	શંભુ "	
૧૯૮	સાંકલા "	પાટણમાં
૧૯૯	સોમનાથ "	
૨૦૦	સોરડ "	વંળામાં સોરડ તાબે
૨૦૧	સ્થંભણુ "	ખંભાતમાં
૨૦૨	સેસલી "	સેસલી ગામમાં
૨૦૩	હરીકખી પાર્શ્વનાથ	

૧૦૪	[illegible]	-	
૧૦૫	[illegible]	-	
૧૦૬	[illegible]		
૧૦૭	[illegible]		[illegible]
૧૦૮	[illegible]	-	[illegible]
૧૦૯	[illegible]	-	
૧૧૦	[illegible]	-	[illegible]
૧૧૧	[illegible]	-	
૧૧૨	[illegible]	-	
૧૧૩	[illegible]	-	
૧૧૪	[illegible]	-	[illegible]
૧૧૫	[illegible]	-	
૧૧૬	[illegible]	-	[illegible]
૧૧૭	[illegible]		

૮	અહી છત્રા "	અહિછત્રા નગર કુરજંગમ. દેશે.
	ઋ	
૧૯	ઋષભદપરા પાર્શ્વનાથ	
૨૦	ઋમંદપરા "	
	ઉ	
૨૨૧	ઉમરવાડી પાર્શ્વનાથ	સુરતમાં
૨૨૨	ઉપસર્ગહર "	કરહેટકમાં હાલ વેરાન થયું છે
૨૨૩	ઉન્હાવલા "	

"મય સચ કહતા હું અભી મેરી પાસ કુછ નહી હય" તેણે કહ્યું.

"અચ્છા! તું તેરી પીછે દેખ !" નાગરાજે જણાવ્યું.

તે માણસ નાગનાં આવાં વચન સાંભળીને મનમાં ઘણો મુંઝાયો કે જરૂર હું પાછલ જોઈશ એટલે નાગ મને કરડી ખાશે, છતાં પણ આખરે જ્યારે તેણે બીતાં બીતાં પાછલ જોયું તો આશ્ચર્ય ! તે ઉભો હતો ત્યાં જંગલ નહોતું પરન્તુ એક મોટુ નગર હતું તેમજ તેની સામે પશ્ચિમાભિમુખી દેરાસરમાં શ્રી પાર્શ્વનાથ સ્વામીની પીળા રંગની પ્રતિમા જોવામાં આવી તરતજ તે ત્યાં ભગવંતની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો.

નાગરાજ એ અવસરમાં બોલ્યા. "દેખ યહ ભદ્રાવતી નગરી ઔર કેશરીયા પાર્શ્વનાથજીકા બડા તીર્થ હુવા થા. અબી વિચ્છેદ હુવા હય. યહ તીર્થકા ઉદ્ધાર કરનેકા તું પ્રયત્ન કર !" નાગરાજ અદૃશ્ય થતાંજ તરતજ તેની આંખ ઉઘડી ગઈ.

તઃકાલે આશીર્વાદ પૃથ્વીરાજ બખ્તાવર મલને

સર્વ પછી માહાસુદી નવમીને દીવસે.

તે ના થયા ત્યાં ચાંદકની

આશ ઉંક સાંજ સાહા

સર થયા

ર્શ્વનાથજીની ચમત્કારીક કથાઓ.

કેશરીયા પાર્શ્વનાથ.

૧.

[illegible]

"सच सच कहता हुं अभी मेरी पास कुच्छ नही है" तेणे कह्युं.

"अच्छा! तुं तेरी पीछे देख!" नागराजे जणाव्युं.

ते माणस नागनां आवां वचन सांभळीने मनमां घणो मुंझायो के जरूर हुं पाछळ जोईश के तरत नाग मने करडी खाशे, छतां पण आखरे ज्यारे तेणे बीतां बीतां पाछळ जोयुं तो आश्चर्य! ते ज्यां हतो त्यां जंगल नहोतुं परन्तु एक मोटुं नगर हतुं. तेमज तेनी सामे पश्चिममुखी देरासरमां श्री पार्श्वनाथ स्वामीनी पीळा रंगनी प्रतिमा जोवामां आवी, तरतज ते तो त्यां भगवंतनी स्तुति करवा लाग्यो.

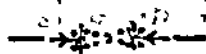
नागराज ए अवसरमां बोल्या. "देख यह मद्रावती नगरी और केसरीया पार्श्वनाथजीका बडा तीर्थ हुय सो अभी विच्छेद हुवा हुय. यह तीर्थका उद्धार करनेका तुं प्रयत्न कर!" नागराज अदृश्य थतांज तरतज तेनी आंख उघडी गई.

प्रातःकाले ओशवाल पृथ्वीराज बख्तावर मलने सर्व हकीकत निवेदन करी पछी माहासुदी नवमीने ते चतुर्भुज भद्रावती (भांदक) रवाने थया. त्यां ए आसपास आखुं जंगल जोतां जोतां छेक सांजना चार वागे भगवंतनी प्रतिमानां दर्शन थयां.

[illegible]

કેશરીયા પારસનાથજી પાસે બીજું દેરાસર નાગપુરવાળા શેઠ હીરાલાલજી કેશરીમલજી તરફથી પણ બંધાયું છે ત્યાં ધર્મશાળા વગેરેની જોગવાઈ સારી છે.

બેંગોલ નાગપુર રેલવેના વર્ધા સ્ટેશનથી ચાંદક તરફ બીજી નાની રેલવે જાય છે તેમાં ચાંદક સ્ટેશનથી લગભગ મેલ જેટલું દૂર થાય છે.

કલિકુંડ પાર્શ્વનાથ.

૨

પાર્શ્વનાથ ભગવંતના સમયમાં અંગદેશનો ધણી ચંપાનગરીનો કરકંડુ નામે રાજા હતો. તેની રાજ્યધાની ની નજીક કાદંબરી અટવીમાં કલી નામે પહાડ અને નીચે કુંડ નામે સરોવર હતું. તે અટવીમાં યુદ્ધ કરવામાં ચપલ એવો મહીધર નામે હાથી હતો. એકદા શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવંત છદ્મસ્થાવસ્થામાં વિચરતા છતા કુંડ સરોવર પાસે કાઉસગ્ગ મુદ્રાએ ધ્યાનમાં રહ્યા તેવારે તે પ્રભુને જોઈને ઈહાપોહ કરતાં હાથીને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું. તો તેને જણાયું કે "પૂર્વ ભવને વિષે તે હેમંદર નામે બ્રાહ્મણ હતો અને તેણે એક સાધુ મહારાજની મશ્કરી કરી. જેથી નમી રાજાએ તેને બાંધ્યો.

[illegible]

જીનપુજન, નાટક વગેરે કરતો કાલ નિર્ગમન કરવા લાગ્યો તે કલિકુંડ તીર્થ તરીકે પ્રગટ થયું.

હાથીનો જીવ જે મહર્દ્ધિક વ્યંતર થયો છે તે ભગવંતની સેવા ભક્તિ કરનારા સંઘને સહાય કરવા લાગ્યો તે શાસનનો જંત્ર તથા કલિકુંડ પાર્શ્વનાથના મંત્ર લોકોમાં પ્રકાશ કરવા લાગ્યો. નજીકના ગામડાના ગામડીયા લોકો, ગોકુળી તથા શહેરના લોકો કલિકુંડ તીર્થવાસી તરીકે ઓળખાવા લાગ્યા.

કલિકુંડ તીર્થ કલીકોટ પાસે છે.

પાટણમાં ઢંઢેરવાડે શ્રી કલિકુંડ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા છે. જે માણસ દરવર્ષે એક હાર પ્રભુને ચડાવે તેને વીંછી કરડતા નહોતા.

અમદાવાદમાં હઠીભાઈની બહારલી વાડીયે, ભમતીમાં કલીકુંડ પાર્શ્વનાથની કુંડ સહીત કાઉસગ્ગ ધ્યાને ઉભી મુર્તિ છે.

અમદાવાદમાં ચોમુખજીની પોળમાં ચોમુખજીના દેરાસરમાં કલિકુંડ પાર્શ્વનાથની મોટી પ્રતિમા સંપ્રતિ રાજાના વખતની ભરાવેલી છે.

પાટણમાં કુમારપાળ રાજાએ કુમાર વિહાર બંધાવેલ છે જેમાં ચોમુખજીની ચાર પ્રતિમાઓમાં એક કલિકુંડ પાર્શ્વનાથની મુર્તિ છે.

ꕥꕥꕥꕥꕥ

ર્શ્વનાથનું જીર્ણ પ્રાય: થયેલું મંદીર સુધરાવવાનું શરૂ કર્યું તો તે પણ ક્ષેત્રપાલ પાડી નાંખવા લાગ્યો. એટલું જ નહી પણ સંઘમાં રોગાદિક ઉપસર્ગ કરવા લાગ્યો તે વારે લોકો કહેવા લાગ્યા કે "આ કોઈ દેવતાનો ઉપદ્રવ છે તો તેને શાંત કરી પછી કામ આગલ ચલાવો."

તે પછી અનેક રીતે અધિષ્ઠાયક દેવોને શાંત કરી આંબડ કુમાર અરજ કરી કે "હે દેવ ! તમે બીજી જગ્યા ન આપો તો ખેર ! પણ આ જુનું દેરાસર નવું કરવાની તો આજ્ઞા આપો ?"

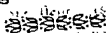
પ્રધાનની એવી નમ્ર વાણી સાંભળીને દેવતાએ પ્રસન્ન થઇને તેમનું વચન માન્ય રાખ્યું. પછી સાત માળે સહીત અનેક મંડપે કરીને યુક્ત એવો શીખરબંધ પ્રાસાદ કરાવ્યો. એવી રીતે કરહેડા પાર્શ્વનાથનું ચૈત્ય ઝાંઝણ કુમારે સુધરાવ્યું પછી ત્યાંથી સંઘ આહારપુર આવ્યો અનેક પ્રકારના ત્યાં ઓચ્છવ વગેરે કરી ત્યાંથી નાગડા ગામે આવ્યો. ત્યાં નવખંડા પાર્શ્વનાથની અનેક પ્રકારે ભક્તિ કરી ત્યાંથી જીરાવલી ગામે આવ્યો. ત્યાં જીરાવલા પાર્શ્વનાથની ભક્તિ કરીને અનુક્રમે સંઘ આબુજી આવ્યો. ત્યાંથી સંઘ તારંગા થઇ શત્રુંજય તીર્થની યાત્રા કરી અનુક્રમે પોતાને વતને આવ્યો

મંત્રી પેથડ કુમારે ચોરાસી દેરાસરો બંધાવેલા છે. વળી છત્રીસ હજાર સોનયા જ્ઞાન ખાતે છત્રીશ હજાર સો-

આણુંદપુર પણ કથન કરેલું છે. ભરત મહારાજાના વખતમાં ત્યાં સુધી શત્રુંજયની તલાટી લંબાયેલી હતી. ત્યાં પણ દેરાસર જાત્રા કરવા લાયક છે નેમીનાથ ભગવંતની ચોરીની સ્થાપના ત્યાં આગળ છે ત્યાંથી તારંગાજીની રેલ જાય છે.

કલ્યાણ પાર્શ્વનાથનું આગલોદમાં સં. ૧૮૬૨ માં શ્રી સંઘ તરફથી દેરાસર બંધાવ્યું છે. આગલોદ વિજાપુરથી પાંચ ગાઉ થાય છે.

કલ્યાણી પાર્શ્વનાથનું દેરાસર ઉંદરામાં સંવત ૧૯૫૨ ની સાલમાં બંધાવેલું છે.

કાપેડા પાર્શ્વનાથ.

૫

પ્રાચિન સમયમાં જોધપુર રાજ્યમાં કોઈ મોટા હોદા ઉપર જેતારણ નામે શેઠ અધિકારી હતા. કોટયા ધીશની ઋદ્ધિ તેમની પાસે હતી. અન્યદા રાજ્યના ગુન્હામાં આવવાથી રાજ્યના નોકરો તેમને બેડીઓ નાખીને અને બાંધીને લઇ જતા હતા. રસ્તામાં કાપેડા ગામે રાત પડી જવાથી રાજપુરૂષોએ ત્યાં મુકામ કર્યો. ત્યાં રાતના જે તારણ શેઠને કાલ ભૈરવ દેવે સ્વપ્નુ આપ્યું કે "તારી સવાંગની બેડીઓ તુટી જશે અને રાજા તારો સત્કાર

રાજ્ય સંબંધી કાર્ય પ્રસંગે જોધપુર ગયા તે વખતે તેના કુટુંબમાંથી કોઈએ ચરૂને ધન કહાડવા શરૂ ઉપો કર્યો. તે દીવસથી શેઠ પાસેથી ધન જતું રહ્યું. ને દેરાસર પણ અધુરૂ રહ્યું. એક ભોંયરૂ લાંબુ છગાઉ સુધીનું એ દેરાસરજીમાં છે ને ત્યાંથી બાજરગઢ પાસે ડુંગરામાં નીકલાય છે.

મારવાડમાં એક એવી કહેવત છે કે 'આ દેરાસરજીના શિખર ઉપર જે વરસે મોર બેસે તે વરસે દુકાળ પડે.'

આ દેરાસરજીના સ્થંભ એટલા તો મોટા છે કે જેથી જોનારને એમ લાગે કે આ દેરાસર કોઇ દેવ સાનિધ્યથી બંધાયુ હશે કાલ ભૈરવની આજે પણ બહુ માનતા ચાલે છે પાલીવાલા આ તીર્થ સાચવે છે.

કાપેડામાં પરઘરે સહીત એક પ્રતિમાજી દીવ્યથી ઘણાજ મનોહર છે દેરાસર ચાર મજલાનું શીખરબંધ પત્થરનું ચાર મુખવાળુ પણ પ્રતિમાજી એક છે.

શ્રી ફલોધી પાર્શ્વનાથના તીર્થની પાસે દીલાડ નામે ગામ છે તેની પાસે કાપેડા ગામ છે જે જોધપુર રાજ્યમાં આવેલું છે અહીંયાં કાપેડા પાર્શ્વનાથનું તીર્થ છે.

કાપેડા પાર્શ્વનાથને સ્વયંભુ પાર્શ્વનાથ પણ કહે છે. કાપેડા ગામ હોવાથી કાપેડા પાર્શ્વનાથ નામ પડયું છે. દંત કથા ઉપરથી.

કાશી શ્રી પાર્શ્વનાથ જન્મભૂમિ.

બનારસી.

૧

[illegible]

[illegible]

૨ [illegible]

૩ [illegible]

૪ [illegible]

જન્મ, દીક્ષા અને કેવલ એ ચાર કલ્યાણક સીંહ-પુરીમાં થયાં છે ધર્મશાળા, બાગ દેરાસર વગેરે સારૂં છે. કાળે કરીને આજે તે કાશીથી બે કોશ દૂર છે.

૪ ચંદ્રાવતીમાં—આઠમા ચંદ્રપ્રભુનાં ચ્યવન, જન્મ, દીક્ષા અને કેવલ કલ્યાણક એ ચાર કલ્યાણક ચંદ્રાવતીમાં થયાં છે. આજે તે કાશીથી લગભગ છકોશ દૂર અને સીંહપુરીથી લગભગ ચાર કોશ દૂર થાય છે. ધર્મશાળા, દેરાસર, ગઢ વગેરે બંધાવેલો છે, ચંદ્રાવતી ગંગાનદીને કીનારે જંગલમાં તીર્થ છે. રમણીય અને જંગલની કુદરતી ભૂમિથી ઘણુંજ રમણીય અને જોવા યોગ્ય છે. વસ્તી તેની આસપાસ થોડીક છે, અને તે ઝુમડાં બાંધીને રહે છે પણ આપણા તીર્થથી લગાર દૂર છે.

સીંહપુરી પણ જંગલમાંજ તીર્થ છે.

એવી રીતે કાશીમાં આપણાં સોળ કલ્યાણક થયાં.

આ પ્રખ્યાત કાશી શહેરમાં ત્રેવીશમા તીર્થંકર પાર્શ્વનાથ આજથી લગભગ ૨૮૦૦ વર્ષ પહેલાં કાશી નરેશ અશ્વસેન રાજા અને તેમની રાણી વામાદેવી માતાની કુખે દશમા દેવલોકમાંથી પોતાનું દેવ આયુષ્ય સંપૂર્ણ થવાથી ત્યાંથી ચવીને અહીંયાં મનુષ્યપણે ઉત્પન્ન થયા.

[illegible]

છે. ચોસઠ ઇંદ્રો, દેવતાઓ અને સર્વે મનુષ્યો એકઠા થાય તોપણ તીર્થંકરના બલના અનંતમાં ભાગ જેટલું આંખા જગત્ લોકનું બળ પણ થતું નથી, એવા એ અનંત શક્તિવાન હોય છે. જે અનંત શબ્દનો અર્થ સમજે છે તે આ બાબત સહેલાઇથી સમજી શકે છે. એવા અનંત શક્તિવાન છતાં પ્રભુ પોતાનું બળ જગતને બતાવતા નથી. દીક્ષા લીધા પછી એક કંગાલ કે સમર્થ, મનુષ્ય કે દેવ તેના કરેલા ઉપસર્ગો પણ પોતે કર્મના નાશને અર્થે મધ્યસ્થ ભાવે સહન કરે છે કેમકે પોતાના જીવિતવ્યમાં પણ પોતે નિસ્પૃહ હોય છે જો મરણાંત ઉપસર્ગ થાય તો તે માટે પણ પોતે પ્રયત્ન કરતા નથી પણ તેમનું ગરીષ્ટ તીર્થંકર નામ કર્મ જે અક્ષયપણે હજી પડેલું છે તે ઇંદ્રાદિકને આસનકંપ વડે કરીને જાગૃત કરે છે કર્મની અથાગ શક્તિ હોય છે. તેની આગળ ઈંદ્ર ચંદ્ર કે ચક્રવર્તી સર્વે કોઈ લાચાર છે. ખુદ તીર્થંકર ભગવંતોને પણ કર્મ ભોગવવાં પડે છે. કર્મનું સુક્ષ્મ સ્વરૂપ જે સમજે છે તે સહેલાઇથી સમજે છે. કર્મોના સ્વરૂપ માટે જુઓ "કર્મ ગ્રંથ." અ-થવા તો સ્વતઃ ભાવીભાવને યોગે પણ ઉપયોગ આપવાથી ઇંદ્રાદિકોને ખબર પડે છે અને ભક્તિને અર્થે ઝટ દોડી આવી ઉપસર્ગનું નિવારણ કરે છે. પરન્તુ ભગવંત તો નિસ્પૃહજ રહે છે.

એવી રીતે પાર્શ્વનાથ ભગવાન સો વર્ષનું આયુષ્ય

કરે છે તેને તેની શ્રદ્ધાની કસોટી થતાં તરતજ ભગવંતના શિષ્ય દેવતાઓ તેની ઇચ્છા પુર્ણ કરે છે. અથવા તો પ્રાણી જો નિસ્પૃહ હોય, તો તેના કર્મનો નાશ થઈ મુક્તિને માટે તે થાય છે. પાર્શ્વનાથનું (આદેય નામ) અધીક હોવાથી તેની ભક્તિ કરતાં પ્રાણીને તેજ ભવમાં તેનો પ્રગટ પ્રભાવ જણાય છે, અને યાવત હમેશ ભક્તિ કરવાથી સંસારમાં સુખવાળો થઇ સંસારને ટુંકો કરીને મુક્તિને ટુંક ભવમાં નજીક કરે છે. ભગવાનના પ્રભાવ માટે તેમના શિષ્ય દેવતાઓ જાગૃત હોય છે. તમારૂં મનોબળ, આત્મબળ, શ્રદ્ધા, ભક્તિ શુદ્ધપણે હોય તો આજે પણ પવિત્ર આત્માઓએ ચોકસ વીધિપુર્વક આરાધન કરી નજરે જોઇ લેવું.

પાર્શ્વનાથ અને મહાવીર સ્વામીને અઢીસો વરસનું અંતર છે ને મહાવીર સ્વામીને નિર્વાણ થયે આજે ૨૪૪૯ વરસ થયાં છે.

કાશીએ દેશને નામે ઓળખાતો, અને તેને બદલે પૂર્વે તે વાણારસી નગરી પણ કહેવાતી. આજે એ વાણારસીનું અપભ્રંશ બનારસ થઇ ગયું છે. અને તેનું બીજું નામ કાશી પણ કાયમ રહ્યું છે. તેજ કાશી તેવીશમા તીર્થંકર શ્રી પાર્શ્વનાથની જન્મ ભૂમિ હતી. એજ પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ નામ, તેમના ચમતકારો, દંતકથાઓ સહીત છે તેમજ ૧૦૮ નામ પણ શાસ્ત્રમાં કહેલાં છે.

દાહ દેવાને સ્મશાન ભૂમિમાં લઈ ચાલ્યા, તે વખ
રીએ કહ્યું કે " હું પણ મારા પતિ સાથે બળી
તેથી તે પણ સ્મશાન ભૂમિમાં સાથે ગઇ ત્યાં ગય
કુંવરીએ કહ્યું કે " હાલ કુમારને અગ્નિદાહ દેવો
રાખો, અને મને ત્રણ દિવસની મુદત આપો. તમે
પોતપોતાના સ્થાનકે જાવ. અને મને કોઈ ઉપદ્રવ
માટે થોડે થોડે છેટે પહેરો મુકી દો " કુંવરીનું
માન્ય રાખી તેને ફરતો પહેરો મુકી રાજા પ્રમુખ
લોક ગામમાં ગયા.

કુંવરીએ છાણવેલુની પ્રતિમા બનાવી તેની સ
નવકારવાળી લઈ ત્રણ દિવસ રાત્રી સુધી પાર્શ્વનાથનો મં
ગણતી સ્મરણ કરતી પાર્શ્વનાથનું ધ્યાન ધરતી બેઠી. ત્રીજ
રાતના પાછલા ભાગમાં પાર્શ્વનાથ ભગવંતનો સેવક પા
રસ નામે યક્ષ દેવતા વ્યંતર લોકમાંથી મંત્રથી ખેંચાયો
છતો એકદમ કન્યા આગળ પ્રગટ થયો તેણે પ્રગટ થઈ
તરતજ વરદાન આપ્યું કે " સૌભાગ્યવંતી થા ! તારે આઠ
દિકરા થશે. "

કુંવરીએ કહ્યું. " દેવ ! આપે મને વરદાન તો
આપ્યું પણ આ ભવમાં તો હું રંડાણી છું. આપનું વર-
દાન હવે આવતા ભવમાં ફળશે આ ભવમાં તો નહીં.
કેમકે જેની સાથે મારો મેળાપ થયો છે તે તો મોતને
આધીન થયો છે. "

ખંડિત છે તેમાં રામ લક્ષ્મણ હનુમાન વગેરેને સ્થાપેલા છે. અને એક દેરાસરમાં પાર્શ્વનાથની બે પ્રતિમાઓ ભુંય-રમાં કોરી કાઢેલી છે. પણ ઉપર ચઢવાનું ઘણું કઠણ છે ત્યાં દેરાસર છે તે શ્રીપાલ રાજાના વખતનાં છે.

કુકુટેશ્વર પાર્શ્વનાથ.

૮

પાર્શ્વનાથ ભગવાન છદ્મસ્થાવસ્થાએ વિચરતા વિચરતા રાજપુર નગરી સમીપે કાઉસગ્ગ મુદ્રાએ રહ્યા. તે વખતે રવવાડીથી પાછા ફરતાં ઈશ્વરરાજા એ રસ્તામાં પાર્શ્વનાથને કાઉસગ્ગ ધ્યાને રહેલા જોઈ ભગવંતની સ્તુતી કરવા માંડી. " હે ભગવંત ? હે અશ્વસેન રાજાના કુમાર ! હે પાર્શ્વનાથ ! હે જીનરાજ તમે જયવંતા વર્તો ! "

એ પ્રમાણે મનમાં તેમની સ્તુતી કરતા ઈશ્વર રાજા હાથી ઉપરથી ઉતરીને ભગવંતને નમન કરી સ્તુતી કરવા લાગ્યો. ભગવંતને જોતાં ઈહાપોહ કરતાં તેમને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું. ને તરતજ મુર્છા આવી, મંત્રી વગેરે રાજપુરૂષોએ અનેક ઉપચારો કરતાં જ્યારે રાજાની મુર્છા વળી, ત્યારે પ્રધાને પુછયું કે " હે સ્વામિન ! આપને કેમ મૂર્છા આવી ? "

રાજાએ કહ્યું કે "હે પ્રધાન ! મુખ્યોનું શાસ્ત્ર સાંભળ્યા ! હમણાં મને અતિશય જ્ઞાન થયું છે જેના પ્રતાપથી હું આ પુર્વના ભવ જોઈ શકું છું. પુર્વભવમાં હું [illegible] મનુષ્ય હતો [illegible] અને [illegible] [illegible]

હું સંતોષ પામ્યો. પછી અનુક્રમે તે સર્વ ક્રમે અનુભવ્યું ને હાલ ઈશ્વર નામે રાજા થયો. પ્રભુને જોતાંજ મને જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું છે.

એવી રીતે મંત્રી આગળ ખુલાસો કરી ભગવંતને વંદન નમસ્કાર કરી પોતાને ઠેકાણે આવ્યો. અને ભગવાન્ પણ વિહાર કરી ગયા. તે જગ્યાએ રાજાએ મોટો પ્રાસાદ બંધાવી પાર્શ્વનાથના બિંબની સ્થાપના કરી તેમને કુકડાનું ચિન્હ કરાવ્યું. તે કુર્કટેશ્વર તીર્થ પ્રસિદ્ધ થયું. ઈશ્વર રાજા પણ અનુક્રમે સિદ્ધિ પદને વરસે.

જિનપ્રભસૂરિએ તિર્થકલ્પમાં કલિકુંડ અને કુર્કટેશ્વર એ બે તીર્થનું વર્ણન લખ્યું છે.

ડોકા પાર્શ્વનાથ.

પાટણની ગાદીએ રાજા સિદ્ધરાજ રાજ્ય ચલાવી રહ્યો હતો, એક દિવસ હાથી ઉપર બેસી તે રયવાડીએ ફરવા જતા હતા ત્યાં માર્ગમાં મલીન વસ્ત્ર યુક્ત અભયદેવ સૂરિને જોતાં તેમની સ્તુતિ કરી તેમને ગીમતામાં ઉતાર્યા ને મલધારીનું બિરૂદ આપ્યું. તેમની પાટે ગંધહસ્તી સમાન મલધારી હેમચંદ્રસૂરિ થયા. તે પ્રતિ દિવસ ચોમાસામાં ગીમટામાં જઈ વ્યાખ્યાન આપતા હતા.

એક દિવસ હેમચંદ્રસૂરિ દરબારમાં વ્યાખ્યાન આપવા આવ્યા તે વખતે ત્યાં [illegible] બાજુનાની તૈયારી કર [illegible] દરબારથી [illegible] વ્યાખ્યાન વાંચવાની ના પાડી. અને કહ્યું કે " આ [illegible] અમારે [illegible] [illegible] "

[illegible] કહ્યું કે, " [illegible] [illegible] [illegible] " [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

એક વખતે માળવાના રાજાયે ભીમદેવને હરાવીને પાટણ ભાગ્યું ને પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા ખંડિત કરી તેવારે સોનારકુલમાં ઉત્પન્ન થયેલા એવા રામદેવ અને આશાધન એ બન્ને શ્રાવકોએ તેનો ઉદ્ધાર કરવાનો આરંભ કર્યો. અને વિચાર કર્યો કે આરાસન પહાડમાં સ્ફટિક રત્નના ત્રણ કકડા છે જે રત્નનાં ભગવાન માટે બિંબ ભરાવશું. તો વિનાશ થશે નહી એમ ત્રણ બિંબ કરાવા ધાર્યું પણ તેમને સંતોષ થયો નહી, જેથી અભિગ્રહ કર્યો કે "પાર્શ્વનાથનાં બિંબ ન ભરાય ત્યાં સુધી ભોજન કરવું નહી." એવી રીતે ગુરૂએ પણ અભિગ્રહ લીધો અનુક્રમે આઠમો ઉપવાસ થયો તે વારે સ્વપ્નામાં એવું દેખાયું કે "દેરાસરની પાસે કુલ તથા અક્ષત દેખાય ત્યાંથી આરાસનની ખાણના ત્રણ ટુકડા ખોદી કાઢીને તેનાં બિંબ ભરાવજો."

પછી ત્યાંથી તેઓએ સ્ફટિકના ત્રણ ટુકડા કાઢીને તેનાં બિંબ ભરાવી સંવત ૧૨૬૨ ની સાલમાં દેવાનંદ-સુરિ પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી કોકા પાર્શ્વનાથ એવું પુર્વનું નામ કાયમ રાખ્યું.

રામદેવના પુત્રનું નામ ત્રિભોવન, તેના પુત્ર લાલ, લાલાના પુત્ર મલ ને મલના પુત્રનું નામ દેલન એઓ પ્રતિ દિવસ કોકા પાર્શ્વનાથજીની સેવા ભક્તિ કરે છે. દેલનને કેશરીયા પાર્શ્વનાથના અધિષ્ઠાયકે સ્વપ્નુ આપ્યું કે "કેશ-

ચિંતામણિપાર્શ્વનાથને પુજવાથી જે ફળ મળે છે તેજ ફળ આ જિનને પુજવાથી પણ મળે છે તેથી લોકો ચંપેશ્વર પાર્શ્વનાથની માફક ભક્તિભાવ રાખતા હતા. તે તેમને ફળ પણ મળતા હતા. ચંપેશ્વર પાર્શ્વનાથની પ્રતિ[illegible] જે ઠામ છે તેજ ઠામ ઉપર પાર્શ્વનાથને પ્ર[illegible] કરે છે.

—[illegible]—

ટાંકલુ પાર્શ્વનાથ.

૧૦

ટુંકોડ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ગ્રંથમાં [illegible] છે.

કુંભોજ્ય પાર્શ્વનાથ.

[illegible]

—[illegible]—

[illegible] પાર્શ્વનાથ.

ઓયામંડન પાર્શ્વનાથ.

૧૨

જયપુર પાસે પહાડમાં ઓહ નામે ગામ છે ત્યાં ઓહા મંડન પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે તેનું સ્તવન શ્રીમદ્ વલ્લભ વિજયજીએ કરેલું છે.

ગોડી પાર્શ્વનાથ.

૧૩

પાટણ નગરમાં એક શ્રાવક અંજન શલાકા કરાવતો હતો તેની વિધિ શ્રી હેમચંદ્રસૂરિ કરાવતા હતા. તે વખતે ઘણી પ્રતિમાઓ ત્યાં અંજન શલાકા કરાવવાને લાવવામાં આવી હતી. પણ એમના બાલચંદ્ર નામના શિષ્યે મુહુર્ત ચુકાવ્યું. તે અવસરે એક શ્રાવક ત્રણ પ્રતિમાઓ ભરાવી અંજન શલાકા કરાવવાને ત્યાં લાવ્યો. તે પ્રતિમાઓની અંજન શલાકા બરાબર મુહુર્તે થઇ. જેથી તે મહા પ્રભાવિક થઇ. તે પ્રતિમાઓને શ્રાવકે એક ભોંયરામાં પધરાવી હતી. તેની નજીક એક મુસલમાનનું ઘર હતું. તે મુસલમાન ભોંયમાં ખોદીને તેમાંથી એક મુર્ત્તિને પોતાને ઘેર લઇ ગયો. ને પોતાના ઘરમાં ખાડો ખોદીને છુપાવી દીધી. ને રાતના રોજ તે ખાડા ઉપર સુઇ રહે. એક દિવસે તે પ્રતિમાના અધિષ્ઠાયકે મુસલમાનને રાતે સ્વપ્નામાં કહ્યું કે "એ પ્રતિમા બહાર કાઢી મેઘાશાહ

વાનો વખત આવ્યો તે વારે દાણ ચુકવનાર જે ઉંટ ઉપ
પ્રતિમાજી છે તે ઉંટ ગણતરીમાં ભૂલી જાય. વારંવાર ગણે
છતાં ભૂલ નીકલે નહી. દાણ લેનારે પુચ્છયું કે " કેટલ
ઉંટ છે ? "

" મારી સાથે વીશ ઉંટ છે. " શેઠે કહ્યું.

વળી પાછાં ફરીને દાણ ચુકવનારે ગણી જોયાં તે
ઓગણીશ થયાં. આ ચમત્કારથી તે અજબ થયો. પ
મેઘાશાહે કહ્યું કે " જે ઉંટમાં પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા
તેમો પ્રભાવ છે કે જેથી તમે તે ઉંટ ભૂલી જાઓ છો.
શેઠનાં એ પ્રકારનાં વચન સાંભળી દાણ ચુકવનારે પ્રભુ
દર્શન કરવાની ઇચ્છા જણાવી. પછી મેઘાશાહે પ્રતિ
માજીને બહાર કાઢી તેને દર્શન કરાવ્યાં, દાણ ચુક
નાર હાકેમે પ્રતિમાજીનાં દર્શન કરી દાણ માફ કર્યું.
પોતાને ઘેર ચાલ્યો ગયો, પછી મેઘાશાહ શેઠ પારકર
પોતાને નગરે આવ્યા ત્યારે પ્રથમથી કાજલશાહને વધ
મણી મોકલાવી. જેથી કાજલશાહ પોતાના બનેવીને વાજ
ગાજતે સામૈયુ કરી ઘેર લાવ્યા. પછી સંવત ૧૪૩૨
કાર્તિક માસમાં તે પ્રતિમાજી પધરાવ્યાં. કાજલશાહે ક
કે " કેટલું ખરચ થયું છે તેનો હીસાબ આપો. "

જ્યારે મેઘાશાહે જણાવ્યું કે " પાંચસો ટકા

ત્યારે પંચમે હાથ તપીને આવે તે વારે હું પાંચમો હાથ હવે આ પ્રતિમા આપજે. નહીંતર તને હું મારી નાખીશ." ભુજબળે એવી આશામાંથી પ્રતિમાજી લઈને એક ઠે-કાણે પ્રતાપસિંહને આપવાને લાવી ને પ્રતાપસિંહની પાસે ભેટ ધરાવેલ.

હવે ગુજરાત (દેશ) દેશમાં [illegible]

[illegible]

વાનો વખત આવ્યો તે વારે દાણ ચુકવનાર જે ઉંટ ઉપર પ્રતિમાજી છે તે ઉંટ ગણતરીમાં ભૂલી જાય. વારંવાર ગણે છતાં ભૂલ નીકલે નહી. દાણ લેનારે પુચ્છયું કે "કેટલાં ઉંટ છે?"

"મારી સાથે વીશ ઉંટ છે." શેઠે કહ્યું.

વળી પાછાં ફરીને દાણ ચુકવનારે ગણી જોયાં તો ઓગણીશ થયાં. આ ચમત્કારથી તે અજબ થયો. પછી મેઘાશાહે કહ્યું કે "જે ઉંટમાં પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા છે તેમો પ્રભાવ છે કે જેથી તમે તે ઉંટ ભૂલી જાઓ છો." શેઠનાં એ પ્રકારનાં વચન સાંભળી દાણ ચુકવનારે પ્રભુના દર્શન કરવાની ઇચ્છા જણાવી. પછી મેઘાશાહે પ્રતિમાજીને બહાર કાઢી તેને દર્શન કરાવ્યાં, દાણ ચુકવનાર દાણીએ પ્રતિમાજીનાં દર્શન કરી દાણ માફ કર્યું. ને પોતાને ઘેર ચાલ્યો ગયો, પછી મેઘાશાહ શેઠ પારકરમાં પોતાને નગરે આવ્યા ત્યારે પ્રથમથી કાજલશાહને વધામણી મોકલાવી. જેથી કાજલશાહ પોતાના બનેવીને વાજતે ગાજતે સામૈયુ કરી ઘેર લાવ્યા, પછી સંવત ૧૪૩૨ ના કાર્તિક માસમાં તે પ્રતિમાજી પધરાવ્યાં. કાજલશાહે કહ્યું કે "કેટલું ખરચ થયું છે તેનો હીસાબ આપો."

ત્યારે મેઘાશાહે જણાવ્યું કે "પાંચસો ટકા આ

[illegible] હશે ત્યારે આવે તે વારે હું [illegible] હશે [illegible] પ્રતિમા આપશે. [illegible] ને હું [illegible] [illegible] [illegible] પ્રતિમાઓ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] રાખી ને [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] (હિંદ) [illegible]

[illegible]

વાનો વખત આવ્યો તે વારે દાણુ ચુકવનાર જે ઉંટ
પ્રતિમાજી છે તે ઉંટ ગણતરીમાં ભૂલી જાય. વારંવાર
છતાં ભૂલ નીકલે નહી. દાણુ લેનારે પુચ્છયું કે "
ઉંટ છે ?"

"મારી સાથે વીશ ઉંટ છે." શેઠે કહ્યું.

વળી પાછાં ફરીને દાણુ ચુકવનારે ગણી જોયાં
ઓગણીશં થયાં. આ ચમત્કારથી તે અજબ થયો. પ
મેઘાશાહે કહ્યું કે "જે ઉંટમાં પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા
તેમો પ્રભાવ છે કે જેથી તમે તે ઉંટ ભૂલી જાઓ છો.
શેઠનાં એ પ્રકારનાં વચન સાંભળી દાણુ ચુકવનારે પ્રભુન
દર્શન કરવાની ઇચ્છા જણાવી. પછી મેઘાશાહે પ્રતિ-
માજીને બહાર કાઢી તેને દર્શન કરાવ્યાં, દાણુ ચુકવ-
નાર દાણીએ પ્રતિમાજીનાં દર્શન કરી દાણુ માફ કર્યું. ને
પોતાને ઘેર ચાલ્યો ગયો, પછી મેઘાશાહ શેઠ પારકરમાં
પોતાને નગરે આવ્યા ત્યારે પ્રથમથી કાજલશાહને વધા-
મણી મોકલાવી. જેથી કાજલશાહ પોતાના બનેવીને વાજતે
ગાજતે સામૈયુ કરી ઘેર લાવ્યા. પછી સંવત ૧૪૩૨ ના
કાર્તિક માસમાં તે પ્રતિમાજી પધરાવ્યાં. કાજલશાહે કહ્યું
કે "કેટલું ખરચ થયું છે તેનો હીસાબ આપો."

જ્યારે મેઘાશાહે જણાવ્યું કે "પાંચસો ટકા આ

[illegible]

શ્રાથીઓ વગેરે કરી તેનું પુજન કરજ્યો. એટલે ઘણુંજ ધન પ્રગટ થશે. શીરોહીથી સત્રાટ બોલાવજો” પછી શેઠ તુરત જાગૃત થયા. અને ધમ ધ્યાનથી બાકીની રાત વીતાવી.

પછી પ્રાતઃકાલથી શેઠે તે પ્રમાણે કરવા માંડયું અનુક્રમે ત્યાં ગામ વસાવ્યું ભવ્યદેરાસર ગામની અંદર બંધાવવા માંડયું. તેમને ધન પણ ઘણુંજ મલ્યું. પોતાના સગાં સંબંધી તેમજ સર્વ લોકને ત્યાં વસાવ્યા અને એવી રીતે દેશાંતરમાં તેમની ઘણી કીર્તિ ફેલાણી. તેમની કિર્ત્તિ સાંભલીને તેમના સગા કાજલશાહ પણ ત્યાં આવ્યા અને મેઘાશાહને કહેવા લાગ્યા કે. “ તમે દેરાસર કરાવો તેમાં ખરચનો અર્ધભાગ હમારો ગણજો. ”

“ મારી પાસે એ પ્રતિમાજીના પ્રભાવથી હમણાં ઘણુંજ ધન આવેલું છે. તમે તો પ્રતિમાજીના પાંચસો ટકા આપેલાં તે પણ મારી પાસે માગતા હતા. અને કહેતા હતા કે આ પત્થરનો ટુકડો શું કામનો છે. ” મેઘાશાહે કાજલશાહને રોકડું પરખાવ્યું.

મેઘાશાહનાં આવાં તીખાં વચન સાંભળી કાજલશાહને બહુંજ રીશ ચઢીને આર્ત્તરૌદ્ર ધ્યાનમાં પડયા, મેઘાશાહ પોતાનો બનેવી થાય તેને કેવી રીતે મારી નાંખવો એમ ચીંતવવા લાગ્યા. છેવટે નિર્ણય કીધો કે,

[illegible] માં ગતિ [illegible] દેશાંતર
[illegible] ઉપર કરેલી છે.

[illegible] આકાશમાં કોઈ ગ્રહબિંદુનું [illegible] છે.
[illegible] કોઈ ગ્રહબિંદુનું દેશાંતર છે.
[illegible] ઉપર [illegible] ગ્રહબિંદુનું
[illegible] છે.

[illegible] અને [illegible]
[illegible] દેશાંતર છે.
[illegible] બિંદુનું દેશાંતર છે.
[illegible] બિંદુનું [illegible] દેશાંતર છે
[illegible]

[illegible]

પહેરાવ્યો. તે હાર સાથેજ પાછાં પ્રતિમાજી પોતાના મૂળ સ્થાનકે મોરવાડામાં પ્રગટ થયાં. ત્યાં સંઘવી દાદાભાઈ સંઘ લઇને મોરવાડે આવ્યા અને ભગવંતનાં દર્શન કર્યા. તે વખતે તેમણે પોતાનો હાર ઓળખ્યો અને વિચાર્યું કે " આ હાર મારો જણાય છે ને પ્રભુને કોણે પહેરાવ્યો હશે! "

પછી અનુક્રમે ઘેર આવી તજવીજ કરી તો તેમને ખબર પડી કે પોતાની સ્ત્રીને પ્રગટ થઇ દર્શન દીધાં જેથી ભક્તિએ કરીને પોતાની સ્ત્રીએ પહેરાવ્યો હતો એમ ખબર પડી. એ [illegible] રાખવાને શેઠે ત્યાં એક ભવ્ય દેરાસર બંધાવી ગોડી પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા પ્રતિસ્થાપીત કરી.

સોજતમાં ગોડી પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર છે.

મોરવાડામાં ગોડીજીની વરખડી કહેવાય છે.

—⁂—

ગુપ્ત પાર્શ્વનાથ.

૧૪

દિવાચલમાં ગુપ્ત પાર્શ્વનાથનું પુર્વે જૈન તીર્થ હતું.

—⁂—

અમિઝરા પાર્શ્વનાથ.

૧૫

[illegible] ગામ છે ત્યાં અમિઝરા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે. અહીંયાં અમિઝરા પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા [illegible] છે [illegible] ત્યાં તે પ્રતિમાજીની [illegible]

આલ્લીયા પાર્શ્વનાથ.

૧૬

મોહલમાં પ્રતિમા ઘણુંજ ચમત્કારીક છે, પંચાસણુ માલ્લીને આકારે છે.

ःःःःःःःःः

ગીરૂઆ પાર્શ્વનાથ.

૧૭

ગીરૂઆ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા શ્યામરંગે અતિ મનોહર સ્ફટીક રત્ન જેવી મહા તેજવંત સુંદર ચલકાટ વંત રૂપાના માંડવામાં બીરાજેલ છે આ દેરાસર પંજાબ દેશમાં છે.

ધૃત કલોલ પાર્શ્વનાથ.

૧૮

કચ્છ દેશમાં સુંથરી નામે ગામ છે ત્યાં ઉદેશીઓ કરીને એક વણીક વસતો હતો. તેને સ્વપ્ન આવ્યું કે "આજથી પાંચમે દિવસે એક પાલીના રોટલા બાંધી તારા ગામની પુર્વ દિશાએ ખારીના કિનારા ઉપર તું જઈશ. ત્યારે ત્યાં દિવસ ઉગ્યો એટલામાં બે માણસ વને

અંબિકા પાર્શ્વનાથ.

૧૫

[illegible] ગામ છે ત્યાં અંબિકા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે. અહીંનાં અંબિકા પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા [illegible] છે [illegible] ત્યાં તે પ્રતિમાજીની [illegible]

દલાથી ઘી સંઘને પીરસત. હે ભગવંત તમે મારા ઘેર આવ્યા છતાં હું નિર્ધન રહેચો. ” એવી રીતે અનેક પ્રકારે તે પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો.

હવે અહીંયાં કુલ્લામાંથી ઘી ઘણુંજ નીકલવા માંડયું. ઘીનું કુલ્લુ પાંચ મણનું છતાં પચ્ચીશ મણથી પણ વધારે નીકલ્યું. જેથી બધાંને વહેમ આવ્યો કે “ આ શું ? પ્રતિમાજી છત્રીમાંથી કુલ્લામાં તો નથી આવ્યાં. ” ?

જ્યારે કુલ્લામાં હાથ ઘાલી તપાસ કરી તો પ્રતિમાજી કુલ્લામાં હતાં જેથી કુલ્લાનું મોહ કાપીને પ્રતિમાજી બહાર કાઢી મોટો ઓચ્છવ કરીને દેરાસરમાં પધરાવ્યાં. પછી દેરાસરજીને ફરીથી બીજો ઘુમ્મટ કરીને મોટુ દેરાસર કર્યું. ત્યારથી તે ઘૃત કલ્લોલ પાર્શ્વનાથ જગતમાં ગવાયા ત્યાં કારતકી પુનમ અને ચૈત્રીનો મોટો મેળો ભરાય છે તે વખતે ચાર પાંચ હજાર લગભગ માણસ એકઠું થાય છે. આ પ્રતિમા સંબંધી એવી લોક વાયકા છે કે પ્રતિમાજી પારકરથી આવેલાં છે અહીં બીજા ભાઈઓએ પણ મદદ કરીને દેરાસરજીને મોટું કીધું છે ત્યાં અનાગુઓ માટે ધર્મશાળાઓ પણ બંધાવી છે. મોટું માહાત્મ્ય વધાર્યું છે.

કે તેને પેટલાદનું પિરગણું આપી તેનો ખાંધો પે[illegible]
કર્યું હેતે, અને હવે દેર આપશે."

અઠ્ઠાવીસ મનમાં વિચારે તેનું તે મનાવી લીધું: [illegible]
[illegible] પેટલાદનું પિરગણું આપી તે [illegible] પિરગણું [illegible]

[illegible]

દક્ષાથી ઘી સંઘને પીરસત. હે ભગવંત તમે મારા ઘેર આવ્યા છતાં હું નિર્ધન રહેયો." એવી રીતે અનેક પ્રકારે તે પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો.

હવે અહીંયાં કુલ્લામાંથી ઘી ઘણું જ નીકળવા માંડયું. ઘીનું કુલ્લુ પાંચ મણનું છતાં પચ્ચીશ મણથી પણ વધારે નીકળ્યું. જેથી બધાંને વહેમ આવ્યો કે "આ શું ? પ્રતિમાજી છત્રીમાંથી કુલ્લામાં તો નથી આવ્યાં." ?

જ્યારે કુલ્લામાં હાથ ઘાલી તપાસ કરી તો પ્રતિમાજી કુલ્લામાં હતાં જેથી કુલ્લાનું મોહુ કાપીને પ્રતિમાજી બહાર કાઢી મોટો ઓચ્છવ કરીને દેરાસરમાં પધરાવ્યાં. પછી દેરાસરજીને ફરીથી બીજો ઘુમ્મટ કરીને મોટું દેરાસર કર્યું. ત્યારથી તે ઘૃત કલ્લોલ પાર્શ્વનાથ જગતમાં ગવાયા ત્યાં કારતકી પુનમ અને ચૈત્રીનો મોટો મેળો ભરાય છે તે વખતે ચાર પાંચ હજાર લગભગ માણસ એકઠું થાય છે. આ પ્રતિમા સંબંધી એવી લોક વાયકા છે કે પ્રતિમાજી પારકરથી આવેલાં છે અહીં બીજા ભાઈઓએ પણ મદદ કરીને દેરાસરજીને મોટું કીધું છે ત્યાં જાત્રાળુઓ માટે ધર્મશાળાઓ પણ બંધાવી છે. મોટું માહાત્મ્ય વધાર્યું છે.

ઃઃઃઃઃઃ

ભીયા પાર્શ્વનાથ.

૧૯

[illegible]

— ❀ —

[illegible] પાર્શ્વનાથ.

૨૦

[illegible]

તેનાં વહાણને વ્યંતર દેવે સ્થંભાવ્યાં, જેથી ધનેશે સેરા ભક્તિથી દેવને પ્રસન્ન કરી. તેની પાસેથી સમુદ્રમાંથી શ્યામવર્ણની ત્રણ પ્રતિમાઓ મેળવી. તેમાંથી એક ચારૂપ નગરમાં પધરાવી. બીજી શ્રી પટ્ટણનગરમાં આમલીના ઝાડ નીચે દેરાસર કરાવી અરિષ્ટ નેમીની ત્યાં પધરાવી. અને ત્રીજી પ્રતિમા કાંતિપુર નગરમાં પધરાવી. જેના પ્રભાવથી શાલીવાહનના વખતમાં નાગાર્જુન નામના મહા બુદ્ધિવાન જોગીએ તેના પ્રસાદથી રસસિદ્ધિ કરી ત્યાં સ્થંભન નગર વસ્યું. જ્યાં તે પ્રતિમા હાલમાં ખંભાતમાં બીરાજમાન છે પ્રતિમાના પાછલા ભાગમાં લેખ છે એમ પરંપરાથી સંભળાય છે.

આ ચોવીસીમાં મુનિસુવ્રત તીર્થંકર પછી બે હજાર અસો બાવીશ વર્ષો ગયે છતે અષાઢ નામના એક ગૌડ દેશના રહેવાસીયે તે ત્રણ પ્રતિમાઓ ભરાવી હતી. તેમાંની તે (ચારૂપની) એક છે. બીજી સ્થંભણપાર્શ્વનાથની અને વળતી હકીકત શ્રીવિજયાનંદસૂરિએ પોતાના તત્ત્વ નિર્ણય પ્રાસાદમાં પ્રસિદ્ધ કરેલી છે તેમજ પ્રભાવક ચરિત્ર અને પ્રવચન પરિક્ષામાં પણ કહેલી છે. તે ગામમાંનું જુનુ પબાસણ કાઢતાં પરીકર (પરઘર) નીકળ્યા છે. તેમાં પણ લેખ છે પણ તે લેખ બરાબર વંચાતો નથી. તેમાં ચારૂપ નામે તીર્થ પાર્શ્વનાથ વગેરે છે.

ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ.

૬૧

કચ્છ દેશમાં રાપર ગામે એક કોલીના મંદિરમાં ખોદ કામ કરતાં સ્ફટીક રત્નની પ્રતિમા નીકલી હતી. કોલીએ " કંઇક પુતળુ ધારીને વિચાર્યુ કે ગામના શેઠને આપી દઇશુ " એમ ધારી રાતના પોતાના ઘરમાં રાખી પછી પ્રભાતના શેઠને આપવા આવ્યો તે વારે શેઠે પોતાના દેવને ઓળખીને ઘણાજ આદર સત્કારથી લીધી. અને તેને કાંઇક આપ્યું. તે વાતની જ્યારે લોકોને ખબર પડી ત્યારે તેમણે કોલીને ચઢાવ્યો " કે તે ઘણીજ કીંમતિ ચીજ છે માટે તું પાછી લઈ લે " પછી કોલી શેઠ સાથે લડી જગડીને તે પ્રતિમા પાછી લઈ ગયો ને પોતાને ઘેર એક જગ્યાએ સ્થાપન કરી, રાતના સુઇ ગયો તે વારે રાતના તેને મહા વેદના પ્રગટ થઇ ને ઘણીજ બીક લાગવા માંડી. જેથી ભય પામી સવારના તે પ્રતિમા પાછો શેઠને આપી ગયો. શેઠે ઘર દેરાસર બનાવી પ્રતિમાજી પધરાવી હમેશ તેની પૂજા કરવા લાગ્યો, પછી ગામમાં મોટુ દેરાસર બંધાવી તેમાં પ્રતિષ્ઠા પૂર્વક પધરાવી આ પ્રતિમાજીનો લેખ વગેરે દેરાસરજીમાં છે

સંપ્રતિ રાજાની ભરાવેલી ચિંતામણી પાર્શ્વનાથજી ની પ્રતિમા તીર્થરૂપ છે. અહમદાવાદમાં ખડાકા નામનું પરૂ છે

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

રાધનપુરમાં ચિંતામણી પાર્શ્વનાથજીનું જુનું દેરાસર છે.

બુરાનપુરમાં પણ ચિંતામણીજીનું દેરાસર છે.

પાદરા તાલુકે વણછરા ગામમાં ચિંતામણી પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર છે તે હંસરાજ અને વચ્છરાજ નામના બે ભાઈઓ હતા તેમણે બંધાવેલું છે પ્રતિમાજી લેપમય છે. ગામમાં જૈનોનું એક પણ ઘર નથી. તેનો વહીવટ પાદરા તાલુકે આણુપર ગામના જૈનો કરે છે તે દેરાસરજીનો લાગો કાનમ જીલ્લાના શ્રાવકો દશા ઓશવાલ આપે છે.

સોરઠ દેશમાં પોરવાડ ગામમાં ચીંતામણી પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર છે.

ચેલણ પાર્શ્વનાથ.

૨૨

વંકચૂલ રાજ્યકુમારે આચાર્યના ઉપદેશથી નર્મદા નદીને કિનારે અને પોતાની પલ્લીમાં એક પ્રાસાદ બંધાવ્યો તેમાં શ્રી વીર ભગવાનની મુર્ત્તિ સ્થાપન કરી કાળે કરીને તે તીર્થ થયું. એ તીર્થની યાત્રા કરવા સારૂ એક શેઠ પોતાની સ્ત્રી સાથે ત્યાં આવ્યો, નર્મદાવતી

જગવલ્લભ પાર્શ્વનાથ.

૨૧

[illegible]

વડોદરાં વાળી શેઠ ગોકળદાસે દુર્ગેબંદી (?) કરાવી, ત્યાં ખારો કુવો હતો તે પણ મીઠો થઈ ગયો. એ પ્રતિમાજી પ્રમાણ વિજયજીના ઉપદેશથી-તે-પ્રતિમાજીનું જગવલ્લભ પાર્શ્વનાથ એવું નામ રાખ્યું. દરસાલ માહાસુદી ૧૩ તથા ભાદરવા સુદી ૧૩ ના રોજે મેળો ભરવાનું ને ઓચ્છવ કરવાનું નક્કી કર્યું.

કોલાપુર હદમાં હાથ કણંગડી સ્ટેશન ત્યાંથી પશ્ચિમ રસ્તે ગાઉ છ ઉપર એક ડુંગર છે તેમાં જગવલ્લભ પાર્શ્વનાથનું તીર્થ છે ત્યાં શ્વેતાંબર અને દીગંબરનાં જુદાં જુદાં મંદીર છે. ડુંગરને શ્વેતાંબરોએ પગથીયાં બંધાવ્યાં છે. ત્યાં ચૈત્રી પુનમનો મેળો ભરાય છે.

સુરતમાં જગવલ્લભ પાર્શ્વનાથની મોટી મુર્તિ નાનપરામાં મંદીર સ્વામીના દેરાસરજીના ભોંયરામાં છે, ત્યાં હમણાં થોડી વખતથી લેપ કરાવેલ છે.

ઓમરાવાદ જીલ્લે મારંધી ગામે જગવલ્લભ પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે.

પુનામાં જગવલ્લભ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા મોટાં દેરાસરજીમાં છે તેમાં નીચે ભોંયરામાં ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ છે અને ઉપરલા ભાગે સંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ છે.

અમદાવાદ નીશાપોળમાં ભોંયરામાં જગવલ્લભ પાર્શ્વનાથની મોટી મુર્તિ બીરાજમાન છે ભાગ્ય બાદ

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

' જગન્નાથપુરીમાં જીરાવલા પાર્શ્વનાથ '

૨૫

ઓરીસા (ઓડીયા) દેશના રાજાએ પૂર્વે અહીંયાં જીરાવલા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર બંધાવેલુ અને તે જીરા· વલા પાર્શ્વનાથના તીર્થ તરીકે પ્રગટ થયું હતું. પાછળથી બલાત્કારે શંકરાચાર્યે રાજાની મદદથી તેને પોતાના કબ· જામાં લઇ પાર્શ્વનાથજીનો પ્રતિમા ઉપર ભરવનું ચક્ર ગોઠવીને પછી તે શૈવ વૈષ્ણવ વગેરે સમગ્ર હીંદુઓના તીર્થ તરીકે તેને પ્રગટ કર્યું. ત્યાં સર્વ જાતના હીંદુઓ સાથે જમે છે, છતાં આભડછેટ ગણતા નથી, અને તેઓ તેને પવિત્ર સમજે છે. શંકરાચાર્યના વખતથી આ તીર્થ હિંદુઓના તીર્થ તરીકે પ્રવર્ત્યું, જે આજે 'જગન્નાથ પુરી તરીકે ઓળખાય છે, જ્યાં કલકત્તેથી રેલ તથા સ્ટી· મરને રસ્તે જવાય છે.

મારવાડમાં 'સાંઢરી ધાનેરા ત્યાં ધાનેરા ગામમાં જા કરવા લાયક જીરાવલા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે. રા સ્ટેશનથી ત્યાં જવાય છે.

નાડલીમાં પણ ચમત્કારીક દેરાસરજી ડુંગર ઉપ

જીરાવલી ગામ શીરોહી ઇલાકામાં મટોરથી ગાઉ થાય છે, જીરાવરા પાર્શ્વનાથની શ્યામ મુર્ત્તિ

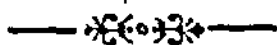
જોટવા પાર્શ્વનાથ.

૨૬

પાટણ પાસે ધીણોજ નામે ગામ તે રેલવેનું સ્ટેશન છે. ત્યાં ચોધરી શેરીમાં એક ઘુંમટવાળું જોટવા પાર્શ્વનાથનું દેરાસરજી છે, વેળુની પ્રતિમા છે, ફાગણ સુદી ૬ ની વરસ ગાંઠે મેળો ભરાય છે. દેરાસર ઘણું જુનું છે જેથી કોણે બંધાવ્યું છે તે જણાતું નથી. પણ અહીંયાં એક કહેવત ચાલે છે.

ધીણોજ ગામને ધનજી શેઠ, લાખ રૂપૈયા કણજી હેઠ;
તીર આધા કે તીર પાછા, કરી લ્યો ઉસકી તલાસા.

અર્થ—ધીણોજ ગામમાં ધનજી શેઠના ઘર આગળ કણજીનું ઝાડ છે, ત્યાં તીર આધા કે તીર પાછા લાખ રૂપૈયા જમીનમાં છે એવી કહેવત છે.

જશોધરા પાર્શ્વનાથ.

૨૭

ભરૂચમાં જશોધરા પાર્શ્વનાથનું ભવ્ય દેરાસર છે તે તીર્થસ્થળ ગણાય છે. સીંહલદ્વીપના રાજાની કુંવરીએ સમળી વિહાર નામનું દેરાસર પૂર્વે ભરૂચમાં બંધાવેલું

હતું જેમાં મુનિસુવ્રતસ્વામી બિરાજમાન હતા, પ્રભાવ- [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

વિજયસેન સુરિના શિષ્યે સ્તવન રચ્યું તેમ
તે પછી આદિશ્વરજીની પ્રતિમાં સં. ૧૯૨૧
તે એક લાખ રૂપેયા ખર્ચીને મોટુ દેરાસર
પધરાવી છે. હાલમાં મુખ્ય આદિશ્વરભગવાન
તરીકે છે. ચમત્કારીક પ્રભાવવાળા છે તેમની એ
પાર્શ્વનાથજીની પ્રતિમા છે.

ટાંકલા પાર્શ્વનાથ.

૨૯

પાટણમાં ઢંક મેતાની પો [illegible] માં) ટાંકલા
પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસરજી છે, [illegible] ટાંકા-
માંથી મળેલી તેથી ટાંકલા પાર્શ્વના [illegible]

ડોહલા પાર્શ્વનાથ.

૩૦

પોટા સકલામાં ડાહોલા પાર્શ્વનાથજીનું જુનું દેરા-
સર છે.

…ડ્યું હતા સં. ૧૬૭૨ માં લગભગ ૬ એક લાખ ખ[illegible]
[illegible]ને કરાવ્યાં આવ્યો છે. પાલણપુરમાં સંપ્રતિ રાજાની
[illegible] પલ્લવિયા પાર્શ્વનાથજીની પ્રતિમા ત્યાં મહાવીર
[illegible] સં. [illegible] ના વર્ષે વાર્ષિક તથા પાર્શ્વનાથજી
[illegible] આવતો છે, તેની જૈન મૂર્તિ ઘણા પાસે
[illegible] પ્રતિમા મનાવાય છે.

—•❖•❖•—

દ્ધારની જરૂર છે. સંવત ૧૧૬૭ માં વિજયસેન સુરિના શિષ્ય વિનય કુશલના સ્તવનમાં હકીકત જણાવી છે.

એક દેરાસરનાં દશથી પંદર પગથીયાં જમીનમાં દટાઇ ગયાં છે, તો તેનાં બિંબ જમીનમાં હોવાં જોઇએ.

—❋(૦)❋—

નવનિધિ પાર્શ્વનાથ.

૩૬

અલ્લાઅહમાં નવનિધિ પાર્શ્વનાથનું તીર્થ હાલ જણાતું નથી.

—❋૦❋—

નવખંડા પાર્શ્વનાથ.

૩૭

ઘોઘા શહેરમાં નવખંડા પાર્શ્વનાથ છે, જેના જુદા જુદા નવ સાંધા જણાય છે. એ મુર્તિ કોઇ મ્લેચ્છોએ ખંડીત કરી હતી. પણ પછી તેના અધિષ્ઠાયકે સ્વપ્ન આપ્યું કે "તેના નવખંડ એકઠા કરી રૂ ના પોંવમાં જાળી રાખી (કોઇ લાબસીમાં કહે છે) તેને છ માસ પછી કાઢજો એટલે સાંધા મળી જઇ પ્રતિમાજી અખંડીત થશે." જેથી શ્રાવકોએ તે પ્રમાણે કર્યું પણ તેમને અધિરાઇ આવી કે સાંધા મળશે કે નહીં, જેથી છ માસ અગાઉ

નવસારી પાર્શ્વનાથ.

૩૯

નવસારીમાં આ ભગવાનનું દેરાસર ઘણુંજ વિશાળ છે. તેમાં ઘણીજ મનોહર મુર્ત્તિ છે. વલી એક પરઘરનો ઉપલો ભાગ કાળા પત્થરનો છે. એથી એમ અનુમાન રહે છે કે તે ફણવાળા પરઘરની મોટી મુર્ત્તિ કોતો બીજે કોંય લઇ જવામાં આવી હોય, ધર્મશાલા વગેરે અતિ સગવડતાવાળી જગા છે.

નવફણા પાર્શ્વનાથ.

૪૦

શેષ નામે નગર હતું ત્યાં શંખ નામે રાજા હતો તને મદન નામે કામદેવ સમાન રૂપવાળો પુત્ર હતો. તે કલા ધર્મશાસ્ત્ર વગેરેમાં પ્રવીણ હતો, પરન્તુ યૌવન વયે તેને કોઢ રોગ ઉત્પન્ન થયો, ઘણી પીડા પામવા લાગ્યો. રાજાએ અનેક ઉપાય કરી મંત્રવાદીઓ, તંત્ર વાદીઓ ઔષધ જાણનારા વગેરેને બોલાવ્યા, તેમની પાસેથી અનેક ઉપચાર કરવા છતાં પણ કુમારને વ્યાધિયો શાંતિ થઈ નહી. જેથી રાજાએ કોઇ જૈન આચાર્યને પુછયું, ત્યારે આચાર્યે જણાવ્યું કે " વૈદો કહે છે કે એને વાતપિત

આમાં મંગલપુર રહે છે, ત્યાં નવપલ્લવ પાર્શ્વનાથ છે. પ્રતિમાજી પ્રાચિન સમયનાં સફેદ ને ચમત્કારીક છે, પાંચસો વર્ષ ઉપરનાં છે. પ્રતિમાજી ગળાના ભાગે ખંડિત થયેલાં હોવાથી ત્યાં સોનાનો લેપ કરેલો છે. કુમારપાળના વખતમાં દેરાસરની સ્થાપના થયેલી લગભગ સંભળાય છે પ્રતિમાજી સંપ્રતિ રાજાના વખતની છે. બાદશાહી વખતમાં પ્રતિમાજી ખંડીત થયેલા હોય તેમ લાગે છે. પ્રસંગે ચમત્કાર દેખાય છે સોમસુંદર કાવ્યમાં તે સંબંધી વિશેષ હકીકત છે.

ખંભાતમાં સાબલી પોળમાં નવપલ્લવ પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે, સુરતમાં નવપલ્લવ પાર્શ્વનાથ છે.

નરોડા પાર્શ્વનાથ.

૪૨

પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર તથા પદ્માવતીનું સ્થાનક છે ત્યાં પ્રાય: વર્ષમાં બે વાર અમદાવાદથી જૈનો સંઘ લઇને જાય છે દેરાસરની નજીક શેઠ હઠીભાઇની ધર્મશાળા છે બીજી પણ ધર્મશાળાઓ શેઠ હીમાભાઇની તેમજ શેઠ મગનભાઇ કર્મચંદની છે.

અમદાવાદથી લગભગ ત્રણ ગાઉ દૂર અને અમદાવાદથી પ્રાંતીજ જતાં બીજું સ્ટેશન છે.

[illegible]

[illegible]

સગ્ગીઆ છે. બીજામાં સાત મુર્ત્તિ અને પાંચ કાઉસગ્ગીયા છે. કાઉસગ્ગીયા ઉપર સં. ૧૨૭૩ નો લેખ છે. આ તીર્થના મહીમાને એક છંદ સમયસુંદર સુરીએ બનાવ્યો છે, તે નાકોડા તીર્થ વર્ણનની ચોપડીમાં છપાઇ ગયો છે.

આ તીર્થ સોળમા સેકામાં બહુ પ્રખ્યાત હતું. આ તીર્થ મારવાડમાં બાલોતરા સ્ટેશનથી ત્રણ કોશદુર પગ રસ્તે આવેલું છે. સંવત ૧૯૪૬ થી પોષ દશમને મોટો મેળો ભરાય છે.

નાગફણા પાર્શ્વનાથ.

૪૪

ચિત્તોડ, મેવાડનું રાજ્ય પ્રતાપ પાસેથી અકબર બાદશાહે જ્યારે જીતી લીધું, ત્યાં પ્રતાપને નાશી છુટવું પડયુ. ને જંગલમાં ગુપ્ત પ્રવાસ કરવો પડતો એક વખત તેમને જૈનાચાર્ય લક્ષ્મીસાગર (પ્રાય: એ નામ હતું) મહારાજનો સમાગમ તેમને થયો. તેમને રાજાએ પુછયું કે “ આપ મને મારૂ રાજ્ય પાછુ મલે તેવો કોઇ ઉપાય બતાવો. ”

આચાર્ય મહારાજે કહ્યું કે “ ધરણેંદ્ર પદમાવતી

અવશ્ય અહીંયાં જાત્રા કરવા આવે છે. જ્યારે વધારે જાત્રાળુ હોય તો વધારે પાણી નીકળે છે, દીગંબરો પણ તે પ્રતિમાજી ઉપર બહુ આકીન રાખે છે, આ તીર્થ ઇડરથી જતાં જંગલમાં એ ડુંગરની તળાટીમાં છે, ગાયના મુખમાંથી પાણી નીકળી કુંડ ભરાય છે.

સં. ૧૯૨૨ માં બંધાવેલું બીજાપુર તાલુકે વિહાર ગામમાં નાગફણા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે. ઇગવાડીયામાં પણ સં. ૧૯૨૮ ની સાલનું બંધાવેલું છે.

કેસરીયાજી પાસે સામેરા ગામમાં નાગફણા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર હતું પણ હાલ જણાતું નથી.

પલ્લવીયા પાર્શ્વનાથ.

૪૫

પાલનપુર જેનું અસલ નામ પ્રહલાદનપુર છે. તે નગર પુર્વે પ્રહલાદે (પાલ્હણે) વસાવેલ છે, પાલ્હણ આબુ દેશનો રાજા હતો. તે પરમાર વંશમાં ઉત્પન્ન થયો હતો, એક દિવસ રાજાએ પલ્લવીયા પાર્શ્વનાથની મુર્ત્તિ સોનાની હતી તે ધર્મદ્વેષી બની ગળાવી તેના પલંગના પાયા કરાવ્યા, જેના પાપથી કુષ્ટીનો રોગ રાજાને થયો, (કયાંય પીતલની પ્રતિમા રાજાએ ગળાવી નાંખ્યાનું પણ લ-

ઇભ્યં એટલે જેની લક્ષ્મીનો ઢગલો-કરે ને તેમાં અં
સહીત હાથી ઢંકાઈ જાય ત્યારે તે ઇભ્ય શેઠ કહેવાય
ઋદ્ધિવંત શ્રીમંતો તે જમાનામાં પાલનપુરમાં વસતા હ
હાલમાં એક હજાર ઘર વીશા ઓશવાલના છે. આગળ
શહેર બાર ગાઉ ફરતું હતું. ત્યાં અનેક દેરાસરો હ

હાલમાં પણ પાલનપુર આસપાસ ખોદ કામ કર
ઘણી પ્રતિમાઓ નીકળે છે.

નેમીશ્વર ભગવાનની મોટી પ્રતિમા નીકળી હતી
તેમનું દેરાસર રૂપીઆ એંસી હજાર ખરચીને બંધાવ્યું હતું.

એક વખત એકસો સીતેર પ્રતિમાઓનો સટ નીક-
ળેલો તથા તે પછી ચોવીશ પ્રતિમાઓ બીજી વખત
નીકળી તે પણ ત્યાં શાંતિનાથજીના દેરાસરજીમાં છે.

પલ્લવીયા પાર્શ્વનાથની મુર્ત્તિ પ્રથમ સોનાની હતી,
તે મુસલમાનોના જુલમ વખતે ક્યાં ભંડારી તેની ખબર
નથી. પણ એમ દંતકથા (લોકવાયકા) સંભળાય છે કે
"બકરીની ખરીથી તે પ્રતિમાજી પ્રગટ થશે"

પલ્લવીયા પાર્શ્વનાથની સુવર્ણની મુર્ત્તિ પ્રહ્લાદન
રાજાએ ભરાવી હતી તે અધિષ્ઠાયકના પ્રભાવથી ઘણીજ
પ્રભાવશાળી થઈ સંભળાય છે જેના ન્હવણથી તેનો
(રાજાનો) કોઢ રોગ દૂર થયો હતો તે વખતે સોના

[illegible]

[illegible] તેને [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

હીલપુર પાટણ સં. ૮૦૨માં વસાવ્યું. હાલનું પાટણ સંવત ૧૪૧૫ માં ફરીને વસ્યું છે ચાવડા વંશમાં વનરાજથી લઈને સામંતસિંહ સુધી સાત પેઢી પર્યંત રાજ ચાલ્યું. સંવત ૮૦૨ થી ૯૯૮ સુધી; સામંતસિંહ પછી ચૌલુક્ય વંશી મૂળરાજ સંવત ૯૯૮ માં સામંતસિંહની ગાદીએ બેઠો તે પછી ચામુંડરાજ, દુર્લભસેન, ભીમ ભાણાવલી. કરણ, સિદ્ધરાજ, કુમારપાલ, અજયપાલ, બાળ મૂળરાજ અને ભોળો ભીમદેવ એમ ચૌલુક્ય વંશમાં રાજ્ય સંવત ૧૨૯૧ સુધી ચાલ્યું. તે પછી વાઘેલા વીરધવલ તેના હાથમાં ગયું તેમના વંશમાં છેલ્લા કરણ વાઘેલા પાસેથી તેના માધવ નામના બ્રાહ્મણ પ્રધાને દેશ દ્રોહી બની દીલ્હીપતિ અલ્લાઉદીન પાસે ગુજરાત લઈ લેવડાવ્યું સંવત ૧૩૫૩.

—ॐ—

પુષ્કરાવર્ત્ત પાર્શ્વનાથ.

૫૦

કંડપાતનો કલ્પ પુષ્કરાવર્ત્ત પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું તીર્થ હતું હાલમાં જણાતું નથી

હીલપુર પાટણ સં. ૮૦૨માં વસાવ્યું. હાલનું પાટણ સંવત ૧૪૨૫ માં ફરીને વસ્યું છે. ચાવડા વંશમાં વનરાજથી લઈને સામંતસિંહ સુધી સાત પેઢી પર્યંત રાજ ચાલ્યું. સંવત ૮૦૨ થી ૯૯૮ સુધી; સામંતસિંહ પછી ચૌલુક્ય વંશી મૂળરાજ સંવત ૯૯૮ માં સામંતસિંહની ગાદીએ બેઠા તે પછી ચામુંડરાજ, દુર્લભસેન, ભીમ આઘાવંતી. કરણ, સિદ્ધરાજ, કુમારપાલ, અજયપાલ, બાળ મૂળરાજ અને ભોળો ભીમદેવ એમ ચૌલુક્ય વંશમાં રાજ્ય સંવત ૧૨૭૧ સુધી ચાલ્યું. તે પછી વાઘેલો વીરધવલ તેના હાથમાં ગયું તેઓના વંશમાં છેલ્લા કરણ વાઘેલા પાસેથી તેના માધવ નામના બ્રાહ્મણ પ્રધાને દેશ દ્રોહી બની દીલ્હીપતિ અલ્લાઉદીન પાસે ગુજરાત લઈ લેવડાવ્યું સંવત ૧૩૫૩.

—:o:—

પુષ્કરાવર્ત્ત પાર્શ્વનાથ.

૫૦

કંડખાતના ભવ્ય પુષ્કરાવર્ત્ત પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું તીર્થ હતું હાલમાં જણાતું નથી

—·—

અલેજા પાર્શ્વનાથ.

૫૨

માંગરોલથી બાર ગાઉ અલેજ ગામ છે ત્યાં અલેજા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે તે તીર્થ સ્થળ ગણાય છે, કેટલાક લોકો દરયામાં વહાણે બેસીને જતા હતા તે વખતે વહાણ સ્થંવયું ને પ્રતિમાજી પ્રગટ થયાં તેમને અલેજા ગામમાં પધરાવ્યાં; લોકો આસ્થા સારી રાખે છે. અલેજા પોરબંદર અને માંગરોલની વચમાં આવેલું છે. તેનું સ્તવન સિદ્ધિવિજય મહારાજે કરેલું છે કોઇ કોઇ ટાણા પોરબંદરે અને માંગરોલવાળાઓ સંઘ લઇને પણ જાય છે બાકિ અલેજા ગામ તો નાનુ ગામડું છે પણ ભગવંતનું દેરાસર રમણીય અને મનોહર છે.

બહી પાર્શ્વનાથ.

૫૩

આ તીર્થ મંદસોરમાં માળવા દેશમાં આવેલું છે.

પોતાના નગરમાં લઇ ગયો ને ત્યાં જીનભુવન કરાવી હમેશ તેની સેવા ભક્તિ કરવા લાગ્યો. એક દિવસ નાટક કરતાં એટલે પોતે વાદિંત્ર વગાડતો હતો ને તેની પટરાણી મંદોદરી નૃત્ય તથા ગાયન કરતી હતી, તે અરસામાં વિણાની તાંત તુટવાથી ત્યાં પોતાની નસ ખેંચી કાઢી વળગાડી દીધી પણ તાલમાં ખાગી આવવા દીધી નહીં. જેથી રાવણે ત્યાં તીર્થંકર નામ કર્મ બાંધ્યું. (બીજે ઠેકાણે અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર બાંધ્યાનું પણ જણાવ્યું છે તત્વ કેવલી ગમ્ય) પછી અધિષ્ઠાયકે સ્વપ્નું આપ્યું કે "હવે મને મારી જગાએ મુકી આવ" તે વારે પ્રભાતે રાવણે પોતાની બદરી નામની દાસીને આજ્ઞા કરી કે "જા આ પ્રતિમાજીને ચટક પર્વત ઉપર મુકી આવ."

પછી દાસી કે જેણીને ગર્ભ રહેલો હતો પણ ત્રેવીશ વર્ષ થયા છતાં પ્રસુતિ થતી નહોતી તે દાસી બદરી પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાને લઇ ચટક પર્વત ઉપર જઇ તેના મૂળ પ્રાસાદમાં સ્થાપી તે પણ રોજ તેની ભક્તિ કરવા લાગી, ભક્તિ કરતાં દાસીને પણ પુત્રનો જન્મ થયો તેનુ કેદાર એવું નામ પાડયું. કેદાર જન્મથી વૈરાગી હતો યૌવન વયનો થયો તે વારે ચટક પર્વતનું રાજ્ય રાવણે કેદારને આપી દીધું, જેથી કેદાર પચ્ચીશ ગામનો સ્વામી થયો ને કનક શેઠ તેનો પ્રધાન થયો. કેદારને

રાજ ! આપ ગામમાં પધારો ! અહિંયાં શા માટે રહેતા છો. ”

મહારાજશ્રીએ જણાવ્યું કે “ અમારા શ્રાવક લોકો ના સમુદાયનો જોગ ત્યાં હોય તો અમે આવીયે. ”

“ આપના શ્રાવકો શું ધર્મ પાળે છે, ધર્મની શું સ્થિતિ છે. તેનું સ્વરૂપ કેવું છે. વગેરે શ્રાવક ધર્મનું સ્વરૂપ અમને સમજાવો. ”

પછી ગુરૂએ જૈન ધર્મનું સ્વરૂપ પ્રતિપાદન કર્યું. દેવગુરૂ ધર્મનું સ્પષ્ટીકરણ કરી તેમનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ રીતે સમજાવ્યું.

તેવારે લોકો ગુરૂવચન સ્વીકારી કહેવા લાગ્યા કે “ હમારે હવે પુજન કરવા માટે જીનેશ્વરની પ્રતિમા કેવી રીતે મેળવવી? ”

તેવારે ગુરૂએ કહ્યું કે “ હું જ્યાં બેઠો છું ત્યાં ખોદયો, એટલે તમને પ્રતિમા મળશે” પછી તેમણે ખોદવા માંડયું તો ત્યાંથી ભીડભંજન પારસનાથ સંવત ૧૨૧૯ ની સાલમાં પ્રગટ થયા. તેમની હાલે જે મુર્તિ છે તે હાલમાં મોટા દેરાસરજીમાં તેમની જમણે બાજુએ બેસાડેલા છે તથા પિત્તળનાં કોચી અને એક ત્રપાઈ કુંડી નીકળી હતી. એ પ્રમાણે ત્યાંથી ખોદતાં નીકળ્યું હતી

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

પ્રતિબોધ પામી શ્રાવકો થયા તે પણ શ્રાવકો છે. સંવત ૧૭૯૪ માં ફરીને પ્રતિષ્ઠા થયાનો લેખ છે.

પાટણમાં ભાણાભાઈના દેરાસરમાં કંચનમયી એક ભીડભંજન પાર્શ્વનાથની મુર્ત્તિ છે.

સેઢી નદી અને વાત્રક નદીના સંગમ આગળ ખેતરપુર પાટણ એટલે ખેડામાં ભીડભંજન પાર્શ્વનાથનું હાલમાં મોટું તીર્થરૂપ દેરાસર છે. એકદા મોટા દેરાસરમાં પ્રવેશ કરતાં ચોમુખજી આગળ ખોદકામ કરી ભોંય તળીયે પત્થર બેસાડતા હતા. ત્યાંથી એક લેખ નીકળ્યો હતો. તેની નકલ શેઠ બાલાભાઈના દીકરા પાસે હતી, તે શીલા લેખ હાલ ક્યાં છે તેની ખબર નથી. તે વખતે કેટલાંક પુતળાં નીકળ્યાં હતાં તે પુતળાં ત્યાં ઉભેલાં છે તે બૌધના જેવાં જણાય છે.

ખંભાત જીલ્લામાં તારાપુરમાં જીર્ણ દેરાસર સંવત્ બંધાવેલું છે.

ઉનાવા ગામમાં સંવત ૧૮૭૬ માં શિખર બંધ દેરાસર બંધાવેલું છે.

ઉદયપુરમાં પણ ભીડભંજન પાર્શ્વનાથનું

સુરતમાં ભીડભંજન પાર્શ્વનાથનું દેરાસર

ભીડભંજન પાર્શ્વનાથ કુવામાં લીંબુના ટોપલામાંથી નીકળ્યા હતા. તે કુવા આગળ મેળો ભરાય છે.

[illegible]

શ્રીઅમીઝરા પાર્શ્વનાથ.

૫૮

ભીલડીયાજી સીવાય બે પ્રતિમા બીજી પણ છે. તે
એક નેમિનાથની ને બીજી પણ પાર્શ્વનાથની છે. તે પ
સંવત ૧૧ ના પહેલાની છે. ભીલડીયા પ્રથમ મોટું શહે
હતું તે હાલમાં તો ઘણાં વરસોથી ભાગી નાનું ગા
બન્યું છે દંતકથા છે કે ત્રણે પ્રતિમા પ્રથમ ભોંયરામ
હતી. પ્રતિમાઓ ચમત્કારી છે.

બીજુ એક દેરાસર ઘણું જુનું છે ગામની જમી.
નમાં ખોદ કામ કરતાં પત્થર ઘણા નીકળે છે.

ઘણા અન્ય લોકો તો બાધા આખડીઓ પણ રાખે
છે. ડીસાથી ભીલડીયે જવાય છે; ડીસામાં પણ જાત્રા કરવા
લાયક બે દેરાસર છે. માહાવીર સ્વામીનું દેરાસર જુનું
થવાથી રૂ. સવા લાખ ખર્ચીને જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો છે.
તેની સંવત ૧૯૬૪ માં પ્રતિષ્ઠા થઇ છે. બીજુ આદેશ્વર-
જીનું નાનું દેરાસર છે. ડીસાથી ભીલડીયા સાત ગાઉ
કોશ દૂર છે ત્યાં નેમ રાજુલનું ચિત્ર છે. ભીલડીયાજી
તીર્થની દેખરેખ ડીસાવાલા રાખે છે.

ભીલડીયાજીથી ત્રણ ગાઉ જમાલી ગામ છે ત્યાં
દેરાસરમાં મુલનાયકજી રૂષભદેવ ભગવાન છે ત્યાં તે પ્રાન્ત
માનાં રોજ દર્શન કરવા. એ‌ટલે એક શ્રાવકે બાધા રાખી
હતી દર્શન ન થાય તો ... ખાવું. હવે એક દિવસ એ
દર્શન કરવા આવ્યો ત્યારે વાણીયાની ગોડી ઘેર ગયેલી

એણે આત્માને દર્શન થવાં નહી, ને ત્યાં રહેતા થકો કહ્યું [illegible] મારે મારે ભગવાનનાં દર્શન કર્યા નહી" [illegible] આત્માને દર્શન [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

આરસનો અને પ્રાચિન છે, તેની આજુબાજુ સેંકડો શિખરના ટુકડાઓ રખડે છે, દરેક પુનેમે આજુબાજુના શ્રાવકો આવે છે.

ભદ્રેસરમાં પાર્શ્વનાથ.

૫૯

માહાવીર સ્વામીના નિર્વાણ પછી ૨૩ વર્ષે દેવચંદ નામના શ્રાવકે ભદ્રેસરમાં બાવનજીનાલયનું દેરાસર કરાવી મુળ નાયકજી પાર્શ્વનાથજીની પ્રતિમા સ્થાપન કરી. તે પછી ઘણે કાલે આશાતના થવાથી ગામની પડતી થઈ, શ્રાવકોની વસ્તી પણ ઘટી ગઈ તેથી તે મુર્ત્તિઓ બાવા લોક ઉપાડી ગયા, તે પછી ઘણા વરસે કોઈ ગોરજી ફરતો ફરતો ત્યાં આવ્યો તો પ્રતિમાજી વગરનું દેરાસર જોઇ અજાયબ થયો, તેની તપાસ કરતાં જણાયું કે આશાતના થવાથી આવો બનાવ બન્યો છે, પછી આશાતનાઓ દૂર કરાવી એક બાવા સાથે મૈત્રી બાંધીને ત્યાં રહ્યો મિત્રતા થવાથી તે બાવાએ મહાવીર સ્વામીની પ્રતિમા આપી. તે વીધી પૂર્વક સારા મુહુર્તે ત્યાં પધરાવી અને પૂજા કરવા લાગ્યા, જોગી સાથે પણ મિત્રતા વધારી જેથી તેણે અધીક પ્રસન્ન થઈ મુળ નાયકજી પાર્શ્વનાથજીની પ્રતિમા

[illegible]

—[illegible]—

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ઠાકોરે આચાર્યશ્રીને જણાવ્યું. આચાર્યે પાર્શ્વનાથની મંત્ર વિધિ પૂજન વગેરેથી આરાધના કરવાની વિધિ બતાવી, તે પ્રમાણે પોતાના મકાનમાં શુદ્ધ જગોએ પાર્શ્વનાથની મુર્તિ સ્થાપન કરીને વિધિ સહીત આરાધન કર્યું, રાજાને પુત્ર થયો, જેથી તેમનું મન બહુ રંજન થયું. જે વારે ભગવાનનું નામ પણ મનરંજન પાર્શ્વનાથ સ્થાપ્યું. આ પ્રતિમાજી મહેસાણાના મોટા શિખર બંધી દેરાસરજીમાં છે.

મનવાંછિત પાર્શ્વનાથ.

૧૧

ગામનેરમાં મનવાંછિત પાર્શ્વનાથનું દેરાસર, આશરે પાંચસે વર્ષ પહેલાનું છે.

મહાદેવા પાર્શ્વનાથ.

૧૨

પાટણમાં ખડતરવસીના દેરાસરજીના ભોંયરામાં શ્યામ પ્રતિમા જાત્રા કરવા લાયક છે.

મનોરથ કલ્પદ્રુમ પાર્શ્વનાથ.

(૧

[illegible]

જીનોદય મુનિને આચાર્ય પદવી આપી તથા ભુવન રત્ન, સાગર રત્ન વગેરેને પણ આચાર્ય પદવી આપી. તે ઓ-મ્છવ પણ શેઠે કર્યો.

મક્ષીજી પાર્શ્વનાથ.

૬૪

મક્ષીજી પાર્શ્વનાથની મુર્તિ દેરાસર નીચે ભોંયરા-માંથી પ્રગટ થઈ હતી, તે વખતે ત્રણ હજાર માણસો એકઠાં થયાં હતાં. માળવામાં મક્ષીજી ગામમાં તેમનું ઘણુંજ મોટું ભવ્ય દેરાસર છે. લાખોના ખરચે તે બંધાવેલુ છે, તેનો ઘુમટ ઘણોજ ઉંચો છે. દેરાંમાં માનભદ્ર અતિ ચમ-ત્કારીક છે. તે મક્ષીજીમાં સંવત ૧૯૧૪ માં ગોડીજી પાર્શ્વનાથ નીકળ્યા હતા. તે જગા દેરા પાછળ બાગમાં છે, ત્યાં દેરીઓ કરાવી તેમાં તેમનાં પગલાં સ્થાપેલાં છે મક્ષીજી પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા વેલુની છે, ગોડીજી પાર્શ્વનાથ નીકળ્યા તે વખતે મોટો સંઘ જેમાં ત્રણ લાખ માણસો ભેગાં થયાં હતાં પ્રતિમાજી ૧૧ દિવસ પ્રગટ રહી અદ્દશ્ય થયાં હતાં, જેથી તેમનાં પગલાં પધરાવ્યાં છે. અહી બાવન જીનાલયનું દેરાસર છે. હાલમાં વહીવટ ઉજ્જનવાળા શેઠ કરમચંદજી વગેરે કમીટી મળીને કરે છે.

મનમોહન પાર્કનાગ.

૧૪

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

દેરાસર પાંચસો વર્ષ ઉપરનું હશે એમ અનુમાન થાય છે.

મુંડેવા પાર્શ્વનાથ.

૬૭

મારવાડમાં સોજતથી છગાઉ દૂર મુંડાવા નામે ગામ છે. ત્યાં પાર્શ્વનાથનું મોટું દેરાસર છે. ત્યાંના એક શ્રાવકને એવો નિયમ હતો કે દર્શન કર્યા વગર તેને જમવું નહી. તે ગામથી ત્રણ ગાઉ વગડી ગામ છે તે વગડીથી રોજ દર્શન કરવા જતો, કેમકે તે શ્રાવક વગડીમાં રહેતો હતો. એક દિવસ અધિષ્ઠાયકે સ્વપ્નું આપ્યું કે "તારા ગામની બહાર કેરડાનું ઝાડ છે ત્યાં પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા છે, તે પ્રગટ કરી દેરાસર કરાવ"

તેવારે તેણે જણાવ્યું કે "મારી પાસે ધન નથી તો દેરાસર કયાંથી કરાવું"

ત્યારે દવે કહ્યું કે "તારા ઘરમાંથી જવનો ટોપલો ભરી ત્યાં રાતના મુકી આવી સવારના લઈ આવજે"

પછી તેમ કરવાથી સવારના જવ બધા સોનાના થઇ ગયા. પછી તેણે દેરાસર બંધાવવું શરૂ કર્યું. ખોદ કામ કરાવતાં પુર્વ દિશા તરફથી મકરાણા જેવો આરસ નીકળ્યો. તેથી સફેદ આરસનું દેરાસર કરાવ્યું. ને કેરડાના

[illegible] કરી [illegible] તેમનું [illegible] [illegible] છે, [illegible] છે.

[illegible] મુનિ [illegible] છે. [illegible] છે.

—⊰⊱—

[illegible]

શીના ચૈત્યવંદનમાં "મુહરી પાસ દુહ દુરિઅ ખંડણુ"
એવો પાઠ પણ મુકેલો છે, જેથી તે પહેલાંની એટલે ગૌ-
તમસ્વામી પહેલાંની એ પ્રતિમા જણાય છે.

એ પ્રતિમા સંવત ૧૯૨૮ માં શ્રી શામલાજીના ડું-
ગરના ખંડેરમાંથી લાવેલા તે જગ્યા આગળ હરીસંદ
પુરી હતી, તેવી દંતકથા છે, ત્યાં દેરાસરજી વગેરેનાં
ખંડેરો આજે પણ દેખાય છે, હાલ તે સત્તાવીશ ઈંચ
આસરેની છે, તે પ્રતિમાજી ઉપર લેખ નથી તે સાથે સી-
હાસન ચોવીશ વટાસાથે લાવેલા હતા. પ્રથમ એક મહોર
મુકવા ત્યારે દર્શન કરાવામાં આવતું હતું.

ટેંટોઇ ડુંગરપુર પાસે છે, ત્યાં પ્રતિમા લાવનાર
માં આપી હતી. મહીકાંઠા તાલુકે ટેંટોઇ ત્યાંના ઠાકોર
ઇડરના રાજ્યના ફટાયા (ભાયાત) કહેવાય છે.

મોઢેરા પાર્શ્વનાથ.

૧૯.

ચાણસ્મા જીલ્લે પાટણથી પાંચ ગાઉ મોઢેરા ગા-
મમાં ગોઢ દેરાસર છે તેમાં મોઢેરા પાર્શ્વનાથ છે.

મક્ષીમાપુરા પાર્શ્વનાથ.

૭૦

આ મહિમાપુરના દેરાના સંવત ૧૯૨૦ ની સાલમાંના નકશા પ્રમાણે અમદાવાદમાં ચોમુખજીની પોળમાં પાંચ ગભારાનું દેરાસર બંધાવ્યું છે.

ઈસ્ટ ઇન્ડિયા કંપનીને ક્રોડો રૂપૈયા ધીરી સહાય કરનાર આજ જગતશેઠ હતા, જગતશેઠની પદવી જહાંગીર બાદશાહે આપેલી છે.

મહીમાપુરના દેરાસરજીમાં બહુ દ્રવ્ય ખરચ્યું હતું. શીખરજી મધુવનમાં પણ જગતશેઠે દેરાસર બંધાવ્યું છે.

—⁂—

રાવણ પાર્શ્વનાથ.

૭૧

રાવણ પાર્શ્વનાથનું દેરાસર હાલમાં અલવરમાં છે. જેનો જીર્ણોદ્ધાર હમણાં થાય છે સમુદ્રની મધ્યે રાક્ષસ દ્વીપની સુવર્ણની લંકાના અધિપતિ રાવણ આઠમા પ્રતિવાસુદેવની રાજ્યધાની હતી. એકદા રાવણ અને મંદોદરી વિમાનમાં બેસીને ક્યાંય જતાં હતાં, તે બીજે દિવસે અલવર નજીક આવતાં એક ઠેકાણે તેમણે વિશ્રામ કર્યો. ભોજનનો અવસર થતાં પ્રતિમા પુજવાનો નિયમ હોવાથી પ્રતિમા સાંભર્યા પણ પ્રતિમાજી સાથે લીધેલાં નહોતાં, જેથી મંદોદરીએ વેલુની મુર્તિ નિપજાવીને તેની રાવણ તથા મંદો-

કાઉસ્સગ્ગ મુદ્રા છે, તે પ્રતિમાજી ભોંયરામાં છે. અભિરામ-
ક્ષ ઉપર પરિકરોના ઈશ્વરને પધરાવે તે પ્રતિમા
મનમાન પૂર્ણ થઈ તે માટે પગલું પાર્શ્વનાથ કહેવાય છે.

ફૂટવા પાર્શ્વનાથ.

રાણેકપુરમાં પાર્શ્વનાથ.

૭૩

ધન્નાપોરવાડ ૧૪૪૪ થંભવાળું મોટું દેરાસર બંધાવ્યું છે, જેમાંથી એક થંભ ઉદયપુરનાં રાણાજીએ કરાવવા માંડેલો પણ અધુરો રહ્યો, જેથી રાણાજીના નામ ઉપરથી શહેરનું નામ રાણેકપુર પડયું, બીજાં બે દેરાસર એક નેમનાથનું અને બીજું પાર્શ્વનાથનું છે. મોટું આદિશ્વરનું દેરાસર પુરાણું છે તે હાલ જીર્ણ પ્રાયઃ છે.

પાર્શ્વનાથના દેરામાં પાર્શ્વનાથ કાઉસગ્ગ ધ્યાને છે. મેઘમાલી વરસાદ વરસાવે છે અને ધરણેંદ્રે છત્ર કરેલું છે. એવી અદ્દભૂત પ્રતિમા છે. યાત્રા કરવા લાયક છે.

લોઢણ પાર્શ્વનાથ.

૭૪

દર્ભાવતી નગરીમાં (ડભોઇ) અર્ધ પદ્માસને ઘણીજ ચમત્કારીક લોઢણ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા છે, સાગરદત્ત નામે સાર્થવાહ ફરતો ફરતો દર્ભાવતી આવ્યો, તેને પોતાને રોજ પુજન કરવાનો નિયમ હતો. ને પ્રતિમાજી વિસરી જવાથી તેણે ભોજન કર્યું નહીં, પછી વેલુની પ્રતિમા બનાવી પુજન કરી ભોજન કર્યું. પ્રતિમાજી કુવા-

લોદ્રવા પાર્શ્વનાથ.

૭૬

મારવાડમાં ફલોધી તીર્થની પાસે લોદ્રવા ગામમાં પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે, ત્યાંની પ્રતિમામાં અને થાંભલાઓમાંથી ભાદરવા માસમાં અમી ઝરે છે, તેમજ પ્રભુની પ્રતિમાજી ઉપર સફેદ સર્પ આવીને ફણા માંડે છે, અને છત્ર ધરે છે, તેવો ચમત્કાર દેખી લોકો ત્યાં માનતા રાખે છે. જેથી તેમનાં કાર્યો ફલદાયક થાય છે, દેરાસર અનુત્તર વિમાનના આકારે છે. મુલ મંદિરમાં ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ છે. ઉપર સહસ્રફણા પાર્શ્વનાથની શ્યામ મુર્ત્તિ છે, તેમની આંગી પચ્ચાસ હજારની છે, રાજા ગર્જસિંહજીએ હીરો ચડાવ્યો છે, રૂપાનાં કમાડ કરાવ્યાં હતાં, તે ચોર ચોરી ગયા તેઓ આંધળા થઈ જેસલમેરમાં આવ્યા.

અષ્ટાપદ ઉપર પાંચ હજાર ખર્ચીને કલ્પવૃક્ષ બનાવેલ છે, અષ્ટાપદની રચના ત્યાં કરવામાં આવી છે અને તેની ઉપર કલ્પવૃક્ષ છે.

સંવત ૧૬૫૦ માં હેમવિજયજીએ તે સંબંધમાં સ્તવન રચ્યું છે.

—❧—

ન્હાવાના કપડાં વગેરેની અલગ રાખવાની વ્યવસ્થા છે. તેવી અહીંયાં પણ હોય તો સારૂ.

મધુવનની ધર્મશાળામાં પાછલી રાતે નાહીને પુજાનાં કપડાં પહેરી ત્યાંથી ઉપર ચડે છે, ચાલવાની શક્તિ ન હોય તો પુજાના કપડાંએ ડોળીમાં બેસી જવાય છે. ને પગલાંની તથા દેરાસરજીમાં પુજા કરે છે આ પહાડની પ્રદક્ષીણા ૧૮ થી ૨૦ મેલ થાય છે, પહાડ ઉપર રાતના રહેવાતું નથી. જેથી ઉપર જઈ દરેક ટુંકમાં દર્શન કરી આવતાં ૧૮ માઈલ થાય છે.

પાર્શ્વનાથ ભગવાન જે ટેકરી ઉપર મોક્ષે ગયા તેને પારસનાથ પહાડ કહે છે. ત્યાં રાય બદ્રિદાસજીએ બંધાવેલુ દેરાસર છે, ત્યાંથી ઉતરવાની સડક છે. માટે ત્યાંથી નીચે ઉતરાય છે. આ પહાડ ઉપર યાત્રાળુઓએ ગંધર્વ નાલાની ઉપર સર્વત્ર પેસાબ પાણી કરવં નહી. આ પહાડ ઉપર શિકાર નહી કરવા અથવા હીંસા નહી કરવાને ગર્વમેન્ટે જાહેરનામાં ચોડેલ છે, જેની નકલ પત્થરમાં કોતરાવીને નીચે મધુવનની ધર્મશાળામાં જડેલી છે.

ડુંગર ઉપર ચડતાં નીચે પ્રમાણે દેરીઓ આવે છે.

૧ ગોતમ સ્વામીની દેરી
૨ કુંથુનાથજીનું મોક્ષ કલ્યાણક
૩ અરનાથજીનું મોક્ષ કલ્યાણક

૨૩ વિમલનાથનું મોક્ષ કલ્યાણક
૨૪ અજીતનાથનું મોક્ષ કલ્યાણક
૨૫ નેમીનાથનું પગલાંની સ્થાપના.
૨૬ પાર્શ્વનાથનું મોક્ષ કલ્યાણક.

આ પહાડ જૈનશ્વેતાંબર મુર્તિપુજક સંઘ તરફથી શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીએ ખરીદ કરી લીધેલો છે.

સમીનાજી પાર્શ્વનાથ.

૮૩

ઉદયપુરથી બે મેલ થાય છે, સમીનાપાર્શ્વનાથજીનું તીર્થ સ્થળ છે જાત્રા કરવા લાયક છે.

સહસ્રફણા પાર્શ્વનાથ.

૮૪

માલવામાં ઉદયપુર શહેરમાં સહસ્રફણા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે. પંજાબમાં જંબીપુરમાં દેરાસર છે.

રાધનપુરમાં પણ સહસ્રફણા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે. સણવાસ સં. ૧૭૦૦ માં બંધાવેલું છે.

સમેતશિખરના પહાડ ઉપરના મુલનાયકજી સહસ્રફણા પાર્શ્વનાથ છે.

પાટણમાં પણ સહસ્રફણાનું દેરાસર છે.

સંસફ્ણા પાર્શ્વનાથ.

૮૧.

જામનગરથી સાત ગાઉ દૂર બણુસાલ નામે ગામ છે. ત્યાં પુર્વે પારકર દેશથી રીસાઈને ઘણા જૈનો આવ્યા હતા. તેમાં રાઈસીશાહ તથા વર્ધમાનશાહ મુખ્ય હતા. જેમને કરોડો રૂપૈયાનો વેપાર હતો, તેમણે ત્યાં દેરાસર બંધાવ્યું છે. બણુસાલની સોઢા ઠાકોરની કન્યા જામનગર પરણાવી, ત્યારે દાયજામાં તે બાઈએ ઉપર કહેલામાં બે શાહુકારો જામનગર આવીને રહે તેવું માગ્યું. તેના બાપને નાઈલાજે તે આપવું પડયું, તેથી તે બે જણા જામનગર જઈને વસ્યા. તેમની સાથે બીજા ત્રણસો વેપારીઓ જૈનો પણ જામનગર આવીને વસ્યા. ત્યાં લાખો રૂપૈયા ખર્ચી બન્ને એ બે મોટાં દેરાસર બંધાવ્યાં છે જેથી જામનગર પણ તીર્થસ્થળ જેવું છે. બણુસાલનું દેરાસર સંવત ૧૫૪૦ માં બંધાવેલું છે ત્યાં સસફ્ણા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે.

સમેરીયા પાર્શ્વનાથ.

૮૭

સમેરીયા ગામમાં સમેરીયા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે સ્તલામથી બારમાઈલ થાય છે. ભાદરવા સુદી ૨ ના દીવસે

પછી ત્યાં શ્રી ચૌપતી વાલ ગચ્છે શ્રી વિમલસૂરિ આચાર્ય મહારાજને સ્વપ્નુ આપ્યું કે "આ સુવદંતી નગરમાં શ્રી પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા અમુક ઠેકાણે ભોંયરામાં છે ત્યાંથી બહાર પ્રગટ કરી પુજાવો." પ્રભાતમાં તે વાત આચાર્ય મહારાજે શ્રાવકોને કરી. તેથી શ્રાવકોએ તે પ્રતિમાને બહાર કઢાવી દેરાસર બંધાવી તેમાં પધરાવીને પુજન કરવા લાગ્યા. કેટલેક કાલે તે નગર ઉજડ થઇ ગયું અને અધિષ્ઠાયકો પણ પ્રમાદ વશ પડી ગયા. કાળાંતરે જ્યારે તે નગર ઉપર તુર્ક લોકો ચડી આવ્યા, પછી તે લોકોએ દેરાસરમાંથી તે પ્રતિમાને માથા ઉપર ચડાવી બહાર લાવીને નીચે નાખી, તેથી માથુ અને ધડ જુદાં થઇ ગયાં, તે પછી ભોંયમાં થોડો કાલ રહી, કેટલેક કાલે કોઇ બકરાં ચરાવનાર ત્યાં આગળ બકરાં ચરાવવા આવ્યો, તેણે પ્રતિમાનું માથુ ભોંયમાં દેખ્યું, અને ધડ પણ જુદું પડયું હતું. તેણે તે માથું ધડ ઉપર ચડાવ્યું. કે ધડ ઉપર મસ્તક તેની સાથે મળી જઇ એક થઇ ગયું. અધિષ્ઠાયકના પ્રભાવે આજે પણ તેવીજ સ્થીતિમાં પુજાય છે ને તે પ્રતિમા ત્યાં બીરાજમાન છે સુવદંતી નગર હોવાથી સુવદંતી પાર્શ્વનાથ નામ પડયું.

સુરજ મંડન પાર્શ્વનાથનુ દેરાસર રોઇશાળા (રસાલા) માં છે.

—❋—

સુલતાના પાર્શ્વનાથ.

૯૨

દીલ્હીથી બાદશાહ અલ્લાઉદીન લડતો લડતો અને દેવલો તોડતો સિદ્ધપુર આવ્યો. ત્યાંનો રૂદ્રમાળ ભાંગીને પછી પાર્શ્વનાથના દેરાસર આગળ આવ્યો, ત્યાં ભોજકો પુજા ભણાવતા હતા તેમને પુછયું. "અરે આ કોન દેવ હય," સુલતાને જણાવ્યું.

ભોજકો બોલ્યો, "યહ જૈનકા બડા દેવ હય"

"અચ્છા કુછ ચમત્કાર હો તો બતલાવ; નહી મુર્તિ તોડ તે હય," સુલતાને કહ્યું. તે વારે ભોજકોએ ત્રીજીવાર બાદશાહને પ્રેભવા અરજ કરી અને કહ્યું કે "યહ દેવ બડા ચમત્કારીક હય." એમ કહી માટીના કોડીઆમાં ઘી પૂરી એકનો આઠ દીપક તૈયાર કર્યા, પછી દીપક રાગ ગાવા માંડયો, જેથી દીવાઓ પોતાની મેળે પ્રગટ થયા. તરતજ એક નાગ પ્રગટ થઇ ત્યાં આગળ ફણાટોપ કરતો સુલતાન સામે ફણા હલાવતો સન્મુખ બેઠો.

સુરજ મંડન પાર્શ્વનાથનું દેરાસર રોઇશાળા (રસાલા) માં છે.

—:o:—

સુલતાના પાર્શ્વનાથ.

૯૨

દીલ્હીથી બાદશાહ અલ્લાઉદીન લડતો લડતો અને દેવલો તોડતો સિદ્ધપુર આવ્યો. ત્યાંનો રૂદ્રમાળ ભાંગીને પછી પાર્શ્વનાથના દેરાસર આગળ આવ્યો, ત્યાં ભોજકો પૂજા બણાવતા હતા તેમને પુછ્યું. "અરે આ કોન દેવ હય," સુલતાને જણાવ્યું.

ભોજકો બોલ્યો, "યહ જૈનકા બડા દેવ હય"

"અચ્છા કુછ ચમત્કાર હો તો બતલાવ; અભી મુર્ત્તિ તોડ તે હય," સુલતાને કહ્યું. તે વારે ભોજકોએ દીલ્હીવાર બાદશાહને રીઝવવા અરજ કરી અને કહ્યું કે "યહ દેવ બડા ચમત્કારીક હય." એમ કહી માટીના કોડીઆમાં ઘી પૂરી એકેક એમ દીપક તૈયાર કર્યા. પછી દીપક રાગ ગાવા માંડ્યો. જેથી દીવાઓ પોતાની મેળે પ્રગટ થયા. [illegible] એક ન ન પ્રગટ થયું ત્યાં [illegible] કહ્યું [illegible] સુલતાન [illegible] દેવ [illegible]

સેરીસરા પાર્શ્વનાથ.

૯૩

ગુજરાત દેશમાં પૂર્વે સેરીસરા નામે શહેર હતું. તે બાર ગાઉ મોટુ અને વખાણવા લાયક હતું. પણ ત્યાં જીનેશ્વરનું દેરાસર નહોતું. તે શહેરમાં વિદ્યાસાગર નામે જૈનાચાર્ય પાંચસો શિષ્યોને પરીવારે પરવર્યો છતા આવ્યા. આચાર્ય પાસે એક અતિ ચમત્કારીક મંત્રનું પુસ્તક હતું. એક વખત વીધાસાગર મુનિ જ્યારે સ્થંડીલ જવા ગયા, ત્યારે તેમના બે વિદ્વાન શિષ્યે તે પુસ્તકવાંચ્યું. કેમકે તે પોથી ગુરૂ પાસેની પાસે રાખતા હતા. જેથી તેમને નવાઈ લાગતી, તેથી એક દીવસ ગુરૂ સ્થંડીલ ગયેલા છે તેવો અવસર સાધી તેનુ પહેલુ પાનુ વાંચ્યુ તો તેમાં બાવનં વીરને સાધવાનો મંત્ર હતો તે બરાબર ધારી લીધો, ને પુસ્તક હતું તેમ પાછુ બરાબર મુકી દીધું. રાતે ગુરૂ સાથે પ્રતિક્રમણ કરી રહ્યા પછી રાત પહોર ગઇ એટલે સંથારા પોરસી ભણાવી સર્વ સાધુ સુઇ ગયા, ગુરૂ પણ સુઈ ગયા, એટલે તે બન્ને ચેલા બાવન વીરનો મંત્ર સાધવા એકાંતમાં બેઠા, તેમના મંત્ર બળથી બાવન વીર આવીને હાજર થયા અને વિનંતિ કરવા લાગ્યા કે " શુ હુકમ છે "

સેરીસરા પાર્શ્વનાથ.

૯૩

ગુજરાત દેશમાં પૂર્વે સેરીસરા નામે શહેર [illegible]
બાર ગાઉ મોટુ અને વખાણવા લાયક હતું [illegible]
જીનેશ્વરનું દેરાસર નહોતું. તે શહેરમાં વિદ્યાસાગર [illegible]
જૈનાચાર્ય પાંચસો શિષ્યોને પરીવારે [illegible]
આચાર્ય પાસે એક અતિ ચમત્કારીક [illegible]
એક વખત વીદ્યાસાગર મુનિ જ્યારે [illegible]
ત્યારે તેમના બે વિદ્વાન શિષ્યે તે [illegible]
પોથી ગુરૂ પાસેની પાસે રાખતા હતા [illegible]
લાગતી, તેથી એક દીવસ ગુરૂ સ્થંડિલ [illegible]
અવસર સાધી તેનુ પહેલુ પાનુ વાંચ્યુ [illegible]
વીરને સાધવાનો મંત્ર હતો તે [illegible]
પુસ્તક હતું તેમ પાછુ બરાબર [illegible]
સાથે પ્રતિક્રમણ કરી રહ્યા પછી [illegible]
સંથારા પોરસી ભણાવી સર્વ [illegible]
સુઈ ગયા, એટલે તે બન્ને [illegible]
સાધવા એકાંતમા બેઠા, તેમના [illegible]
આવીને હાજર થયા અને [illegible]
હુકમ છે "

ગુરૂને દયા આવવાથી ચક્રેશ્વરીને કહીને તેમને બંધન મુક્ત કરાવ્યા.

પ્રભાતમાં શ્રાવકો દેરાસર જોઇ વિચારવા લાગ્યા કે આ દેરાસરજીમાં મુલનાયકજી નથી. માટે શું ? કરવું. તે પછી કેટલેક કાલે દેવચંદ્ર આચાર્ય ત્યાં આગળ પધાર્યા તેમને સંઘે વિનંતિ કરી તે વારે દેવચંદ્ર આચાર્ય મંત્રના બલથી ધરણેંદ્રને બોલાવીને મુલનાયકજી તથા બીજી પ્રતિમાજી લાવવાની આજ્ઞા કરી, જેથી ધરણેંદ્ર પાર્શ્વનાથની તેમજ બીજી પ્રતિમાઓ લાવ્યા, વળી કોઇ ઠેકાણે ચક્રેશ્વરી દેવી લાવ્યાં એમ પણ કહ્યું છે, તે પ્રતિમાજીને નાગ દેવે પુજા કરીને તેમનું લોઢણ પાર્શ્વનાથ નામ પાડેલું હતું; ચાર મોટી પ્રતિમાઓ પણ લાવ્યા હતા. ચોવીસ તીર્થંકરની ધ્યાનવાળી પ્રતિમાઓ પણ કાઉસગ્ગ ધ્યાને રહેલી તે લાવ્યા હતા. દેરાસર ત્રણ માળનું એકજ રાતમાં ઉત્પન્ન થયેલું હતું. તે પછી ઘણા કાળે પાટણના રહેનારા પોરવાડ ચંદ્રપ્રસાદ તથા વસ્તુપાલ, તેજપાલે ત્યાં નેમનાથનું બીંબ કરાવ્યું. ને નાગેંદ્ર ગચ્છના વિમલસુરિએ પ્રતિષ્ઠા કરી એ પ્રમાણે ત્યાં લેખ છે.

બીજા લેખમાં તે પ્રતિમાની સ્થાપના કરતી વખતે માલદેવને અમરસિંહના રાજ્યમાં ફાગણ વદી ૩ ના ૧૬૬૬

ભાઇ તેમણે આ દેરાસરનો ઉદ્ધાર કરવા માંડેલ છે. આ દેરાસર મોટા પાયા ઉપર આશરે ચાર લાખના ખર્ચે બંધાશે કામ ઘણું ખરૂ તૈયાર થયું છે.

સેરીસા તીર્થ દેવચંદ્ર નામના ક્ષુલ્લક સાધુએ ચક્રેશ્વરીની આરાધના કરી વરદાન મેળવી ત્રણ માળનું મોટા ચોવીશ કાસિગ્ગીયા સહીત પાર્શ્વનાથ વગેરેની પ્રતિમાથી સુંદર એવો પ્રસાદ એક રાત્રીમાં તૈયાર કર્યો, આ તીર્થ આ કળીકાળમાં ઘણુ પ્રભાવવાળું છે. આ લેખ સંવત ૧૪૦૦ માં લખેલ છે.

સાંકળા પાર્શ્વનાથ.

૯૪

પાટણમાં સાંકળચંદ નામે શ્રાવક ઘણાજ ધર્મના રાગી હતા, પાર્શ્વનાથ ઉપર તેમને ઘણીજ આસ્થા હતી. જેથી જ્યારે કાંઇ પણ મન ઉદાસ થાય કે પાર્શ્વનાથની બહુ ભક્તિ કરતા, જેથી તેનાં સર્વ વિઘ્નો દુરે થતા. સાંકળચંદના નામ ઉપરથી તે પ્રતિમાનુ નામ સાંકળા પાર્શ્વનાથ પડયુ.

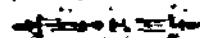
ચંદ ઈડરવાળાએ લેખની નકલ ઉતારેલી છે. તેમની આજુબાજુ બે કાઉસગ્ગીયા પણ ધાતુના છે. આ પ્રતિમા અમદાવાદ ડોસીવાડાની પોળમાં સીમંધર સ્વામીના દેરાસરમાં આવેલી છે.

સેસલી પાર્શ્વનાથ.

૯૮

સેસલી ગામે સફેદ પ્રતિમા સંપ્રતિ રાજાની ભરાવેલી છે, જીલ્લે વાડી પુલેરા સ્ટેશનથી સેસલી પગે રસ્તે જવાય છે તે સેસલી પાર્શ્વનાથ કહેવાય છે.

સેસફણા પાર્શ્વનાથ.

૯૯

સણવાલ ગામે સેસફણા પાર્શ્વનાથનુ દેરાસર સવત ૧૭૦૦ ની સાલમાં બંધાવેલું છે ડીસા કેમ્પથી સણવાલ પર મૈલ છે

નામ સ્થાપ્યું. ત્યાં ચૈત્રી કાર્તિક પુનેમ ઉપર સંઘ
છે ધર્મશાળાઓ વગેરેની સગવડ હાલમાં સારી

હવે તે પ્રતિમા ગઇ ચોવીસીમાં નવમા તીર્
વારામાં આષાઢી શ્રાવકે ભરાવી તેણે કેટલોક કાળ
પછી સૌધર્મ દેવલોકે પુજાઈ ત્યાર પછી આ ચોવી
રૂષભદેવ સ્વામીના સમયમાં વૈતાઢય પર્વત ઉપર
વિનમિ વિદ્યાધરોએ ઘણો કાલ પુજી, ફરી તે પછી
દેવલોકના ઇંદ્રે પુજી. ત્યાર બાદ સૂર્યના વિમાન
પ્રતિમા ઘણો કાળ પૂજાણી, ત્યાંથી નાગ કુમારના
નાગરાજે (નાગ લોકમાં) ઘણો કાલ પુજી, એમ,
વિદ્યાધર વગેરેમાં ઘણો કાલ પુજાયા પછી નાગ કુ
સ્વામીએ ગીરનાર પર્વતની સાતમી ટુંકે રાખી, ત્
પૂજન કરવા લાગ્યા. ત્યાંથી કૃષ્ણ વાસુદેવના ભાગ્યથી દે
તેમને આપી તેમણે સંખેશ્વર તીર્થ સ્થાપ્યું. તે
રમાં પંચ્યાસી હજાર વર્ષથી અધિક સુધી પૂજાણી
ઉદય રત્ન સ્વામીએ બાવાની મંજુસમાંથી પ્રગટ કર્
સંવત ૧૧૫૫ માં સજ્જન શેઠે દેરાસર કરીને પધ
દુર્જન શલ્ય નામે રાજાનો કોઢ રોગ ગયો, તેથી
મળીને દેરાસર કરાવ્યુ. હાલ પણ સમફણા સહીત
નાથ ત્યાં બીરાજે છે.

સંખેશ્વરજી તીર્થને અંગે ત્યાં કારખાનુ

આ સમય આજથી અંદાજે સાત લાખ વરસ અથવા તો તેની આસપાસનો હશે એમ અનુમાન થાય છે પણ વધારે ફરક નથી.

મહા ભયંકર સમુદ્રને જોઇ રામ બંધુ લક્ષ્મણ સહિત વિચારમાં પડયા કે સકલ સૈન્ય સહિત આ સમુદ્રની પાર આપણે કેવી રીતે ઉતરવું ! એમ વિચાર કરતાં ત્યાં પડાવ નાખી આસપાસ જોતાં સમુદ્રના કિનારા ઉપર નજીક પાર્શ્વનાથજીનું ભવ્ય મંદિર તેમના જોવામાં આવ્યું, આવા નિર્જન પ્રદેશમાં ભગવંતનું આવું અપૂર્વ ચૈત્ય જોઇ તેમને (બન્ને બાંધવોને) હૃદયમાં ભક્તિ ઉત્પન્ન થઇ, બન્ને બાંધવ ભગવંતનાં દર્શન કરી તેમની અલૌકિક પ્રતિમા જોઈ પ્રસન્ન થઇ તેમની આરાધના કરવાને તૈયાર થયા; પછી રામ લક્ષ્મણ બન્ને બાંધવોએ ભગવંતની સેવા, ભક્તિ, ધ્યાન, તપ, જપથી આરાધના કરવા માંડી અને ભગવંતને અરજ કરી કે "હે વિશ્વ વત્સલ ? હે વિશ્વ વંદ્ય ! તમારા પ્રભાવ થકી આ સમુદ્રનું જલ થંભી જાવ ! કે જેથી અમે તેની ઉપર પાજ બાંધી લંકામાં જઈ રાવણને જીતી સીતાજીને છોડાવીએ " આવી રીતે અભિગ્રહ કરી બન્ને બાંધવ (રામ લક્ષ્મણ) પ્રભુનું ધ્યાન ધરતા છતા તેમનું આરાધન કરવા લાગ્યા. એમ કરતાં રામ લક્ષ્મણને ત્રણ મંત્રનં નવ દિવસ થયા તે વારે

દિવસ યાત્રા કરતા સમુદ્રને કિનારે થંભન પાર્શ્વનાથને
વંદન કરવાને આવ્યા, જંગલ અને સમુદ્રને કિનારે નિર્જ-
ન પ્રદેશમાં પ્રભુની તાજી પૂજા જોઇ વિષ્ણુ વિચારમાં
પડયા કે " આવા નિર્જન પ્રદેશમાં ભગવાનને કોણ પૂજતુ
હશે તે તપાસ કરવી જોઇએ. " એમ ધારી પોતે છુપાઇ
ગયા, તેવારે પછી પાતાલ વાસી નાગકુમાર વાસુકી દેવ-
તાઓ આવીને ભગવંતની પુજા ભક્તિ નાટારંગ કરવા
લાગ્યા. પછી થી કૃષ્ણ પ્રગટ થયા. તેવારે વાસુકીદેવ
પણ શ્રી કૃષ્ણને ઓળખી સાધર્મીકપણાએ કરીને મળ્યા.
વાસુકીદેવે ભગવંતના મહિમાની સ્તુતિ કરી તેમનો હેવાલ
કહી બતાવ્યો કે પુર્વે એંસી હજાર વરસ સુધી ઇંદ્રે પૂજી
પછી ધરણેંદ્રે પ્રાસાદ કરાવીને ભગવંતને અહીંયાં થાપ્યા,
આઠમા વાસુદેવ અહીં આવ્યા ત્યારે સમુદ્રનાં જળ ભગવંતના
પ્રભાવથી થંભી ગયાં હતાં જેથી થંભણ પાર્શ્વનાથ નામ
તેમનું આપ્યું છે. પછી કૃષ્ણજીનું મન પણ તે પ્રતિમાજીને
દ્વારિકામાં લાવવાને લલચાયું. કે આ ભગવાન દ્વારિકામાં
આવે તોજ મારો જન્મ સફલ થાય. વાસુકી દેવતાઓ
પાતાળમાં ગયા તેમની રજા મેળવી શ્રી કૃષ્ણ થંભણ
પાર્શ્વનાથને દ્વારિકામાં લાવ્યા, ત્યાં સુવર્ણ મંદિરમાં ભગ-
વાનને સ્થાપીને નવમા વિષ્ણુએ ઘણા કાળ પર્યંત થંભન
પાર્શ્વનાથની પુજા ભક્તિ કરી. પછી દ્વારિકાના દહન કાલ

શુભ મુહુર્તે તેનાં વહાણુ સમુદ્ર માર્ગે ચાલ્યાં. અને જ્યાં સ્થંભન પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા હતી ત્યાં ઉપર આવીને અટકી ગયાં જેથી સર્વ કોઇ ઉદાસ થયા. એમ કરતાં સમુદ્રમાં એક માસ એવી સ્થીતિમાં વીતી ગયો, તેવારે દેવતા પ્રગટ થઇને આકાશમાંથી બોલવા લાગ્યો અર્થાત આકાશ વાણી થઈ. "તમારાં વહાણુ છે ત્યાં સમુદ્રમાં શ્રી થંભન પાર્શ્વનાથની મહા પ્રભાવિક પ્રતિમા છે તો તે પ્રતિમાને પ્રગટ કરી કાંતિપુર નગરમાં જૈન ચૈત્ય કરાવી મુળનાયક તરીકે તેને પૂજાઓ ! તે પ્રતિમા છેલ્લા વિષ્ણુ પછી વરૂણથી પુજાણી ત્યારબાદ નાગલોકમાં પુજાણી હમણાં મનુષ્ય લોકમાં આવી છે. પછી પ્રતિમા પ્રગટ કરી ધનદત્ત શ્રાવકે કાંતીપુર નગરમાં મંદિર કરીને પધરાવી, કેટલોક કાલ ત્યાં પુજાણી.

\+ \+ \+ \+ \+ \+ \+

હમણાં વિક્રમની પહેલી સદીનો સમય છે તે અરસામાં નાગદેવતાનો પુત્ર નાગાર્જુન નામે કોઈ જોગી થયો, તેની પાસે આકાશગામિની, આકર્ષીણી વગેરે વિદ્યાઓ હતી. વળી તે અનેક પ્રકારના યત્નોવડે રસ સિદ્ધિ પણ કરવા લાગ્યો પણ રસ સિદ્ધિ થતી નહી. કોઈ દેવતા તેને વિઘ્ન કરવા લાગ્યો, ક્યારે અદ્રીશ મહા સમર્થ

શુભ મુહુર્તે તેનાં વહાણુ સમુદ્ર માર્ગે ચાલ્યાં. અને જ્યાં સ્થંભન પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા હતી ત્યાં ઉપર આવીને અટકી ગયાં જેથી સર્વ કોઇ ઉદાસ થયા. એમ કરતાં સમુદ્રમાં એક માસ એવી સ્થીતિમાં વીતી ગયો, તેવારે દેવતા પ્રગટ થઇને આકાશમાંથી બોલવા લાગ્યો અર્થાત આકાશ વાણી થઈ. "તમારા વહાણુ છે ત્યાં સમુદ્રમાં શ્રી થંભન પાર્શ્વનાથની મહા પ્રભાવિક પ્રતિમા છે તો તે પ્રતિમાને પ્રગટ કરી કાંતિપુર નગરમાં જૈન ચૈત્ય કરાવી મુળનાયક તરીકે તેને પૂજાઓ! તે પ્રતિમા છેલ્લાં વિષ્ણુ પછી વરૂણથી પુજાણી ત્યારબાદ નાગલોકમાં પુજાણી હમણાં મનુષ્ય લોકમાં આવી છે. પછી પ્રતિમા પ્રગટ કરી ધન-દત્ત શ્રાવકે કાંતીપુર નગરમાં મંદિર કરીને પધરાવી, કેટ-લોક કાલ ત્યાં પુજાણી.

\+ + + + + + +

હમણાં વિક્રમની પહેલી સદીનો સમય છે તે અરસામાં નાગદેવતાનો પુત્ર નાગાર્જુન નામે કોઈ જોગી થયો, તેની પાસે આકાશગામિની, આકર્ષીણી વગેરે વિદ્યાઓ હતી. વળી તે અનેક પ્રકારના યત્નોવડે રસ સિદ્ધિ પણ કરવા લાગ્યો પણ રસ સિદ્ધિ થતી નહી. કોઈ દેવતા તેને વિઘ્ન કરવા લાગ્યો, ક્યારે અહીંયાં મહા સમર્થ

શાલીવાહન રાજા થયેલા છે નાગાર્જુન પછી પાંચસો વર્ષ વચમાં પ્રતિમા યક્ષોથી પણ પુજાઈ.

* * * * * * * *

હમણા વિક્રમ સંવતના બારમા સૈકાનો સમય હતો. મહા સમર્થ અભયદેવસૂરિ ખડતર ગચ્છના અધિપતિ તે સમયે પ્રખર વિદ્વાન ગણાતો હતા. એક વખતે અભયદેવસૂરિ ગુજરાતની યાત્રા કરવા નીકળ્યા. કર્મ સંયોગે તેમને કુષ્ટિનો રોગ ઉત્પન થયો, રોગની દુસ્સહ પીડાથી સૂરિ વ્યાધિ ગ્રસ્ત થતાં વિહાર કરવાને પણ અશક્ત થયા. અનુક્રમે સૂરિ સંભાણુ ગામે આવ્યા. રોગની દિન પ્રતિદિન વૃદ્ધિ થવાથી આચાર્યની અનશન કરવાની ઈચ્છા થઈ એ અરસામાં ત્રયોદશીની રાત્રે સ્વપ્નામાં શાસન દેવીએ આવીને કહ્યુ કે "ભગવન્ ! જાગો છો કે ?"

આચાર્ય થી મંદ સ્વરે બોલ્યા ? "હા જાગું છું ?" દેવીએ કહ્યું. "ભગવન્ ! આ નવ કોકડાં છે તે તમે ઉકેલો !" "હું હવે જીવી શકીશ નહી તો કોકડાં કેવી રીતે ઉકેલીશ ? શરીર તો અશક્ત થયુ છે." આચાર્યે કહ્યું.

"સુરીશ્વર ! એ તમારાથીજ બની શકશે. તમેજ ઉકેલી શકશો.' હજુતમે વીર ભગવાનના શાસનને શોભાવશો. નવ અંગની વૃત્તિ કરીને જગતમા તમે જૈનધર્મ

સેઢી નદીને કાંઠે જ્યાં ત્યાં ભગવાનને જોવા લાગ્યા પણ કાંઇ ભાળ મળી નહી. ત્યારે આચાર્યે તેમને જણાવ્યું કે "તમે નિરાશ થશો નહી, પણ નદીને કાંઠે ખાખરા અને પલાસની ઝાડીમાં જુઓ, એટલે તમને દર્શન થશે". પછી આચાર્યના કહેવા પ્રમાણે તેમણે તપાસ તો કરવા માંડી, પણ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા જણાઈ નહી કિંતુ દરરોજ એક ગાય આવીને જ્યાં પ્રતિમાજી જમીનમાં હતાં ત્યાં દુધ ખેરવતી જોઇ જેથી બહુ હર્ષીત થયા અને આચાર્ય મહારાજને તે જણાવ્યું.

પછી અભયદેવસૂરિએ ત્યાં આગળ આવી 'જયતિ હુઅણ' સ્તોત્રવડે ભગવાનની સ્તુતિ કરવા માંડી. સ્તોત્રના પ્રભાવે અકસ્માત્ દેદીપ્યમાન એવી ભગવાનની પ્રતિમા જમીનમાંથી પ્રગટ થઇ, ત્યાં આગળ આચાર્યશ્રીએ સંઘ સાથે ભક્તિ સહિત ચૈત્યવંદન કર્યુ. પછી શ્રાવકોએ ત્યાં સુંદર મંદિર બંધાવ્યું ને ત્યાં પ્રભુની પ્રતિષ્ઠા કરી તરતજ સ્થંભન પાર્શ્વનાથના દર્શનના પ્રભાવથી સૂરિશ્વરનું શરીર રોગ રહીત થયું. અને પછી તેમણે આ શહેરમાં રહીને અત્યત કઠીણ એવી નવાંગની વૃત્તિઓ રચી પોતાનુ તથા આ શહેરનુ નામ સમસ્ત જૈન કોમના હૃદયમાં કોતરી રહે તેવુ મહા સમર્થ કામ કર્યુ, સ્થંભનક શહેર સ્તંભન. ખભાત શહેરથી પાંચ માઈલ દુર આવેલુ હતુ

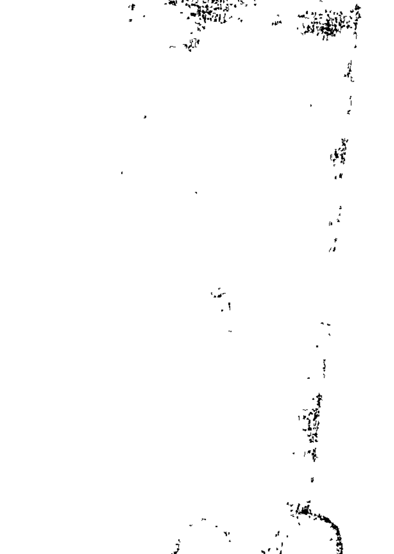
સ્વયંભુ પાર્શ્વનાથ.

૧૦૨

જોધપુર રાજ્યમાં ઓશીયા, ફલોધી, (મેડતા રોડ
રાણકપુર, વરકાણા, નાડોલ, નાડલાઈ, મુચ્છાલા મહાવી
(ઘાણેરાવ) સતા મહાવીર (બીજાપુર મારવાડ) પાલીમાં
પાર્શ્વનાથ સેસલી પાર્શ્વનાથ સાંડેરાવ આદિ જૈન તીર્થો
પ્રસિદ્ધ છે, તેવુંજ જોધપુર વાકાનેર રેલવેના પીપાડ સ્ટે-
સનથી બીલાડા જતી રેલવેના શતારી સ્ટેશનથી ચાર
માઈલ દુર કાપરડા ગામ છે આ ગામમાં હાલ તો બહુજ
ઓછી વસ્તી છે. પણ આસપાસ નજર કરતાં કોઇ જમા-
નામાં કાપરડા ગામ બહુજ આંબાદી ભરેલું શહેર હોવું
જોઈએ.

આ ગામમાં સ્વયંભુ પાર્શ્વનાથનું જૈન મંદિર પ્રા-
ચિન જોવાય છે. તે જેતારણના રહેવાશી ઓશવાલ ભાનાજી
ભંડારી એ સંવત ૧૬૭૫ માં બનાવ્યું છે.

ભાનાજી ભંડારી જેતારણ શહેરમાં જોધપુર રાજ્ય
તરફથી કોઈ મોટા અધિકાર ઉપર નિયુક્ત હતા. એવા
સમયમાં તેમના કોઈ દુશ્મનોએ રાજાના કાન ભંભેર
વાથી ભાનાજી ઉપર રાજાનો કોપ ઉતર્યો. પુરેનજ રાજા-
એ રાજ સેવકોને હુકમ કર્યો કે "ભાનાજીને પકડી

જીન પ્રતિમા છે તેવી ખબર મળી. જગતમાં એવો નિયમ
છે કે " ધૈર્યની અંતમાં ઇષ્ટ ફલની સિદ્ધિ થયાંજ કરે છે."
સેવકોએ ભંડારીજીને ખબર આપવાથી ભંડારીજી પ્રસન્ન
વદને ઉપાશ્રયમાં ગયા. ત્યાં ભગવાનનાં દર્શન કરી કૃત્ય
કૃત્ય થઇને પછી યતિજીને પણ વંદના કરી.

યતિજીએ પૂછયું. " આપ કહાં જા રહે હૈ ! ઔર
આપ ઉદાસ કયું હય ? આપકે ચહેરે પર નિરાશા કે
ચિન્હ કયોં દિખતે હય ! "

ભંડારીજીએ તેના જુવાબમાં પોતાની હકીકત યતિ-
જીને સંભળાવી દીધી. અને આવા કષ્ટમાંથી મુક્તિ કેવી
રીતે થાય તે માટે પણ પુછયું.

યતિએ જણાંવ્યું કે " તુમ સત્ય નિષ્ટ નિર્દોષ હો
ખુશીસે રાજાકી સામને જાઓ, ધર્મકા પ્રભાવસે તુમારા
વિજય હોંગા ! તુંમારા બાલ બાંકા ન હોંગા ! " ગુરૂનું
વચન મસ્તકે ચડાવીને ભંડારીજી જોધપુર ગયા ત્યાં રાજા-
ની સામે તેમને ઉભા કરવામાં આવ્યા. રાજાએ એમની
ધર્મ પ્રિયતાની વાત અધિકારીઓ પાસેથી સાંભળી મનમાં
ઘણા ખુશી થયા, અને અધિક માન સન્માનથી રાજાએ
તેમને વિદાય કર્યો. પછી ભંડારીજી જેતારણ જતાં રસ્તામાં
કાપરડા ગામે ભગવાનનાં દર્શન અને ગુરૂ વંદન કરવાને આ-
વ્યા. ભગવાનનાં દર્શન કરીને યતિજીને વંદન કરી સર્વ હકી-

જીને પ્રતિમા છે તેવી ખબર મળી. જગતમાં એવો નિયમ છે કે "ધૈર્યની અંતમાં ઇષ્ટ ફલની સિદ્ધિ થયાંજ કરે છે." સેવકોએ ભંડારીજીને ખબર આપવાથી ભંડારીજી પ્રસન્ન વદને ઉપાશ્રયમાં ગયા. ત્યાં ભગવાનનાં દર્શન કરી કૃત્ય કૃત્ય થઇને પછી યતિજીને પણ વંદના કરી.

યતિજીએ પૂછયું. "આપ કહાં જા રહે હૈ! ઔર આપ ઉદાસ કયું હય? આપકે ચહેરે પર નિરાશા કે ચિન્હ કયોં દિખતે હય!"

ભંડારીજીએ તેના જુવાબમાં પોતાની હકીકત યતિજીને સંભળાવી દીધી. અને આવા કષ્ટમાંથી મુક્તિ કેવી રીતે થાય તે માટે પણ પુછયું.

યતિએ જણાવ્યું કે "તુમ સત્ય નિષ્ટ નિર્દોષ હો ખુશીસે રાજાકી સામને જાઓ, ધર્મકા પ્રભાવસે તુમારા વિજય હોંગા! તુંમારા બાલ બાંકા ન હોંગા!" ગુરૂનું વચન મસ્તકે ચડાવીને ભંડારીજી જોધપુર ગયા ત્યાં રાજાની સામે તેમને ઉભા કરવામાં આવ્યા. રાજાએ એમની ધર્મ પ્રિયતાની વાત અધિકારીઓ પાસેથી સાંભળી મનમાં ઘણા ખુશી થયા, અને અધિક માન સન્માનથી રાજાએ તેમને વિદાય કર્યો પછી ભંડારીજી જેતારણ જતાં રસ્તામાં કાપરડા ગામે ભગવાનનાં દર્શન અને ગુરૂ વંદન કરવાને આવ્યા. ભગવાનનાં દર્શન કરીને યતિજીને વંદન કરી સર્વ હકી-

ભંડારી ગોત્રે ભાનાકેન ભાર્યા ભક્તાદેઃ પુત્ર રેલ નારાયણ નરસિંહ સોઢા પૌત્ર તારાચંદ ખેંગાર નેમિદાસાદિ પરિવાર સહિતેન શ્રી કર્પટહેટકે સ્વયંભૂ પાર્શ્વનાથ ચૈત્યે શ્રી પાર્શ્વનાથ....ઇત્યાદિ.

બીજો લેખ—" સંવત ૧૬૮૮ મે વરસે શ્રી કાપરડામાં સ્વયંભુ પાર્શ્વનાથસ્ય પરિકરસ્ય કારિતાઃ પ્રતિષ્ઠિતઃ શ્રી જીનચન્દ્ર સૂરિભિઃ "

ઉપરના બન્ને લેખો ઉપરથી માલુમ પડે છે, કે દેરાસરજીનું કામ કંઈ વર્ષો તલક ચાલુ રહ્યું હતું. યતિજીએ જણાવ્યું હતું કે "રૂપીઆ લગાયે જાવ પણ ગણતા નહી."

દૈવ વશાત રૂપીઆ કેટલા લગાયા એનો હીસાબ મેળવવા ભાજનમાંથી રૂપીઆ કાઢી ગણી જોયા તો પાંચસોજ નીકળ્યા તે કયાં સુધી ચાલે. તરતજ ખલાસ થઈ ગયા, ભંડારીજી પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યા. પણ હવે શું થાય અગરેલી બાજી સુધરી શકે તેમ નહોતું. મંદિરનો ભોંયરા સહીત પાંચ ખંડ ચાર મંડપ ૧૦૮ સ્થંભ તૈયાર થઈ ગયા હતા. બાકીનું કામ અધુરૂ રહ્યું. કેમકે હાથીનો ભાર હાથી વગર કોણ ઉપાડી શકે. ત્યાર પછી આ તીર્થનો કોઈ વખતે કોણે ઉદ્ધાર કર્યો તેની માલુમ પડતી નથીઃ

કાપેડા પાર્શ્વનાથ તેજ સ્વયંભુ પાર્શ્વનાથ છે. તેનું-

ભંડારી ગોત્રે ભાનાકેન ભાર્યા ભકતાદેઃ પુત્ર રૂપા નારાયણ નરસિંહ સોઢા પૌત્ર તારાચંદ ખેંગાર નેમિદાસાદિ પરિવાર સહિતેન શ્રી કર્પટહેટકે સ્વયંભૂ પાર્શ્વનાથ ચૈત્યે શ્રી પાર્શ્વનાથ....ઇત્યાદિ.

બીજો લેખ—" સંવત ૧૬૮૮ મે વરસે શ્રી કાપરડામાં સ્વયંભુ પાર્શ્વનાથસ્ય પરિકરસ્ય કારિતાઃ પ્રતિષ્ઠિતઃ શ્રી જીનચન્દ્ર સૂરિભિઃ "

ઉપરના બન્ને લેખો ઉપરથી માલુમ પડે છે, કે દેરાસરજીનું કામ કંઈ વર્ષો તલક ચાલુ રહ્યું હતું. યતિજીએ જણાવ્યું હતું કે "રૂપીઆ લગાયે જાવ પણ ગણતા નહીં."

દૈવ વશાત રૂપીઆ કેટલા લગાયા એમો હીસાબ મેળવવા ભાજનમાંથી રૂપીઆ કાઢી ગણી જોયા તો પાંચસોજ નીકળ્યા તે કયાં સુધી ચાલે તરતજ ખલાસ થઈ ગયા, ભંડારીજી પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યા. પણ હવે શું થાય બગડેલી બાજી સુધરી શકે તેમ નહોતું. મંદિરનાં ભોંયરા સહીત પાંચ ખંડ ચાર મંડપ ૧૦૮ સ્થંભ તૈયાર થઈ ગયા હતા. બાકીનું કામ અધુરૂ રહ્યું, કેમકે હાથીનો ભાર હાથી વગર કોણ ઉપાડી શકે. ત્યાર પછી આ તીર્થનો કંઈ વખને કોણે ઉદ્ધાર કર્યો તેની માલુમ પડતી નથી.

કાપેડા પાર્શ્વનાથ તેજ સ્વયંભુ પાર્શ્વનાથ છે. નસ્ત્ર-

ફરીને (દ્વીપપત્તન) દીવ નગરમાં રહેવા લાગ્યો.

એ અરસામાં રત્નસાર નામે વ્યવહારીઓ મનુષ્યો અને વસ્તુઓથી વહાણો ભરીને સમુદ્રમાં ચાલતાં અનુક્રમે વહાણુ કેટલોક માર્ગ ઉલ્લંઘન કરીને દીવ બંદરના કિનારા નજીક આવ્યાં, દૂરથી પર્વતો જોવામાં આવ્યાં, અને લોકો ખુશી થયા. એવામાં અગ્નિ દિશા તરફથી પ્રતિકુલ એવો પવનવાવા લાગ્યો અને તત્કાળ યોગીની કંથાની જેમ મેઘથી સર્વ દિશાઓ વ્યાકુળ થઈ ગઈ ને આકાશને ઢાંકી દીધું. સમુદ્ર પણ અત્યંત ખળભળવા-ઉચ્છળવા લાગ્યો. તે વારે નાવિકો વિચારવા લાગ્યો કે "આ જીવન હારક વંટોળીયો છે અને વહાણમાં ઘણાં માણસો છે, હવે શું થશે?"

રત્નસાર વ્યવહારીયો પણ ફીકરમાં પડયો. "અરે! કિનારે આવીને બાજી બગડે છે મેં દ્રવ્યના લોભથી ઘણા માણસોને વહાણમાં બેસાડયા છે તે ઠીક કર્યું નહી. વહાણ હવે જરૂર ડુબી જશે માટે જ્યાં સુધી વહાણ ડુબે નહી અને લોકોનો નાશ ન થાય તે પહેલાં હુંજ દરીયામાં ઝંપાપાત કરૂં" એમ સંકલ્પ કરી દરીયામાં પડવાને શેઠ વહાણના અગ્ર ભાગ ઉપર આવ્યા. ત્યાં આકાશવાણી થઇ, "હે ભદ્ર! સમુદ્રમાં પડવાનું સાહસ કરીશ નહી. તારી આવી દશા મે કરેલી છે. આ સમુદ્રની અંદર

राजा पण जैन धर्मनुं आराधन करी स्वर्गे गयो. तेमनो मोटो पुत्र अनंतरथ तेमणे व्रत ग्रहण कर्युं. जेथी तेमनो बीजो पुत्र दशरथ राज्यनो अधिपति थयो. ते दशरथने जगत विख्यात एवा आठमा वासुदेव श्री लक्ष्मण (नारायण) तथा बळदेव रामचंद्र त्रण खंडना अधिपति आदि चार पुत्रो थया, तेज लक्ष्मण (नारायण) ना हाथथी रावण (दशानन) नो नाश थयो हतो, ते माटे जुओ जैन रामायणमां अथवा त्रेसठ शलाकी पुरुष चरित्रमां.

उना अने देलवाडा वच्चे अजारा गाममां आ तीर्थ हमणां थोडांक वर्ष पहेलां प्रगट थयुं छे एम तेना स्तवनमां लख्युं छे, आ बिंबने शासन देवताए सागर नामे शेठने आप्युं हतुं. जेथी तेमना सकळ मनोरथ पुरा थया हता. जगत गुरु हिरविजय सूरिए छेल्लु चोमासु उनामांज कर्युं हतुं. तेमने अग्नि संस्कार पण अहींज करवामां आव्यो हतो. प्रतिमा चमत्कारीक छे, लेप करवो पडयो हतो. लेप लाल रंगनो हतो चोतरो पण त्यां छे थोडा वखतमां बे काउसग्गीया एक माणस जेटला उंचा छे ते नीकळ्या छे. बीजी प्रतिमाओ नीकळे तेवो संभव छे, चोतरा पासेथी प्रतिमाजी प्रगट थई हती. ते जगाए ७ देरासरनुं एक देरासर छे. ते उपर एक पट छे ते

વાને પ્રતિમાજીની શોધમાંજ હતા ત્યાં રૂપાલના ખેતરમાં ખોદકામ કરતાં પ્રતિમાજી નીકળ્યાં. તેની ખબર તેઓનાં જાણવામાં આવવાથી અત્રેથી શ્રાવકો રૂપાલ ગયા, તે ત્યાંથી લાવીને આ તૈયાર દેરાસરજીમાં પધરાવામાં આવ્યાં. તે વખતે તે પ્રતિમાને અમી જરતી હતી, જેથી અમી જરા પાર્શ્વનાથ કહેવાયા. "સંવત ૧૮૭૧ ના શ્રાવણ સુદી ૯ ના રોજ પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી. અને તે પ્રતિષ્ઠા પુન્યરત્નસૂરિએ કરી છે." એ પ્રમાણે દેરાસરજીમાં લેખ છે આ પ્રતિમાજી સંપ્રતિ રાજાના વખતની છે. ભીડભંજનને અમીજરાની આસપાસ ઘણી પ્રતિમાઓ પણ સંપ્રતિ રાજાના વખતની છે.

કુવા ગામમાં દેરાસર છે ત્યાં દર વરસે મેળો ભરાયછે.

થરાદમાં પણ દેરાસર છે.

ખેરાલુમાં અમીઝરા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે.

સરદારપુર રતલામ જીલ્લે પણ દેરાસર છે.

સાણંદમાં શિખરબંધી દેરાસર સં. ૧૪૦૦ માં સંઘે બંધાવેલું છે.

ગીરનારના પહાડ ઉપર ભોંયરામાં અમીઝરા પાર્શ્વનાથની ઘણીજ ચમત્કારીક મુર્ત્તિ છે.

વડાલીમાં અમી ઝરતી હતી. પણ ઓપટીવાળી

વંત ઉપર પ્રથમ ધુળની વૃષ્ટિ કરી, છેવટે થાક્યો એટલે તેણે હાથી, વ્યાઘ્ર, સીંહ, સર્પ વગેરે વિકુર્વી પ્રભુને દુઃખ દેવા તત્પર થયો ને તેમની ઉપર તે ક્ષુદ્ર જીવોને છોડી મુકયા પણ ભગવાન તો ધ્યાનથી લેશ પણ ચલાયમાન થયા નહી. પછી ભયંકર પ્રેત અને વૈતાળ પોતાની શક્તિથી તેણે (મેઘમાલીએ) ઉત્પન્ન કર્યા. તો પણ ભગવાન તેનાથી ક્ષોભાયમાન થયા નહી. છેવટે તેણે જળ વરસાવાનો સંકલ્પ કર્યો કે જળથી તેમને ડુબાવી દેવા, એમ વિચારી આકાશમાં વાદળાં વિકુર્વી મુશલધાર જળ વરસાવા માંડયું, એવી રીતે જળ દેવતાએ અગાધ વરસાવ્યું, પૃથ્વી જળથી આર્દ્રમય થઇ ગઈ, જ્યાં ત્યાં જળ જળ થઈ રહ્યું. જંતુઓ, વૃક્ષાદિકો વગેરે જળમાં તણાવા લાગ્યાં અને વધતાં વધતાં ભગવંતને નાશીકા પર્યંત જળ આવ્યું તે વારે સકળ પૃથ્વી જળ જળ મય થઈ ગઇ તેવા અવસરે નાગલોકના સ્વામી નાગરાજ (નાગેંદ્ર) નું આંસન સમુદ્રમાં વહાણની માફક કંપાયમાન થયું...

* * * * * * *

પુર્વે પાર્શ્વનાથ જ્યારે કુમારપણે બાલ્યાવસ્થામાં હતા, અને મેઘમાળીનો જીવ કમઠ નામે યોગી હતો. તે એક વખતે કાશીના ઉદ્યાનમાં આવીને પંચાગ્નિ તપ સાધન કરતો હતો, તે વારે સમસ્ત કાશી નગર તેનાં દર્શન કરવાને

લાકડામાંથી અર્ધ બળેલો એવો આકુળ વ્યાકુળ થયેલો સર્પ બહાર નીકલી પડયો: અને તરફડવા લાગ્યો, સર્વ લોકો આવા પાપથી કંપી જઇ કમઠની નિંદા કરવા લાગ્યા. હવે અહીયાં નાગનો અંત સમય પોતાના જ્ઞાન- થી જાણી લઇને સેવક મુખે નવકાર સંભળાવ્યો અને ભગવંત તેના સમીપે હોવાથી તેમનાં દર્શનવડે કરીને મોતથી વ્યાકુલતા છતાં પણ જાણે અમૃતથી સીંચાણો હોય તેમ ભગવંતનાં દર્શન કરતો સમાધિમાં મરણ પામી નાગ, નાગલોકમાં તેઓના સ્વામીપણાએ કરીને નાગાધિપ, ધરણેંદ્ર થયો, ત્યાં એક નિમેષ માત્રમાં તો મહર્દ્ધિક એવા સામાનિક દેવોમાં પણ તેમના સ્વામીપણાએ કરીને શો- ભવા લાગ્યો; અર્થાત્ નાગ મરીને :નાગલોકમાં નાગરાજ (નાગેંદ્ર) થયો, ભુવનપતિની બીજી નિકાયના આ દેવલોકના દેવતાઓને નાગનું ચિન્હ હોવાથી તે દેવલોકને નાગકુ- માર દેવલોક અર્થાત્ નાગલોક કહેવાય છે, તે નાગ લોક- ના રાજા અર્થાત્ ઈંદ્રપણાએ કરીને નાગમરીને ત્યાં નાગાધિપપણે ઉત્પન્ન થતા હવા, પાર્શ્વકુમાર પણ લોકોથી સ્તુતિ કરાતા પોતાના ભુવનમાં આવ્યા, અને કમઠ પણ સર્વે જ્યારે પોતાની નિંદા થઈ તેથી હેલના પામતો છતાં અને ભગવંત ઉપર દ્વેષ ધારણ કરતો છતો અન્યત્ર ચા લ્યો ગયો. હઠથી અત્યંત કષ્ટકારી અજ્ઞાન એવકદુર

જળ ઉપર ભગવંતની આગળ પોતે નાંટારંગ કરવા લાગી.

"કમઠ અનેક પ્રકારે ઉપસર્ગ કરી રહ્યો છે નાગરાજ ભગવંતની ભક્તિ કરી રહ્યા છે. એવી સ્થીતિમાં પણ કમઠના જીવ મેઘમાલી ઉપર પાર્શ્વનાથ ભગવાનને જરા પણ દ્વેષભાવ નથી તેમજ નાગાધિપ ઉપર તેમને સ્નેહ નથી" બન્ને પર સરખી વૃત્તિવાળા એવા પાર્શ્વનાથ તેમના સેવકોને કલ્યાણને અર્થ થાઓ!

"મેઘમાળીએ ઉપસર્ગો કરવા વડે ઘોર પાપ કર્મ બાંધ્યું ત્યારે નાગેંદ્રે ભક્તિથી પોતાના આત્માને સંસારથી પાર ઉતાર્યો." હવે ધરણેંદ્રે જ્યારે પોતાના સેવકોને કમઠને શીક્ષા કરવાનો હુકમ કર્યો. તે વારે સેવકો ત્રાડ પાડતા કમઠ ઉપર ધસી ગયા ને કમઠને હાકોટયો તે વારે મેઘમાળી આકાશમાંથી જળ વર્ષાવતો હતો તેણે જોયું તો નાગરાજને ભગવંતની ભક્તિ કરતાં જોયા અને તેના સેવકો પોતા તરફ ધસેલા જોઇ પોતાની તમામ મહેનત વ્યર્થ થઇ અને સેવકોથી ડરીને ભય પામ્યો. કારણ કે ગમે તેવો તોપણ તે એક સામાન્ય દેવ હતો અને આ નાગલોકના અધિપતિ રાજા ઇંદ્ર હતો, તેના સેવકો પોતા કરતાં પણ ઘણા શક્તિવાલા હતા. તરતજ પોતાની શક્તિઓ સંક્ષેપી જળ સંહરી લીધું. અને મેઘમાલી ભગવાનને આવીને નમી પડયો અને પાપનો પશ્ચા-

તે કુવાના પાણીથી ધાતુવાદીને ધાતુની સિદ્ધિ થાય છે. નગરમાં અને નગર બહાર મળી સવા લાખ કુવા તથા વાવો છે. પાર્શ્વનાથના દેરાસરની પાસે સિદ્ધ ખેતર છે. ત્યાં ધરણેંદ્ર પદ્માવતી, પાર્શ્વનાથની સેવા ભક્તિ કરે છે. ત્યાં નેમીનાથનું દેરાસર છે. ત્યાં સિદ્ધિ અને બુદ્ધિ એ બે દેવીઓ સિંહ ઉપર બેઠેલી છે. વળી જેના હાથમાં આંબાની લુંબ છે એવી સિંહ વાહિકા અંબિકા દેવી પણ છે. તેની ઉત્તર દિશા તરફ એક વાવછે. જેનું પાણી ચંદ્રના કિરણ સરખું ચોખ્ખું છે, ત્યાં ન્હાવાને આવતા માણસો તે વાવની માટી શરીરે ચોળવાથી તેમના કોઢ રોગ પણ મટી જાય છે. વળી ધનવંતી નામે કુવો છે તેની માટી કાળી ચીકી છે, ગુરૂ ઉપદેશથી તેનું કંચન થાય છે. એક બ્રમ કુંડ ત્યાં આગળ છે. તે કુંડમાં ઉગેલું બ્રામી વનસ્પતિનું એક પાંદડું લઇને એકજ રંગની ગાયના દુધ સાથે પીવાથી કદરૂપા પણ સારા શરીરવાળા અને મનોહર કંઠવાળા થાય છે. તે જગ્યાએ સર્વ જાતની ઓષધિઓનાં ઝાડ થાય છે. જેવાં કે નાગદમની, સહદેવી, અપરાજીતા, લક્ષ્મણા, તીવરણી, નકુલી, સતકુલી, સપક્ષી, સુવર્ણસીલા, મોહીની, શામળી, રવિભક્તા, નિર્વિષા, મો-રશીખા, શલ્યા, વિશલ્યા આદિ ઘણી ઓષધિઓ ત્યાં થાય છે. તે ઠેકાણે લૌકિક પણ અનેક દેવ છે. એ ન-અરી તપસ્વીઓની જન્મભૂમિ ગણાય છે.

"નવી મારીયે ને, નવી ચોરીયે,
પરદારાગમન, નિવારીયેજી હો." વગેરે.

વગેરે બોધદાયક ભજનીયું સાંભળીને ગોવાળીયાઓ તો ખુશી થયા ને તેમની સાથે તેઓ પણ તાળીઓ પાડી ગાવા લાગ્યા. આખરે ગોવાળીયાઓ બોલ્યા કે "મહારાજ જીત્યા, સાધુ જીત્યા".

તરત જ પંડિત મુકુંદ જંખવાણો પડી ગયો ને આચાર્યને કહેવા લાગ્યો કે "મને તમારો શિષ્ય બનાવો"

પણ આચાર્યે તેને સમજાવ્યું "સબુર ? આ તો ગોવાળીયાઓનો દરબાર છે તે સાક્ષીભુત છે તે કાંઈ પ્રમાણ કહેવાય નહીં, પણ ભરૂચનગરમાં જઈ ત્યાં રાજાને સાક્ષીભૂત રાખી આપણે વાદ કરશું; માટે થોભી જાવ"

"ગમે તેમ છે પણ સમય જાણવાની જેની શક્તિ નથી તે પંડિત થયો તોપણ શું ? અમુક અવસરે શું ઉચિત છે તે પ્રથમ સમજવું જોઈએ અને મારામાં તે ખામી છે માટે મને દીક્ષા આપો."

પણ સૂરિજી તેમને સમજાવી પછી રાજસભામાં લાવ્યા ને વાદવિવાદ શરૂ થયો અને મુકુંદ પંડિતની હાર-થઈ, પછી સર્વના દેખતાં વૃદ્ધવાદિસૂરિજીએ તેમને ચારિત્ર આપ્યું. અને કુમુદચંદ્ર નામ પાડયું. એક વખત

"નવી મારીયે ને નવી ચોરીયે,
પરદારાગમન નિવારીયેજી હો." વગેરે.

વગેરે બોધદાયક ભજનીયું સાંભળીને ગોવાળીયાઓ તો ખુશી થયા ને તેમની સાથે તેઓ પણ તાળીઓ પાડી ગાવા લાગ્યા. આખરે ગોવાળીયાઓ બોલ્યા કે "મહારાજ જીત્યા, સાધુ જીત્યા".

તરત જ પંડિત મુકુંદ જંખવાણો પડી ગયો ને આચાર્યને કહેવા લાગ્યો કે "મને તમારો શિષ્ય બનાવો"

પણ આચાર્યે તેને સમજાવ્યું "સબુર ? આ તો ગોવાળીયાઓનો દરબાર છે તે સાક્ષીભૂત છે તે કાંઈ પ્રમાણભૂત કહેવાય નહીં, પણ ભરૂચનગરમાં જઈ ત્યાં રાજાને સાક્ષીભૂત રાખી આપણે વાદ કરશું; માટે થોભી જાવ"

"ગમે તેમ છે પણ સમય જાણવાની જેની શક્તિ નથી તે પંડિત થયો તોપણ શું ? અમુક અવસરે શું ઉચિત છે તે પ્રથમ સમજવું જોઈએ અને મારામાં તે ખામી છે માટે મને દીક્ષા આપો."

પણ સૂરિજી તેમને સમજાવી પછી રાજસભામાં લાવ્યા ને વાદવિવાદ શરૂ થયો. અને મુકુંદ પંડિતની હાર-થઈ, પછી સર્વના દેખતાં વૃદ્ધવાદિસૂરિજીએ તેમને ચારિત્ર આપ્યું. અને કુમુદચંદ્ર નામ પાડયું. એક વખત

જોયું તો મંત્રનું પુસ્તક તેમના જોવામાં આવ્યું, તેમાંથી પહેલા પાને બે મંત્રો જોવામાં આવ્યા, તે બરાબર વિધિ સહિત ધારી લીધા. પછી જોવા આગળ પાનું ફેરવવા જાય છે કે તરતજ મંત્રાધિષ્ઠાયક દેવતાએ પુસ્તક ખેંચી લીધું ને કહ્યું કે "એ બે વિદ્યા તમારા ભાગ્યમાં છે, વધારે મહેનત કરશો નહીં" એમ જણાવી અદૃશ્ય થઈ ગયેલ

અનુક્રમે કુમુદચંદ ફરતા ફરતા ઉજ્જયની નગરીએ આવ્યા, તો ત્યાં વિક્રમ રાજા ઘોડો ખેલાવતા જતા હતા. રાજાએ જોઇને તેમને પૂછયું કે "તમે કોણ છો?"

"સર્વજ્ઞનો પુત્ર છું" કુમુદચંદ્રે જણાવ્યું.

આવો જવાબ સાંભળીને રાજાએ મનમાંજ નમસ્કાર કર્યો. એટલે આચાર્ય કુમુદચંદ્રે ધર્મલાભ આપ્યો.

રાજાએ પૂછયું "કોને ધર્મલાભ આપો છો? શું તમારામાં ધર્મલાભ આવા સસ્તા છે?"

"રાજન્ જેણે મનથી નમસ્કાર કર્યોછે, અને તેને માટેજ એ ધર્મલાભછે. એ ખાલી ખ્યાલ નથી. દેવ ગુરૂ અને ધર્મને વંદન નમસ્કાર કરવા વડે પ્રાણીને ધર્મનો લાભ એટલે ધર્મની પ્રાપ્તી થાય તો તે પ્રાણી સંસાર સાગરનો ાર પામી મુક્તિપદને પામે છે.

રાજાએ સંતોષ પામી કોડ સોનૈયા આપવા માંડ્યા

પૂજવાને યોગ્ય છે. છતાં તેમના મસ્તક ઉપર તમે પગ કેમ રાખ્યા!"

સાધુએ કહ્યું કે "એ મહાદેવ તો જુદા છે. તેમને હું તમારી આગળ હમણાં સ્તુતિ કરવા વડે કરીને પ્રગટ કરીશ!"

પછી તેમણે કલ્યાણ મંદિર' સ્તોત્ર રચવા માંડયું. અગીયારમો શ્લોક બોલતાં ભૂમિકંપ થયો; ધુમાડો નીકળવા માંડયો. તરતજ શિવલીંગ ફાટીને ધરણેંદ્ર સહીત પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા પ્રગટ થઇ, પછી અડતાલીશ ગાથા-વડે મહારાજે સ્તોત્ર પૂર્ણ કર્યું.

પછી કુમુદચંદ્રે જણાવ્યું કે "હે રાજન્! પૂર્વે અહીંયાં ભદ્રા શેઠાણીનો પુત્ર અવંતિકુમાર અનશન કરીને કાઉસગધ્યાને ઉપસર્ગથી મરણ પામીને નલિની ગુલ્મ વિમાનને વિષે દેવ થયા છે. તે સ્થાને પીતાની યાદગીરીમાં તેના પુત્ર મહાકાલે પોતાના નામનું ચૈત્ય બંધાવી પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. ત્યાં કેટલેક કાલે અન્ય ધર્મીઓએ મહાદેવનું લીંગ પધરાવી મૂળ પ્રતિમાને ગોપવી દીધી. તે આજે તમારી નજર આગળ પ્રગટ થયા છે" તે સાંભળી રાજાએ હર્ષ પામીને મંદીર માટે સો ગામ આપ્યાં અને પોતે સમ્યક્ત્વ અંગીકાર કર્યું. પછી ત્યાં મોટું દેરાસર બંધાવી પાર્શ્વનાથની પ્રતિષ્ઠા કરી

એવી રીતે પોતાની ભૂલ જાણી સિદ્ધસેનસૂરિ વિચારમાં પડયા કે પોતાની ભૂલ કાઢનાર આ કોણ હશે, તરત પાલખી ઉભી રખાવી અને જોયું તો પોતાના ગુરૂ માલૂમ પડયા, પછી પાલખીમાંથી ઉતરી ગુરૂને વંદન કરી ખમાવ્યા. ગુરૂએ તેમને પ્રતિબોધી સંયમમાં લીધા, તે મહાન્ કવિ થયા છે, તેમના જેવા ત્યાર પછી બીજા કોઈ કવિ થયા નથી.

સિદ્ધસેન દિવાકરસૂરિએ દક્ષીણમાં પ્રતિષ્ઠાનપુર (પેઠણ) માં સંવત ૩૧ માં કાલ કર્યો છે.

ઉપસર્ગહર પાર્શ્વનાથ.

૧૦૭

કરહેટકમાં ઉપસર્ગહર પાર્શ્વનાથનું તીર્થ હતું પણ હાલ જણાતું નથી.

ઉમરવાડી પાર્શ્વનાથ.

૧૦૮

સુરત ગોપીપુરામાં ઓશવાલ મહોલ્લામાં ઉમરવાડી પાર્શ્વનાથનું જુદું દેરાસર સંઘનું બંધાવેલું છે.

અને તે દર્દમાં આંખો પણ તેમની જતી રહી અને પડલ વળી ગયાં. પછી સૂરિશ્વર ચોમાસું વિત્યાબાદ તેમને પાટણમાં રાખી ને એક બે સાધુઓ તેમની વૈયાવચ્ચમાં મુકી આચાર્યશ્રી આગલ વિહાર કરી ગયા.

ભાવવિજયગણિ પોતાના પૂર્વકૃત દુષ્કૃતની નિંદા કરતા છતા કિંકર્ત્તવ્ય મુઢ થયા છતા પોતાના ગુરૂનો ઉપદેશ યાદ કરવા લાગ્યા. સંઘે અનેક પ્રકારની દવા કરાવી પણ જેથી નેત્રોને કાંઇ અસર થઇ નહી. આચાર્ય મહારાજે પદ્માવતીદેવીનું આરાધન કરી તેનો ઉપાય પૂછયો તેવારે દેવીએ તેમને ખુલાસો કર્યો, તે ખુલાસો આચાર્ય ભાવવિજયજીગણીને જણાવી વિહાર કરી ગયા હતા. હવે ભાવવિજયગણિને એ અરસામાં એક રાતના સ્વપ્નામાં શાસનદેવીએ અંતરીક્ષ પાર્શ્વનાથ સંબંધી સર્વ હકીકત કહી સંભળાવી.

× × × × × ×

સમય મુનિસુવ્રતસ્વામીના શાસનનો હતો. અને આશરે આજથી લગભગ તે સાત લાખ વર્ષ પહેલાંનો હતો. જ્યારે રાક્ષસદ્વીપમાં લંકાધિપતિ આઠમા પ્રતિવાસુદેવ (પ્રતિવિષ્ણુ) મહાભૂજ રાવણ ત્રણ ખંડાધિપતિ હતા. વિશ્વમાં જેમની આજ્ઞા તે વખતે દુર્લંઘ્યતી હતી. સમસ્ત જગતને ક્

અને તે દર્દમાં આંખો પણ તેમની જતી રહી અને પડલ વળી ગયાં. પછી સૂરિશ્વર ચોમાસું વિલાંબાદ તેમને પાટણમાં રાખી ને એક બે સાધુઓ તેમની વૈયાવચ્ચમાં મુકી આચાર્યશ્રી આગલ વિહાર કરી ગયા.

ભાવવિજયગણિ પોતાના પૂર્વકૃત દુષ્કૃતની નિંદા કરતા છતા કિંકર્ત્તવ્ય મુઢ થયા છતા પોતાના ગુરૂનો ઉપદેશ યાદ કરવા લાગ્યા. સંઘે અનેક પ્રકારની દવા કરાવી પણ જેથી નેત્રોને કાંઇ અસર થઇ નહી. આચાર્ય મહારાજે પદ્માવતીદેવીનું આરાધન કરી તેનો ઉપાય પૂછયો તેવારે દેવીએ તેમને ખુલાસો કર્યો, તે ખુલાસો આચાર્ય ભાવવિજયજીગણીને જણાવી વિહાર કરી ગયા હતા. હવે ભાવવિજયગણિને એ અરસામાં એક રાતના સ્વપ્નામાં શાસનદેવીએ અંતરીક્ષ પાર્શ્વનાથ સંબધી સર્વ હકીકત કહી સંભળાવી.

× × × × × ×

સમય મુનિસુવ્રતસ્વામીના શાસનનો હતો. અને આશરે આજથી લગભગ તે સાત લાખ વર્ષ પહેલાંનો હતો. ત્યારે રાક્ષસદ્વીપમાં લંકાધિપતિ આઠમા પ્રતિવાસુદેવ (પ્રતિવિષ્ણુ) મહાભુજ રાવણ ત્રણ ખંડાધિપતિ હતા. વિશ્વમાં જેમની આજ્ઞા તે વખતે દુર્લંઘ્યની હતી. સમસ્ત જગતને દુ-

ચાલ્યો ગયો. મહાભૂજ રાવણના રાજ્યત્વ કાળમાંજ શ્રી મંદીરસ્વામી પ્રમુખ વીશ તીર્થંકરોનો દીક્ષા મહોત્સવ થયેલો છે.

* * * * * *

ગઈ વાતને આજે લાખો વરસ (અંદાજે સાત લાખ) વહી ગયાં છે. ચાલુ હકીકત નો સમય તો વિક્રમ સંવત બારમા સૈકાનોછે. પૂર્વના સમયમાં જ્યારે વીશમા મુનિસુવ્રત સ્વામીનું શાસન હતું તે પછી નમીનાથ એક વીશમા તીર્થંકર દશ હજાર વર્ષના આયુષ્યવાળા થયા, તેમનું શાસન પાંચ લાખ વરસ ચાલ્યું તે પછી બાવીશમા નેમનાથ ભગવાન એક હજાર વર્ષનાં આયુષ્યે થયા, તેમનું શાસન ત્યાસી હજાર સાડીસાતસો વર્ષ પર્યંત ચાલ્યું, તે પછી ત્રેવીશમા તીર્થંકર શ્રી પાર્શ્વનાથ કે જેમની પ્રતિમા ખરદુષણ રાજાએ પુજી હતી તે વાત ઉપર આવી ગઈ છે, તે ભગવાન સો વરસને આયુષ્યે ઉત્પન્ન થયા તેમનું શાસન અઢીસો વરસ પર્યંત ચાલ્યું તે પછી મહાવીરસ્વામી ચોવીસમા તીર્થંકર થયા, હાલમાં શ્રી વીર ભગવાનનું શાસન ચાલે છે, તેમના શાસનમાં વિક્રમના બારમા સૈકામાં તેની શરૂઆત પછીના મધ્ય કાળમાં વિંગોળી દેશમાં (વહાડ) એલેચપુર નગરમાં એલચ નામે (બીજું નામ શ્રીપાલ) રાજા થયો. રાજા ન્યાયી. ધર્મી અને પ્રજાપાલક મહા સમર્થ હતો.

તેમજ રાજાના હાથ, પગ, મ્હોં સ્વચ્છ રોગ રહિત જોઈ પ્રસન્ન થઈ, પછી પ્રભાતમાં રાણીએ રાજાને વિનંતી કરી "હે પ્રાણવલ્લભ ! આપ રમવાને કાલે કયાં પધાર્યા હતા ? જુઓ ? આપનું શરીર ? હાથ, પગ, મ્હોં ? કોઢ ત્યાંથી ભાગી ગયો છે. ફરમાવો ? એ શાથી ગયો છે !

રાજાએ કહ્યું ! " પ્રિય ! ગઇ કાલે એક નાના જાંબડામાં થોડુંક સ્વચ્છ પાણી જોયું તેમાં હાથ પગ મોંહ સાફ કરી પેટ ભરી પાણી પીધું, મને તો પાણીનોજ ચમત્કાર જણાય છે."

"સ્વામિન ! આપનું કહેવું સત્ય છે આજે પણ ત્યાં પધારો અને સમસ્ત અંગે સ્નાન કરી પવિત્ર થઈ આપને ટાળો."

રાજાએ પણ પટરાણીનું વચન માન્ય કરી ત્યાં જવાની તૈયારી કરવા માંડી, રાણી પણ સાથે જવાને તૈયાર થઈ, પછી રાજા સર્વ સાથે ત્યાં આવી છાવણી નાખી, ને ત્યાં જાંબડામાંથી પાણી લઇને સ્નાન કર્યું, તરતજ રાજાનું શરીર કોઢ રહીત થયું, અને સુવર્ણમય કાયા થઈ. સર્વ કોઇને આશ્ચર્ય થયું. રાજાએ જણાવ્યું કે "આ કાંઈ પાણીનો ગુણ નથી પણ કોઇ દેવાધિષ્ઠિત હોવું જોઇએ. રાણીએ પણ રાજાને તેમાં અનુકુળ સંમતિ આપી. પછી બળી બાકુલા ઉછાળી રાજાએ ઉદ્દઘોષણા કરી કે

જાય છે, કિં બહુના ? ચિંતામણી રત્નના સરખી સાક્ષાત આ મુર્તિ ઇચ્છિતને દેનારી છે, હે રાજન ! નાગરાજ ધરણેંદ્રનો હું સેવક છું અને તેમના હુકુમથી હું અહીંયાં તેમની સેવા કરૂછું."

ક્ષેત્ર દેવતાનાં આ પ્રમાણેનાં વચન સાંભળીને અને પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાના માહાત્મ્યથી પ્રસન્ન થયેલા રાજાએ પછી તે દેવતા પાસે સ્વપ્નામાં પ્રતિમાની માગણી કરી.

તે વારે દેવતાએ કહ્યું "પ્રતિમા સિવાય બીજુ કાંઈ માગો તે આપવાને હું તૈયાર છું, જય, વિજય, સૌભાગ્ય, સર્વ કાંઈ દેવા હું હાજર છું ! પણ આ પ્રતિમા આપવાને હું લાચાર છું !" રાજાએ હઠ છોડી નહી તેવારે દેવતા અદૃશ થઈ ગયો, અને પ્રતિમા પોતાને ન મળે ત્યાં સુધી અન્ન પાણીનો ત્યાગ કરીને બેઠો, એમ કરતાં સાત દિવસ થયા તેવારે તેના તપોબળથી સ્વપ્નામાં ધરણેંદ્ર આવ્યા. અને તેને સમજાવવા લાગ્યા કે "હે રાજન ? શા માટે હઠ કરે છે ! આ પ્રતિમાથી તારૂં કાર્ય સિદ્ધ થયું છે ? તારૂં શરીર રોગ રહીત થયું છે ! હજી શું અધુરૂં રહ્યું છે ? માટે કષ્ટ છોડી ઘેર જા, ને તારૂં રાજ્ય સુખેથી ભોગવ !"

"દેવ ? આપ નમે તે હો ? પણ જગતને ઉપકાર કરવાની ખાતર એ પ્રતિમા મને આપો ? જગતમાં પો-

ત્યાં અટકી જશે. આ પંચમ કાળમાં પણ હે રાજન્ ! જે કોઈ પ્રાણી આ પ્રતિમાનું આરાધન કરશે ! તો તે આરાધકની ઈચ્છા અમે અદૃશ રહ્યા થકી પણ પુરણ કરશું." એમ કહી ધરણેંદ્ર (નાગલોકના સ્વામી) અદૃશ થઈ ગયા.

પ્રભાતમાં રાજાએ નાગરાજના કથન મુજબ ભગવાનને પ્રગટ કરી પછી નાની રથમાં બેસાડી સાત દિવસના વાચ્છેરડાઓ જોતર્યો ને રાજા આગળ ચાલવા લાગ્યો, એવી રીતે ચાલતાં ચાલતાં ઘણીક ભૂમિ ઉલ્લંઘન કરી ગયા. તે વારે રાજાને વિચાર થયો કે "રથનો અવાજ સરખો પણ સંભળાતો નથી તો ભગવાન આવતા હશે કે નહી" રાજાને શંકા થતાં વક્રદૃષ્ટિથી લગાર પાછળ જોયુ, એટલે ભગવાન ત્યાં અટકી ગયા અને ગાડી નીચેથી નીકળી ગઈ ત્યાં આગળ વડલાનું ઝાડ હતું, ત્યાં ભગવાન જમીનથી સાત હાથ ઉંચા રહ્યા રાજા આશ્ચર્ય પામ્યો, અને મનમાં બહુ પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો કે "હવે શું કરવું ?" ફેરીને નાગેંદ્રને સંભાળવા લાગ્યો તે વારે નાગરાજે, સ્વપ્નામાં આવીને કહ્યું કે "અહીયાંજ ચૈત્ય બંધાવો ! ભગવાન હવે અહીંથી જશે નહી.".

રાજાએ ત્યાં આગળ મોટું વિશાળ એક લાખ મુદ્રા (તે જમાનાનો સીક્કો) ખરચીને રંગ મંડપથી સુશોભિત મનેહર દેરાસર કરાવ્યું અનું અંતરીક્ષ નામ આપીને

ત્યાં અટકી જશે. આ પંચમ કાળમાં પણ હે રાજન ! જે કોઈ પ્રાણી આ પ્રતિમાનું આરાધન કરશે ! તો તે આરાધકની ઈચ્છા અમે અદૃશ રહ્યા થકી પણ પુરણ કરશું." એમ કહી ધરણેંદ્ર (નાગલોકના સ્વામી) અદૃશ થઈ ગયા.

પ્રભાતમાં રાજાએ નાગરાજના કથન મુજબ ભગવાનને પ્રગટ કરી પછી નાલી રથમાં બેસાડી સાત દિવસના વાછરડાઓ જોતર્યા ને રાજા આગળ ચાલવા લાગ્યો, એવી રીતે ચાલતાં ચાલતાં ઘણીક ભૂમિ ઉલ્લંઘન કરી ગયા. તે વારે રાજાને વિચાર થયો કે " રથનો અવાજ સરખો પણ સંભળાતો નથી તો ભગવાન આવતા હશે કે નહી " રાજાને શંકા થતાં વક્રદૃષ્ટિથી લગાર પાછળ જોયું, એટલે ભગવાન ત્યાં અટકી ગયા અને ગાડી નીચેથી નીકળી ગઈ ત્યાં આગળ વડલાનું ઝાડ હતું, ત્યાં ભગવાન જમીનથી સાત હાથ ઉંચા રહ્યા રાજા આશ્ચર્ય પામ્યો, અને મનમાં બહુ પશ્ચાત્તાપ કરવા લાગ્યો કે "હવે શું કરવું ?" ફેરીને નાગેંદ્રને સંભાળવા લાગ્યો તે વારે નાગરાજે સ્વપ્નામાં આવીને કહ્યું કે " અહીયાંજ ચૈત્ય બંધાવો ? ભગવાન હવે અહીંથી જશે નહી. "

રાજાએ ત્યાં આગળ મોટું વિશાળ એક લાખ મુદ્રા (તે જમાનાનો સીક્કો) ખરચીને રંગ મંડપથી સુશોભિત અને [illegible] દેરાસર [illegible] એવું [illegible] ચૈત્ય [illegible]

એવા તે સૂરિ ગયે વર્ષે દેવગિરિ નગરમાં, (દોલતાબાદ) રૂષભદેવ ભગવાનને નમવાને આવેલા છે, તે મહા સમર્થ પુરૂષ જો અહીંયાં આવે તો આપનું કાર્ય સિદ્ધ થાય એ નિ:સંશય છે. પછી રાજાએ પ્રધાનને મોકલીને તેમને ત્યાં તેડાવ્યા. આચાર્ય પણ પ્રતિમાજીને સાત હાથ ઉંચા રહેલાં જોઇને આશ્ચર્ય પામ્યા. અને આ ભગવાનનો આવો પ્રભાવ જોઇ પ્રસન્ન થયા, પછી તેમણે ત્યાં અઠ્ઠમતપ કરવા વડે નાગરાજની આરાધના કરી. તેવારે નાગાધિપે સ્વપ્નામાં આવીને જણાવ્યું કે "રાજાના અભિમાનના કારણે કરીને પ્રતિમાજી ચૈત્યમાં પ્રવેશસે નહી, પણ જો સંઘ તરફથી ચૈત્ય તૈયાર થશે તો ભગવંત ત્યાં પધારશે." એમ કહી નાગરાજ અદૃશ્ય થયા.

પછી સવારના સંઘને એકઠો કરી સુરીજીએ જણાવ્યું કે "હે શ્રાવકો રાજાના અભિમાનના કારણે ભગવાન એ ચૈત્યમાં પધારશે નહિ, પણ તમે સર્વ સંઘ સમસ્ત મળીને એક ચૈત્ય તૈયાર કરાવો તો ભગવાન ત્યાં પધારશે."

સૂરિશ્વરનાં આવાં વચન સાંભળી, શ્રાવકો ભક્તિ અને શ્રદ્ધાથી પ્રસન્ન થવા છતા ત્યાં આગળ સારી જગ્યા જોઇને એક નવીન ચૈત્ય તૈયાર કરાવ્યું (કે જેમાં ભગવાન બીરાજે છે ત્યાં) પછી અભયદેવસૂરિની સ્તુતિથી ભગવાન સર્વ લોક

દીક્ષા લીધેલી છે. તેઓશ્રી હમણાં પાટણમાં રહેલા ને આંખોથી રહીત થયેલા છે એ વાત પ્રથમ આવી છે, જેમની આગળ કેવી આ બધો અંતરીક્ષજીનો ઇતિહાસ કહી સંભળાવી અદ્રશ્ય થઇ ગઇ, પછી જાગૃત થઇ પ્રભાતમાં ભાવવિજય ગણિએ પાટણના સંઘના આગેવાનોને બોલાવી પોતાને અંતરીક્ષજી જવું છે માટે વ્યવસ્થા કરી આપવાની સૂચના કરી, તે વારે સંઘે એક નાનો અંતરીક્ષજીનો સંઘ કાઢી ભાવ વિજય ગણિને બંદોબસ્ત કરી આપ્યો. હવે ભાવવિજય ગણિ હૃદયમાં અંતરીક્ષજીનું ધ્યાન ધરતા છતા સંઘ સાથે અનુક્રમે સીરપુર (અંતરીક્ષજી) આવ્યા. ત્યાં સકલ સંઘે ભગવાનનાં દર્શન કર્યા પણ ભાવવિજયગણિને તેમના અંધપણાથી દર્શન થયાં નહી. જેથી પોતાના મંદ ભાગ્યની નિંદા કરવા લાગ્યા. પછી અન્નપાણીનો ત્યાગ કરીને પ્રભુના દર્શનની ઇચ્છાવાળા થયા છતા "પ્રભુ ? તમારા દર્શન થાય તોજ મારે આહાર પાણી કરવા." એવો અભિગ્રહ કરીને તપ કરવા લાગ્યા ને ભગવાનની સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. અનુક્રમે ત્રણ ઉપવાસ થયા. "હે ભગવાન! હે પાર્શ્વરાજ ! તમે વિના સ્વાર્થે બળતાં નાગને દર્શન આપી નવકાર સંભળાવવાવડે ભુવન પતિ નિકાયના નાગકુમાર દેવલોકનો સ્વામી બનાવ્યો. વૈરી અને અનિ કર

રામ લક્ષણ પણ તમારાજ પ્રભાવ થકી સમુદ્ર ઉલંઘી રાવણને જીતી સીતાજીને છોડાવી લાવ્યા. મહા ભયંકર એવો તોફાની સમુદ્ર તેનું જળ રામ લક્ષ્મણના આરાધ- નથી તમારાજ પ્રભાવ થકી સ્થંભાઈ ગયું હતું. જેથી રામ લક્ષ્મણે આશ્ચર્ય પામી સ્થંભન પાર્શ્વનાથ તરીકે તમારી જગતમાં સ્તુતિ કરી. નવમા વિષ્ણુ (નારાયણ) શ્રી કૃષ્ણનું સૈન્ય જરાસંઘ (પ્રતિવિષ્ણુ) ની જરા નામે આસુરી વિદ્યાથી જ્યારે જરજીત થયું. તે વારે તમારા સ્નાત્ર જલથી જરા નાશ પામી અને તમે સંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ તરીકે ભૂમિતલ ઉપર પ્રગટ થયા. હા ? ભગવાન ? તમારો કેટલો પ્રભાવ કહું ! હે જગ- તમાં વીર પુરૂષ ? વિશ્વના અદ્વિતીય બંધો ?. તમારા પ્રત્યક્ષ ચમત્કારો જોઇને જગતમાં આશ્ચર્ય થાય છે કે તમે દુન્યામાં મહા સમર્થ છો તો પછી મારી આંખો ઉઘાડવી તે કાંઈ મુશ્કેલ નથી. હા ? સ્વામિન્ ? હા તાત ? હા ? ભૂમિનાથ ? હા ? વામાનંદન ! હા ? અશ્વ- સેન વંશ દીપક ? મને પ્રત્યક્ષ દર્શન આપો ? દર્શન આપો ? મારાં કષ્ટ કાપો ! હા ? વિશ્વમાં વિજયંત પુરૂષ ! પુત્રને તેની ઇચ્છિત વસ્તુ પીતા નહી આપે તો કોણ આપશે ! હા ! દેવાધિદેવ ! વિશ્વવંદ્ય ! મને નેત્ર આપો ! નેત્ર આપો !" એમ ભક્તિમાં ભાવવિજયજી

ભાવવિજય ગણિ પણ બોધિ બીજ ઉત્પન્ન કરી કૃત્ય કૃત્ય થયા. પછી ત્યાં કેટલોક કાલ રહીને ભાવવિજયગણિ ફરીને અહીયાં આવવાની ઇચ્છા કરતા છતા અન્યત્ર વિહાર કરી ગયા. શ્રી વિજયદેવસૂરિ અને ભાવવિજય ગણિનાં પગલાં ભોંયરામાં માણીભદ્રજીના સ્થાનકમાં છે.

અકબર બાદશાહને પ્રતિબોધ કરનારા શ્રી હીરવિજયસૂરિ જેમને બાદશાહે તામ્ર પટ ઉપર સાત તીર્થોના લેખ કરી આપ્યા છે. તેમના શિષ્ય શ્રીમદ્ વિજયસેનસૂરિ તેમણે જહાંગીર બાદશાહને પ્રતિબોધી જીવદયાનો ડંકો વગડાવ્યો. તેમના શિષ્ય શ્રીમદ્ વિજયદેવસૂરિએ યવન આદિને પ્રતિબોધી જીવદયાનો ડંકો વગડાવ્યો. તેમના શિષ્ય શ્રી વિજયપ્રભસૂરિ તેમના રાજ્યે ભાવવિજયગણિ થયેલા છે.

\+ + + + + + +

વર્તમાન વિક્રમની વિશમી સદીમાં માલેગામ નિવાસી દશાશ્રીમાળી વણીક ગ્રહસ્થ બાલચંદ હીરાચંદ સ્વદેશી હીલચાલને કારણે ગયે વરસે સંવત ૧૯૭૮ માં કેદખાનાની તેમને પાંચ વરસની સજા થઈ હતી, જ્યાં તેમને અત્યંત હાડમારી હતી, કેદખાનામાં તેમનાપર જુલમ સખ્ત હતો. પછી કેદખાનામાં તેમણે અંતરિક્ષજી

માને. સંવત ૧૯૧૫ માં નાસિકા ખંડિત થવાથી અપૂજ રીતે એક કોટડીમાં રાખી હતી. સંવત ૧૯૫૬ ના ભાદરવા સુદી ૮ ની રાતના મંદીર બંધ હતું. તે એક-દમ ઉઘડી ગયું, વાદિંત્ર વાગવા લાગ્યાં અને નૃત્યગાન થવા લાગ્યાં. પ્રતિમાજી મુલનાયકજીની જગાએ રહ્યાં. બે બાજુની પ્રતિમાઓ દૂર હઠી ગઈ, નાસિકાપણ સારી થઈ ગઈ. આ ચમત્કાર સર્વ લોકના જોવામાં આવ્યો. આજે પણ આ મંદિરમાં ચમત્કાર થયાં કરે છે. એ મંદિરમાં છત્રીશ હાથ ઉંચી એક પ્રતિમા રાખીછે, તેની પણ. નાસિકા ખંડીત થયેલી છે. આ ગામના મંદિરોનાં પત્થરો બીજા ઘરોમાં, મંદિરોમાં અને મસીદોમાં વગેરે ઠેકાણે કામ આવે છે. જેમાં કેટલુંક કોરણીનું કામપણ દેખાય છે. તેની આસપાસ ખોદતાં ઇંદ્ર ઇંદ્રાણી તેમજ પદ્માવતીની મુર્ત્તિઓ વગેરે નીકળે છે. આ ગામની બહાર બીજું એક મોટું મંદીર છે જેમાં આબુજી જેવી કોરણી છે. લોકો કહે છે કે પહેલાં એ (તુરંગા) નામે નગરી હતી.

× × × × × × ×

૨.

સાગરદત્ત નામે સાર્થવાહનો પુત્ર હતો. તે અનુક્રમે સાતવાર સમુદ્રમાં વેપાર કરવાને વહાણ લઇને ગયો તે

ચિંતાને માટે બહાર જતાં કોઈ જગાએ જૈન સાધુને ઉભેલા જોયા તેમને તેણે પ્રશ્ન કર્યો. તે વારે જૈન સાધુએ જણાવ્યું કે—" હે મહાનુભાવ ! હું તો અણગાર છું, રાજ્ય તજી દિક્ષા લઈ સિદ્ધોનું ધ્યાન ધરૂં છું. તેથી તને વિશેષ વાત કહીશ નહીં, પણ કાલે સવારે ત્રેવીશમા તીર્થંકર શ્રી પાર્શ્વનાથ અહિં પધારશે, તેમને વંદન કરીને પ્રશ્ન કરજે." એ પ્રમાણે સાધુએ કાઉસ્સગ પારી ઉપકારનું કામ જાણી સાગરદત્તને કહ્યું. સાગરદત્ત હર્ષીત થયો થકો ઘેર ગયો. પ્રભાતમાં ભગવાનનું આગમન જાણી તેમને વંદન કરવા ગયો. અનુક્રમે ગામનો રાજા તથા અન્ય લોકો વગેરે પણ દર્શન કરવા આવ્યા. ભગવંતે સાગરદત્તને ઉદ્દેશીને દેવ ગુરૂ અને ધર્મનું તત્વ સ્વરૂપ સમજાવ્યું. જેથી સાગરદત્તના સંશયો દૂર થયા. એટલે વૈરાગ્યવંત થયો છતો ભગવંતના ચરણમાં જઇને નમી પડયો અને શુકલ ધ્યાને ચડતાં ત્યાંજ કેવલ જ્ઞાન થયું. પછી યતિ વેષ ધારણ કરીને કેવલીની પર્ષદામાં જઇને બેઠો. અને અનુક્રમે મુક્તિ ગયો.

\+ + + + + +

૩.

શુદ્ધ વંશમાં ઉત્પન્ન થયેલા શિવ, સુંદર, સોમ. અને જય નામે ચાર શિષ્યો દિક્ષા લઈ બહુશ્રુત થયા

[illegible]

૪.

લૂરા નામે ગામમાં અશોક નામે એક માળી રહેતો હતો. તે હમેશાં પુષ્પોનો વેપાર કરતો હતો. એક દિવસ ગુરૂ મહારાજનો ઉપદેશ સાંભળીને જીનેશ્વરની નવ અંગે નવ પુષ્પોથી પૂજા કરી, એવી રીતે દરરોજ નવ પુષ્પથી જીનેશ્વરની પૂજા કરતો જેથી તેજ ભવમાં તે મહદ્ધિક થયો, બીજા ભવમાં નવલાખ ધનનો સ્વામી, ત્રીજાભવમાં નવ ક્રોડ ધનનો સ્વામી. યાવત આઠમે ભવે નવ લાખ ગામનો સ્વામી અને નવમે ભવે નવક્રોડ ગામનો સ્વામી થયો. એકદા શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાન પાસેથી પોતાનો પૂર્વભવ સાંભળી તેને ઇહાપોહ કરતાં જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થયું અને ભગવંત પાસે દિક્ષા લઈ કર્મનો ક્ષય કરી તે મુક્તિ ગયો.

એક સાથે નવ ભવ મનુષ્યના સામટા થતા નથી. માટે વચમાં દેવ ભવ પણ સમજવા.

* * * * * *

૫

નાગપુરમાં ધનદત્ત નામે વ્યવહારીયો હતો, તેને બંધુદત્ત નામે પુત્ર હતો યૌવન વય આવે છતે તેના પીતાએ તેને પરણાવ્યો પણ ચોરીમાંજ તેની સ્રી મરણ

મરણ પામી નહી, પછી બંધુદત્ત તેની સાથે સુખ ભોગવતો છતો ત્યાંજ રહ્યો, અનુક્રમે કેટલેક કાલે બંધુદત્ત પોતાના સસરાની રજા લઈ પોતાને ગામ જવા નીકળ્યો, રસ્તામાં ચંડસેન પલ્લીપતિના માણસોએ તેને લુંટી લીધો. તેની માલ મિલકત અને પ્રિયદર્શનાને ભીલ લોકો લઈ ગયા. તેમણે પોતાના સ્વામી ચંડસેન આગળ રજુ કરી, ચંદ્રસેને પણ પ્રિયદર્શનાને પોતાના ઉપકારી જીનદત્તની પુત્રી તરીકે ઓળખીને પોતાની બેન માની, અને તેના પતિની તપાસ કરાવવાને માણસો દોડાવ્યાં, છેવટે તેણે કુળદેવીની માનતા કરી કે " હે માતા ! જો પ્રિયદર્શનાનો પતિ મળશે તો એક માસમાં દશ પુરૂષોનું તને બળીદાન દઈશ " એમ કરતા મહીનો પુરો થવા આવ્યો પણ બંધુદત્તનો પત્તો લાગ્યો નહી. હવે પલ્લીપતિએ આજ્ઞા કરી કે કુળદેવીને ચડાવાને દશ પુરૂષ પકડી લાવો, તે વારે ભીલ્લો છુટયા માર્ગમાં અનાયાસે બંધુદત્ત અને તેનો મામો બન્ને પકડાઈ ગયા, બીજા પણ આઠ માણસો પકડયા, એમ દશે માણસોને પકડી લાવ્યા, કુળદેવી આગળ દશે જણને લાવવામાં આવ્યા, પછી પલ્લીપતિ પણ ત્યાં આવ્યો, પ્રિયદર્શના પણ પુત્રને લઈને ત્યાં આવી દશ પુરૂષોનેબચાવવાને તેણે ઘણો પ્રયત્ન કર્યો પણ પલ્લીપતિ તેનું કહેવું સાંભળતો નથી, પછી ભીલ્લોએ એક પછી એક તેમને

એક પણ લાગ્યા નહી, જેથી તમારી પાસે કોઇ ઔષધિ છે કે કાંઈ મંત્ર તંત્ર છે ?"

બંધુદત્તે જણાવ્યું કે "એ કાંઈ ઔષધિ કે મંત્ર તંત્રનો પ્રભાવ નથી. પણ એ મારા દેવગુરૂનો પ્રભાવ છે."

"તારા દેવગુરૂ કોણ છે ?" પલ્લિપતિએ કહ્યું.

"મારા દેવ પણ પાર્શ્વનાથ અને ગુરૂ પણ પાર્શ્વનાથ છે, તેમના નામ સ્મરણથી ખડગના પ્રહાર તો અટકે તેમાં શું ? પણ બીજાંય અનેક વિઘ્નો નાશ પામી જાય છે." બંધુદત્તે કહ્યું.

"તે દેવ કેવા અને કયાં છે ?" પલ્લિપતિએ કહ્યું. તે દેવ હાલ નાગપુરમાં વિચરે છે, ચોસઠ ઇન્દ્રો જેની સેવા કરે છે. જે અઢારે પાપથી રહીત હોય છે. આઠે કર્મનો જેમણે ક્ષય કરેલો છે, સંસારના વ્યવહારોથી પોતે રહીત, માધ્યસ્થ વૃત્તિવાળા, વળી અનેક કોટી જન્મના સંદેહો દૂર કરનાર એવા શુદ્ધ કેવળ જ્ઞાન અને કેવળ દર્શનના ધારણહાર પરમાત્મા છે, કે જેમના નામ સ્મરણથી માણસોનાં કોટી જન્મનાં પાપો દૂર થાય છે. ને મનોવાંછિત ફળે છે." બંધુદત્તે કહ્યું.

ત્યારે તેમનાં દર્શન મને પણ કરાવ ?" પલ્લિપતિએ કહ્યું,

તે વારે ભગવંતે કહ્યું, "પાપી માણસ પણ પાપને તજીને સુકૃત્ય કરે છે તો તે પણ શુદ્ધ થઇ શકે છે. હે પહ્લીશ ? પાપી માણસ પણ પાપનો ત્યાગ કરી ધ્યાન દાન અને તપ વગેરે કરવાથી સદ્‌ગતિને પામે છે. આ સંસારમાં સર્વ જીવો સ્વાર્થપરાયણ છે. સંસાર અસારજ છે વિચાર કરતાં કોઇ કોઈનું નથી." એવી રીતે પલ્લિપતિને ધર્મોપદેશ આપ્યો.

પછી બંધુદત્તે પૂછયું કે "હવે હમારૂં શું થશે !"

ભગવાને કહ્યું, "તમે અને પલ્લિપતિ અહીંથી મત લઇને આઠમા સહસાર દેવલોકે દેવ થશો, ત્યાંથી મહાવિદેહમાં તું ચક્રવર્ત્તિ થઈશ અને આ પલ્લિપતિ તારી રાણી થશે, ત્યાં સુખ ભોગવી દિક્ષા લઈ નિરતિચારપણે ચારિત્ર પાળી તમે બન્ને મુક્તિ પામશો" આ પ્રમાણે સાંભળીને બંધુદત્ત તેની સ્ત્રી અને પલ્લિપતિએ ત્રણેજણે સાથે મત ગ્રહણ કર્યું. તે ત્રણે નિરતિચારપણે ચારિત્ર પાળી અનુક્રમે સહસાર આઠમા દેવલોકે દેવતા થયા. ત્યાંથી મહાવિદેહમાં પુર્વ વત મુક્તિ પામશે.

આ 'પ્રગટ પ્રભાવી પાર્શ્વનાથ' વાંચનાર અને લખનારના મંગળ માટે થાઓ ! તેમના મનોરથો, સંકલ્પો, સફળ થાઓ, તેમના ઉપદ્રવ વિઘ્નો નાશ પામો !

સાખી.

તીર્થંકર ચક્રી થયા, શાંતિકુંથુ અરનાથ;
જયજય કમલા શીવ વર્યા, મલ્લિ ત્રિભુવનાથ;
મુનિસુવ્રત નમિનાથ, બુદ્ધિના બળીયારે
બળવંતા નેમીનાથ, ભવજલ તરીયારે;
પ્રગટ પ્રભાવી પાસ, અમ ઘેર આવોરે,
કળજુગમાં પારસનાથ, પરચો બતાવોરે; નાભિ. ૨

સાખી.

પુરીસાદાની પરમેસરૂ, અનાથના ઓ નાથ,
કૃપા કરી જગદિસરૂ, સ્હાય કરો જગનાથ.
પ્રભુ પારસ છો શીરતાજરે, વ્હારે વ્હાલા આવોને
દુઃખ દારિદ્ર ટાળી મહારાજરે, ભીડો મારી ભાગોને.
મહાવીર તમે હૈડાના હારરે, દયા દીલ લાવોને
રૂડા મણીમય ત્રિશલાનંદરે, કાજ સુધારોને. નાભિ. ૩

તીર્થમાળા.

મુંબઇ.

૧

મુંબઈ એ આજના જમાનાનું વેપારનું મુખ્ય મથક (બી. બી. રેલવે) છે, જૈનોની વસ્તી પણ ત્યાં સારી છે. દેરાસરો મુખ્યતાએ

વેલાં છે, સુરત એ અસલ નવાબની રાજધાનીનું જુનું શહેર હતું. અંગ્રેજ સરકારે હિંદુસ્થાનમાં આવી પ્રથમ કોઠી સુરતમાં નાખી હતી. ત્યાં પ્રખ્યાત 'સુરજમંડન પાર્શ્વનાથ' નું મંદિર છે. કલ્યાણ પાર્શ્વનાથનું ખણુતર-ખાનામાં, વીમલનાથનું સોની ફળીયામાં વગેરે અનેક દેરાસરો સુરતની સુરતમાં શોભા આપી રહ્યાં છે. ત્યાંથી અઢી માઇલ દુર રાંદેર ગામ છે ત્યાં લગભગ છ દેરાસરો છે વર્તમાન સમયમાં સુરત જાત્રા કરવા લાયક સ્થાનક છે. અહીંથી નજીક કતાર ગામમાં આદેશ્વરનું દેરાસર છે ધર્મશાળા પણ છે સુરતથી સંઘ કોઈ કોઈ વાર ત્યાં જાય છે.

—✻—

જગડીયા.

૩

અંકલેશ્વરથી રાજપીપળા સ્ટેટ રેલવે જાય છે. ત્યાં જગડીયા તીર્થનું જગડીયા સ્ટેશન આવે છે, ત્યાંથી લગભગ માઇલ જેટલું જગડીયા ગામ દુર છે. જૈનોને માટે આ તીર્થ ઘણુંજ ઉપયોગી છે. હવાનું સ્થળ પણ સારૂ છે. ધર્મશાળાની સગવડો પણ સારી છે. સ્થળ પણ રમણીય

વસર્યો, તે વખતે ત્યાંનો રાજા જીતશત્રુ અને તેનો ઘોડો પ્રભુની ધર્મોપદેશનાથી બોધ પામ્યા હતા. એ અશ્વ પૂર્વ ભવે કોણ હતો વગેરે વિશેષ હકીકત જૈન સાહિત્યમાંથી જોઈ લેવી, અથવા તો ત્રેસઠ શલાકી પુરૂષ ચરિત્રમાંથી વીશમા તીર્થંકરનું ચરિત્ર જોવું.

પ્રભુની દેશનાથી અશ્વ બોધ પામ્યો, તેને જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન થયું. અને પછી તે ધર્મ પરાયણ થઈ આઠમા દેવલોકે ગયો, માટે ભરૂચમાં અશ્વાવબોધ તીર્થ ત્યારથી પ્રગટ થયું. મુનિસુવ્રત સ્વામીની મહા પ્રભાવિક મુર્તિ ભરૂચ નગરમાં છે.

વૃદ્ધવાદિ સૂરિએ મુકુંદ પંડિતને રાજ્ય સભામાં જીતી અહીંયાંજ દીક્ષા આપી હતી.

પૂર્વે શ્રીપાલ કુમારે પણ ધવલ શેઠની સાથે પોતાની દરીયાઇ મુસાફરી આ ભરૂચ નગરથી, શરૂ કરી છે.

ભરૂચથી અશ્વાવબોધ તીર્થ આજે લગભગ છ ગાઉ દુર હોય એમ જણાય છે. હાલ ત્યાં એક મોટો વડ છે. એ વડ લગભગ એ ત્રણ મૈલના વિસ્તારમાં છે, અશ્વ પંદર દિવસનું અણસણ કરી આઠમા દેવલોકે દેવપણે ઉત્પન્ન થયો. ત્યાર પછી ભગવંત સાડા સાત હજાર વર્ષ પર્યંત વિચરી સમેતશીખરે મોક્ષે પધાર્યા. મુનિસુવ્રત

કાવી ગંધાર.

૬.

આ કાવી ગંધાર ભરૂચ જીલ્લાનું વાગરા તાલુકાનું ગામ છે. જૈન લોકોનું તીર્થ સ્થળ ગણાય છે. ત્યાં બે દેરાસર છે. એક શ્રી મહાવીરસ્વામીનું તે સંવત ૧૫૦૦ માં રૂા. એકલાખના ખર્ચે આશરે બંધાયું હશે; હાલમાં જીર્ણપ્રાયઃ છે તે સમરાવવાની જરૂર છે. બીજું અમીજરા પાર્શ્વનાથનું ઘણું જુનું દેરાસર છે. તેને બંધાવતાં આશરે પચ્ચાસ હજાર ખર્ચ થયાં હશે.

પ્રસિદ્ધ શ્રીમદ્ હીરવિજયસૂરિ જ્યારે વિહાર કરતાં અહિંયાં આવ્યા, ત્યારે તેમને અકબર બાદશાહ તરફથી દીલ્હી આવવાનો પેગામ મળ્યો. તે પછી તેમણે ગંધારના શ્રાવકો સાથે "જવું કે ના જવું" તે સંબંધી મસલત કરી પણ શ્રાવકોએ દીલ્હી જવાની સૂરિને અનુમતિ આપી નહિં છતાં મહારાજશ્રીને પોતાનેજ કુદરતી આત્મા પ્રેરણા કરવા લાગ્યો કે દીલ્હી જવામાં ફાયદો છે, જેથી તેમણે દીલ્હી જવાનું નક્કી કર્યું ને તરતજ અમદાવાદ આવ્યા, અને અહિંથી દીલ્હી ગયા. ભરૂચથી ૧૭ ગાઉ ગંધાર દૂર થાય છે.

અને ગંધારથી પણ કાવી પંદર ગાઉ દૂર થાયછે.

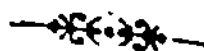
વડોદરા ગોધરા રેલ્વેનું છાણી સ્ટેશન તેથી બીજું સ્ટેશન આવે છે ત્યાંથી દોઢ બે ગાઉ થાય છે.

સ્થંભનપુર (ખંભાત).

૯.

સ્થંભન પાર્શ્વનાથ સંબંધી હકિકત માટે જુઓ પ્રાંછિળ સ્થંભન પાર્શ્વનાથ ! ખંભાત આણંદથી બીજી રેલ્વેમાં જવાય છે.

ખેડા.

૧૦

સ્ટેશન મહેમદાવાદ છે, મહેમદાવાદ એ મહમ્મદશાહ બેગડાએ પંદરમા સૈકામાં વસાવેલુ છે. અમદાવાદનો સુલતાન મહમદ બેગડો એ ઈતીહાસ મશહુરછે જેણે જુનાગઢ અને પાવાગઢની તળેટીમાં આવેલ ચાંપાનેર એ બે ગઢ જીત્યા. તેથી બેગડો કહેવાણો. તે માટે જુઓ ગુજરાતી ઐતિહાસીક સાહિત્ય !

પત્તો હજી સુધી મળતો નથી. જેમ જેમ આજુબાજુ ગામના રહેવાશીઓને ખબર પડતી ગઈ તેમ તેમ તેઓ દર્શનાર્થે આવવા લાગ્યા.

પ્રભુજીને પણ હવે બહાર પધારવાની મરજી થઈ, તેથી તેમણે માતરના રહેવાશી શા. જીવરાજ સુંદરજી તથા દેવચંદ વેલજી તથા શાહ નથુ ગાંધી એ ત્રણેને સ્વપ્નુ આપ્યું કે સુંહુજ ગામમાં બારોટના વાડામાંથી તમે મને બહાર કાઢજો, પછી તેઓ ત્યાં આવ્યા અને ભગવાનને પ્રગટ કર્યા. થોડુંક ખોદયું કે તરતજ બીજી પણ બે પ્રતિમાઓ ત્યાં પ્રગટ થઈ, આ વાતની ખબર પડતાં આજુબાજુથી દરેક ગામ ગામના લોકો ત્યાં આવ્યાં, જમીનમાંથી મહા પ્રભુને જમીન ઉપર પધરાવ્યા, તે ટાણે ભગવંતને પવિત્ર અંગે માટી વગેરે ભરાઈ હતી, તેથી પ્રતિમા ઝાંખી છતાં તેજવંત અને ચમત્કારીક જણાતી હતી. પછી જ્યારે ગાયનું દુધ અને પવિત્ર જળ મંગાવી વીધિ સહિત સ્નાત્ર કરાવ્યું, તો ત્રણે પ્રતિમાઓ આબેહુબ તેજવંતી જણાઈ.

બારોટે પોતાના ઘરમાં ગાયના છાણથી થોડીક જગા લીંપી સાફ કરી બાજોઠ ઉપર ભગવાનને પધરાવી વિધિસહિત પૂજન કર્યું અને ત્યાં સવ કોઈ દર્શનને માટે આવવા લાગ્યા.

સ્વીકારો ? ” એમ કહી એ ત્રણ જેણે સર્વ સંઘની અંજાયળી વચ્ચે ભગવાનને ફુલના દડાની માફક ઉપાડયા અને ગાંડામાં પધરાવ્યા. ગાડું એની મેળેજ માતર ગામ તરફ વળીને ચાલવા લાગ્યું. તે થોડેક દૂર જઇને ઉભુ રહ્યું. પછી ગાડાને બળદ જોડીને માતર તરફ ચાલતું કર્યું. સર્વ સંઘે નક્કી કર્યું કે મહા પ્રભુને માતર ગામે જવાની મરજી છે, એમ ધારી સર્વ લોકો માતર આવ્યા. માતરના ત્રણે શ્રાવકો પ્રતિમાજીની આસપાસ ચાલવા લાગ્યા. સર્વ લોકોની ખુશાલીમાં ફક્ત બારોટજ એક નારાજ હતો, તેના ઘેરથી ભગવાન બીજે ઠેકાણે જાય તેથી તેને મન દીલગીરી થવા લાગી. પણ સર્વ લોકોએ તેને શાબાસી આપવા માંડી અને પચ્ચાસ રૂપીઆ શીરપાવના આપી બારોટને ખુશી કર્યો.

× × × × × ×

હવે અહીયાં પ્રતિમાજીને લઇને સર્વ માતરની નજીક નદિને કાંઠે આવી પહોચ્યા, તો નદી ચારે કાંઠે પાણીથી ભરપુર હતી. હવે પ્રભુને નદી ઓળગીને પેલે પાર કેવી રીતે લઈ જવા તે માટે વિચારમાં પડ્યા, એટલામાં તો ગાડીવાને ગાડુ નદી તરફ હાંકી મુક્યું, કારણ કે સર્વ જણ ચારે તરફ પાણી જોતા હતા પણ ગાડીવાન પાણી દેખતો નહોતો, તેથી સર્વ લોકની નાના કહેવા

મુહુર્ત સંવત ૧૯૮૫ નાં જેઠ વદી ૧૦ ના રોજનું હતું.
અહીંયાં જૈન ભાઈઓને ઉતરવાને માટે અમદાવાદ-વાળા શેઠ મગનભાઈ કરમચંદે વિશાળ ધર્મશાળા બંધાવી છે, તેમજ બીજી હઠીભાઈ કેશરીભાઈની ધર્મશાળા છે. દેરાસરનું શિખર અને ધજાગરો ચડાવતાં અને એક દરે દેરાસરનું ખર્ચ કુલ રૂપીઆ ચાર લાખ થયું હશે, માતર ખેડાથી બે ગાઉ થાય છે.

અમદાવાદ.

૧૨

અમદાવાદ શહેર અહમદશાહ બાદશાહે સં. ૧૪૧૩ ની સાલમાં વસાવ્યું છે. તે સમયથી તે આજ સુધી અમદાવાદ જૈન પુરી તરીકે મશહુર છે, આ શહેર મીલ ઉદ્યોગ માટે પ્રખ્યાત છે. જેથી વેપાર હમેશ વધતો જાય છે. વેપારમાં આ શહેર મુંબઈથી ઉતરતું બીજે નંબરે છે. આ શહેરમાં મોટાં મોટાં સો ઉપર દેરાસરો છે દીલ્હી દરવાજા બહાર બહારની વાડીના નામથી ઓળખાતું શેઠ હઠીસીંગ કેશરીસીંગનું દેરાસર સૌથી મોટું, વિશાલ, રમણીય અને ભવ્ય છે. મૂળનાયકજી શ્રી ધર્મનાથજી બીરાજમાન છે. દેરાસર બાવન જીનાલયનું અને મોટા વિસ્તારવાળું છે.

મુહુર્ત સંવત ૧૯૪૫ ના જેઠ વદી ૧૦ ના રોજનું હતું. અહીંયાં જૈન ભાઈઓને ઉતરવાને માટે અમદાવાદવાળા શેઠ મગનભાઈ કરમચંદે વિશાળ ધર્મશાળા બંધાવી છે, તેમજ બીજી હઠીભાઈ કેશરીભાઈની ધર્મશાળા છે. દેરાસરનું શિખર અને ધજાગરો ચઢાવતાં અને એક દેરે દેરાસરનું ખર્ચ કુલ રૂપીઆ ચાર લાખ થયું હશે, માતર ખેડાથી બે ગાઉ થાય છે.

અમદાવાદ.

૧૨

અમદાવાદ શહેર અહમદશાહ બાદશાહે સં. ૧૪૧૩ ની સાલમાં વસાવ્યું છે. તે સમયથી તે આજ સુધી અમદાવાદ જૈન પુરી તરીકે મશહુર છે, આ શહેર મીલ ઉદ્યોગ માટે પ્રખ્યાત છે. જેથી વેપાર હમેશ વધતો જાય છે. વેપારમાં આ શહેર મુંબઈથી ઉતરતું બીજે નંબરે છે. આ શહેરમાં મોટાં મોટાં સો ઉપર દેરાસરો છે દીલ્હી દરવાજા બહાર બહારની વાડીના નામથી ઓળખાતું શેઠ હઠીસીંગ કેશરીસીંગનું દેરાસર સૌથી મોટું, વિશાલ, રમણીય અને ભવ્ય છે. મૂળનાયકજી શ્રી ધર્મનાથજી બીરાજમાન છે. દેરાસર બાવન જીનાલયનું અને મોટા વિસ્તારવાળું છે.

ફતાસાની પોળે રીચીરોડના રસ્તે પ્રખ્યાત મહા-
વીર સ્વામીનું દેરાસર શોભી રહ્યું છે.

ડોસીવાડાની પોળમાં મંદીરસ્વામી, ભાભા પાર્શ્વ-
નાથ, ત્યાંથી આગળ બારીયેથી ઉતરતાં જગવલ્લભ પા-
ર્શ્વનાથનું દેરાસર. જેમની મુર્તિ ભોંયરામાં છે. આદેશ્વર
પણ ભોંયરામાં છે ઉપર સહેસફણા અને ધર્મનાથજી છે
બહાર શાંતિનાથજીનું શિખરબંધી દેરાસર છે.

સુલેવા પાર્શ્વનાથની ખડકીમાં સુલેવા પાર્શ્વનાથ-
જીનું દેરાસર છે.

અમદાવાદ એ જૈન ધર્મનું અપૂર્વ જાહોજલાલી
વાળું શહેર ગણાય છે. ત્યાં સેંકડો દેરાસરો, ઉપાશ્રયો,
ઘણી પાઠશાલાઓ, સભાઓ, કન્યાશાળા વગેરેથી રાજ-
નગર પોતાની શોભામાં વધારો કરી રહ્યું છે.

શહેરમાં ભદ્રનો કીલ્લો જોવા લાયક છે, ત્ય
મોટું ટાવર (ઘડીયાલ) છે જે આખા શહેરમાં લગભગ
સંભળાય છે.

માણેકચોકમાં પાદશાહનો હજીરો અને રાણીનો
હજીરો જોવા લાયક છે. આસ્ટોડીયા દરવાજા બહાર
શાહઆલમનો રોજો વગેરે ઇતિહાસીક સ્થળો પણ છે, તે
જોવા યોગ્ય છે. જુનાગઢનો છેલ્લો રાજા 'રાવ' માંડ

દેવાધિ દેવનાં દેહરાં, શેહેર શેહરાંરે.
નમજો ભવિક નરનાર. પ્રણમું. ૪
રત્નપોળે રત્ન રાજતાં, ગુણે ગાજતાંરે.
ચૈત્ય વાઘણપોળ ચાર. પ્રણમું. ૫
રીખવ, અજીત ચિંતામણિ, વીર જગ ધણીરે.
મૂળનાયક મનોહાર. પ્રણમું. ૬
સંભવ વીર સંભારીએ, મોહ મારીયેરે,
ચોમુખ શાંતિ જુહાર. પ્રણમું. ૭
ઝવેરી લેરીઆ વીરજી. નીશા પોળજીરે,
જગવલ્લભ જયકાર. પ્રણમું. ૮
શેખના પારે વંદીએ. બિંબ નંદીએરે,
ચાર કરે ભવ પાર. પ્રણમું. ૯
દેવસા પાડે ચિંતામણિ, ચિંતા આપણીરે,
ચૈત્ય ચુરે ચાત્વાર. પ્રણમું. ૧૦
દાદા સાહેબની પોળમાં. રંગરોળમાંરે.
શાંતિ વિધાનિ વિહાર પ્રણમું. ૧૧
પાંજરે મોરીયા પ. શ્રેષ્ઠ. વિહરમાન ભજીરે.
ખટ પ્રભુ પ્રાસાદ રૂ. પ્રણમું. ૧૨
વીર સોદાગર પોળમાં નવી પોળીએરે,
નાંહ મહીપતિ દાર. પ્રણમું. ૧૩

મહુરત પોળે માલજો, ખેતર પાળજોરે,
ભટ્ટી પોળે ભવતાર.

વીરવીજય દેરી આરીએ, બેસી બારીએરે,
ફતાસા પોળ સ્વીકાર.

પ્રણમું. ૨૪

હરકોર શેઠાણી કેરૂં, દેહરૂં ખરૂંરે,
શ્રી શ્રેયાંસ શ્રીકાર.

પ્રણમું. ૨૫

વાસુપુજ્ય વિભુ વંદીએ, પાપ ખંડીએરે,
જીન ગૃહ જીર્ણોદ્ધાર.

પ્રણમું. ૨૬

મનહર મહાવીર મુરતી, પુણ્ય પુરતીરે,
રીચીરોડે રૂચીકાર,

પ્રણમું. ૨૭

હોંશી દોશીવાડા તણી, ભલી બાંધણીરે,
અષ્ટાપદ અવિકાર.

પ્રણમું. ૨૮

નંદીશ્વર દીપ નિરખીએ. હૃદે હરખીએરે,
રૂપલ કસુંબા દીનાર.

પ્રણમું. ૨૯

બાબા પાર્શ્વ સીમંધરા. મંગળકરારે,
મહાવિદેહ શૃંગાર,

પ્રણમું. ૩૦

લાલા પટેલની પોળમાં, શાંતિ સાળમારે,
અવિચળ કાંતિ અપાર.

પ્રણમું. ૩૧

બાવરા નીચે સોંપરા. ભવ ભય હરેરે,
બાવરા મુક્તિ દેનાર

પ્રણમું. ૩૨

પ્રણમું. ૩૩

શાહપુર માંહે સંચરો, શું સેવા કરોરે;
ખટ જીન ભવન સંભાળ.
પ્રણમું. ૪૪
જમનાભાઇની મીલમાં, રાખો દીલમાંરે.
પાર્શ્વ જીનેંદ્ર દેદાર.
પ્રણમું. ૪૫
જમાલપુર જઈ પાર્શ્વજી, તીર્થપટ ભજીરે,
હરીપુર દરબાર.
પ્રણમું. ૪૬
હઠીભાઇની વાડીએ, કર્મ કહાડીયેરે.
શ્રી ધર્મ શર્મ દાતાર.
પ્રણમું. ૪૭
ગૃહ દેવાલયની ઘણી, પ્રતિમા તણીરે,
જાત્રા કરો ધરી પ્યાર.
પ્રણમું. ૪૮
પુણ્ય વિજય પાઠશાળ જો. પ્રભુ પાળજોરે,
વિત્ત નમે વાર વાર,
પ્રણમું. ૪૯
મનસુખ દેજો, તન સુખ, જન મન સુખરે,
હોજો સુખ હજાર.
પ્રણમું ૫૦
ઓગણી પંચોતેર વર્ષમાં, પૂર્ણ હર્ષમાંરે.
રચના રચી રસદાર.
પ્રણમું. ૫૧
ભણે ગણે સ્મરે, સાંભળે, દુઃખ દળ ટળેરે,
તરત તરે સંસાર.
પ્રણમું. ૫૨

—✻—

અમે અમારે ગામ લઈ જઈશું, અને પૂજા વગેરેનો બંદોબસ્ત કરાવશું. એક તરફ કુકવાવવાળા અને બીજી તરફ કડીવાળા પોતપોતાને ગામ ભગવાનને લઈ જવાને તકરાર કરવા લાગ્યા. સોઇણીવાલાઓ પણ પોતાને ગામ રહે તેવો આગ્રહ કરવા લાગ્યા, જેથી કુકવાવ વાળાઓએ તેમને રૂપીયાની લાલચો આપવા માંડીને તેમને સંમજાવવા લાગ્યા પણ તેઓને કાંઈ રૂચ્યું નહી.

પછી ત્યાં એવી રીતે પંચાત કરી કે ભગવાનને ગાડામાં પધરાવો ને ગાડું જે તરફ જાય ત્યાં ભગવાનને લઈ જવા. હવે કુકવાવ વાળાઓએ ગાડાનું ધુંસરૂં પોતાના ગામ તરફ રાખી ભગવાનને તેમાં પધરાવ્યા. પછી ધુંસરૂ ફેરીને દશ વીશ ડગલાં વગર બળદે સોઇણીજી તરફ ચાલ્યું. લોકોએ તરત ગાડું પકડી લીધું. ગાડામાં જ્યારે ભગવાનને પધરાવ્યા ત્યારે પવન ઘણો હતો છતાં દીપક અખંડ હતો. હવે ગાડું સોઇણીજીમાં આવ્યું ને ત્યાં પટેલ અમથા રવજીની ઓરડીમાં પધરાવ્યા. પછી સોઇણીના લોકોએ ઉપરાણું કરી પૂજા કરવાને કેશર વગેરેનો બંદોબસ્ત કર્યો.

આ ખબર દેશ પરદેશ ફેલાતાં હજારો લોકો યાત્રા કરવાને આવવા લાગ્યા. ને હજારોની આવક પણ

धानी हती के ज्यां पांडवो अहींआं एक वरस गुप्तपणे रह्या हता. त्यार पछी काळे करीने त्यां आगळ कनकसेन राजाए ई. १४४ मां धोळका वसाव्युं; पछी तेणे वडनगर वसाव्युं. तेना वंशजोए विजापुर वसाव्युं, एम रासमालामां कह्युं छे. लवणप्रसादनो दादो (पीतामह.) धवलक, जे कुमारपालनो मासो थतो हतो तेणे तेरमा सैकामां विराटने ठेकाणे धोळका वसाव्युं, ने त्यां ते राज्य करवा लाग्यो, तेनो पुत्र अर्णोराज तेने लवणप्रसाद पुत्र थयो ते बधा गुजरातना वफादार अने महा मंडलेश्वर गणाता हता. वीरधवलने भीमदेवे कुमारपाले स्वप्नमां आवी कहेवाथी यूवराज पदवी आपी गुजरातनो अधिश्वर बनाव्यो हतो. तेमज गुजरातनी अधिष्ठायिका माहणु देवीए पण स्वप्नुं आपी वीरधवलने गुजरात बक्ष्युं हतुं, कुमारपाळे पण देवपणामांथी भोळा भीमने स्वप्नामां आवी वीरधवळने उत्तर. वारस ठरावी यूवराज पदी आपवा सूचना करी हती.

धोळकामां त्रण देरासर छे श्री आदेश्वर, शांतिनाथ मूळनायकजी छे. वैराट नगर असल जैनोनुं तीर्थस्थळ गणातुं हतुं. हाल ए जगाए धोळका छे एने धवलकपुर पण कहे छे. पूर्वे ए वीरधवलनी राज्यधानी हती. भोळा भीम पछी गुजरात वीरधवलना अधिपतिपणा नीचे

ઉપરીઆલા તીર્થ.

૧૭

અહીંયાં લુહારની કોડમાંથી શ્યામવર્ણી ત્રણ પ્રતિમાઓ પ્રગટ થઈ હતી. તે ઘણી ચમત્કારીક અને જાત્રા કરવા લાયક છે. મુળનાયકજી શ્રી ઋષભદેવ ભગવાન છે. દર ફાગણ સુદી ૮ મે મેળો ભરાય છે. વહીવટ શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી કરે છે.

વીરમગામથી ખારાઘોડા જતી ટ્રેનમાં ઝુંડ સ્ટેશનથી બે માઈલ દૂર ઉપરીઆલા તીર્થ આવેલું છે.

વઢવાણ (કાઠીયાવાડ.)

૧૮

વઢવાણ એ કાઠીયાવાડમાં મોટું દરબારી શહેર છે. રેલવેનું પણ જંકશન છે. વઢવાણ શહેરમાં તથા કેમ્પમાં દેરાસરો ધર્મશાળા વગેરે છે. વેપારનું સારૂં મથક ગણાય છે. વઢવાણમાં કુકુંટેશ્વરજીનું તીર્થ કહેવાય છે અહીંયાં દેરાસરજી એક ગભારા પાંચનું છે તે ઉપર ત્રણ શીખર છે. ફરતા ૨૮ દેરીયો છે વઢવાણમાં બીજું

શીહોરથી પાલીતાણે જાય છે. શીહોર સ્ટેશન ઉપર જૈનની મોટી ધર્મશાળા છે. ત્યાં ઉતરવાની સગવડ સારી છે. ધર્મશાળામાં શીહોરના આભૂષણરૂપ માસ્તર દલીચંદ ભાયચંદ તરફથી અમુક વખત સુધી પાલીતાણે જતા જાત્રાળુઓને ભાતું અપાતું હતું. શીહોરમાં શ્રાવકની વસ્તી સારી છે. માસ્તર તેમાં આગેવાન અને લાયક ગૃહસ્થ હતા. શીહોર એ સિદ્ધરાજના રાજ્યકાળમાં તેણે વસાવ્યું હોય તેમ જણાય છે.

પાલીતાણા તલાટી.

૨૦

શીહોરથી તેર મૈલ પાલીતાણા થાય છે. પાદલિપ્તસૂરિના સ્મરણ માટે પાલીતાણાની સ્થાપના નાગાર્જુને લગભગ વિક્રમના સમયમાંજ કરેલી છે. ગામમાં પ્રવેશ કરરતાંજ પ્રથમ નદી આવે છે, તેને કાચો પત્થરનો પુલ બાંધેલો છે. જવાનો રસ્તો શહેરમાં થઇને છે. શહેરમાં આણંદજી કલ્યાણજીનું મોટું કારખાનું છે, પાસે મોટું દેરાસર છે, તેની સામે મોતીશા શેઠની કરાવેલી મોટી ધર્મશાળા છે. વળી શેઠ હીમાભાઇની મોટી તેમજ ધર્મશાળા છે. [illegible] રીતે નાન[illegible] ઘણી ધર્મશાળાઓ

ને ભવિષ્ય કાલમાં વરશે. પ્રાયઃ કરીને આ પહાડ શાશ્વ-
તો કહેવાય છે.

પ્રથમ તલાટીથી પૂજાચૈત્યવંદનાકરી તીર્થને સોના
રૂપાને ફુલડે વધાવી અથવા મોતીડે કે અક્ષતે વધાવી
પછી પગે ચાલી જાત્રા કરવી, પગે ચાલવાને અશક્ત
ડોલીમાં બેસીને પણ જાત્રા કરે છે. તલાટી ઉપર મુર્શિ-
દાબાદ વાલા બાબુ ધનપતસિંહજીએ નવીન દેરાસર કરા-
વ્યું છે, તેનાં તથા કલિકુંડ પાર્શ્વનાથનાં પગલાંનાં દર્શન
કરી પછી પહાડ ઉપર ચડવું. રાતના પહાડ ઉપર રહે-
વાતું નથી તેમ ઉપર ખાવાનું પણ ખવાતું નથી. આ
પહાડ ઉપર સર્વ પ્રકારની આશાતના ટાલી યાત્રા કરી
ઉતર્યા પછી નીચે તલાટી આગળ સંઘ તરફથી ભાતુ
અપાય છે. તે ખાવું અને વિસામો લેવો, પછી શહેરમાં
ઉતારે જવું. શહેરથી તલાટી સુધી કારખાનાની તેમજ
ભાડુતી ગાડીઓ મળે છે.

પાલીતાણા શહેરની નદી ઉપર જામવાલા ગામ જતાં
રસ્તામાં ગોડીજીનાં પગલાંની દેરી છે, આગલ જતાં મુનિ
કલ્યાણવિમલજી જેમના ઉપદેશથી ભાતુ અપાય છે તેમ-
ના દેહનો અગ્નિસંસ્કાર કર્યો તે જગાએ તેમનાં પગલાં
તથા દેરીઓ છે. લલિત સરોવર ઉપર આદિનાથ ભગ-
વાનની દેરી છે. નવ.ગઢ આગળ જુની તલાટીએ રાય

ઈચ્છાભાઇએ સંવત ૧૮૯૧ માં બંધાવેલી તથા નેમનાથની પાદુકાની દેરી તેમજ ગણધર વરદત્તજી તથા આદિનાથજીનાં પગલાં છે.

લીલી પરબના વિસામા આગળ કચ્છવાળા ડાહ્યાભાઈ દેવશીની પરબ છે. કુમારપાળ રાજાએ બંધાવેલા વિસામા આગળ સુરતવાળા તલકચંદની પાણીની પરબ છે. ત્યાં પાસે દેરીમાં આદિનાથનાં પગલાં છે. હીંગરાજના હડાનાં પગથીયાં શેઠાણી હરકુંવરનાં બંધાવેલાં છે ત્યાં પાણીની પરબ છે. ત્યાંથી આગળ જતાં નાના માનમાંડીયા પાસે જતીનાં પગલાં એક દેરીમાં છે. છાલાકુંડ પાસે વિસામો છે. તેની પાસે સંવત ૧૮૦૦ માં ચારજીનનાં પગલાંની દેરી બંધાવેલી છે.

છાલાકુંડથી જમણી તરફ જતાં શ્રીપુજની ટુંક તથા પગલાં વગેરે આવે છે. અને ડાબી તરફ જતાં શેઠ હઠીભાઇનો વિસામો છે. ત્યાં પાણીની પરબ મુંબઇવાળા શેઠ તલકચંદ માણેકચંદે બંધાવેલી છે. ત્યાંથી આગળ ચાલતાં હીરાબાઇનો કુંડ તથા પરબ આવે છે. તેની પાસેની દેરીમાં અઇમુત્તાજી, નારદજી, દ્રાવીડ અને વારીખીલજીની ચાર મુર્તિ છે.

સુરતવાળા ભુખણદાસનો કુંડ તથા ફુલવાડી પરબ વગેરે છે. તેની પાસે દેરીમાં રામ, ભરત, શુકરાજ [illegible]

ત્રણ પ્રદક્ષિણા દેવાય છે. પહાડ ઉપર ઉલખાજળ, સો-
વનગુંફા, ચેલન તલાવડી, સિદ્ધસીલ્લા, સિદ્ધવડ, શત્રુંજયા
નદી વગેરેની પણ જાત્રા થાય છે. શત્રુંજય ડુંગર ઉપર
ચઢવાના ચાર રસ્તા છે.

૧ પાલીતાણા રસ્તે તલાટીથી.
૨ ગેઇટીની પાગેથી.
૩ શત્રુંજી નદીથી.
૪ રોઇશાલાની પાસેથી.

રામપોરની બારી પાસે ઔરંગાબાદવાળા શાહ મેહન
લાલ વલભદાસનું દેરૂ તથા તેની પાસે ત્રણ શિખરનું
સુરતવાળા શેઠ દેવચંદ કલ્યાણચંદનું દેરૂ, તેનીપાસે શેઠ
મોતીશાની ફુલવાડી, તથા કુંડ પાસે કુંતાસરદેવીની દેરી
ને તેની પાસે ગોડીયો ને વિસામા લેવાના વિસામા છે,
તેની નજીક વાઘણપોળમાં પેસવાની બારી છે.

સિદ્ધાચળનાં ૧૦૮ નામ પણ શાસ્ત્રોમાં વર્ણવેલાં
છે. પહેલા આરામાં એંસી જોજનનો, બીજે આરે સીતેર
જોજન ને તીજે આરે સાઠ જોજન, ચોથે આરે પચ્ચાસ
જોજન અને પાંચમે આરે બાર જોબન ને છઠે આરે
સાત હાથને. એવી રીતે દરેક આરાની શરૂઆતમાં એ
પ્રમાણે સ્થીતિ જાણવી. તે પછી ક્રમે ક્રમે અ: અવસર
પીણીકાલમાં હ.ની સમજવી. તેવીજ રીતે ઉત્સરપિણી
કાલમાં ક્રમે ક્રમે વૃદ્ધિ સમજવી.

રેલ છે. ત્યાંથી શ્રી સિદ્ધગીરીનાં દરશન કરવાને ચોતરો બંધાવ્યો છે, ત્યાંથી સિદ્ધગીરીનાં દર્શન થાય છે. ડુંગર પર દેરી બે છે, તેમાં બાહુબલી તથા ભરતજીનાં પગલાં છે. આ દેરાસર પ્રથમ સંપ્રતિરાજાનું બંધાવેલું તે જીર્ણ થવાથી ટીપ કરી સંવત્ ૧૮૭૨ ના વૈશાખ સુદિ ૧૩ નવું દેરાસર બંધાવી તેમાં પ્રતિષ્ઠા કરી, તેમજ ધર્મશાલા એક બાબુ ધનપતસીંગજીની બંધાવેલી છે. તથા એક શ્રી સંઘની છે. ડુંગર ઉપર ૩૦ ગુફાઓ છે, તે વિદ્યાધરની ગુફાઓ કહેવાય છે. તેમાં ૪-૫ ગુફાઓ ૨૦૦ માણસ સમાય તેવડી છે.

ખોડીયારનું એક ભોંયરૂ છે, તથા અભણુ મંડપનું ભોંયરૂં છે, ટાંકા બે પાણી ભરવાનાં છે, તલાજામાં કુલ વસ્તી ચાર હજારની છે, શ્રાવકોનાં ઘર ચારસો છે.

તલાજાના ડુંગર ઉપરનું દેરૂ સંવત ૧૩૮૧ માં બંધાવેલું છે. તલાજાની પાસે તલાજી નદી વહે છે તેજ નામથી એક દૈત્યનું દેરૂ છે.

તલાજાથી દોઢ ગાઉ સાખલાસેર ગામના કોલી કરશનને સ્વપ્નું આપી શ્રી પારસનાથની પ્રતિમા શ્યામ વર્ણની સંપ્રતિ રાજાની ભરાવેલી એંગણીસ તસુની તેને [illegible] [illegible] [illegible] તે [illegible] દેરાસરમાં પધરાવી છે

જઈ શકે છે. તલાટીએ શેઠ પ્રેમચંદ રાયચંદની ધર્મ-શાળા છે ત્યાં જાત્રાળુઓને ભાથુ અપાય છે, જાત્રાળુઓ રાતના ત્યાં જઈ સૂઈ રહે છે કે જેથી પ્રભાતના ત્યાંથી ડુંગર ઉપર ચડવું સુગમ પડે. તલાટીમાં દેરાસર પણ છે હાલમાં પહાડ ઉપર ચડવાનો રસ્તો સુગમ છે કારણ કે તે સુધરાવેલો છે. તેમજ કેટલીક જગ્યાએ પગથીયાં પણ કરાવેલાં છે. પહાડનું ચડાણ સાત કોશનુંછે. જેની શક્તિ ન હોય તે ડોળીમાં બેસીને પણ ચડી શકે છે. રસ્તામાં એક બે જગોએ પાણી મળી શકે છે. વિસામા પણ બાંધેલા છે. પહાડ ઉપર કોશ ૪ ચડ્યા પછી બાવીસમા તીર્થંકર શ્રી નેમનાથજીનું દેરાસર આવે છે, ત્યાં બીજા પણ ઘણાં દેરાસરો અને ધર્મશાળાઓ છે. અહિંયાં શ્રી નેમનાથજીનાં દીક્ષા,કેવળ અને મોક્ષ એ ત્રણ કલ્યાણક થયાંછે. ભગવંતની પૂજા કર્યા પછી ઉપર જતાં રાજુલની ગુફા અને અંબિકા અધિષ્ઠાયિકાનું મંદીર આવેછે, ત્યાંથી પાંચમી ટુંકે નેમનાથ મોક્ષ ગયા તેની સ્થાપના છે, રસ્તામા બીજા પણ દેરાસરોમાં દર્શન કરતા જવું. વળી નીચે ઉતરતાં સહસાવનમાં જવું. ત્યાં નેમનાથજીએ દીક્ષા લીધી તે સ્થાનકછે. ત્યાં પગલાં છે. રસ્તામાં ઘણા જોગી લોકોના મઠ આવે છે. આ પહાડ ઉપર અનેક જાતની વનસ્પતિઓ છે ચીતરાવેલ પણ એક સંજીવન પાણીનું તલાવ છે તેમાં છે, પણ ભાગ્ય વિના મળતી નથી.

અંબિકાને સંભાળતો તેને (અંબિકાને) શોધવા ચાલ્યો અંબિકાએ તેને જોતાંજ, વિચાર્યું કે એ મને મારવા આવે છે, જેથી નેમીનાથનું ધ્યાન કરતાં છતાં તેણીએ પોતાના બે પુત્રોની સાથે કુવામાં ઝંપાપાત કર્યો. તેની પછવાડે તેના વર સોમભટ્ટે તેનું સ્મરણ કરતાં કુવામાં ઝંપાપાત કર્યો, હવે અંબિકા તિર્થંકરના ધ્યાનથી વ્યંતર લોકમાં મહાન ઋદ્ધિવાળી અને ઘણી દેવીઓના પરિવાર વાળી એવી મહા સમર્થ દેવી (અંબીકા) પણે ઉત્પન્ન થઇ; અને તેનો વર સોમભટ તેના વાહન રૂપ દેવતા થયો, તે અરસામાં નેમીનાથને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયેલું જ્ઞાનથી જાણી ભગવંતને વાંદવાને વિમાનમાં બેસીને સમવસરણમાં આવી. ભગવંતની દેશના સાંભળી તેના અદ્દભુત ચારિત્રથી પ્રસન્ન થઇ સુધર્મા ઇંદ્રે (શક્રેંદ્રે) અંબિકાને નેમીનાથના શાસનની અધિષ્ઠાયિકા પણે સ્થાપી. આજે તેજ ગિરનારની અધિષ્ઠાયિકા દેવી અંબિકા પણે ઓળખાય છે. ગોમેધ નામે યક્ષ પણ તેજ વખતે ઉત્પન્ન થયેલો છે. તે પણ નેમીનાથના શાસનમાં અધિષ્ઠાયક છે. વસ્તુપાળ તેજપાળે સં. ૧૨૮૮ માં અહીં દેરાસર બંધાવેલું છે ને ગીરનારની જાત્રા કરેલી છે.

—⁂—

ऋषदेव भगवंते पोताना सुराष्ट्र पुत्रने आ देशनुं राज्य आपवाथी आ देशनुं सुराष्ट्र उपरथी सौराष्ट्र एवुं नाम पड्युं. सौराष्ट्रनी राज्यधानी जुनागढ अथवा वामनस्थली गणाय छे.

घोघा.

२५

आ गाम भावनगरथी सात आठ मेल थाय छे, घोडा गाडी बेलगाडी वगेरे वाहन मले छे, त्यां नवखंडा पार्श्वनाथनी प्राचिन प्रतिमा छे. ते माटे जुओ पाछळ नवखंडा पार्श्वनाथ.

घोघा ए जुनु ने पुरातनी संभळाय छे. असल ते घणुं मोटु शहेर हतुं. पाछळथी घोघा भागीने भावनगर वसेलुं संभळाय छे.

भावनगर.

२६

काठीयावाडमां आ शहेर हाल मुख्य गणाय छे. ई. स. १७२३ मां भावसिंहजीए पीलाजीराव गायकवाडनी बीकथी शीहोरथी वडवा बंदर आवी भावनगर वसाव्युं

વળા.

૨૮

અસલ એ વલભીપુર નગર હતું, ત્યાં રૂષભદેવ ભગવાનનું પ્રખ્યાત મંદિર હતું. તેમજ બીજાં પણ જૈનોનાં મોટાં મોટાં દેવળો ત્યાં શોભી રહ્યાં હતાં. વિક્રમ પછી ૪૭૭ વર્ષ ત્યાં શિલાદિત્ય રાજા થયો, તેને ધનેશ્વરસૂરિ ચંદ્રગચ્છાધિપતિએ ઉપદેશ આપી જૈન બનાવી બોધીને દેશપાર કરાવ્યા ને તે રાજાના કહેવાથી સૂરિએ શત્રુંજયમહાત્મ્યની રચના કરી. તે પછી કાકુ નામના વૈશ્યે સીંધના હાકેમ અલમન્સુરને લાલચ આપી આ દેશ ઉપર ચડાઈ લેવરાવી તેનો કેવી રીતે નાશ કરાવ્યો તે માટે જુઓ. (વલભીપુરનો વિનાશ) ગુજરાતીની ભેટ.

શીલાદિત્યની ગર્ભવતી સ્ત્રીને પાછળથી ગુહાદિત્ય નામે પુત્ર થયો, તેણે ઈડરમાં રાજ્યગાદી સ્થાપી હતી. તેના વંશજો ગેહલોટ કહેવાણા. વલભીપુરની જગાએ હાલ વળા ગામ આવેલું છે તે ત્યાં પછી વસેલુ હોય એમ જણાય છે. કારણ કે વલભીપુરનો તો તદ્દન નાશ થયો હોય એમ ઇતિહાસ કહે છે.

વેરાવલ.

૩૦

અહીંયાં ચીંતામણી પાર્શ્વનાથનું દેરાસર સં. ૧૮૭૪ માં બંધાવેલું છે તેમજ બીજું દેરાસર પણ બહુ જુનું છે પ્રતિમાઓ ૫૭ છે જાત્રા કરવા લાયક છે.

પ્રભાસપાટણ.

૩૧

આ શહેર ઇતિહાસીક તેમજ ધાર્મીક દ્દષ્ટિએ ઘણુંજ જુનું છે, એને દેવપાટણ પણ શાસ્ત્રમાં કહેવાય છે, તેમજ ચંદ્રપ્રભાસ નામ પણ છે. વેરાવળથી ગાઉ એક થાય છે ત્યાં નવ દેરાસરો છે, તેનો ઇતિહાસ ઘણોજ મોટો અને લખવા લાયક છે.

૧ ચંદ્રપ્રભુનું દેરાસર
૨ સુવિધિનાથનું દેરાસર
૩ પાર્શ્વનાથનું દેરાસર
૪ શાંતિનાથનું દેરાસર
૫ મલ્લીનાથનું દેરાસર પ્રતિમાજી ભોંયરામાંથી નીકળ્યાં છે.
૬ મહાવીરસ્વામીનું દેરાસર
૭ આદેશ્વર ભગવાનનું દેરાસર
૮ અજીતનાથનું દેરાસર
૯ નેમનાથનું દેરાસર

અંદર બે ગભારા છે, એકમાં આદિશ્વરજી છે બીજામાં અમિઝરા પાર્શ્વનાથ છે. શાંતિનાથજીનું, શ્રી પાર્શ્વનાથનું શ્રી નેમીશ્વરનું તેમજ સંભવનાથનું એ પાંચે દેરાસરો કુંભારવાડા તથા સુતારવાડાના નામથી ઓળખાતી જગાએ છે.

ધર્મશાળા બે સાર્વજનીક છે તેમાં એક વૈશ્નવોની છે અને બીજી તપાગચ્છના જીવા વાલજીના પુત્રોએ બંધાવેલી છે એક ઉપાશ્રયમાં હીરવિજયની ગાદી છે.

અજારામાં અજાહરા પાર્શ્વનાથની ભવ્ય અને પ્રાચિન મુર્તિ છે, જાત્રા કરવા લાયક હોવાથી અજાહરા પાર્શ્વનાથનું તીર્થ સ્થળ ગણાય છે. હાલમાં પ્રતિમાજીને લેપ અને જીર્ણોદ્ધાર થવાથી તીર્થની શોભામાં વધારો થયો છે.

દેલવાડા.

૩૫

દેરાસરજી એક અહીંયાં ચિંતામણી પાર્શ્વનાથજીનું છે. પ્રતિમા પાંચ છે આ પંચતીર્થ તરીકે ગણાય છે.

૧ દીવ, ૨ ઉન્ના, ૩ અજાહરા, ૪ પ્રભાસ પાટણ અને ૫ દેલવાડા એ પાંચ તીર્થો પંચતીર્થીમાં ગણાય છે.

જામરાવલે, ત્યાંથી આવીને હાલાર જીતી સોળમા સૈકાની શરૂઆતમાં ત્યાં આગળ દરયા કિનારે જામનગર વસાવી ત્યાં રાજય ધ્યાની સ્થાપી અને આસપાસનો મુલક કબજે કર્યો. પછી તેઓ જાડેજા (જામ) ના નામથી ઓળખાવા લાગ્યા. અહીંયાં આઠ દેરાસર છે. જાત્રા કરવા લાયક અહીંયાં એક દેરાસર રાયસીશાહ શેઠનું બંધાવેલું છે. તેમાં ભાભા પાર્શ્વનાથજી મુલનાયક છે સંવત ૧૬૪૨ માં કરાવેલા માંડેલું ૧૬૭૮ માં પુરૂ થયું હતું. સંભવનાથજીના ચોમુખ ઘણા સારા છે. શહેરમાં ફણા પાર્શ્વનાથનો ગભારો કહેવાય છે, તેમાં સહસ્ત્રફણા પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા ચમત્કારીક છે, પાસે ગોખલામાં રત્નની પ્રતિમા એક ફુટ ઉંચી જાત્રા કરવા લાયક છે. દેરાસર બાવન જીનાલયનું મોટુ વિશાળ બનાવ્યું છે.

બીજી દેરાસર વર્ધમાનશાહનું બંધાવેલું છે, તે શાંતિનાથજીનું છે. પ્રતિમાઓ પણ બહુ જુની છે. દેરાસર બાવન જીનાલયનું છે ૧૬૪૨ માં બાંધવા માંડેલું તે પણ ૧૬૭૮ માં પ્રતિષ્ઠા થઈ.

આદેશ્વરજીનું દેરાસર શેઠનું કહેવાય છે તેમાં :બે દેરાસર ભેગાં છે હમણાંજ જીર્ણોદ્ધાર થયો છે.

નેમનાથજીના દેરાસરમાં શ્યામ પ્રતિમા સંપ્રતિ રાજાનાં ભરાવેલાં તે બસો વરસ ઉપર જ્યારે જામનગર દ

કહે છે. જુનાગઢ અને વામનસ્થલી એ બે શહેરોમાં પ્રથમ શ. ની રાજ્યધાની રહેતી; પછી છેવટે જુનાગઢ ગાદી કયારે આવી, તે કાઠીયાવાડી ઈતીહાસીક સાહિત્ય-માંથી જોઈ લેવું. એક પદ્મપ્રભુનું સંવત ૧૯૬૦માં તથા બીજું શાંતિનાથજીનું દેરાસર ૧૯૧૮ માં કરાવેલુછે, તે સિવાય હમણાં શેઠ દેવકરણ મુલજીએ નવીન દેરાસર થોડા વરસ ઉપર બંધાવ્યું છે.

દ્વારિકા.

૪૦

આ શહેર કાઠીયાવાડમાં દરિયા કીનારે આવેલુંછે, અસલ દ્વારિકા કે જે છેલ્લા મહાભૂજવિષ્ણુની રાજ્યધાની તરીકે આજથી લગભગ છયાસી હજાર વર્ષ પહેલાં હયાત હતી, જે નગરી ઈંદ્રના આદેશથી કુબેર દેવતાની બનાવેલી હતી. તે વખતે તે અનેક જૈનમંદિરોથી સુશોભીત હતી. તે દ્વારિકા મહાભૂજ વિષ્ણુના છેલ્લા દિવસોમાંજ દેવકોપથી છ માસ પર્યંત બલી અને મહાબલવંત એવા શ્રી વિષ્ણુ તેમજ બળભદ્ર એ બે સિવાય કોઈ તેમાંથી બચી શકયું નહી, એવી રીતે છ માસ પર્યંત દેવતાના કોપથી દ્વારિકા બળી પડી તેની ઉપર

કહે છે. જુનાગઢ અને વામનસ્થલી એ બે શહેરોમાં પ્રથમ શ. ની રાજ્યધાની રહેતી; પછી છેવટે જુનાગઢ ગાદી કયારે આવી, તે કાઠીયાવાડી ઇતીહાસીક સાહિત્યમાંથી જોઈ લેવું. એક પદ્મપ્રભુનું સંવત ૧૯૬૦માં તથા બીજું શાંતિનાથજીનું દેરાસર ૧૯૧૮ માં કરાવેલું છે, તે સિવાય હમણાં શેઠ દેવકરણ મુલજીએ નવીન દેરાસર થોડા વરસ ઉપર બંધાવ્યું છે.

દ્વારિકા.

૪૦

આ શહેર કાઠીયાવાડમાં દરિયા કીનારે આવેલું છે, અસલ દ્વારિકા કે જે છેલ્લા મહાભૂજ વિષ્ણુની રાજ્યધાની તરીકે આજથી લગભગ છયાસી હજાર વર્ષ પહેલાં હયાત હતી, જે નગરી ઇંદ્રના આદેશથી કુબેર દેવતાની બનાવેલી હતી. તે વખતે તે અનેક જૈનમંદિરોથી સુશોભીત હતી. તે દ્વારિકા મહાભૂજ વિષ્ણુના છેલ્લા દિવસોમાંજ દેવકોપથી છ માસ પર્યંત બલી અને મહાબલવંત એવા શ્રી વિષ્ણુ તેમજ બળભદ્ર એ બે સિવાય કોઈ તેમાંથી બચી શકયું નહી, એવી રીતે છ માસ પર્યંત દેવતાના કોપથી દ્વારિકા બળી પછી તેની ઉપર

હલામણ સોનરાણીને પરણીને ધુમલીનું રાજ્ય પાછું મેળવે છે. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ કાઠીયાવાડી ઇતિહાસીક સાહિત્ય ! સોરઠમાં બરડાનો ડુંગર પોરબંદરની નજીક આવેલો છે, હાલમાં પણ પહાડ ઉપર ધુમલી ગામ આવેલું છે.

બરડાના નામે પાર્શ્વનાથનું નામ પણ લેવાય છે. અને તેથી 'બરડા પાર્શ્વનાથ'નું દેરાસર અસલ બરડાના ડુંગર ઉપર હોવું જોઇએ. શ્રી ધીરવિમલ કવિના શિષ્ય નયવિજય કવિએ પાર્શ્વજીન સ્તવનમાં ૧૩૫ નામ ભગવાનનાં જણાવ્યાં છે. તેમના 'બરડા પાર્શ્વનાથ' પણ નામ બતાવ્યું છે.

બરટ નામનો રાક્ષસ પૂર્વે રાક્ષસી વિદ્યા સાધીને કુકર્મ કરતો અનેક રાક્ષસોનો અધિપતિ એવો તે મહા હિંસાળુ છતો પાપ કાર્યમાં તત્પર થકો બરડાના ડુંગરમાં રહેલો હતો. તેને ભરત ચક્રવર્તીના સેનાપતિ સુષેણ સ્વામીની આજ્ઞાથી (બરટને) વશ કર્યો. પછી તેણે શ્રી રૂષભદેવ ને નેમીનાથના પ્રાસાદ પોતાના નામવાળા બરડાના ડુંગર ઉપર કરાવ્યા હતા. ને સમકિતવંત એવો હમેશ તે જીનેશ્વરની ભક્તિ કરતો હતો.

વેલું છે. તેમજ અહીંયાં શીતલનાથજી, પાર્શ્વનાથનું તથા શાંતિનાથજીનું મળીને એમ કુલ ચાર દેરાસર આવેલાં છે.

ભેડડા.

૪૪

દેરાસર ગોડી પાર્શ્વનાથજીનું જાત્રા કરવા લાયક છે.

સુથરી.

૪૫

ધૃતકલ્લોલ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા ઉદ્દેશી શાહને અહીંયાં મલી હતી. જેથી ધૃતકલ્લોલ પાર્શ્વનાથનું દેરાસર પણ અહીંયાંજ આવેલું છે. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ ધૃતકલ્લોલ પાર્શ્વનાથ ! હાલમાં અહીં ત્રણ ચાર દેરાસર છે. કચ્છમાં આ મોટું તીર્થસ્થળ ગણાય છે.

કચ્છમાં તે મોટું નગર કહેવાય છે, હાલમાં તે રાજધાનીનું શહેર ગણાય છે.

મુંદરા.

૪૯

મોટું બંદર ગણાય છે, શીતલનાથજીનું દેરાસર તીર્થ સ્વરૂપ છે, બીજાં બે પણ સંઘનાંજ બંધાવેલાં દેરાસર છે, મહાવીરસ્વામીનું તેમજ સહેસફણા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર જાત્રા કરવા લાયક છે.

(ગુજરાત) સેરીસા.

૫૦

અમદાવાદથી કલોલ સ્ટેશને ઉતરી ત્યાંથી લગભગ અઢી ગાઉ થાય છે. ગાડા વગેરેમાં જવાય છે. સેરીસા એ જુનું પુરાણું શહેર હતું પણ હાલમાં તો નાનું ગામડું છે. સેરીસા માટે કવિ લાવણ્યસમયે એક સ્તવન બનાવેલું છે. જેમાં જણાવેલું છે કે આ શહેર બાર જોજનનું હતું. તે વખતે તેનું નામ પ્રજ્ઞાપુર હતું, તેમાં એક સાંકડી

પાણુસર.

૫૧

પાણુસર એ કલોલ તાબાનું ગામ છે, અને કલોલથી મહેસાણે જતાં વચમાં આવે છે. પાણુસર પૂર્વ કાલમાં પાનાપુર નામે શહેર ઓળખાતું હતું, હાલમાં તે ૯૦૦ ઘરનું નાનું ગામડું છે. જૈન શ્રાવકનાં ઘર થોડાંજ છે. શ્રીમહાવીરસ્વામીની પ્રતિમા રાવળીયાના વાસમાંથી પ્રગટ થઈ છે, પાણુસરમાં ઉગમણી દિશાએ રાવળીયાનો વાસ છે ત્યાં સંવત ૧૬૬૬ ના શ્રાવણ સુદિ ૮ ને શનિવારે દિવસના નાયક શંકર દલસુખની સ્ત્રી રેવા. રાવળ જલા તેજાના ઘર આગળથી જતી હશે તે વખતે તેના માટીના ઘરના બારણાના આગલા ભેડામાં આરસના પત્થરનો દેખાવ જોઈ જલાની સ્ત્રી સંતોક પાસે ખલ કરવાને તે પત્થરની માગણી કરી, તેવારે સંતોકે કહ્યું કે કાલે આવજે, પછી શ્રાવણ સુદિ ૯ ને રવિવારનાં સવારના સાત વાગે રેવા સંતોકને ઘેર આવી, તેવારે સંતોકે દાતરડાથી ખોતરવા માંડયો તો પ્રતિમાજી જેવો આકાર જણાયો. ત્યારે તેમણે બે જણે વિચાર્યું કે આ તો કોઇ દેવની મુર્ત્તિ છે, પછી તેમણે ધીમે ધીમે કોરતાં કેશર વિલેપન સહીત ભગવાનની મુર્ત્તી જણાઈ. પછી જલાને બોલાવી પ્રતિમાજી બહાર કાઢયાં જલાએ ચોટામાં આવી ઘેરઘેર

પાણુસર.

૫૧

પાણુસર એ કલોલ તાબાનું ગામ છે, અને કલો-
લથી મહેસાણે જતાં વચમાં આવે છે. પાણુસર પૂર્વ
કાલમાં પાનાપુર નામે શહેર ઓળખાતું હતું, હાલમાં તે
૫૦૦ ઘરનું નાનું ગામડું છે. જૈન શ્રાવકનાં ઘર થોડાંજ
છે. શ્રીમહાવીરસ્વામીની પ્રતિમા રાવળીયાના વાસમાંથી
પ્રગટ થઈ છે, પાણુસરમાં ઉગમણી દિશાએ રાવળીયાનો
વાસ છે ત્યાં સંવત ૧૯૬૬ ના શ્રાવણ સુદિ ૮ ને શનિ
વારે દિવસના નાયક શંકર દલસુખની સ્ત્રી રેવા. રાવળ
જલા તેજાના ઘર આગળથી જતી હશે તે વખતે તેના
માટીના ઘરના બારણાના આગલા ભેડામાં આરસના પત્થ-
રનો દેખાવ જોઈ જલાની સ્ત્રી સંતોક પાસે ખલ કરવાને
તે પત્થરની માગણી કરી, તેવારે સંતોકે કહ્યું કે કાલે
આવજે, પછી શ્રાવણ સુદિ ૯ ને રવિવારનાં સવારના સાત
વાગે રેવા સંતોકને ઘેર આવી, તેવારે સંતોકે દાતરડાથી
ખોતરવા માંડયો તો પ્રતિમાજી જેવો આકાર જણાયો.
ત્યારે તેમણે બે જણે વિચાર્યું કે આ તો કોઇ દેવની
મુર્ત્તિ છે, પછી તેમણે ધીમે ધીમે કોરતાં કેશર વિલેપન
સહીત ભગવાનની મુર્ત્તી જણાઈ. પછી જલાને બોલાવી
પ્રતિમાજી બહાર કાઢયાં જલાએ ચોટામાં આવી ઘેરઘેર

પાણુસર.

૫૧

પાણુસર એ કલોલ તાબાનું ગામ છે, અને કલોલથી મહેસાણે જતાં વચમાં આવે છે. પાણુસર પૂર્વ કાલમાં પાનાપુર નામે શહેર ઓળખાતું હતું, હાલમાં તે ૭૦૦ ઘરનું નાનું ગામડું છે. જૈન શ્રાવકનાં ઘર થોડાંજ છે. શ્રીમહાવીરસ્વામીની પ્રતિમા રાવળીયાના વાસમાંથી પ્રગટ થઈ છે, પાણુસરમાં ઉગમણી દિશાએ રાવળીયાનો વાસ છે ત્યાં સંવત ૧૯૬૬ ના શ્રાવણ સુદિ ૮ ને શનિવારે દિવસના નાયક શંકર દલસુખની સ્ત્રી રેવા. રાવળ જલા તેજાના ઘર આગળથી જતી હશે તે વખતે તેના માટીના ઘરના બારણાના આગલા ભેડામાં આરસના પત્થરનો દેખાવ જોઈ જલાની સ્ત્રી સંતોક પાસે ખલ કરવાને તે પત્થરની માગણી કરી, તેવારે સંતોકે કહ્યું કે કાલે આવજે, પછી શ્રાવણ સુદિ ૯ ને રવિવારનાં સવારના સાત વાગે રેવા સંતોકને ઘેર આવી, તેવારે સંતોકે દાતરડાથી ખોતરવા માંડયો. તો પ્રતિમાજી જેવો આકાર જણાયો. ત્યારે તેમણે બે જણે વિચાર્યું કે આ તો કોઇ દેવની મુર્ત્તિ છે, પછી તેમણે ધીમે ધીમે કોરતાં કેશર વિલેપન સહીત ભગવાનની મુર્ત્તી જણાઈ. પછી જલાને બોલાવી પ્રતિમાજી બહાર કાઢયાં જલાએ ચોટામાં આવી ઘેરઘેર

પાણુસર.

૫૧

પાણુસર એ કલોલ તાબાનું ગામ છે, અને કલોલથી મહેસાણે જતાં વચમાં આવે છે. પાણુસર પૂર્વ કાલમાં પાનાપુર નામે શહેર ઓળખાતું હતું, હાલમાં તે ૫૦૦ ઘરનું નાનું ગામડું છે. જૈન શ્રાવકનાં ઘર થોડાંજ છે. શ્રીમહાવીરસ્વામીની પ્રતિમા રાવળીયાના વાસમાંથી પ્રગટ થઈ છે, પાણુસરમાં ઉગમણી દિશાએ રાવળીયાનો વાસ છે ત્યાં સંવત ૧૯૬૬ ના શ્રાવણ સુદિ ૮ ને શનિવારે દિવસના નાયક શંકર દલસુખની સ્ત્રી રેવા, રાવળ જલા તેજાના ઘર આગળથી જતી હશે તે વખતે તેના માટીના ઘરના બારણાના આગલા ભેડામાં આરસના પત્થરનો દેખાવ જોઈ જલાની સ્ત્રી સંતોક પાસે ખલ કરવાને તે પત્થરની માગણી કરી, તેવારે સંતોકે કહ્યું કે કાલે આવજે, પછી શ્રાવણ સુદિ ૯ ને રવિવારનાં સવારના સાત વાગે રેવા સંતોકને ઘેર આવી, તેવારે સંતોકે દાતરડાથી ખોતરવા માંડયો તો પ્રતિમાજી જેવો આકાર જણાયો. ત્યારે તેમણે એ જણે વિચાર્યું કે આ તો કોઇ દેવની મુર્ત્તિ છે, પછી તેમણે ધીમે ધીમે કોરતાં કેશર વિલેપન સહીત ભગવાનની મુર્ત્તિ જણાઈ. પછી જલાને બોલાવી પ્રતિમાજી બહાર કાઢયાં જલાએ ચોટામાં આવી ઘેરઘેર

કરવાને એટ આપ્યા. તેમણે સેવા પૂજા કરી ભગવાનનું નામ જાણવાને બરાબર નિહાળીને જોયું પણ કાંઇ ખબર પડી નહી. ત્યારે દુરબીન મંગાવી તપાસ કરી તો લંછન કેશરીસિંહનું જણાયું, જેથી આતો ખૂદ માહાવીર ભગવાન ચોવીસમા તીર્થંકર છે. એમ બોલી જયજયકાર કર્યો.

ભગવાન પ્રગટ થયા તે વખતે થયેલા ચમત્કાર.

૧ ભગવાનની પ્રતિમા ભીંતના ચણતરમાંથી પ્રગટ થઈ.

૨ પાણસરમાં તે અરસામાં ઢોરોમાં રોગ ચાલતો હતો પરન્તુ ભગવાનના નીકલવાથી રોગ શાંત થઈ ગયો.

હાલમાં મોટુ દેરાસર શિખરબંધી બંધાઈ પ્રતિષ્ટા સંવત ૧૯૭૪ ના વૈશાક સુદી ૬ ને દીવસે થઇ છે.

ધર્મશાળાઓ પાંચ છ બંધાઈ ગઇ છે. ઉપાશ્રય પણ છે, હવા પાણી વગેરેની સગવડ સારી છે. ત્યાં કારખાના તરફથી વાસણ ગોદડાં વગેરેની વ્યવસ્થા છે.

વામજ

૫૨

વામજ એ કલોલથી ચાર ગાઉ થાય છે ત્યાંના

ઉપર કાળાશ આવવા માંડી, જેથી ત્યાં મળેલા લોકોમાં ગભરાટ ફેલાણો કે નક્કી કાંઈ ઉપદ્રવ થશે, પછી ગામવાળાઓએ પ્રાર્થના કરવા માંડી, ત્યારે પાછી પ્રતિમા મૂલ સ્થીતિમાં દેખાવા લાગી.

આ પ્રતિમાજી આગળ દીવો અખંડ બળતો હતો, પણ જ્યારે તેમાં ઘી થઈ રહ્યું. ત્યારે રાતના ઓચિંતી આરતી વગેરે થવા લાગી. સામેના ઘરવાળાઓ સાંભળીને ઉઠ્યા અને જોયું તો દીવામાં ઘી ન હતું પછી ઘી પુર્યું.

ભગવાનને તલાવ આગળ ધર્મશાળામાં બેસારવામાં આવ્યા, ત્યારે અમી બહુ ઝરતી હતી. જ્યારે ગાડામાં બેસાડયા ત્યારે કેટલાક માણસો ગાડામાં બેઠેલા છતાં બે માણસો ગાડુ ખેંચીને ફુલની માફક ગામમાં લાવ્યા, ત્યાં એક જગોએ ધર્મશાલામાં જ્યારે સીમેંટ વગેરે કરીને પરોણા તરીકે બેસારેલા ત્યારે પોતાની મેળે સ્વભાવિક બે આંગલ પાછા ખસેલા દેખાયા.

પ્રતિમા શ્રી શાંતિનાથની સંપ્રતિ રાજાના વખતની જણાય છે. ચાર ફુટ ઉંચી છે ! સાથે ચાર કાઉસગ્ગીયા નીકળેલા છે. ત્રીભોવન હણુભાના ઘર પાસેથી ખોદતાં મ.ગસર વદી પાંચમે નીકળેલી છે. અણખોલ સ્ટેશનથી પણ જવાય છે.

૨૦

ભવ્ય દેરાસર છે, તે માટે વિશેષ હકીકત જુઓ પાછલ કલ્યાણ પાર્શ્વનાથ ? ધર્મશાળાઓ ઉપાશ્રયો વગેરેથી તેમજ વેપાર રોજગારથી શહેર ઠીક ઠીક છે. ત્યાં ભવ્ય અને રમણીય જાત્રા કરવા લાયક સાત દેરાસરો છે.

વડનગર

૫૪

આ શહેરને શાસ્ત્રમાં આણંદપુર કહે છે. પ્રથમ ભરત મહારાજાના વખતમાં અહીયાં સિદ્ધાચલજીની તલાટી ગણાતી. નેમનાથની ચોરી તથા જુનાં ખંડેર જોવા લાયક છે. દેરાસરો આઠ છે. તેમાં એક દેરાસર તો સંપ્રતિ રાજાનું બધાવેલું છે તેમાં ભોંયરૂ પણ છે. અહીંથી તારંગા તરફ જવાય છે. શહેરમાં દેરાસરો જાત્રા કરવા લાયક છે.

તારંગાજી હીલ.

૫૫

તારંગાની તલાટી ટીંબામાં છે. દેરાસર, ધર્મશાળા ... ગામમાં પણ આવેલાં છે. ત્યાંથી મેલ એક ઉપર

અને બીજુ કોટી શિલા એ નામે ઓળખાય છે. આ બન્ને શિખરો ઉપર આપણી દેરાયો આવેલી છે. ત્યાં પગલાં અને મુર્ત્તિઓ સ્થાપેલી છે. સિદ્ધ શિલાના પહાડની નજીક યોગી લોકોનો પહાડ છે. ત્યાં એક મોટી જબરી ગુફા છે, પાસે બીજી ગુફા પણ છે. પરન્તુ બન્ને ગુફામાં જવાનું કામ વિકટ અને ભય ભરેલું છે, કોટી શિલાના ડુંગર ઉપરનો ચડાવ મુશ્કેલ હોવાથી ત્યાં આગળ પોણોસો આશરે પગથીયાં બાંધેલાં છે.

તારંગા માટે એમ સંભળાય છે કે પહેલા બીજા અને ત્રીજા આરામાં શત્રુંજય અને તારંગા એક થઇ ગયેલા હતા. ભરત મહારાજાની વખતમાં વડનગર (આણંદપુર) તેની (શત્રુંજય) તલાટી તરીકે ગણાતું હતું. અનુમાન થાય છે કે તારંગા શત્રુંજયનો જુદો એક ભાગ હશે. વળી શત્રુંજયના ૧૦૮ નામમાં તારગિરિ નામ પણ કહેલું છે. અને તે આ તારંગાજ હશે. કોટી શિલાઉપર ...ાડ મુનિવરો મોક્ષે ગયેલા છે અને સિદ્ધ શિલા ઉપર ...ખ્યાબંધ મુનિવરો મોક્ષ ગયેલા છે.

મુખ્ય દેરાસરની, સામી બાજુએ પૂર્વ દિશામાં ...ાં મેતને અંતરે થોડેક ઉંચી મોક્ષ બારીની ટુંક ...વેલી છે. ત્યાં ચડાવ મુશ્કેલી ભર્યો છે. અહીંયાં પણ ...ે. મોટા ...રની વાવ્ય દિશાએ એક નેતરુ...

તારંગાજીના પહાડનો ચઢાવ છે, ને એક ગાઉ ચડવું પડે છે. ઉપર કારખાનું તથા ભંડાર છે. ડુંગર ઉપર અજીતનાથ ભગવાનનું દેરાસર ઘણું મોટું ઉંચું અને કેગર (લાકડાની જાત) ના લાકડાનું બાંધેલું છે. ઉંચાઈમાં આજે આ દેરાસર જેવું બીજું એક પણ નથી. તેની ઉંચાઈ લગભગ ચોરાસી ગજ જેટલી છે. અજીતનાથ સ્વામીની પ્રતિમા પણ બહુ ઉંચી છે. માણસ ઉભો રહી ઉંચો હાથ કરે તોપણ કપાલે તિલક થતું નથી. નીસરણીનાં બે ચાર પગથીઆં ચડે ત્યારે પૂજા (તીલક) થાય છે. તારંગાજીને શાસ્ત્રમાં તારગઢ અથવા તારગિરિ પણ કહે છે. હાલમાંનું દેરાસર વિશાળ અને ભવ્ય તે ગુર્જરાધિપ મહારાજા કુમારપાલે (ગુજરાતના નાથે) તેરમી સદીની શરૂઆતના કાલમાં બંધાવેલું છે. તેમજ બીજાં પણ ચાર દેરાસર છે. અહીંયાં રાત રહી શકાય છે. પાણીને માટે તલાવ, વાવ ને કુંડ છે. ધર્મશાલાઓની સગવડ પણ સારી છે, અજીતનાથ ભગવાનના દેરાસરને બત્રીશ માળ છે. પ્રાયઃ ત્રણ ચાર માળપર્યંત જઈ શકાય છે.

ભગવાનના દેરાસરની ઉત્તર અને દક્ષિણ દિશાએ બે મોટાં ડુંગરનાં શિખરો આવેલાં છે. દરેકની ઉંચાઈ લગભગ અધો મૈલ જેટલી હશે. જેમાં એક સિદ્ધ શિલા

અને બીજુ કોટી શિલા એ નામે ઓળખાય છે. આ બન્ને શિખરો ઉપર આપણી દેરાંયો આવેલી છે. ત્યાં પગલાં અને મુર્ત્તિઓ સ્થાપેલી છે. સિદ્ધ શિલાના પહાડની નજીક યોગી લોકોનો પહાડ છે. ત્યાં એક મોટી જબરી ગુફા છે, પાસે બીજી ગુફા પણ છે. પરન્તુ બન્ને ગુફામાં જવાનું કામ વિકટ અને ભય ભરેલું છે, કોટી શિલાના ડુંગર ઉપરનો ચડાવ મુશ્કેલ હોવાથી ત્યાં આગળ પોણોસો આશરે પગથીયાં બાંધેલાં છે.

તારંગા માટે એમ સંભળાય છે કે પહેલા બીજા અને ત્રીજા આરામાં શત્રુંજય અને તારંગા એક થઇ ગયેલા હતા. ભરત મહારાજાની વખતમાં વડનગર (આણંદપુર) તેની (શત્રુંજય) તલાટી તરીકે ગણાતું હતું. અનુમાન થાય છે કે તારંગા શત્રુંજયનો જુદો એક ભાગ હશે. વળી શત્રુંજયના ૧૦૮ નામમાં તારગિરિ નામ પણ કહેલું છે. અને તે આ તારંગાજ હશે. કોટી શિલાઉપર ક્રોડ મુનિવરો મોક્ષે ગયેલા છે અને સિદ્ધ શિલા ઉપર સંખ્યાબંધ મુનિવરો મોક્ષ ગયેલા છે.

મુખ્ય દેરાસરની સામી બાજુએ પૂર્વ દિશામાં અર્ધા મૈલને અંતરે મોટેક ઉંચી મોક્ષ બારીની ટુંક આવેલી છે. ત્યાં ચડાવ મુશ્કેલી ભર્યો છે. અહીંયાં પણ ની છે. મોટા દેરાસરની વાચ્ય દિશાએ એક મૈલદુર

તારણદેવી અને પદ્માવતી દેવીનું મંદિર આવેલું છે. ટીંબાના ઠાકોર સંઘનો ચોકી પહેરાનો બંદોબસ્ત રાખે છે.

મહેસાણાથી ટીંબા સુધી રેલવે જાય છે અને ટીંબાથી તારંગાજી ચડાય છે.

મહેસાણા

૫૯

અહીંયાં મનરંજન પાર્શ્વનાથનું મુખ્ય દેરાસર છે. તે સિવાય બીજાં પણ દેરાસરો તથા ઉપાશ્રયો વગેરેની સગવડ સારી છે. યશોવિજયજી પાઠશાલા અહીંયાં સારી ચાલે છે, ધર્મશાલા છે, શ્રાવકોની વસ્તી સારી છે, સ્ટેશન જંકશન છે. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ મનરંજન પાર્શ્વનાથ ?

પાટણ.

...ટ્ટન કહે છે. સંવત

... ચાવડાએ વસાવી.

ત્યાં પોતાની રાજ્યગાદી સ્થાપી હતી. તે પછી અનુક્રમે તે શહેરની જાહોજલાલી વધતીજ ગઇ. પાટણ પ્રથમ બાર ગાઉ ફરતું હતું, ચોર્યાસી ચોક હતા ને ચોર્યાસી બજાર હતાં વેપાર સારો હતો, નિત્ય એક લાખ ટકા જકાત આવતી હતી, જૈનોની વસ્તી પણ ત્યાં અસલથીજ ચાલી આવે છે. ગુજરાતના રાજ્યમાં જૈનો પણ આગેવાની ભર્યો આગળ પડતે ભાગ લેતા આવ્યા છે. વનરાજ, મૂળરાજ, ભીમ, સીદ્ધરાજ કુમારપાળ વગેરે જેમ રાજાઓ સમર્થ થયા છે, તેમજ જૈનો પણ કાંઈ તેમનાથી ઉતરે એવા નહતા. વનરાજની વખત ચાંપો વણીક હતો જે મહા સમર્થ હતો તેણે નવમા સૈકામાં પાવાગઢની તળેટીમાં પોતાના નામથી ચાંપાનેર વસાવ્યું હતું. બાણાવળી ભીમની વખતમાં વિમળ મંત્રી જેમણે લડાઈઓમાંથી જીત મેળવી શત્રુઓને વશ કરી ભીમદેવના રાજ્યની હદ વધારી આપી હતી. મુંજાલમંત્રી, સજ્જનમેતા, ઉદય મંત્રી, વાહડ અને અંબડ એ કરણ, સિદ્ધરાજ અને કુમારપાળના મંત્રીઓ જૈન હોવા છતાં લડાઇઓમાં વિજય મેળવી તેમણે દુનિયાને અજાયબ કીધા છે, દયા ધર્મ પાળનારા જૈનોની દ્વેષથી નિંદા કરનારનાં મુખો તેમણે શ્યામ કર્યાં છે. પાટણના સામ્રાજ્ય કાળમાં આવા સમર્થ યુદ્ધ કુશળ જૈન યોદ્ધાઓએ ગુજરાતની આબાદીમાં પોતાનો ફાળો આપ્યા

છતાં જૈનેતર ઇતિહાસ કારો અને લેખકો તે હકીકત નહિ જણાવતાં સત્ય બાબત છુપાવી ઉલટું આવા સમર્થ પુરૂષોને ખરા સ્વરૂપમાં નહી ચીતરી તેમને કલંકીત બનાવીને હૃદયની દ્વેષમય લાગણી બતાવી તેમણે પોતાની વિદ્વતાઓ જણાવેલી છે. એ હવે પ્રત્યક્ષ જોવાયું છે. ખરે ! જેવો જેમનો સ્વભાવ ? પણ ઇતિહાસ કહે છે કે કુમારપાળ પછી ભોળાભીમના વખતમાં પાટણની કાંઇક પડતી શરૂ થઈ. તે તેનાં પોતાનાંજ અવિચારી કૃત્યોથી થયેલુ પરિણામ હતું. પણ તેણે રાજ્ય ગુમાવ્યું હતું. કિંતુ પાછળથી તેણે ગાદી મેળવી હતી; તેના પછી ચોલુક્ય વંશ પછી વાઘેલા વંશમાં ગાદી આવી, તેવારે ફરીથી પાછુ ગુજરાત આબાદી ભર્યું થયું હતું. ને ફરી પાટણની જાહોજલાલી પણ ઠીક ઠીક થઈ હતી. તેનો મૂળ પુરૂષ ભોળાભીમનો મહા સામંત લવણપ્રસાદ ને તેનો પુત્ર વીરધવલ હતો, અને તેના મુખ્ય મંત્રીઓ વસ્તુપાળ ને તેજપાળ હતા, કેમકે પાટણનું ગૌરવ મુસલમાન સરદાર કુતુબુદ્દિને તેરમી સદીના લગભગ મધ્યકાળમાં ભોળા ભીમ પાસેથી લુંટી લીધુ હતું, ને ગુજરાતને ઝાંખપ લગાડી હતી, તે પછી વાઘેલ વંશના પ્રધાન દયાધર્મના પાળનાર વસ્તુપાળ તેજપાળ જૈન હતા છતાં યુદ્ધમાં પરાક્રમ બતાવીને તે જમાનામાં ગુજરાતને શોભાવ્યું હતું. ઘણાજ

હતું. વીરધવલનું રાજ્ય તેમણેજ વધાર્યું હતું. સમજો કે ગુજરાતની પડતી પહેલાંની તેમણે આ છેલ્લી જાહોજલાલી ઝળકાવી હતી. ન્યાય અને નીતિનાં તેમણે રાજ્યતંત્ર સ્થાપ્યા હતાં છતાં જૈન દ્વેષી લેખકો સત્ય હકીકત ગોપવી દ્વેષનો ઉભરો બહાર કાઢવાને ભૂલતા નથી, જગતમાં એવો નિયમ છે કે બીજાની ખોટી ભૂલો કાઢનારા માણસો પોતાની મોટી ભૂલો પણ છુપાવે છે.

વાઘેલાવંશમાં પાટણની ગાદીએ વીરધવલ પછી વીશલદેવ, અર્જુનદેવને સારંગદેવ ગુજરાતના રાજા થયાછે, તે પછી છેલ્લો કરણ વાઘેલો થયો. આ રાજા છેલ્લોજ ગુર્જરાધિપ હતો. તેના માધવ નામના બ્રાહ્મણ પ્રધાને નજીવા કારણની ખાતર ગુજરાતને ત્યારથી હમેશને માટે પરાધિન બનાવ્યુ. લાખો રજપુતો અને નિર્દોષોનું તેના નિમિત્તે લોહી રેડાયું. હમેશને માટે આ બ્રાહ્મણે ગુજરાતનું કલંક વહોર્યું ને તેમના શ્રાપોમાં તે પોતે હોમાયો. માધવપ્રધાનની શીખામણથી દીલ્હીપતિ મહાન અલ્લાઉદ્દીન બાદશાહે ઇ. સ. ૧૨૯૭ અને સં. ૧૩૫૩ માં ગુજરાત ઉપર ચડાઇ કરવાને મોટું લશ્કર મોકલ્યું. સરદાર આલગખાન મોટું લશ્કર લઇ પાટણ આવ્યો, કરણ બહાદુરીથી લડ્યો પણ બાદશાહી સેના આગળ તેનું રજપુત લશ્કર નાશ પામ્યું અને પોતાને નાશી જવું પડ્યું. તે રાજા જંગલનાં રખડી

ફગાવીને મુવો, ને પાટણનો નાશ થયો. ગુજરાતને પ ધિનતામાં નંખાવનાર અને તેની બાદોજલાલીનો, સ્વ ત્રતાનો નાશ કરનાર કોઈપણ પુરૂષ હોય તો આ માધ પ્રધાનજ હતો. પાટણના નાશમાં કોઇપણ નિમિત્ત કારણ હોય તો તે આ બ્રાહ્મણ પોતેજ હતો.

ત્યાર પછી ગુજરાતમાં મુસલમાની સુબાઓ રહેતા. તે પછી નવું પાટણ વસ્યું ને કાલાંતરે આજે પાટણ શ્રીમંત ગાયકવાડ સરકારનું નામીચુ શહેર ગણાય છે. જૈનોની વસ્તી આજે પણ સારી છે, દેરાસરો સંખ્યાબંધ છે. મુખ્ય દેરાસર પંચાસરા પાર્શ્વનાથનું વનરાજનું ગણાય છે, તેની પાસે અષ્ટાપદ તેમજ થંભણ પાર્શ્વનાથ, કોકાને પાડે કોકા પાર્શ્વનાથ, શામળીયા પાર્શ્વનાથ વગેરે અનેક દેવાલયો પાટણ શહેરમાં આવેલાં છે. શહેર પણ આબાદીવાળું છે. અનેક પ્રકારે ચડતી પડતી પાટણ ઉપર આવી ગઇ છતાં આજે તે પોતાની શોભામાં ભવ્ય વધારો કરી રહ્યું છે. જૈનો માટે પાટણ ખાસ જાત્રા કરવા લાયક, ઐતિહાસીક ને પુરાણુ શહેર છે. અહી લગભગ ૧૧૯ દેરાસરો છે. પંચાસરા પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા સંપ્રતિ રાજાની ભરાવેલી છે, નવું પાટણ સં. ૧૪૨૫ માં ફરીને વસ્યું છે. પાટણમાં સધરામ સોની મહા ધનાઢય થઇ ગયા છે. જેમણે શત્રુંજય ઉપર સધરામ સોનીની ટુંક બંધાવેલી છે, તેમણે ભગવતી સૂત્ર સાંભળી છત્રીસ હજાર ઉદ્દેશે એકેક મોહોર

ચડાવી હતી. તેમજ સોનેરી સાહીથી કલ્પસુત્ર લખાંવ્યાં હતાં. જેમાંની હાલમાં ઘણી પ્રતો જોવામાં આવે છે. પાટણમાં પણ જેમણે દેરાસર બંધાવ્યું છે. મહાસમર્થ હેમચંદ્રાચાર્ય પણ કુમારપાલ મહારાજાના વખતમાં આજ શહેરમાં થયા હતા. તેમનો ઉપાસરો જુના પાટણમાં છે. જ્યાં રોજ ૫૦૦ લહીયા બેસીને ગ્રંથો લખતા હતા. પુસ્તક લખવાની સાહીના કુંડ હાલ પણ છે. અહીંયાં પુસ્તક ભંડાર ઘણા સંભવે છે. ધર્મશાળાઓ પણ કોટા-વાળાની અષ્ટાપદજીની વગેરે છે. અષ્ટાપદ કરતાં જાત્રાળુને કોટાવાલાની ધર્મશાળામાં ઠીક સગવડ રહે છે.

જયશીખરને હરાવનાર ભૂવડ રાજાએ પોતાની દીકરી 'મહણુલ'ને દાયજામાં ગુજરાત આપ્યુ હતું. પાછળથી તે મરીને વ્યંતર દેવી થઇ છે, તે ગુજરાતની અધિષ્ઠાત્રી તરીકે તેજ નામે હાલ પણ વિદ્યમાન છે, તે દેવીએ કુમારપાલને સ્વપ્નામાં આવી ગુજરાતનું તાજ પહેરાવ્યું હતું, વીરધવલને પણ સ્વપ્નામાં ગુજરાત બક્ષ્યું હતું, ને તે પ્રમાણે થયું હતું. 'માહણદેવી'ના નામે હાલ તે ઓળખાય છે.

ચારૂપ.

૫૮

એ ગામમાં પાર્શ્વનાથ અથવા ચારૂપમંડન પાર્શ્વ-

નાથનું તીર્થ ગણાય છે, પાટણથી આગળ બે ત્રણ મે
લગભગ થાય છે, ત્યાં રેલવે જાય છે. સ્ટેશનથી ગામ લગ
ભગ એક મૈલ થાય છે, ચારૂપ હાલમાં નાનું ગામડું છે,
પણ પહેલાં તે શહેર હશે એમ તેનાં ખંડેરો ઉપરથી
લાગે છે. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ ચારૂપમંડન પાર્શ્વનાથ?

મેત્રાણા.

૫૯

પાટણથી લગભગ આઠ નવ ગાઉ થાય છે, ને સીદ્ધ-
પુરથી પાંચ ગાઉ થાય છે, પાટણથી રેલવે લાઇનમાં
મેત્રાણા જવાય છે, મેત્રાણાથી આગળ રેલવે હાલમાં જતી
નથી. સ્ટેશનથી મેત્રાણા લગભગ બે મૈલ જેટલું થાય છે,
મેત્રાણા નાનું ગામ છે, છતાં ઝાડીને લીધે રળીયામણું
લાગે છે, દેરાસર પણ મોટું ભવ્ય અને વિશાળ છે. ઋષ-
ભદેવ સ્વામીની મહા પ્રભાવિક પ્રતિમા છે. મુળનાયકજી
ણ ઋષભદેવજી છે. લુહારની કોઢમાંથી આ પ્રતિમા પચ
ત્તાવન વર્ષ પહેલાં નીકળી હતી, તે વખતે મહીનાથજી
નું ધામ અને ઉપજ પણ તેવીજ હતી, તેથી દેરાસર
ક બાંધેલું ને ધર્મશાળા પણ સારી બંધાવેલી છે,

વાસણ ગોદડાં વગેરેની સગવડ સારી છે, મોટું તીર્થસ્થળ ગણાય છે, દેખરેખ હાલમાં સિદ્ધપુરવાળા રાખે છે.

સંખેશ્વર.

૬૦

મહેસાણેથી હારીજ રેલ્વે જાય છે, ત્યાંથી પગરસ્તે સંખેશ્વર જવાય છે. વાહન ઉંટ, ગાડાં, વગેરે મલી શકે છે. હારીજથી લગભગ દશ ગાઉ થાય છે, રસ્તામાં મુજપુર વગેરે ગામ આવે છે; અહીંયાં સંખેશ્વર પાર્શ્વનાથનું મોટું તીર્થસ્થળ ગણાય છે, જાત્રા કરવા યોગ્ય છે. પ્રતિમા કૃષ્ણજીના વખતની છે, લેપ કરાવેલો લાગે છે. વિશેષ હકીકત માટે પાછળ જુઓ સંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ! આ તીર્થ વઢીઆર દેશમાં આવેલું છે.

પાલણપુર

૬૧

પલ્લવીયા પાર્શ્વનાથનું આ તીર્થ સ્થળ ગણાય છે. પાલનપુરના નવાબ સાહેબને દીલ્હીપતિ મહાન શહેનશાહ અકબર બાદશાહે ઈ. સ. ૧૫૬૭ માં દિવાનનો

એતાળ આપેલો છે, પ્રખ્યાત હીરવિજય સૂરિનો જન્મ અહીંયાં થયો હતો, તેમના મકાનની જગાએ હાલમાં સાધ્વીજીનો ઉપાશ્રય છે. મહાન સિદ્ધરાજનો જન્મ પણ અહીંયાં થયો હતો. આબુના પરમાર રાજા પાલ્હણે પાલ્હનપુર વસાવેલું છે. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ સ્ટડીયા પાંચીનાથ !

ખરેડી (રાજપુતાના)

૬૨

ખરેડીને આબુરોડ પણ કહે છે, ત્યાં રાજા ફતે સિંહજી ભાણુની ધર્મશાળા છે, તથા શેઠ સરૂપચંદની શાળા છે. તેમજ રાય બુદ્ધિસિંગજીનું બનાવેલું દેરું છે. ધર્મશાળામાં રહેવાની સગવડ સારી છે. ત્યાંથી આબુજી જવાય છે. માઉન્ટ આબુજીનું ચઢાણ ૧૬ માઈલ છે. સડક આપેલી છે. મોટર ગાડી, ટાંગા વગેરે જઈ શકે છે. ઉપર કાંપણી ને મેલ સરૂ પડે છે. કુંભારીયા પણ અહીંથી જવાય છે.

આબુજી

૬૩

આબુજીના તીર્થને દેલવાડા કહે છે, ત્યાં શેઠાણી હરકુંવર બાઇની ધર્મશાળા તથા બીજી પણ ધર્મશાળાઓ છે. ત્યાં આબુજી તીર્થનું કારખાનું છે. આબુ ઉપર વીમલ મંત્રીનું કરાવેલું દેરાસર છે. તે દેરાસર સંવત ૧૦૮૮ માં કરાવેલું જેમાં મૂલ નાયકજી શ્રી રૂષભદેવ સ્વામીની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૦૮૮ માં પોતે કરાવેલી છે. દેરાસરમાં કરોડો રૂપૈયા ખર્ચ થયેલો છે. દેરાસરની સામે વીમલમંત્રી હાથી ઉપર બેઠેલા છે, બધા મલીને ૧૦ હાથી છે. દેરાસરમાં બધા મલીને ૮૭૨ બીંબ છે.

બીજુ વસ્તુપાલ તેજપાલ જે ગુર્જરાધિપ વીરધવલના મંત્રી હતા, તેમણે ૧૨૯૨ માં સફેદ આરસના પથ્થરનું દેરાસર બંધાવેલું છે. જેમાં કોરણી કામ અદ્વિતીય કરેલું છે, સમસ્ત ભારતમાં આ કોરણી અતિ અદ્ભૂત છે. ત્યાં દેરાણી જેઠાણીના બે ગોખલા છે. જેમાં અઢાર લાખ ખર્ચાયા છે. તે સિવાય આ દેરાસરજીમાં કોડો રૂપૈયા ખર્ચાયા છે. તેમના દેરાસરમાં નેમીનાથ મૂલ નાયકજી છે. બાર કોડ ત્રેપન લાખ અઢીયાં ખર્ચાયા છે, સંવત ૧૨૮૭માં એણે વસ્તુપાલ તેજપાલે સંઘ કાઢેલો જણાય છે, દેરાસ

બેતાળ આપેલો છે. પ્રખ્યાત હીરવિજય સૂરિનો જન્મ અહીંયાં થયો હતો, તેમના મકાનની જગાએ હાલમાં સાધ્વીજીનો ઉપાશ્રય છે. મહાન સિદ્ધરાજનો જન્મ પણ અહીંયાં થયો હતો. આબુના પરમાર રાજા પાલ્હણે પાલણપુર વસાવેલું છે. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ પલ્લવીયા પાર્શ્વનાથ।

ખરેડી (રાજપુતાના)

૬૨

ખરેડીને આબુરોડ પણ કહે છે, ત્યાં રાય બુદ્ધિસિંહજી બાબુની ધર્મશાલા છે, તથા એક સંઘની ધર્મશાળા છે. તેમજ રાય બુદ્ધિસિંગજીનું બનાવેલું દેરાસર છે. ધર્મશાળામાં રહેવાની સગવડ સારી છે. ત્યાંથી આબુજી જવાય છે, માઉન્ટ આબુજીનું ચઢાણ લગભગ ૧૯ મેલ છે. સડક બાંધેલી છે. મોટર ગાડાં, ઘોડા ગાડી એ વગેરે જઇ શકે છે. ઉપર કાંપથી બે મેલ ચાલીને જવું પડે છે. કુંભારીયા પણ અહીંથી જવાય છે.

આબુજી

૬૩

આબુજીના તીર્થને દેલવાડા કહે છે, ત્યાં શેઠાણી હરકુંવર બાઈની ધર્મશાળા તથા બીજી પણ ધર્મશાળાઓ છે. ત્યાં આબુજી તીર્થનું કારખાનું છે. આબુ ઉપર વીમલ મંત્રીનું કરાવેલું દેરાસર છે. તે દેરાસર સંવત ૧૦૮૮ માં કરાવેલુ જેમાં મૂલ નાયકજી શ્રી રૂષભદેવ સ્વામીની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૦૮૮ માં પોતે કરાવેલી છે. દેરાસરમાં કરોડો રૂપૈયા ખર્ચ થયેલો છે. દેરાસરની સામે વીમલમંત્રી હાથી ઉપર બેઠેલા છે, બધા મલીને ૧૦ હાથી છે. દેરાસરમાં બધા મલીને ૮૭૨ બીંમ છે.

બીજું વસ્તુપાલ તેજપાલ જે ગુર્જરાધિપ વીરધવલના મંત્રી હતા, તેમણે ૧૨૯૨ માં સફેદ આરસના પત્થરનું દેરાસર બંધાવેલું છે. જેમાં કોરણી કામ અદ્વિતીય કરેલું છે, સમસ્ત ભારતમાં આ કોરણી અતિ અદ્ભૂત છે. ત્યાં દેરાણી જેઠાણીના બે ગોખલા છે. જેમાં અઢાર લાખ ખર્ચાયા છે. તે સિવાય આ દેરાસરજીમાં કોડો રૂપૈયા ખર્ચાયા છે. તેમના દેરાસરમાં નેમીનાથ મૂલ નાયકજી છે. બાર ક્રોડ ત્રેપન લાખ અહીંયાં ખર્ચાયા છે, સંવત ૧૨૮૭માં તેમણે વસ્તુપાલ તેજપાલે સંઘ કાઢેલો જણાય છે, દેરાસ

સંવત ૧૨૮૬ થી ૧૨૯૨ સુધીમાં તેમણે તીર્થ નિમિત્તે સારૂ ખર્ચ કરેલું છે. બન્ને ભાઈઓએ કુલ ત્રણ અબજ તેર ક્રોડ ઓગણેર લાખ અઢાર હજાર ને આઠસે પુણ્ય કાર્યમાં ખર્ચ્યા છે. તીર્થ યાત્રામાં તેમની સાથે સાત લાખ માણસ હતું.

છત્રીસ હજાર જ્ઞાન ભંડારમાં
અઢાર ક્રોડ છન્નુ લાખ શત્રુંજય ઉપર
અઢાર ક્રોડ ત્યાસી લાખ ગીરનારજી ઉપર
બાર ક્રોડ ત્રેપન લાખ આબુજી ઉપર

બાકીના બીજા કાર્યોમા જેવા કે ઔષધશાલા, ધર્મ શાલા, જીર્ણોદ્ધાર. પરબો વગેરે કેટલીક કાર્યોમાં જગતના ઉપકારને માટે ખરચેલા છે. સંવત ૧૨૯૮ માં વસ્તુપાળ અહીંયાંથી ચવીને મહાવિદેહમાં ઉત્પન્ન થયા. જ્યાં સીમંધર પ્રભુ હાલ વીચરે છે, ને સંવત ૧૩૦૮ મા તેજપાલ મનુષ્ય ભવ પુર્ણ કરી પ્રથમ દેવલોક ગયા.

ભેંસાશાહ નામે મહા પ્રતાપી શ્રાવક થયા છે. તે અણે આબુજી ઉપર એક નાનુ દેરાસર બંધાવેલું છે તે સિવાય બીજાં પણ બે ત્રણ દેરાસર છે.

આબુ ઉપર તેજપાલ મંત્રીએ સંવત ૧૨૮૯ માં પ્રારંભ કરી ૧૨૯૨ ના ફાગણ માસમાં શ્રી નેમીશ્વરજીની [illegible] કરેલી છે.

અવ્ચળગઢ.

૬૪

દેલવાડાથી ત્રણ ગાઉ થાય છે. ત્યાં પણ કારખાનું છે. ધર્મશાળાઓ પણ છે. રસ્તામાં એક શાંતિનાથનું દેરાસર માંડુના શાહુકારે બંધાવેલું છે. જે હાલ ગુનું છે. અચલેશ્વર મહાદેવના મંદિર પાસે પાડા તથા ભીમની મોઈ જેવા લાયક છે, એ દેરાસર મુકી આગળ ચાલતાં અચળગઢનો કીલ્લો નજીકમાંજ આવે છે. અવચળગઢજીના મોટા દેરાસરમાં એકલમલ ધાતુનીજ મુત્તિઓનાં ચૈ મુખ છે. તે સોનામય ૧૪૪૪ મણના ભરાવેલા છે. બીજી ધાતુની ૧૦ પ્રતિમાઓ સોનામય છે. આવી મુત્તિઓ કોઇક જગાએ હશે, મૂળનાયકજી આદેશ્વરજી છે.

અહીંથી ત્રણ ગાઉ ઉપર દત્તાત્રયીનો ચઢાવ કહેવાય છે, ત્યાં આદેશ્વર ભગવાનનાં પગલાં છે. અહીંયાં તપસ્વીઓ તપ કરવા બેઠેલા હોય તેવી નિશાનીઓ જણાય છે, રસ્તામાં પહાડમાં ખોદેલી ગુફાઓ છે.

ચિતોડના રાણાઓને ત્યાં રહ્યાં થકાં અચળગઢનાં દર્શન હમેશ થતાં હતાં.

— ❋ —

કુંભારીયા.

૬૫

કુંભારીયામાં કોઇ કહે છે કે કુંભારાણાનાં બંધાવેલાં પાંચ દેરાસર છે, ને ત્યાં 'કુંભલમેર' નગર હતું. પણ વીમલમંત્રીએ પાંચ દેરાસર ૧૦૮૮ લગભગમાં કરાવેલા છે. ત્યાં આગળ ધર્મશાળા છે, કુંભારીયામાં નેમીશ્વરના દેરાસરમાં સંવત ૧૩૦૫ નો લેખ છે. કુમારપાળના પ્રધાન પુત્ર ભીમદેવે દેવલ બંધાવ્યું, તેમજ પાદપરા ગામમાં ઉંદર મરી ગયો તે નિમિત્તે (તેના રૂપૈયા લેવાથી) ઉંદર વસાઇકા નામનું દેવલ કુમારપાળે બંધાવ્યું એમ પ્રબંધ ચિંતામણીમાં કહ્યું છે. કુંભારીયાજીનું બીજુ નામ આરાસન છે. ગીરનારજીનો ભાવ બતાવવાને વીમલ મંત્રીએ દેરાસર કરાવેલું છે. વિમલશાહ ગુર્જરપતિ ભીમ બાણાવલીના સેનાપતિ હતા. કુંભારીયાજીમાં મુખ્ય મંદિરમાં આબુજી સુધીનું ભોંયરૂ છે. પણ હાલમાં બંધ છે. તે વિમલ મંત્રીનું બનાવેલું સંભવે છે. તે દાંતાના રાજ્યમાં આવેલું છે. ત્યાં અરાસુરનો મોટો પહાડ આવેલો છે. પાંચ દેરાસરોમાં નેમીનાથનું દેરાસર મુખ્ય છે. મહાવીરસ્વામીનું, ગોડીપાર્શ્વનાથનું, શાંતિનાથનું, સંભવનાથનું એવી રીતે પાંચ દેરાસર જીર્ણ સ્થીતિમાં છે. ખરેડી સ્ટેશનથી

કુંભારીયાજી ૧૩ ગાઉ થાય છે. દાંતાના રાજ્યમાં દાંતાજ રાજ્યધાનીનું શહેર છે. હાલમાં છેલ્લો જીર્ણોદ્ધાર થયાનો લેખ સંવત ૧૬૭૫ નો છે. ને વિજયદેવસૂરિના શિષ્ય પંડિત કુશલ સાગરે ત્યાં પ્રતિષ્ઠાઓ કરેલી છે. બીંબ સંપ્રતિના વખતનાં જણાય છે. મુખ્ય મંદિર નેમિનાથનું છે, તેમની અધિષ્ઠાયિકા અંબિકાદેવીની સ્થાપના પણ ત્યાં છે. જે અંબિકા આજે હિંદુઓનું મોટુ તીર્થ મનાય છે. અને પુજાય છે. તે નેમનાથની અધિષ્ઠાયિકા અંબિકા દેવી હોય તેમ જણાય છે. પણ આજે તે હિંદુઓના વાળામાં છે. ત્યાં અંબિકા નદી છે. તેમજ કુંભારીયાજી નજીક આરસની મોટી ખાણ છે. નજીક (ગબ્બર) " કોટેશ્વર " ' સરસ્વતીનું મંદિર ' વગેરે પણ ત્યાં છે..

સાદરી.

૬૬

રાણી સ્ટેશનથી જવાય છે. દેરાસર એક મોટુ છે, જતીના ઉપાશ્રયમાં એક દેરી છે. દરવાજા બહાર રૂષભદેવ સ્વામીનું દેરાસર છે, કુલ ત્રણ દેરાસર છે. ઉપાશ્રયોની સગવડ સારી છે. તેમજ ધર્મશાળા પણ બે છે. તે સંઘ

ભગવાનનું છે. આદિશ્વર ભગવાનનું દેરાસર ઘણું પુરાણું છે. રાણેકપુર જનારે રાણી સ્ટેશનથી જવું સુગમ પડે છે. ધન્ના પોરવાડના ભાઈ રતનશાહ દીલ્હીના પાદશાહ પાસે ત્રણ વરસ રહી ઘણુ ધન મેળવી સાદરી આવ્યા, ને કુંભારાણાની આજ્ઞા મેળવી રાણેકપુરમાં મોટુ દેરાસર કરાવી સંવત ૧૪૯૬ માં સોમ સુંદર સૂરિ પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. ગોડવાડ પ્રગણુ પ્રથમ મેવાડી ગણાતું પણ જોધપુર દીકરી પરણાવી રાણાએ આ પરગણુ દાયજામાં આપ્યુ ત્યારથી તે પ્રગણું જોધપુર તાબે ગયું. અહીંયાં પાર્શ્વનાથના દેરાસરમાં ભગવાન કાઉસગ્ગ ધ્યાને છે. કમઠ ઉપસર્ગ કરી વરસાદ વરસાવે છે ને નાગેંદ્રે છત્ર ધારણ કરેલું છે એવી અદ્‌ભુત પ્રતિમા છે.

ધાનેરાવ

૬૮

સાદરીથી ત્રણ ગાઉ થાય છે. અહીંયાં ધાનેરાવમાં દશ દેરાસરો આવેલાં છે, જીરાવલા પાર્શ્વનાથનું, ગોડી પાર્શ્વનાથનું, આદિશ્વર ભગવાનનાં પાંચ, કુંથુનાથજીનું, ધર્મનાથજીનું, અભિનંદન સ્વામીનું કુલે દશ જીનમંદિરો

છે. ધર્મશાળાઓ બે આવેલી છે. જેમાં હજારો જાત્રાળુઓ ઉતરે છે. ધાનેરાવથી ગાઉ ૧ દૂરે જંગલમાં મુચ્છાળા મહાવીરનું દેરાસર છે, તે ઘણું ચમત્કારીક છે.

મુચ્છાળા મહાવીર.

૬૯

આ તીર્થ ધાનેરાથી દોઢ ગાઉ હાલમાં જંગલમાં આવેલું છે. ત્યાં નંદીવર્દ્ધન રાજાની મહાવીરસ્વામીના જીવતાં ઘણીજ ચમત્કારી એવી આ પ્રતિમા તે રાજાએ (મહાવીરના મોટા બાંધવે) ભરાવેલી હતી.

—⁂—

નાડુલાઇ.

૭૦

નાડુલાઇમાં (નાડલી) સંપ્રતી રાજાના વખતમાં ...મ અને કુશલ નામના બે કારભારી અહીંનો વહીવટ ...રતા હતા. તેમાં એકને રોજ સિદ્ધાચળજીની જાત્રા કર...નો નિયમ હતો, અને બીજાને રોજ ગીરનારજીની ...ત્રા કરવાનો નિયમ હતો. તેઓ મંત્રના બળે કરીને

રોજ જાત્રા કરતા હતા. પછી શાસનદેવીએ તેમને કહ્યું 'આ ગામમાં બે ઉંચી ટેકરીઓ છે, તેના ઉપર તમે ખોદાવો, જેથી એકમાંથી રૂષભદેવ અને બીજીમાંથી નેમીશ્વર એમ બે પ્રતિમાઓ નીકલશે. " પછી તે બંભાઈ ખેમ અને કુશલ તેમણે તે પ્રમાણે ખોદાવતાં બન્નેમાં બે મુર્ત્તિઓ નીકળી. પછી સદ્દેદ રૂષભદેવની પ્રતિમા સિદ્ધાચલજીની જાત્રા કરવાવાળાએ સિદ્ધાચલજીમાં સ્થાપના કરી, અને બીજી નેમીનાથજીની પ્રતિમા ગીરનારજીની જાત્રા કરવાવાળાએ ગીરનારજીમાં સ્થાપન કરી. તેઓ ત્યાં રોજ સેવા ભક્તિ કરવા લાગ્યા. બન્ને ટેકરીઓ વચ્ચે તલાટીમાં નવ દેરાસર છે. એક દેરાસર રાણેકપુર વાલા ધનાએ બંધાવેલું છે. પૂર્વે નાંદોલ નાડુલાઇ ભેગાં હતાં, પણ અત્યારે ત્રણ ગાઉનું અંતર પડી ગયું છે. પ્રથમ તેનો કર વગેરે વેરાના લાખ રૂપૈયા ધનાશાએ રાજાને આપ્યા, તે ન લેતાં રાજાએ ત્યાં દેરાસર બંધાવ્યું. એક જતી તથા જોગીને વાદ થતાં ખેરગઢથી જતીજી સંવત ૧૯૬૪ માં યશોભદ્રસૂરિ બાવનજીનાલયનું આદિશ્વરજીનું દેરાસર મંત્રથી આકર્ષીને લાવ્યા. તે ગામ બહાર પર્વત નીચે રહ્યું, ને જોગી મહાદેવનું મંદીર ઉપાડીને લાવ્યા તે ગામમાં પર્વત ઉપર પધરાવ્યું. દેરાસરમાં મંત્ર લખેલો છે પણ તે વંચાતો નથી.

સમયસુંદરજીની તીર્થમાલાના સ્તવનમાં જણાવે છે. " નાડુલાઈ જાદવો ગોડી સ્તવોરે " એ પ્રમાણે નાડુલાઈના જાદવ નેમીનાથ અને ગોડીપાર્શ્વનાથની સ્તુતિ કરી છે. નાડુલાઈનાં ૧૧ દેરાસરજી છે. સોગટીયા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર સંવત ૧૫૦૦ થી પહેલાંનું બંધાવેલું છે, દેરાસર ઠીકબંધ છે. ગોડી પાર્શ્વનાથનું પણ દેરાસર છે.

નાડોલ.

૭૧

નાંદોલ નાડલાઇથી ત્રણ ગાઉ થાય છે. નાંદોલનું દેરાસર સંપ્રતિ રાજાનું કરાવેલું છે. નાદોલમાં ૪ દેરાસરજી છે.

અહીં નાંદોલમાં શ્રીમાન્ માનદેવસૂરિએ સંઘનો ઉપદ્રવ નિવારણ કરવાને અર્થે શ્રી શાંતિ (લઘુશાંતિ) રચી છે.

અહીંયાંના દેરાસરો કુમારપાલનાં કરાવેલાં છે. ધર્મશાલા પણ મોટી છે.

તક્ષશીલાના સંઘમાં મરકીનો ઉપદ્રવ ચાલવાથી ત્યાંના સંઘની વિનતિથી વીક્રમની ત્રીજી સદીમાં શ્રીમ.ન

માનદેવસૂરિએ લઘુ 'શાંતિ' રચી હતી. જેના પ્રભાવથી મરકીનો ઉપદ્રવ શાંત થયો હતો, પણ શાસનદેવીની પ્રેરણાથી શ્રાવકો ત્યાંથી પોતાને જ્યાં ફાવ્યું ત્યાં ચાલ્યા ગયા, ને ત્રીજે વરસે તુરૂક લોકોએ તક્ષશીલા નગરી ભાગી, શ્રીમાન માનદેવસૂરિને લક્ષ્મી અને સરસ્વતી તેમની દાસી હતી. તેમજ જયા વિજયા પ્રમુખ ચાર દેવીઓ તેમની અહોનશ સેવા કરતી હતી, તે મુનિ મોટા પ્રભાવવાળા હતા.

વરકાણા.

૭૨

રાણી સ્ટેશનથી બે ગાઉ થાય છે. ત્રેવીશમા તીર્થંકર શ્રી પાર્શ્વનાથજીનું મોટું દેરાસરજી છે. પાછળ જુઓ વરકાણા પાર્શ્વનાથ ? રાણકપુર, ધાનેરાવ, નાડુલાઈ, નારોલ ને વરકાણા આ પંચતીર્થી ગણાય છે.

ફલોધી પાર્શ્વનાથ. (મેડતારોડ.)

૭૩

પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર મહા ચમત્કારીક છે, ધર્મશાળા છે. પાછળ જુઓ ફલોધી પાર્શ્વનાથ ?

સંવત ૧૨૨૧ માં દેરાસર કરાવી ધર્મઘોષસૂ પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે. શ્યામલેપવાળી અઢી હાથ ઉંચ છે. પુત્ર પૌત્રરૂપ ફલને વધારવાથી ફલવર્ધી પાર્શ્વના કહેવાયા. પ્રતિમાજી વેલુની છે.

આ ફલોધીને મેડતા ફલોધી પણ કહે છે. અહીં પાંચ કલ્યાણકોની સ્થાપના બીજા દેરાસરજીમાં છે. સ્ટે મેડતારોડ કહેવાય છે.

પીંડવાડા.

૭૪

અહીંયા દેરાસર બે છે, અને ધર્મશાળાઓ પણ ત્રણ છે સ્ટેશનથી એક ગાઉ ગામ થાય છે.

પીપાડ રોડ.

૭૫

અહીંયાં બે દેરાસર છે. એક શાંતિનાથજીનું તથા બીજું ગોડી પાર્શ્વનાથનું, પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ સ્થાનકોમાં પીપાડ પણ ગણેલું છે.

બામણવાડા.

૭૬

બામણવાડાનું તીર્થ ઘણું મોટું ચમત્કારી ને પ્રભાવીક છે. ધર્મશાળા પણ છે, ચોવીશમા તીર્થંકર શ્રી મહાવીરસ્વામીની વેલુની પ્રતિમા લેપમય છે. દર વરસે એક મોટો મેળો ભરાય છે. અહિં પાહાડની પાસે ઝાડ નીચે દેવડીમાં શ્રીમહાવીરસ્વામીનાં પગલાંછે. આ જગ્યાએ પૂર્વે શ્રી મહાવીરસ્વામીને કાનમાંથી ખીલા કહાડ્યા હતા જેથી ભગવાને રાડ પાડી હતી તે વખતે પર્વત ફાટયો હતો તેની હાલ નિશાની છે.

—:o:—

શીરોહી.

૭૭

બામણવાડેથી શીરોહી છ કોશ થાય છે, અહિંયાં દેરાસરો વગેરે ઘણાં સારાં છે. શ્રાવકોની વસ્તી સારી છે. શીરોહી રાજ્યધાનીનું હાલમાં શહેર ગણાય છે, આબુજી ઉપરનો મુંડકાવેરો શીરોહીના દરબાર લેછે. આબુજી ઉપરનો ચોકી પહેરો પણ શીરોહી દરબાર લે છે.

ઉપર પણ અનેક ચડતી પડતીઓ આવી ગઈ. સીસોદીયાઓના મૂળ પુરૂષ બાપ્પારાવલે આઠમા સૈકાની શરૂઆતમાં ઇડરથી આવી ચિતોડમાં ગાદી સ્થાપેલી સંભળાય છે. તેની પાસે ચિત્રકોટ પહાડ છે, ત્યાં મોટો સીસોદીયાઓનો કીલ્લો છે. ડુંગર ઉપર જૈન મંદિરો પણ છે. અહીંયાં સીદ્ધસેન દિવાકર સૂરિ વિક્રમ રાજાની વખતમાં આવેલા છે, તેમણે એક સ્થંભનું પોતાની શક્તિથી ઉપરનું ઢાંકણુ ઉઘાડયું, તો એક પુસ્તક નજરે પડયું તેમાંથી બે વિદ્યાઓ વાંચી યાદ કરી લીધી, આગળ વાંચવા જતાં દેવતાએ પુસ્તક પડાવી લીધુ અને થભનું ઢાંકણું બંધ થઈ ગયું.

વૃદ્ધગચ્છાધિપતિ શ્રીમદ્ જગચ્ચંદ્રસૂરિ હમેશ આંબેલનો તપ કરતા હતા જેથી તેઓને ચિતોડમાંજ ત્યાંના રાજાએ સંવત ૧૨૮૫ માં તપાગચ્છનું બિરૂદ આપ્યું. બાર વર્ષ પર્યંત તેમણે આંબેલનું તપ કર્યુ હતું. ત્યારથી વડગચ્છનુ નામ તપાગચ્છ પડયું. દીગંબરીયોને વાદમાં પરાજય કરવાથી જગચ્ચંદ્રસૂરિને ત્યાંના રાજાએ 'હીરલા' એવું બિરૂદ આપ્યું હતું.

ડુંગરપુર.

૯૦

અહીંયાં દેરાસર છે. પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ સ્થાનકોમાં ડુંગરપુર પણ કહેલું છે આ ગામ કેશરીયાજીની આસપાસ આવેલું છે.

જીરાવલી.

૯૧

અહીંયાં જીરાવલા પાર્શ્વનાથનું બાવન જીનાલયનું સંપ્રતિ રાજાનું બંધાવેલું દેરાસર વિશેષ હકીકત માટે જુઓ જીરાવલા પાર્શ્વનાથ!

સમયસુંદરજી પોતાના સ્તવનમાં લાવ્યા છે કે જીરાવલો જગનાથ, તીરથ તે નમું રે.

કાપેડરા.

૯૨

ચીપ ડથી ચાર ગાઉ થાય છે, તે કાપેડા પાર્શ્વ

નાથનું (સ્વયંભુ પાર્શ્વનાથનું) તીર્થ સ્થળ છે. વિશેષ હકીકત માટે પાછળ જુઓ સ્વયંભુ પાર્શ્વનાથ ? આ તીર્થ જોધપુર રાજ્યમાં આવેલું છે.

નાહના.

૮૩

દેરાસર એક મુલનાયકજી મહાવીર સ્વામીની પ્રતિમા છે, આ દેરાસર મહાવીર સ્વામીજીના વડીલભાઈ નંદીવર્ધન રાજાએ બંધાવેલું છે. જીવીત સ્વામીની પ્રતિમા પધરાવેલી છે.

બહેડા.

૮૪

દેરાસરજી એક છે. જાત્રા કરવા લાયક બાવન જીનાલયનું છે. પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ જાત્રાના સ્થાનકોમાંનું એક છે. અહીં અમીજરા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે. પાર્શ્વનાથનું દેરાસર સંવત ૧૪૩૦ માં શિખર બંધી હતું. રગનાથપુરા સ્ટેશનથી ત્રણ માઈલ છે.

મોરા રત્નની પ્રતિમા ૧।। ફુટ ઉંચી છે. ગોડી પાર્શ્વ-નાથનું દેરાસર ઘણું જુનું જાત્રા કરવા લાયક છે. મહાવીર સ્વામીનું દેરાસર પણ સારૂ છે. પાર્શ્વનાથના ૧૦૮ તીર્થ સ્થાનકમાં સોજત પણ બનાવેલું છે.

મારવાડ.

૯૮

અહીંથી ગાઉ એક વીઠોરા ગામ છે. જ્યાં પગ રસ્તે જવાય છે, ધર્મશાલા છે, ભગવાનનું મંદિર છે, અહીંયાંથી રેલવે જોધપુર થઇને વીકાનેર ગઇ છે. તેમાં બેસી પાલી જવું.

પામેરા

૯૯

પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર એક ઘણું જુનું પુરાણું છે.

લોટાણા.

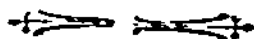
૮૫

અહીંઆં લોટાણા પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર છે. મંદિર જંગલમાં આવેલું છે. પ્રતિમાજી સાત છે. સ્થળ તીર્થમય છે. પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ ની નામાવલીમાં લોટાણાજી પણ એક છે.

નાંદિયા

૮૬

દેરાસરજી બે છે. મુલનાયકજી શ્રી મહાવીર સ્વામી એક દેરાસરજીમાં છે. તે દેરાસર તેમના ભાઈ નંદીવર્ધન રાજાનું બંધાવેલું છે. જે ઠેકાણે ભગવાનને ચંડકોશીયો નાગ ડસ્યો છે, તેજ ઠેકાણે બંધાવેલું છે.

સોજત.

૮૭

પાલીથી ૧૦ ગાઉ થાય છે દેરાસર ૮ છે જેમાં

મોરા રત્નની પ્રતિમા ૧॥ ફુટ ઉંચી છે. ગોડી પાર્શ્વનાથનું દેરાસર ઘણું જુનું જાત્રા કરવા લાયક છે. મહાવીર સ્વામીનું દેરાસર પણ સારૂ છે. પાર્શ્વનાથના ૧૦૮ તીર્થ સ્થાનકમાં સોજત પણ બનાવેલું છે.

મારવાડ.

૮૮

અહીંથી ગાઉ એક વીઠોરા ગામ છે. જ્યાં પગ રસ્તે જવાય છે, ધર્મશાલા છે, ભગવાનનું મંદિર છે, અહીંયાંથી રેલવે જોધપુર થઇને વીકાનેર ગઇ છે. તેમાં બેસી પાલી જવું.

પામેરા

૮૯.

પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર એક ઘણું જુનું પુરાણું છે.

લોટાણા.

૮૫

અહીંઆં લોટાણા પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર છે. મંદિર જંગલમાં આવેલું છે. પ્રતિમાજી સાત છે. સ્થળ તીર્થમય છે. પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ ની નામાવળીમાં લોટાણાજી પણ એક છે.

નાદિયા

૮૬

દેરાસરજી બે છે. મુળનાયકજી શ્રી મહાવીર સ્વામી એક દેરાસરજીમાં છે. તે દેરાસર તેમના ભાઈ નંદીવર્ધન રાજાનું બંધાવેલું છે. જે ઠેકાણે ભગવાનને ચંડકોશીયો નાગ ડસ્યો છે, તેજ ઠેકાણે બંધાવેલું છે.

સોજત.

૮૭

પાલીથી ૧૦ ગઉ થાય છે દેરાસર ૨ છે જેની

મોરા રત્નની પ્રતિમા ૧॥ ફુટ ઉંચી છે. ગોડી પાર્શ્વનાથનું દેરાસર ઘણું જુનું જાત્રા કરવા લાયક છે. મહાવીર સ્વામીનું દેરાસર પણ સારૂં છે. પાર્શ્વનાથના ૧૦૮ તીર્થ સ્થાનકમાં સોજત પણ બનાવેલું છે.

મારવાડ.

૮૮

અહીંથી ગાઉ એક વીઠોરા ગામ છે. જ્યાં પગ રસ્તે જવાય છે, ધર્મશાલા છે, ભગવાનનું મંદિર છે, અહીંયાંથી રેલવે જોધપુર થઇને વીકાનેર ગઇ છે. તેમાં બેસી પાલી જવું.

પામેરા

૮૯

પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર એક ઘણું જુનું પુરાણું છે.

પાલી.

૯૦

શહેરમાં અને શહેર બહાર પાહાડ ઉપર પણ દેરાસરજી છે. મારવાડમાં પાલી શહેર જાત્રા કરવા લાયક તીર્થ સ્થળ છે. ધર્મશાળા પણ અહીયાં છે. નવલખાપાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે તે માટે જુઓ નવલખાપાર્શ્વનાથ.

દાંતરાઇ.

૯૧

શામલીયા પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર સંવત ૧૯૦૨ માં બંધાવેલું છે, ધર્મશાલા એક છે.

જોધપુર

૯૨

મારવાડ દેશની રાજ્યધાનીનું મુખ્ય શહેર છે. અહીંયાં પણ ઘણા સમર્થ રાજાઓ થઇ ગયા છે. શહેર

સુંદર અને જોવા લાયક છે. અહીયાં આપણાં શ્વેતાંબરી -આઠ દેરાસરો જાત્રા કરવા લાયક છે.

પુષ્કરજી

૯૩

અહીયાં ચંદ્રપ્રદ્યોતન રાજાના વખતમાં મોટું જૈન તીર્થ હતું.

ઓશીયા નગરી

૯૪

જોધપુરથી ૧૬ ગાઉ ઓશીયા નગરી આવેલી છે. જ્યાં ધર્મશાળા તથા ભગવાનનું પ્રાચિન મંદિરછે. અહીયાં આચાર્યશ્રી રત્ન પ્રભસુરીએ રાજા તથા પ્રજાને ઉપદેશ આપી જૈન બનાવ્યા હતા, ને ઓશવાલ શ્રાવક કર્યા હતા. ત્યાં ઓશવાલ વંશની સ્થાપના કરી ઓશીયા દેવીને ઓશવાલ વંશની અધિષ્ઠાયિકા દેવી તરીકે સ્થાપન કરેલી છે. મંદિર ઘણું પુરાણું છે. તેને હમણાં સુધરાવ્યુ છે. શ્રી વર્ધમાન સ્વામીનું દેરાસર બે હજાર

વર્ષ પહેલાંનું છે, જીર્ણોદ્ધારનું કામ સંવત ૧૯૩૬ માં મુનિમહારાજ શ્રીમોહોણલાલજીના ઉપદેશથી થયું છે. અહીંયાં ફાગણ સુદી ૨ નો મેળો ભરાય છે. શ્રીમદ્ રત્નપ્રભસુરિ મહાવીરથી સીત્તેર વરસે અને પાર્શ્વનાથજીના સંતાનોમાં છઠ્ઠી પાટે થયા છે. તે બાવનમેં વર્ષ ઓશીયા નગરીમાં આવ્યા છે. તેમણે રજપુતોને જૈન બનાવી ઓશવાલ વંશની સ્થાપના કરી છે, અને શ્રીમાલ નગરમાં શ્રીમાલીની સ્થાપના કરી છે.

નીંબાજ.

૯૫

મારવાડમાં જોધપુર રાજ્યમાં આવેલું છે. પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ નામના જાત્રાનાં સ્થાનમાં નીંબાજ પણ એક છે. અહીયાં પણ પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે.

કોટડા.

૯૬

એરનપુરાથી આઠ ગાઉ આશરે છે અહી દેરાસર મોટું

અને નવીન છે. તેમાં પ્રતિમાઓ ઘણી ભવ્ય વિશાળ અને જાત્રા કરવા લાયક છે. અહીંથીજ કોટી ગચ્છની શાખા કલ્પ સુત્રમાં કહેલી છે, તે નીકળ્યા પહેલાં આ નગરીને કનકાવતી નગરી કહેતા હતા. આની જોડમાં ધોલાગીરી નામે આરસનો પહાડ છે. તે પાહાડની પાસે બીજું દેરાસર છે.

વાંકલી.

૯૭

અરણપુર નજીક પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર સંવત ૧૭૬૩ માં બંધાવેલું છે. પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ સ્થાનકો- માંનું એક છે.

મેડતા રોડ.

૯૮

મેડતા રોડ સ્ટેશનથી પગ રસ્તે ૪ કોશ મેડતા શહેર છે. અહીંયાં પણ દેરાસરો ઘણાં છે. ધર્મશાળા પણ છે. માનભદ્રજીની સ્થાપના પણ આં છે. હીયપથમ

. . . . ત્યા હતા, જોધપુરના રાજા માનસિંહજી ના હુકમથી એક દિવસે બાવન લખપતિ જતિને કર્યા. ઉપાશ્રય પણ ઘણા છે. દેરાસર બધાં મળીને ચૌદ લગભગ હશે.

પોકરણ ફલોધી.

૯૯

આ શહેર જોધપુરની પાસે આવેલું છે. ત્યાં આગલ પાંચ દેરાસર રહેલાં છે. રીખવદેવસ્વામીનું સંવત ૧૫૦૯ માં બંધાવેલું. શીતલનાથનું સંવત ૧૮૯૨ માં બંધાવેલું. નેમિનાથજીનું સંવત ૧૯૦૨ માં બંધાવેલું. ગોડી પાર્શ્વનાથજીનો સવત ૧૯૦૪ માં જીર્ણોદ્ધાર થયો. અને ચિંતામણી પાર્શ્વનાથજીનું સંવત ૧૯૪૨ માં બંધાવેલું છે. અહીંયાં ધર્મશાળા શ્રાવકોની છે, ઉપાશ્રયની પણ સગવડ બીજા લોકોની પણ ધર્મશાળા છે.

તીવરી

૧૦૦

. . . મુનિરાજ વિહાર કરવાને અશક્ત હોવાથી

તેઓ પોતાના એક ચેલા સાથે એક ગામમાં ગોચરીએ
ગયા, ત્યાં ત્રણ હજાર શ્રાવકોનાં ઘર છતાં ગોચરી મળી
નહી. પછી વિનયવંત એવો તે ચેલો જંગલમાંથી કાંઇની
ભારી લાવી તેના પૈસાથી ખાવાનું મંગાવી ગુરૂને આપવા
લાગ્યો એમ કરતાં કેટલાક દિવસો વહી ગયા.તેવારે શીષ્યના
મસ્તકે તાલ પડેલી જોઇ ગુરૂએ તેનું સ્વરૂપ જાણ્યું, જેથી
રૂની પુણીનો સર્પ બનાવી ધર્મનો ઉદ્યોત કરવા સારૂ
તેને સુચના કરી, પછી તે સાપ રાજાના કુમારને ડસ્યો,
તેના ઝેરની અસરથી કુમાર મુર્છિત ગયો, વિષ ઉતારવા-
ના અનેક ઉપાય કર્યા પણ વ્યર્થ ગયા પછી તેને બાળવા
લઈ ગયા, તેવારે ચેલાએ ઠાકોરને કહ્યું કે અમારા ગુરૂ
મહા સમર્થ છે તે એનું વિષ ઉતારશે, પછી રાજા વગેરે
સર્વ કુમારને ગુરૂ પાસે લાવી ગુરૂને વિનંતિ કરવા લાગ્યા.
જેથી ગુરૂએ કુમારનું વિષ ઉતાર્યું. એટલે રાજા વગેરે સર્વ
કોઇ પ્રસન્ન થયા. ગુરૂ મહારાજે તેમને ઉપદેશ આપી
જૈન બનાવ્યા. જેથી રાજા તેમજ રૈયત પ્રતિબોધપામી
જૈન થઇને શ્રાવકોનાં મત પાળવા લાગી. પછી કાલેકરીને
ધુળનો વરસાદ થવાથી તે નગર દટાઈ ગયું. ત્યાં હાલ
ધુળના ઢગલા દેખાય છે, તીવરીમાં જુનાં દેરાસરો છે.
ત્યાં પ્રથમ પાર્શ્વનાથનું પણ દેરાસર હતું. પાર્શ્વનાથનાં
૧૦૮ નામનાં તે પણ જાત્રાનું ઠેકાણું હતું. એ
ઉનાં દરાથી પંદર પગથીયાં ...

અહીંયાં ઘણી વસ્તી હતી, જોધપુરના રાજા માનસિંહજી ના હુકમથી એક દિવસે બાવન લખપતિ અજમેર જઈ વસ્યા. ઉપાશ્રય પણ ઘણા છે. દેરાસર બધાં મળીને ચૌદ લગભગ હશે.

—※—

પોકરણ ફલોધી.

૯૯

આ શહેર જોધપુરની પાસે આવેલું છે. ત્યાં આગલ પાંચ દેરાસર રહેલાં છે. રીખવદેવસ્વામીનું સંવત ૧૫૦૯ માં બંધાવેલું. શીતલનાથનું સંવત ૧૮૯૨ માં બંધાવેલું. શાંતિનાથજીનું સંવત ૧૯૦૨ માં બંધાવેલું. ગોડી પાર્શ્વનાથજીનો સંવત ૧૯૦૪ માં જીર્ણોદ્ધાર થયો. અને ચિંતામણી પાર્શ્વનાથજીનું સંવત ૧૯૪૨ માં બંધાવેલું છે. અહીંયાં ધર્મશાળા શ્રાવકોની છે, ઉપાશ્રયની પણ સગવડ છે બીજા લોકોની પણ ધર્મશાળા છે.

—※—

તીવરી

૧૦૦

કોઈ વૃદ્ધ મુનિરાજ વિહાર કરવાને અશક્ત હોવાથી

તેઓ પોતાનો એક ચેલા સાથે એક ગામમાં ગોચરી
ગયા, ત્યાં ત્રણ હજાર શ્રાવકોનાં ઘર છતાં ગોચરી મ
નહી. પછી વિનયવંત એવો તે ચેલો જંગલમાંથી કાષ્ટની
ભારી લાવી તેના પૈસાથી ખાવાનું મંગાવી ગુરૂને આપવા
લાગ્યો એમ કરતાં કેટલાક દિવસો વહી ગયા. તેવારે શીષ્યના
મસ્તકે તાલ પડેલી જોઇ ગુરૂએ તેનું સ્વરૂપ જાણ્યું, જેથી
રૂની પુણીનો સર્પ બનાવી ધર્મનો ઉદ્યોત કરવા સારૂ
તેને સુચના કરી, પછી તે સાપ રાજાના કુમારને ડસ્યો,
તેના ઝેરની અસરથી કુમાર મુછિત ગયો, વિષ ઉતારવા-
ના અનેક ઉપાય કર્યા પણ વ્યર્થ ગયા પછી તેને બાળવા
લઈ ગયા, તેવારે ચેલાએ ઠાકોરને કહ્યું કે અમારા ગુરૂ
મહા સમર્થ છે તે એનું વિષ ઉતારશે, પછી રાજા વગેરે
સર્વ કુમારને ગુરૂ પાસે લાવી ગુરૂને વિનંતિ કરવા લાગ્યા.
જેથી ગુરૂએ કુમારનું વિષ ઉતાર્યું. એટલે રાજા વગેરે સર્વ
કોઇ પ્રસન્ન થયા. ગુરૂ મહારાજે તેમને ઉપદેશ આપી
જૈન બનાવ્યા. જેથી રાજા તેમજ રઇયત પ્રતિબોધપામી
જૈન થઇને શ્રાવકોનાં વ્રત પાળવા લાગી. પછી કાલેકરીને
ધુળનો વરસાદ થવાથી તે નગર દટાઈ ગયું. ત્યાં હાલ
ધુળના ઢગલા દેખાય છે, તીવરીમાં જુનાં દેરાસરો છે.
ત્યાં પ્રથમ પાર્શ્વનાથનું પણ દેરાસર હતું. પાર્શ્વનાથનાં
૧૦૮ નામનાં તે પણ જાત્રાનું ઠેકાણું હતું
જુનાં દશથી પંદર પગથીયાં

છે, ત્યાંથી બે કાઉસગીયા જમીનમાંથી નીકળ્યા છે. બે દેરાસર છે, અને ત્રીજું દેરાસર જમીન ખોદતાં જુનું નીકળેલું છે.

નાગોર.

૧૦૧

અહીંયાં દેરાસરજી એક મોટું વિશાળછે, નાગોરમાં સુવર્ણની પ્રતિમા એક હાથ ઉંચી જાત્રા કરવા લાયક છે. એને ક્વચિત્ નાગપુર પણ કહે છે. અહિંયા હેમાચાર્ય મહારાજે ચોમાસું પણ કર્યું છે. જે વખતે કુમારપાળ રાજાએ પાટણમાં ત્રીભોવનવિહારનામનું જીનાલય કરાવ્યું. તેની પ્રતિષ્ઠા કરવા આચાર્યને તેડવા અહીંયાં નાગોરમાં આવવું પડયું હતું.

વીકાનેર.

૧૦૨

મારવાડમાં વીકાનેર પણ મોટું શહેર ગણાય છે. ...મય સુંદર ગણિ લાવ્યા છે કે "વીકાનેરજ વંદીયે ચીર

મંદીયેર, અરિહંતનાં દેરાં આઠ, તીર્થ તે નમુંરે." અહીંયાં આઠ તો પ્રખ્યાત દેરાસરા છે. તેમજ ઉપાશ્રય વગેરે ઘણા છે. ગામ (શહેર)ની જાહોજલાલી સારા પાયા ઉપર છે.

૧ મંદીરસ્વામીનું	૫ ચીંતામણીજીનું
૨ નેમીનાથજીનું	૬ રીખવદેવસ્વામીનું
૩ પાર્શ્વનાથજીનું	૭ કુંથુંનાથજીનું
૪ મહાવીરસ્વામીનું	૮ સુમતિનાથજીનું

એવી રીતે મુખ્ય દેરાસરા આવેલાંછે. જેમાં પ્રતિમાઓ ઘણી છે. જાત્રા કરવાલાયક છે. ધર્મશાળાની પણ સગવડ છે.

જેસલમીર.

૧૦૩

હાલમાં જેસલમેરથી થોડેક દૂર મોટો કીલ્લો છે, ત્યાં ચઢવાનો રસ્તો દશ મીનીટનોછે. અહીંયાં શ્રાવકોની વસ્તી સારી છે. દેરાસર આઠ છે, પ્રતિમા આસરે ૬૦૮ છે. ત્યાં પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા મહા પ્રભાવિક અને ચમત્કારીક છે. એક દેરાસર પોતરવા દૂર છે. દેરાસરજીની

છે, ત્યાંથી બે કાઉસગીયા જમીનમાંથી નીકળ્યા છે. બે દેરાસર છે, અને ત્રીજું દેરાસર જમીન ખોદતાં જુનું નીકળેલું છે.

નાગોર.

૧૦૧

અહીંયાં દેરાસરજી એક મોટું વિશાળછે, નાગોરમાં સુવર્ણની પ્રતિમા એક હાથ ઉંચી જાત્રા કરવા લાયક છે. એને ક્વચિત્ નાગપુર પણ કહે છે. અહિંયા હેમાચાર્ય મહારાજે ચોમાસું પણ કર્યું છે. જે વખતે કુમારપાળ રાજાએ પાટણમાં ત્રીભોવનવિહારનામનું જીનાલય કરાવ્યું. તેની પ્રતિષ્ટા કરવા આચાર્યને તેડવા અહીંયાં નાગોરમાં આવવું પડયું હતું.

વીકાનેર.

૧૦૨

મારવાડમાં વીકાનેર પણ મોટું શહેર ગણાય છે. સમય સુંદર ગણિ લાવ્યા છે કે "વીકાનેરજ વંદીયે ચીર

છે કે " જેસલમેર જુહારીએ દુઃખ વારીયેરે, અરિહંતનાં બીંબ અનેક, તીરથને નમુંરે. "

—※—

સાચોર.

૧૦૪

શાસ્ત્રમાં એને સત્યપુરી કહે છે. અહીંયાં મહાવીર સ્વામીનું તીર્થ સ્થળ કહેવાયછે. શ્રી ગૌતમસ્વામી જગચિંતામણી ચૈત્યવંદનમાં સ્તુતિ કરતા જણાવે છે કે-'जयउ वीर सच्चउरी मंडण' સત્યપુરી (સાચોર)ના આભુષણરૂપ શ્રી મહાવીરસ્વામી જય પામો !

—※—

નાકોડાજી.

૧૦૫

બાલોતરાથી ત્રણ ગાઉ નાકોડાજી તીર્થ છે, ત્યાં
ઉ મા પાર્શ્વનાથજીનું મોટુ દેરાસર છે, ધર્મશાળા પણ
. પાર્શ્વનાથજીનાં ૧૦૮ નામનાં જાત્રાના ઠેકાણામાં નાકો-
જી એક છે. પ્રથમ અહયાં વીરમપુર નામે મોટુ નગર
. પંદરમા સૈકામા અહીં પંદરસો શ્રાવકનાં ઘર હતાં,

ચારે બાજુએ કોટ હતો, અને એક તળાવ હતું તે ખુરી ગયું છે. અહીંયા ત્રણ મંદીર છે, પારસનાથની પ્રતિમા જમીનમાં દટાયેલી તે એક શ્રાવકને ખોદતાં મળી, તો કોઇ કહે છે કે નદીની પાસેના મકાનમાંથી પ્રગટ થઇ, પણ તે વીરમપુરમાં સં. ૧૫૦૦ માં પધરાવી; આ પ્રતિમા સંપ્રતિ રાજાની ભરાવેલી છે. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ નાકોડા પાર્શ્વનાથ !

બાલોતરા.

૧૦૬

અહીંયાં ધર્મશાળા છે, દેરાસર એક છે, રેલવે સ્ટેશન છે.

લોદ્રવાજી.

૧૦૭

લોદ્રવા પાર્શ્વનાથનું મોટું દેરાસર જાત્રા કરવા લાયક છે. અહીંથી બાલોતરા સ્ટેશને જવાય છે પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ જાત્રામાંનું લોદ્રવાજી એક છે.

કરહેડાજી.

૧૦૮

કરહેટકમાં કરહેડા પાર્શ્વનાથજીની શ્યામ પ્રતિમા છે. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ પાછળ કરહેડા પાર્શ્વનાથ! સંવત ૧૩૪૦ માં દેરાસર ઝાંઝણ કુમારે તૈયાર કરાવી ધર્મઘોષ સૂરીની પાસે પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે.

પામેરા.

૧૦૯

પાર્શ્વનાથજીનું ભવ્ય દેરાસર છે. પણ ધર્મશાળાની જોગવાઇ નથી દેરાસર જુનુ ને પુરાણુ છે.

ઓશીયા નગરી.

૧૧૦

જોધપુરથી ૧૬ ગાઉ થાય છે. શ્રીમદ્ પાર્શ્વનાથની છઠ્ઠી માટે થયેલાં રત્નપ્રભસૂરિએ ઓશીયા આવી ચામુંડા દેવીને પ્રતિબોધી ઓશીયાની ને જૈનધર્મની રક્ષક બનાવી ત્રણ લાખ ચોરાસી હજાર રાજપુતોને જૈન બનાવ્યા

(ઉકેશપટ્ટન) ઓશીયા નગરીના નામથી ઓશવંશની સ્થાપના કરી તેમને ઓશવાલ બનાવ્યા પછી મંદીર બંધાવી વેલુની મુર્ત્તિ વીરભગવાનની બનાવી. વીર નિર્વાણ પછી સીત્તેર વર્ષે પ્રતિષ્ઠા કરી માગસર સુદી ૫ ને ગુરૂવારે પ્રતિષ્ઠા થઇ.

વીરથી ૧૪ મી પાટે કક્કસૂરિ થયા. તેમના વખતમાં કોઇ ધર્મ દ્વેષીએ આશાતના કરવાથી તે તેમણે દૂર કરી, મંદિરમાં શીલા લેખ છે. એક ઠેકાણે લેખ છે કે સંવત ૧૩૦૫ માં આસાડ સુદી ૧૦ ને આદિતવારે સ્વાતિ નક્ષત્રે યશોનાથની બેટીએ તોરણ બંધાવ્યું. ઓશીયાનું વર્ણન પહેલાં પણ આવેલું છે તે આની સાથે સમજી લેવું તેને આ ઓશીયા એકજ છે.

—※—

અજમેર.

૧૧૧

અજમેર એ રાજપુતાનાના મધ્ય ભાગમાં આવેલું મોટુ શહેર છે. ત્યાં લાખેણી કોટડીમાં દેરાસરો છે તે સીવાય બીજા પણ દેરાસરો બન્ચ આવેલાં છે. ધર્મશાળા પણ છે. બગીચામાં મોટા દાદાજીનાં પગલાં છે. ગોડી

પાર્શ્વનાથજીનું, સંભવનાથજીનું, વગેરે ત્રણ દેરાસરો અ
વેલાં છે. અજમેરની આજુબાજુ પહાડ આવેલો છે. સ્ટેશ
પાસે ધર્મશાળા છે. અહીયાં વૈષ્ણવોનું પુષ્કર નામનું તીર્થ
છે. પ્રાચિન સમયમાં અજમેર મહેર લોકોએ વસાવેલું જ-
ણાયછે. ત્યાર પછી અનુક્રમે તે ચોહાણ લોકોની રાજ્યધાની
થઇ શાહબુદિન ઘોરીએ ગિજનીથી આવીને પૃથ્વીરાજ
પાસેથી દીલ્હી અને અજમેર જીતી લીધાં અજમેરનું બીજુ
નામ 'સાંભર' પણ ઇતિહાસમાં જોવાય છે.

— ❀ —

ઉદયપુર.

૧૧૨

આ શહેર હાલમાં મેવાડની રાજ્યધાની તરીકે ગણાય
છે. મહાન પ્રતાપસિંહના પિતા ઉદયસિંહે ઉદયપુર વસાવ્યું
છે. હાલમાં ત્યાં ઘણાં દેરાસરો છે. અહીંથી કેશરીયાજી
પગ રસ્તે જવાય છે. ઉદયપુરમાં હાથી દરવાજે પારસ-
નાથનું દેરાસર ચમત્કારીક છે, અહીયાં મોટું તલાવ છે.
તલાવનો કીલ્લો અને ઉદયપુરથી ૫ થી ૬ ગાઉ પહાડ
ઉપરનો કીલ્લો જોવા લાયક છે. શહેરની ચારે તરફ મોટા
પહાડો આવેલા હોવાથી કીલ્લાની માફક ઉદયપુરનું રક્ષણ
સારૂ થઇ શકે છે. અહીંયાં ૩૬ દેરાસરો છે. કેટલાક

દેરાસરોમાં તો મોટી મોટી પ્રતિમાઓ આવેલી છે. શહેરમાં શ્રાવકોની વસ્તી સારી હોવાથી જૈનપુરી જેવો લાગે થાય છે. હાથી પોલને દરવાજે સંગવટવાળી ધર્મશાળા છે.

—❋—

સમીનાજી

૧૧૩

ઉદયપુરથી બે મૈલ થાય છે. સમીના પાર્શ્વનાથનું તીર્થ સ્થળ છે, જાત્રા કરવા લાયક છે.

—❋—

કેશરીયાજી.

૧૧૪

ઉદયપુરથી ધુલેવાજી અથવા કેશરીયાજીનું તીર્થ ત્રીસ મૈલ થાય છે. રસ્તો પાહાડી છે. પણ ચોકી પહેરાનો બંદોબસ્ત સારોછે. ભવડાઓને રાજ્ય તરફથી લાગો બાંધી આપેલો છે. વસ્તી ભીલની પહાડમાં વસનારા પાહાડી લોકોની છે. ઉદયપુરથી સવારના ટાંગામાં નીકળીયે તો સાંજના પહોંચાડે છે, વચમાં એક ગામમાં દેરાસર તથા ધર્મશાળાછે,

કેશરીયાજીમાં સંઘને ઉતરવાને ધર્મશાળાઓ છે, ભંડારખ નું ઉ યાત્રાળુઓ હજારો રૂપિયાનું કેશર ચડાવે

છે, પુજાનું ઘી બોલે છે, તે ઉપર ત્યાંના બ્રાહ્મણ પુજા-ચોની આજીવિકા ચાલે છે.

કેશરીયા ભગવાનને અહીંના ઘણા હીંદુઓ પણ માને છે. પાહાડી ભીલ તેમને કાળીયા બાવાના નામથી ઓળખે છે, મેવાડમાં મોટામાં મોટું આ તીર્થ છે.

કેશરીયાજી ઈડરને રસ્તેથી પણ જવાય છે. ઈડર સુધી રેલવે છે, પછી પગ રસ્તે વચમાં ડુંગરપુર ગામ આવે છે ત્યાંથી આગળ કેશરીયા જવાય છે.

કેશરીયાજી સંબંધી કિંવદંતિ (લોક વાયકા) એમ સંભળાય છે કે તે પ્રતિમા મહાભૂજ પ્રતિ વિષ્ણુ રાવણના વખતમાં લંકામાં હતી, જ્યારે રામચંદ્રજી રાવણને જીતી અયોધ્યા આવ્યા તે વખતે કેશરીયાજીની પ્રતિમા સાથે લાવી ઉજ્જેનમાં સ્થાપન કરી, તેની પૂજા ભક્તિ કરવાથી મયણાસુંદરીના સ્વામી શ્રીપાળરાજાનો કોઢ રોગ મટયો, પછી ઉજ્જનથી કોઇ દેવ સાનિધ્યથી આ પ્રતિમાજી હાલ છે ત્યાં આવેલાં છે.

—※—

રાજગઢ-રાજનગર

૧૧૫

આ ગામ કાંકરોલી પાસે છે. અહીંયાં બે દેરાસર છે, એક રૂષભદેવ ભગવાનનું બાવન [illegible]

જેનો જીર્ણોદ્ધાર હમણાં થયો છે, તે જાત્રા કરવા લાયક છે. આ દેરાસર સંવત ૧૭૬૧ માં બંધાવેલું છે, તથા બીજુ દેરાસર પણ છે.

—※—

સાંવરાજી

૧૧૬

કેશરીયાજીથી કોશ પાંચ થાય છે, ત્યાં દેરાસરજી પહાડ ઉપર છે. જાત્રા કરવા લાયક છે, પાર્શ્વનાથનું દેરાસર તીર્થ રૂપ છે, તે સાંવરા પાર્શ્વનાથ તરીકે ઓળખાય છે.

—※—

સામેરા.

૧૧૭

કેશરીયાજી પાસે નાગફણા પાર્શ્વનાથનું સામેરામાં દેરાસર હતું, હાલ જણાતું નથી.

—※—

વીઝુંવાડા.

૧૧૮

, પાર્શ્વનાથજીનું મોટુ દેરાસર છે ૧૦૮ પાર્શ્વનાથનાં

જાત્રા કરવા લાયક સ્થાનકોમાંનું વીછીવાડા પણ એક છે. કેશરીયાજીની આસપાસ આવેલું છે.

—※—

પારાસલી તીર્થ.

૧૧૯.

રતલામ પાસે આવેલું છે, તેમાં આદિશ્વર ભગવાનનું ભવ્ય દેરાસર છે.

—※—

સાવલીયાજી તીર્થ.

૧૨૦

રતલામથી નીમલી સ્ટેશન આવે છે, ત્યાથી સાવલીયા પાર્શ્વનાથ બે ગાઉ થાય છે. ભાદરવા સુદી ૨ ના દીવસે દેરાસરના થાંભલાઓમાંથી અમી જરે છે. કોઈ મુસલમાને ભાલો માર્યોની નિશાની થાંભલામાં છે પ્રતિમા શ્યામ, મનોહર છે.

—※—

જેનો જીર્ણોદ્ધાર હમણાં થયો છે,
છે. આ દેરાસર સંવત ૧૭૩૧ મ
બીજુ દેરાસર પણ છે.

સાંવરાજી

૧૧૬

કેશરીયાજીથી કોશ પાંચ થાય છે, ત્ય
ઉપર છે. જાત્રા કરવા લાયક છે, પાર્શ્વના
રૂપ છે, તે સાંવરા પાર્શ્વનાથ તરીકે ઓળ

સામેરા.

૧૧૭

કેશરીયાજી પાસે નાગફણા પાર્શ્વનાથનુ
દેરાસર હતું, હાલ જણાતું નથી.

વીંઝુવાડા.

૧૧૮

પાર્શ્વનાથજીનું મોટ[illegible] ૧૦૮ પા

ઓળખાતું સંપ્રતિ રાજાના વખતનું શાંતિનાથજીનું બાવન જીનાલયનું તપાગચ્છી શ્વેતાંબરી મોટું દેરાસર છે, તેનો જીર્ણોદ્ધાર અગરજી બાવા ગોરજીની મહેનતથી થયો છે. તે દેરાસરના ખર્ચ સારૂ રતલામ દરબારે બે ગામ આપેલાં છે. તેમજ અહીં કુલ એકંદરે દશ દેરાસરો આવેલાં છે. જાત્રા કરવા લાયક છે. શહેરમાં પણ ધર્મશાળા છે.

મક્ષીજી.

૧૨૩

ઉજ્જૈનથી રેલવે રસ્તે મક્ષીજીનું સ્ટેશન છે. અહીંનું દેરાસર પ્રાચિન છે, મુર્તિ વેલુની છે. અહીંયાં ગોડી પાર્શ્વનાથ સ્વપ્ન દેઇ પ્રગટ થયા હતા પણ ૧૧ દીવસ પછી પાછા અદ્રશ થઇ ગયા હતા. દેરાસર બાવન જીનાલયનું છે. આણંદજી કલ્યાણજીનું કારખાનું છે. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ પાછળ મક્ષીજી પાર્શ્વનાથ !

ઉજ્જન.

૧૨૪

અસલ માલવદેશની રાજ્યધાનીનું પાટનગર હતું,

સૈલાના

૧૨૧

રતલામથી ૫ કોશપર છે અને મલીના સ્ટેશનથી
કોશ ઉપર છે. સોળમા શાંતિનાથજીનું દેરાસર તેમાં
ળુનાં પ્રતિમા છે. તે જુની ને ચમત્કારીક છે. આ દે
સર પોરવાડોનું છે. આચાર્યજી આકાશ માર્ગેથી આ
ર્પનિ અહીંયાં લાવ્યા છે એમ કહેવાય છે. 'પ્રાગવા
જ્ઞાતિ સાબાયમ' એમ લખ્યું છે. મુર્તિના અંગમાંથ
ભાદરવા સુદી ૨ ના દીવસે મહાવીર સ્વામીનો જન્
વંચાયા પછી તેમજ દેરાસરના કેટલાક ભાગોમાથી અમી
જરે છે, દેરાસરજી જોડે ધર્મશાળા છે. ત્યાંના હાકે
સૈલેલીયાના રાજાએ બગીચો, વાવડી તથા કેટલીક જમીન
તપગચ્છના ગોરજીને દેરાસરના ખર્ચને માટે આપેલી છે.

—※—

રતલામ.

૧૨૨

રતલામ એ મોટું શહેર છે. સ્ટેશન ઉપર સરકારી
ધર્મશાળા છે. અહીંયાં બાવા આગરજી ગોરજીને નામે

ઓળખાતું સંપ્રતિ રાજાના વખતનું શાંતિનાથજીનું બાવન જીનાલયનું તપાગચ્છી શ્વેતાંબરી મોટું દેરાસર છે, તેનો જીર્ણોદ્ધાર અગરજી બાવા ગોરજીની મહેનતથી થયો છે. તે દેરાસરના ખર્ચ સારૂ રતલામ દરબારે બે ગામ આપેલાં છે. તેમજ અહીં કુલ એકંદરે દશ દેરાસરો આવેલાં છે. જાત્રા કરવા લાયક છે. શહેરમાં પણ ધર્મશાળા છે.

—※—

મક્ષીજી.

૧૨૩

ઉજ્જેનથી રેલવે રસ્તે મક્ષીજીનું સ્ટેશન છે. અહીંનું દેરાસર પ્રાચિન છે, મુર્તિ વેલુની છે. અહીંયાં ગોડી પાર્શ્વનાથ સ્વપ્ન દેઇ પ્રગટ થયા હતા પણ ૧૧ દીવસ પછી પાછા અદ્દશ્ય થઇ ગયા હતા. દેરાસર બાવન જીનાલયનું છે. આણંદજી કલ્યાણજીનું કારખાનું છે. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ પાછળ મક્ષીજી પાર્શ્વનાથ!

—※—

ઉજજન.

૧૨૪

અસલ માલવદેશની રાજ્યધાનીનું પાટનગર હતું,

પણ હાલમાં તેનો કેટલોક ભાગ દટાઈ નાશ પામ્યો છે. હાલની માલવાની રાજ્યધાની ગ્વાલીયર તેને તાબે છે, ઉજ્જનનું અપર નામ એવંતી નગરી પણ કહે છે. પૂર્વે વિક્રમ રાજાની રાજ્યધાનીનું આ શહેર હતું. તેમની હાકેમીમાં સિદ્ધસેન દિવાકર સૂરિએ એવંતી પાર્શ્વનાથની પ્રતિમાને ઉજ્જનમાં મહાકાલેશ્વરના મંદીરમાંથી શીવલીંગ ફાટીને પ્રગટ કરી હતી. અને રાજાને સૂરિએ જૈન બનાવ્યો હતો. અહીંયાં બીજાં પણ ૧૩ દેરાસરો જાત્રા કરવા લાયક છે. પટ્ટણા (પાટલી પુત્ર) ના રાજ્ય વંશજો એ ઉજ્જેનમાં ગાદી સ્થાપી છે.

—※—

ઈંદોર.

૧૨૫

આ શહેર હોલકરની રાજ્યધાનીનું છે. માલવી અફીણની મોટી પેદાસ આ દેશમાં થાય છે. અહીંયાં પાંચ દેરાસર છે. તેમાં મેવાડા સાથનું પીપલી બજારનું આદેશ્વર ભગવાનનું દેરાસર ઘણું વિશાળ છે. પ્રતિમાજી જુનાં છે, બીજા દેરાસરોમાં પણ પ્રતિમાજી જુનાં અને જાત્રા કરવા લાયક છે. ઓશવાળોની ધર્મશાળા છે.

—※—

ધારનો કીલ્લો.

૧૨૬

પહેલાં આ ધારા નગરી માળવાની રાજ્યધાની ગણાતી હતી, અગીયારમા સૈકામાં સિંધુલ, મુંજ, ભોજ વગેરે પ્રખ્યાત રાજાઓ અહીંયાંજ રાજ્ય કરી ગયા છે. જુઓ 'ધારા નગરીનો મુંજ' ધર્મશાળા એક છે. રીખવદેવનું દેરાસર પણ છે, પ્રતિમા સંપ્રતિ રાજાની ભરાવેલી છે, મુર્ત્તિ મોટી છે. ધારાના કીલ્લાથી અમજરા પાંચ ગાઉ થાય છે. ઇન્દોરથી પગ રસ્તે ૪૦ કોશ ધારા નગરી (ધારનો કીલ્લો) આવેલો છે. ધારના કીલ્લાથી ૧૨ કોશ માંડવગઢ થાય છે.

—

માંડવગઢ.

૧૨૭

માંડવગઢનો પહાડ ત્રણવલયના આકારે ખાઇ સમેત કીલ્લાની માફક ઘેરાયેલો છે. એ ખાઈમાં ચીતરાવેલ છે. ભાગ્યશાળી હોય તે દેખી શકે છે. પહાડ ઉપર વસ્તી છે. બજાર છે. ત્યાં બેંસાનાંહનું કરાવેલું

દેરાસર ઘુમટબંધ ઘણા મોટા વિસ્તારવાળું છે. તેમાં મોટી સોનાની મુર્ત્તિ ૧૬ મા શાંતિનાથની છે.

ગુજરી ગામથી પાંચ ગાઉ પહાડ ઉપર તીર્થ આવેલું છે. પહાડની ચડાઈ અઢાઇ ગાઉની છે, પહાડ ઉપરનો જુનો કોટ છે, ત્યાં માંડવગઢ ગામ છે. ધારના રાજાને સ્વપ્નુ આપીને સુપાર્શ્વનાથ ભગવાનની મુર્ત્તિ પ્રગટ થઈ. આ મુર્ત્તિ રામચંદ્રના વનવાસ વખતે સીતાએ રામચંદ્રને પૂજવા બનાવી હતી, તે છાણુવેલુની મુર્ત્તિ સતીના પ્રભાવે વજ્રમય થઇ ગઈ. માંડવગઢની હાલની મુર્ત્તિ ધાતુમય છે. તે અકબર બાદશાહના પ્રધાન ટોડરમલે ભરાવી છે. માલવામાં માંડવગઢ તીર્થની જાહોજલાલી પ્રથમ સારી ગણાતી. ટોડરમલે સંવત ૧૫૪૭ માં મુર્ત્તિ ભરાવેલી, આ મુર્ત્તિની બાજુએ બન્ને તરફ પાર્શ્વનાથની મુર્ત્તિઓ છે.

સંવતની તેરમી અને ચૌદમી સદીમાં માંડવગઢ રાજ્યધાની તરીકે અને માલવાની લાવણ્યતાનું અપૂર્વ કેન્દ્રસ્થાન ગણાતું હતું. ત્યાં એકલાખ લાખોપતિ રહેતા હતા. તેમજ સાડા સાતસેં જૈન મંદિરો હતાં. સાતસેં મહાદેવનાં દેવાલય હતાં. શહેરનો વિસ્તાર લગભગ બાર કોશમાં ફેલાયલો હતો, અહીંયાં કોઈ ગરીબ શ્રાવક આવતો ત્યારે તેને એક લાખ લખપતિઓ એકેક રૂપૈયો

આપતા અને એક ઈંટ આપતા, જેથી આવનાર પણ લખોપતિ થતો અને ઈંટોથી હવેલી બનાવી તે પણ શાહુકાર બની જતો. ભેંસાસાહ, પેથડકુમાર તેમજ ઝાંઝણકુમાર માંડવગઢમાં મહા સમર્થ દાનવીર થયા છે.

હાલમાં તે ગામ ઉજ્જડ થઈ ગયું છે. ત્યાં એક વૈષ્ણવમંદિર ને એક મહાદેવનું મંદિર છે. બીજી મસજીદો તેમજ રાજમહેલો ખંડેર હાલતમાં હવા ખાય છે. આ શહેરને મંડપદુર્ગ પણ કહે છે.

કંટાળી.

૧૨૮

પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ તીર્થસ્થાનોમાં કંટાળી પણ એક છે, દેરાસર પાર્શ્વનાથનું હોય એમ જણાય છે.

અમજરા.

૧૨૯

સરદારની છાવણીથી ૪ ગાઉ થાય છે, ત્યાં અમીજરા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે.

ગોડીજી (મોરવાડા).

૧૩૦

થરપારકર દેશમાં (કચ્છની આસપાસનો મુલક) મેઘાશાહે આ પ્રતિમા પાટણથી લાવી ત્યાં નવીન નગર વસાવી પધરાવી હતી. પ્રથમ અહીંયાં ગોડીપુર ગામ હતું, ત્યાં નવીન ગામ તેમણે વસાવ્યું હતું, ત્યાં આગળ ભગવાન કેટલોક કાલ પૂજાયા પછી ત્યાંથી અદ્રશ્ય થઈ ગયા. કાલે કરીને મોરવાડામાં તે પ્રગટ થયા. અહીંયાં મોરવાડામાં ગોડીજીની વરખડી કહેવાય છે, ગોડીજીના નામથી મોરવાડા પણ પ્રખ્યાત થયું છે.

મુહરી (ટીંટોઇ)

૧૩૧

એ પ્રાચીન પાર્શ્વનાથનું ૧૦૮ તીર્થસ્થળોમાંનું અપૂર્વ તીર્થસ્થળ છે. શ્રીમદ્ ગૌતમસ્વામીએ અષ્ટાપદ પર્વત ઉપર કરેલા જગચિંતામણી ચૈત્યવંદનમાં મુહરી પાર્શ્વનાથની સ્તુતિ કરેલી છે, તે પ્રતિમા હાલ ટીંટોઇ ગામમાં છે. ટીંટોઈ ગામ ડુંગરપુર પાસે આવેલું છે

ઇડરથી કેશરીયાજી જતાં માર્ગમાં ડુંગરપુર આવે છે. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ પાછલ સુહરી પાર્શ્વનાથ? તે સંવત ૧૮૦૧ માં ટેટોઇમાં પધરાવેલા છે, ધર્મશાલા અપાસરો એક એક છે.

—✻—

પોસાલીયા.

૧૩૨

એરણપુરની છાવણીથી ૧૨ ગાઉ થાય છે, ત્યાં પોસાલીયા પાર્શ્વનાથનું જુનું દેરાસર છે.

—✻—

પાવાગઢનો ડુંગર.

૧૩૩

અસલ પાવાગઢ તીર્થ સ્થળ તરીકે ગણાતું હતું. પાહાડ ઉપર તીર્થ હતું. પૂર્વે ચાંપાનેર શહેર ચાંપા વાણીયાએ વનરાજ ચાવડાના વખતમાં વસાવેલું છે, તે પાવાગઢની તળેટીમાં હતું ત્યાંના છેલ્લા પતાઈ રાવળ રાજાના વખતમાં અમદાવાદના પ્રખ્યાત સુલતાન મહમદ બેગ-

-ટાએ વિક્રમની પંદરમી સદીના મધ્યાન્હ સમયમાં રાજાને મારી ચાંપાનેરનો નાશ કર્યો.

અસલ પાવાગઢ પાહાડ ઉપર ભીડભંજન પાર્શ્વનાથનું પ્રાભાવિક તીર્થ હતું. પછી જૈન વસ્તી નહી રહેવાથી સંપ્રતિ રાજાની ભરાવેલી ભીડભંજન પાર્શ્વનાથજીની પ્રતિમા જે મુલનાયક તેને વડોદરામાં દાદા પાર્શ્વનાથના દેરાસરમાં પધરાવ્યા છે.

પાવાગઢ એ અન્યમતીનું લૌકિક તીર્થ પણ ગણાય છે, મહાકાળીદેવીનું સ્થાનક ત્યાં આગળ છે. કિંવદંતિ કહે છે કે મહાકાળીના કોપથી ચાંપાનેરને તેના છેલ્લા પતઇ રાવળ રાજાનો નાશ થયો. વાંચો 'ભદ્રકાલી અથવા પાવાગઢનો પ્રલય'

ચાંપો વણીક હતો છતાં મહા સમર્થ હતો, એક વખતે તેને રસ્તામાં વનરાજ મંળ્યો, ત્યારે વનરાજે તેને અટકાવ્યો, જેથી ક્રોધ કરીને પોતાની પાસેનાં પાંચ બાણો માંથી બે બાણ ભાગી નાંખ્યાં, વનરાજે તેનું કારણ પુછતાં ચાંપાએ જણાવ્યું કે તમે ત્રણ જણ છો, જેથી બે વધારાનાં બાણ ભાગી નાખ્યાં હતાં કેમકે ત્રણ બાણે તમને ત્રણ જણને હું જરૂર મારીશ પછી વનરાજે તેને સમર્થ જાણી રાજ્ય પ્રાપ્ત થયા પછી પ્રધાન બનાવવા વચન આપ્યું હતું. તે મુજબ ચાંપો પાછળથી વનરાજનો

પ્રધાન થયો હતો, ચાંપાનું બીજુ નામ જાંબ હતું. તેણે ચાંપાનેર વસાવ્યું હતું. પાવાગઢ આજે પણ માહાકાળીના નામથી પ્રસિદ્ધ છે. ગામડાઓમાં મહાકાળાના રાસડા ગવાય છે "પાવાતેગઢથી ઉતર્યાં મહાકાલીરે" વગેરે વગેરે.

દેલવાડા.

૧૩૪

ઉદેપુરની આસપાસ આવેલું છે. પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ સ્થાનકોમાં દેલવાડા પણ કહેલું છે. હાલમાં અહીંયાં ત્રણ દેરાસર છે. રૂખભદેવનું, મહાવીર સ્વામીનું, ત્રીજુ બાવન જીનાળુ તે પણ આદેશ્વરનું છે, તેના ભોંયરામાંથી પ્રતિમાજી નીકળેલાં હતાં. દેરાસર સંવત ૧૯૪૧માં બાંધેલું હતું.

પલાણા.

૧૩૫

પાર્શ્વનાથનું દેરાસર શિખરબંધી છે, જાત્રા કરવા લાયક છે પ્રાચિન ઘણા કાળનું છે.

ઇડર.

૧૩૬

આ શહેર દરબારીને જોવા લાયક છે, તથા પાંચ મ્હોટાં દેરાસર છે, શીતલનાથજી, રૂખભદેવજી, ચીંતામણીજી, ગોડી પાર્શ્વનાથજી, ખરતરગચ્છીય ગોડી પાર્શ્વનાથજીનું એ પાંચે જુનાં પુરાણાં ને પ્રાચીન છે. જાત્રા કરવા લાયક છે, ગઢ ઉપર સંપ્રતી રાજાનું બંધાવેલું દેરાસર છે, ગઢનો ચડાવ એક મૈલનો છે, ધર્મશાલાઓ ત્રણ છે, બીજા લોકોની પાંચ ધર્મશાલા છે. ઈડરને 'ઇલાદુર્ગ' પણ અપર નામે કહે છે.

શાંતિનાથનું દેરાસર સંપ્રતીરાજાનું બંધાવેલું છે, આ સંપ્રતીરાજા શ્રી મહાવીર પછી ૨૮૫ વર્ષે થયા છે. ત્યારપછી તેનો જીર્ણોદ્ધાર પહેલો વચ્છરાજે કર્યો, બીજો કુમારપાલે, ત્રીજો ગોવીંદરાજ ઓશવાળે અને ચોથો ઉદ્ધાર ચંપકશાહે કર્યો. અહીંયાં પ્રથમ મુળનાયકજી પાર્શ્વનાથ હતા, હાલમાં શાંતિનાથ છે.

કુમારપાલે રૂષભદેવ ભગવાનનું દેરાસર બંધાવી શ્રી રૂષભદેવ ભગવાનની સ્થાપના તેરમી સદીમાં કરી છે.

ઈડરમાં સાતમા સૈકામાં રૂપવર્મન રાજા હતો. તેનું રાજ્ય નાનું હતું. આ રાજ્યની સ્થાપના ઈ. સ. ન ૭??

સૈકાની મધ્યમાં વલ્લભીપુરના શિલાદિત્ય રાજાના વંશજ ગુહાદિત્યે કરી હતી, તેના વંશજો ગેહલોટ કહેવાણા, અને તેમણે પાછળથી મેવાડમાં ગાદી સ્થાપી સીસોદીયા નામ ધારણ કર્યું છે, જે આજ સુધી તેઓ સીસોદીયા કહેવાય છે. આ રાજ્યનો પાયો આઠમા સૈકામાં બાપ્પા રાવલના મુબારક હસ્તે ચીતોડમાં નખાયો છે, તેઓ ઇડરથી આવેલા છે.

ગોવિંદ શેઠે તારંગામાં અજીતનાથની પ્રતિમા તૈયાર કરવા માટે આરાસુર જઈ અંબીકાદેવીનું આરાધન કરી તેમને પ્રસન્ન કરી તેમની પાસે મુર્ત્તિ માટે પત્થર માગ્યો, તે દેવીએ આપ્યો તેને ખાણમાંથી કઢાવી તારંગે લાવી ગોવિંદશેઠે અજીતનાથની મનોહર પ્રતિમા ઘડાવી સોમસુંદરસૂરિ પાસે અંજનશલાકા કરાવી.

વડાલી.

૧૩૭

દેરાસર ૩ છે, એક શીખરબંધ સંપ્રતીરાજાનું, બીજું ૧૯૪૮ ફાગણ સુદી ૨ ની પ્રતિષ્ઠા થઇ. તેમજ અમીજરા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે, જાત્રા કરવા લાયક

છે. પાર્શ્વનાથનાં ૧૦૮ જાત્રા લાયક સ્થળોમાં વડાલી એક છે.

અહમદનગર.

૧૩૮

ઈડરથી દક્ષિણ પશ્ચિમે અઢાર મૈલ દૂર હાથમતી નદીના કાંઠે અહમદનગરનો કીલ્લો (હીમતનગર) આવેલો છે, તે અમદાવાદના સુલતાન અહમદશાહ બાદશાહે ઇ. સ. ૧૪૨૭–૨૮ માં બંધાવેલો છે. અહમદશાહ બાદશાહને ઈડરનો રાજા રાવ શ્રીપુંજ વારંવાર હેરાન કરતો ને બાદશાહ વારંવાર લશ્કર લઇને જતો હતો ત્યારે પર્વતોની ખીણમાં ચોરની માફક ભરાઈ હાથમાં ન આવતો, જેથી તેના બંદોબસ્તને સારૂ બાદશાહે અહમદનગર વસાવ્યું. અહમદશાહ ઇ. સ. ૧૪૪૪ માં મરણ પામ્યો.

અહીંયાં હાલમાં પાંચ દેરાસર છે. ૧ મહાવીરસ્વામીનું, ૨ શાંતિનાથજીનું, ૩ શાંતિનાથજીનું, ૪ ઋષભદેવનું, ૫ ધર્મનાથજીનું વિગેરે દર્શન કરવા લાયક છે.

પોસીના.

૧૩૯

ઈડરથી સાત ગાઉ થાય છે. પોસીના પાર્શ્વનાથજીનું જાત્રા કરવા લાયક દેરાસર છે, ધર્મશાળા શ્રાવકોની ૩ છે, જુઓ પોસીના પાર્શ્વનાથ ?

—※—

જયપુર.

૧૪૦

જયપુર એ રાજ્યધાનીનું શહેર જોવા લાયક છે. વેપાર રોજગારનું મથક છે, જેપુરમાં સાંગાનેરનો દરવાજો સ્ટેશનથી ૩ મૈલ દૂર છે, ત્યાં ધર્મશાળા છે શહેરમાં ઘોઈવાડાની ગલીમાં ચાર દેરાસર જાત્રા કરવા યોગ્ય છે. તેમજ બગીચામાં દેરાસર તથા દાદાજીનાં પગલાં છે. જયપુરથી આમેર ત્રણ કોશ થાય છે, જ્યાં પ્રથમ જયપુરની રાજ્યધાની હતી ત્યાં પણ દેરાસર એક છે, ધર્મશાળા છે, રાજમહેલ જોવા લાયક છે. સાંગાનેરમાં પણ દેરાસર જાત્રા કરવા લાયક છે.

જયપુરમાં કેશરીયાજી તેમજ રીખવદેવનું, સુમતિનાથનું. સુપાર્શ્વનાથનું અને પાર્શ્વનાથનું એમ પાંચ દેરા-

સર છે, તેમજ સ્ટેશન ઉપર ધર્મશાળામાં કેશરીયાજીનું દેરાસર છે.

સાગાંનેર.

૧૪૧

જયપુરથી ૪ ગાઉ થાય છે, ત્યાં ચંદ્રપ્રભુને મહાવીર સ્વામીનાં બે દેરાસર છે.

આગ્રા (હિંદુસ્થાન.)

૧૪૨

અહીં શહેરમાં આઠ દેરાસર છે, ને એક દેરાસર શેઠના બગીચે છે. ત્યાં પાંચ દેરાસર મોતીકટરામાં, બે રોશન મોહોલામાં ને એક નોનમંડીમાં છે, ચીંતામણી પાર્શ્વનાથનું તથા શ્રીમંદર સ્વામીનું, રોશન મોહોલ્લામાં શાંતિનાથજીનું નોનમંડીમાં, તેમજ બીજાં મોતીકટલામાં છે. શહેરથી એક કોશ દૂર દાદાજીના બગીચે મહાવીર સ્વામીનું દેરાસર છે.

અહીંયાં તાજમહાલ દુન્યામાં અજાયબ ગણુતી ચીજોમાંનો એક છે Wonders of the World. તે શાહજહાન બાદશાહનો બનાવેલો છે તેમજ આગ્રાનો કીલ્લો મજબુત અને જોવાલાયક છે.

મથુરા.

૧૪૩

સ્ટેશનથી શહેર બે ગાઉ દૂર છે, મથુરા શહેરમાં ધર્મશાળા છે. અહીંયાં ધીયામંદીમાં પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે. પૂર્વે કલ્પદ્રુમ પાર્શ્વનાથનું મથુરા તીર્થ સ્થળ તરીકે ગણાતું હતું. આજે પણ પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે. પં. સૌભાગ્ય વિજયજીએ આ તીર્થને મહાવીર સ્વામીના તીર્થ તરીકે ગણ્યું છે, ત્યારે પં. શીલવિજયજીએ જમના નદીના કાંઠે આ શહેર બતાવી નેમીનાથનું તીર્થ કહ્યું છે. કંસની રાજ્યધાની અહીંયાં હતી, જ્યાં તેને વિષ્નુએ માર્યો હતો. યાદવવંશી ઉગ્રસેનનો કંસ પુત્ર હતો અને પ્રતિવિષ્નુ જરાસંધનો તે જમાઇ હતો. યાદવોની રાજ્ય-ધાની મથુરાને સૌરીપુર એ બન્ને ગણાતી હતી.

અલવર,

૧૪૪

રાજપુતાના લાઇન જયપુર થઇ બાંદીકુઇથી દીલ્હી જાય છે. રસ્તામાં અલવર આવે છે, અહીંયાં રાવણ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા જાત્રા કરવા લાયક છે. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ રાવણ પાર્શ્વનાથ ?

—※—

દીલ્હી.

૧૪૫

દીલ્હી એ મોટું મોગલ સમ્રાટોની રાજ્યધાનીનું પાયતખ્ત શહેર છે. અહીં ત્રણ ચાર દેરાસરો આવેલાં છે. ધર્મશાળા પણ નવઘરા, ચેલાપુરીમાં આવેલી છે, ત્યાં પણ દેરાસર છે, વેપાર, ઉદ્યોગ, હુન્નર, જરીકામ અને ભરતકામનો સારો વેપાર ચાલે છે. ત્રણ દેરાસરો શીખરબંધી છે ૧ સુમતિનાથનું નવગરામાં, ૨ સંભવનાથનું ચેલપુરીમાં, ૩ પાર્શ્વનાથનું ચીરાખાનામાં છે. બે ઘર દેરાસર છે. સુમતિનાથના દેરાસરની ભીંતિમાં ચીત્રકામ સારૂં છે, સ્ટેશન ઉપર ધર્મશાળા છે. દીલ્હી શહેર ઘણું પ્રાચીન છે. તે ઘણી વખત ફરી વસેલું છે, કુતુબ મિનારો,

દીલ્હીનો કીલ્લો, શાહજહાનનું પાયતખ્ત વગેરે બાદશાહી મકાનો જોવા લાયક છે; મુખ્ય બજારને ચાંદની ચોક કહે છે.

—❧—

હસ્તીનાપુર (મીરત).

૧૪૬

મીરતની છાવણીથી પગરસ્તે ૧૬ કોશ હસ્તીનાપુર થાય છે, જંગલને રસ્તે છે. બેલગાડીઓ મલે છે, રસ્તામાં ગામડાંઓ આવે છે. અહીંયાં એક મોટી ધર્મશાળા છે, તેમાં પણ દેરાસર છે. તેમાં શાંતિનાથ ભગવાન મૂળ નાયકજી તથા એક બાજુએ કુંથુનાથ ભગવાન, તથા બીજી બાજુએ શાંતિ, કુંથુ, અરનાથ અને વીર ભગવાનના ચરણની સ્થાપના ખુણામાં છે. અહીંઆં સોળમા, સત્તરમા, અને અઢારમા ભગવાનનાં દરેકનાં ચ્યવન, જન્મ, દીક્ષા અને કેવળ એ ચાર ચાર કલ્યાણકો થયાં છે. ત્રણે તીર્થંકરો તેજ ભવમાં ચક્રવર્તીની પદવી પણ પામેલા હતા. ધર્મશાળાથી ગાઉ દૂર રૂષભદેવની દેરી છે. ત્યાં ભગવાનનાં પગલાં છે. રૂષભદેવનો કુરૂ નામનો પુત્ર હતો. જેના નામથી કુરૂક્ષેત્ર કહેવાય છે તેને હસ્તિ નામનો પુત્ર થયો, જેમના નામથી હસ્તીનાપુર કહેવાય છે.

———

કંપીલા નગરી

૧૪૭

કંપીલા નગરીમાં તેરમા વિમલનાથસ્વામીનાં ૧ ચ્યવન, ૨ જન્મ, ૩ દીક્ષા ૪ અને કેવલ એ ચાર કલ્યાણક થયા છે, ધર્મશાલા તથા દેરાસર છે, કાયમગંજ રેલવે સ્ટેશન છે. અહીંથી ત્રણ કોશ કંપીલા નગરી થાય છે. વિમલનાથનો આ નગરીમાં જન્મ થયો હતો. પંડિત જયવિજય અહીંયાં 'વિમલ વિહાર' અને વિમલનાથનાં પગલાં હોવાનું જણાવે છે.

સૌરીપુરી (વિચ્છેદ)

૧૪૮

શીકોહાબાદથી સૌરીપુરી ૧૪ મૈલ થાય છે. હાલ તીર્થ વીચ્છેદ હોવાથી સૌરીપુરીને કોઇ ઓળખતુ નથી. પણ સૌરીપુરથી એક મૈલ વટેશ્વર વૈષ્ણવોનું ધામ હોવાથી વૈષ્ણવો ઘણાં જાય છે. શીકોહાબાદથી વટેશ્વર તેર મૈલ થાય છે, અને વટેશ્વરથી સૌરીપુરી એક મૈલ થાય છે. રસ્તામાં રેતી ઘણી હોવાથી ચાલવું મુશ્કેલ બહેલું

છે, પ્રથમ સૌરીપુરી મોટી નગરી હતી. નેમીનાથનાં બે કલ્યાણક ચ્યવન અને જન્મ અહીંયાં થયાં છે, અહીંયાં સમુદ્રવિજય નેમીનાથના પીતાજી રાજા હતા. કૃષ્ણ અને બળભદ્ર આ નગરીમાંજ ઉત્પન્ન થયા હતા. અહીંથીજ રાજા સમુદ્રવિજય મહાભૂજ કૃષ્ણ અને બળભદ્ર સાથે સર્વ યાદવો સહીત સમુદ્રના કિનારે આવ્યા હતા, ત્યાં શ્રીકૃષ્ણે દેવાધિષ્ઠિત દ્વારીકા બનાવરાવી રાજ્યગાદી સ્થાપી. ત્યારથી સૌરીપુરીની પડતી આવી હોય એમ જણાય છે. હાલમાં સૌરીપુરીમાં એક નાનુ મંદિર છે, ત્યાં નેમનાથ ભગવાનના ચરણની સ્થાપના છે, તથા એક ખંડિત પ્રતિમા છે. અને નગરીને ઠેકાણે હાલ જંગલ છે. તે જમના (યમુના) નદીના તટ ઉપર આવેલું છે. પ્રસિદ્ધ હીરવિજયસૂરિ અહીંયાં આવ્યા હતા. તેમના સમયમાં અહીંનો ઉદ્ધાર થયેલો; પરન્તુ તે પછી થયો હોય તેમ જણાતું નથી. અહી હાલ એક પાહાડ ઉપર પાંચ મંદિર છે, જેમાં ચાર ખાલી છે ને એકમાં નેમનાથનાં પગલાં છે. સૌરીપુર કુશાર્ત્ત દેશની રાજ્યધાની હતી. સમુદ્રવિજયના પૂર્વજ 'શૌર' રાજાએ મથુરાનું રાજ્ય પોતાના નાના ભાઇને આપી પોતે આ દેશમાં આવી શૌરીપુર નગર વસાવ્યું, તેમના વંશમાં સમુદ્રવિજય અનુક્રમે રાજા થયા.

—•⁂•—

કાનપુર

૧૪૯

સ્ટેશન સામે મુસાફરખાનું (સરાય) છે. આ શહેરમાં એકજ દેરાસર છે, તે ચાવલપટ્ટીમાં પીલીકોઠીમાં છે. આ દેરાસર ભંડારીના દેરાસર તરીકે ઓળખાય છે. દેરાસરમાં ધર્મનાથ સ્વામી મૂળ નાયકજી છે. દેરાસર ઘણુંજ સુંદર અને તદ્દન કાચનું બનાવેલું છે. આ દેરાસરનું બાંધકામ અને ચીત્રકામ જોતાં ઈંદ્રની અલકાપુરી પણ ભૂલી જવાય તો નવાઈ નથી. અહીંયાં ગરમ કાપડ સારૂ બને છે. વેપાર રોજગાર સારો ચાલે છે.

લખનૌ.

૧૫૦

સ્ટેશનથી શહેર ત્રણ ગાઉ દૂર થાય છે. અહીંયાં ધર્મશાળાઓ નથી, પણ મકાન ઉતરવને ભાડેથી મળે છે. શહેરથી એક મેલ દૂર દાદાવાડી છે. ત્યાં એક હજાર માણસ રહે તેવડી ધર્મશાળા છે. અહીં ફોક શિખરબંધી દેરાસરો અને ચાર ઘર દેરાસરો મળી અઢાર દેરાસરો.

છે. જે ચુડીવાળી ગલી, સોની ટોળાં, સીધી ટોળાં, પુલ-વાળી ગલી, શાહાદતગંજ તેમજ દાદાવાડી વગેરે ઠેકાણે આવેલાં છે.

રત્નપુરી.

૧૫૧

રત્નપુરી અથવા નવરોહી આઉધ એન્ડ રોહીલખંડ રેલવેના સોહાવલ સ્ટેસનથી દોઢ બે મૈલ દૂર આ તીર્થ આવેલું છે. અહીયાં પંદરમા ધર્મનાથનાં ચ્યવન, જન્મ દીક્ષા અને કેવળ એ ચાર કલ્યાણક થયાં છે, પંડિત જય વિજયે અહીયાં બે મંદિર તેમાં પગલાં અને ત્રણ પ્રતિમાઓ બતાવી છે, જીનપ્રભસૂરિના સમયમાં આ ગામને 'રત્નવાહ' કહેતા હોય એમ કલ્પ ઉપરથી જણાય છે, જીન પ્રભસૂરીના વખતમાં અહીયાં ધર્મનાથનું મંદિર અને તેમાં નાગમુર્ત્તિ સહીત ધર્મનાથની પ્રતિમા હોવાનું જણાયે છે. અત્યારે અહીયાં બે મંદિર છે. પાર્શ્વનાથનું અને ઋષભદેવસ્વામીનું અત્યારે આ ગામને 'રૂનાઇ' અથવા તો રોઇનાઈ કહે છે.

અહીછત્રા.

૧૫૨

આ તીર્થ સંબંધમાં અહીછત્તાનગરી આગરાથી ઈશાનકોણમાં કુરૂ જંગલના પ્રદેશમાં હોવાનું પં. શોભાગ્ય વિજયજીએ જણાવ્યું છે. જ્યારે પં. શીલવિજયજીએ અહીછત્તાને મેવાર દેશમાં હોવાનું બતાવી પાર્શ્વનાથના તીર્થ તરીકે ગણેલું છે. અહિછત્તા બરેલી જીલ્લામાં એસોનલા ગામ છે, તેની ઉત્તરે આઠ મેલ ઉપર રામનગર નામનું ગામ છે. આ રામનગરની દક્ષીણમાં સાડાત્રણ મેલના ઘેરાવામાં કેટલાંક હાલ ખંડીયરો છે. આનેજ અહીછત્તા કહેવામાં આવે છે. જીન પ્રભસૂરિએ તીર્થ કલ્પમાં અહિછત્તા કલ્પ લખેલો છે, તેમાં તેની ઉત્પત્તિ બતાવેલી છે. જુઓ અહીછત્તા પાર્શ્વનાથ ! અત્યારે સ્મરણમાં માત્ર ખંડીયરોજ છે. હાલમાં જૈનોના બે પ્રાચિન સ્તુપો જાહેરમાં આવ્યાછે, તેમાં એક અર્હનો સ્તુપ છે અને બીજો મથુરાનો.

અયોધ્યા (વિનિતા)

૧૫૩

આ શહેર ઘણું પ્રાચિન કાળનું મનાય છે, પૂર્વ

પ્રથમ જીનેશ્વર શ્રી રૂષભદેવ પ્રભુની રાજ્યધાની ગણાતી ત્યારે તેનું વિનિતા એવું નામ દેવેંદ્રે આપ્યું હતું. કારણ કે રાજ્યાભિષેક વખતે યુગલીયાઓનો જલાભિષેકનો વિનય જોઈને તેમણે આ નગરીનું વિનિતા એવું નામ આપ્યું હતું. અહીંઆં રૂષભદેવ ભગવાનનાં ત્રણ કલ્યાણક ચ્યવન, જન્મ અને દીક્ષા તેમજ બીજા અજીતનાથ, ચોથા અભિનંદન, પાંચમા સુમતિનાથ અને ચૌદમા અનંતનાથ એ ચાર ભગવાનનાં પ્રત્યેકનાં ચાર ચાર મળીને સોલ કલ્યાણક અને ત્રણ પહેલાંનાં એકંદરે ઓગણીશ કલ્યાણકો થયેલાં છે.

આઠમા વીપ્ણુ મહાભૂજ નારાયણ (લક્ષ્મણ) અને રામચંદ્રજી બળદેવ સુપ્રસિદ્ધ અહીયાંજ ઉત્પન્ન થયા હતા. વૈષ્ણવોનાં પણ લગભગ નાના મોટાં મળી સાડાચાર હજાર મંદિરો છે

સુંદર સરયુ નદીના કાંઠા ઉપર અયોધ્યા આવેલું છે. સુંદર વિનિતા અને આજનુ અયોધ્યા એમાં કેટલુંય પરિવત્તન થઇ ગયું છે. કંઈવાર તેમાં ભાગ દોડ પણ થઈ ગઈ હશે.

સ્ટેશનથી શહેર એક કોશ દૂર છે. ત્યાં કતરા મહોલ્લામાં દેરાસર તથા ધર્મશાળા છે, સ્ટેશન ઉપર પણ ધર્મશાળા છે.

અહીંયાં મહાવીર ભગવાને એક ચોમાસું કર્યું હતું. ફૈઝાબાદથી પગ રસ્તે ત્રીશ કોશ ઉપર આવેલી છે.

કાશી (બનારસ)

૧૫૬

અહીંયાં પહેલું સ્ટેશન બનારસ ને પછી રાજઘાટ આવે છે, સ્ટેશન ઉપર નજીકમાં એક મોટી ધર્મશાળા છે. કાશી એ હીંદુસ્થાનમાં વિદ્યા મેળવવાનું મોટું ધામ છે. તેમજ વૈષ્ણવોનું પણ યાત્રાનું સ્થળ ગણાય છે. પ્રખ્યાત ગંગાનદીના તટ ઉપર કાશી નગર આવેલું છે. શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની જન્મભૂમિ આ કાશી નગરમાં હતી. તેમનાં ચાર કલ્યાણકો તથા સુપાર્શ્વનાથનાં મોક્ષ સિવાયનાં ચાર કલ્યાણકો અહીંયાં થયેલાં છે. થોડાં વર્ષ ઉપર શ્રીમદ્ વિજયધર્મસૂરિજીએ અહીંયાં પાઠશાળા સ્થાપી હતી, જેને શ્રીમદ્ 'યશોવિજયજી જૈન પાઠશાલા' એ નામ આપવામાં આવ્યું હતું. પૂર્વે યશોવિજયજી સાધુ વેશનો ત્યાગ કરી બ્રાહ્મણપણું અંગીકાર કરી વિદ્યા મેળવવાને આ પ્રખ્યાત કાશી નગરમાં આ[illegible] હતા. પછી જેમણે વ્યાકરણ આદિ [illegible] મેળવી જૈન

તે બલરામપુરની રાજધાનીમાં [illegible]
અયોધ્યાની ઉત્તરમાં આવેલું છે. ત્યાંથી [illegible]
લરામપુર સ્ટેશનથી ૧૨ મૈલ થાય છે. [illegible]
નામે ગામડાથી પાંચ માઈલ થાય છે. [illegible]
મેન્ટ અથવા 'સોત મહેત' નો ટીંબો છે. [illegible]
સાવત્થી તીર્થ માનવામાં આવે છે. [illegible]
નાથ ભગવાનનું એક ખાલી મંદિર છે. આ ટીંબામાં [illegible]
સમયમાં પણ આ સહેત મહેત [illegible]
માનવામાં આવતું હતું. એમ એમના [illegible]
શબ્દો ઉપરથી માલૂમ પડે છે. [illegible]
કહે છે કે સુપ્રસિદ્ધ સાવત્થી નગરી એ [illegible]
કોના (કોના) નામનું ગામડું છે, અને મંદિરમાં [illegible]
તિમા અને પગલાં હોવાનું જણાવી આ [illegible]
દેશની સીમા તરીકે જણાવે છે. અહીંયાં ત્રીજા [illegible]
સંભવનાથનાં ચાર કલ્યાણક ચ્યવન, જન્મ, દીક્ષા અને
કેવળ એ પ્રમાણે થયાં છે

પ્રથમ અહીંયા મુર્તિઓ હતી, તે મુર્તિઓનું
આકાર ચુનામાં બેસાડેલો હતો, ત્યાં કોઈ પાદરી [illegible]
તેણે જગ્યા રમણીક જોઈને દ્રવ્યની લાલચે ખોદાવ્યું [illegible]
દ્રવ્ય નીકળ્યું નહી ને મુર્તિઓ ખંડિત કરી. તીર્થ [illegible]
લમાં તો વિચ્છેદ ગયું છે માત્ર દેરા દર્શન છે. [illegible]
પણ ત્યાં મીઠા પાણીનો કુવો બાંધેલો છે.

અયોધ્યા, અવધ્યા, કોશલા, વિનીતા, સાકેત, ઇક્ષ્વાકુભૂમિ, રામપુરી અને ઉત્તર કોશલા એ આઠ નામ અયોધ્યાનાં છે. આજે જેને સ્વર્ગ દ્વાર કહેવામાં આવે છે. ત્યાં પૂર્વે મરૂદેવીમાતાનું નિર્વાણ થયેલું એમ કહેવાય છે. નગરમાં હાલ મહાવીરસ્વામીની મુર્ત્તિ છે.

— ❊ —

ફૈઝાબાદ

૧૫૪

ફૈઝાબાદ રેલ્વે સ્ટેશન છે. અજોધ્યાથી પગરસ્તે પણ ફૈઝાબાદ જવાય છે. અહીંયાં ધર્મશાળા એક છે. તેમજ દેરાસર શાંતિનાથનું હમણાંજ જીર્ણોદ્ધાર થયેલો છે. અહીંયાંથી સાવત્થીનયરી કોશ ત્રીશ થાય છે. અથવા તો મૈલ ૪૫ થાય છે. વાહનની સગવડ મલે તો અહીંયાંથી સાવથ્થી નગરી જવું

— ❊ —

સાવત્થી (વિચ્છેદ)

૧૫૫

સાવત્થી ને હાલ સેટમેન્ટને: કીલ્લો કહે છે,

તે બલરામપુરની રાજ્યધાનીમાં હતું. તે બલરામપુર અયોધ્યાની ઉત્તરમાં આવેલું છે. ત્યાંથી અર્થાત્ બલરામપુર સ્ટેશનથી ૧૨ મૈલ થાય છે. અને 'કોના' નામે ગામડાથી પાંચ માઈલ થાય છે. ત્યાં ખેટમેન્ટ અથવા 'સેત મહેત' નો કીલ્લો છે. એનેજ આજે સાવત્થી તીર્થ માનવામાં આવે છે. આ કીલ્લામાં સંભવનાથ ભગવાનનું એક ખાલી મંદિર છે. જીનપ્રભસૂરિના સમયમાં પણ આ સહેત મહેત નેજ સાવત્થી માનવામાં આવતું હતું. એમ એમના સાવત્થી તીર્થ શબ્દો ઉપરથી માલૂમ પડે છે. પંડિત સૌભાગ્યવિજય કહે છે કે સુપ્રસિદ્ધ સાવત્થી નગરી એ અત્યારનું, કોના (કોના) નામનું ગામડું છે, અને મંદિરમાં પ્રતિમા અને પગલાં હોવાનું જણાવી આ વનખંડને દંડકદેશની સીમા તરીકે જણાવે છે. અહીંયાં ત્રીજા ભગવાન સંભવનાથનાં ચાર કલ્યાણક ચ્યવન, જન્મ, દીક્ષા અને કેવળ એ પ્રમાણે થયાં છે

પ્રથમ અહીંયા મુર્ત્તિઓ હતી, તે મુર્ત્તિઓનો આકાર ચુનામાં બેસાડેલો હતો, ત્યાં કોઈ પાદરી આવ્યો તેણે જગ્યા રમણીક જોઈને દ્રવ્યની લાલચે ખોદાવ્યું પણ દ્રવ્ય નીકળ્યું નહી ને મુર્ત્તિઓ ખંડિત કરી. તીર્થ હાલમાં તો વિચ્છેદ ગયું છે માત્ર ક્ષેત્ર ફર્સના છે. હાલ પણ ત્યાં મીઠા પાણીનો કુવો બાંધેલો છે.

અહીંયાં મહાવીર ભગવાને એક ચોમાસુ કર્યું હતું. અમદાવાદથી પગ રસ્તે ત્રીશ કોશ ઉપર આવેલી છે.

કાશી (બનારસ)

૧૫૬

અહીંયાં પહેલું સ્ટેશન બનારસ ને પછી રાજઘાટ આવે છે, સ્ટેશન ઉપર નજીકમાં એક મોટી ધર્મશાળા છે. કાશી એ હીંદુસ્થાનમાં વિદ્યા મેળવવાનું મોટુ ધામ છે. તેમજ વૈષ્ણવોનું પણ યાત્રાનું સ્થળ ગણાય છે. પ્રખ્યાત ગંગાનદીના તટ ઉપર કાશી નગર આવેલું છે. શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની જન્મભૂમિ આ કાશી નગરમાં હતી. તેમનાં ચાર કલ્યાણકો તથા સુપાર્શ્વનાથનાં મોક્ષ સિવાયનાં ચાર કલ્યાણકો અહીંયાં થયેલાં છે થોડાં વર્ષ ઉપર શ્રીમદ્ વિજયધર્મસૂરિજીએ અહીંયાં પાઠશાળા સ્થાપી હતી, જેને શ્રીમદ્ 'યશોવિજયજી જૈન પાઠશાળા' એ નામ આપવામાં આવ્યું હતું. પૂર્વે યશોવિજયજી સાધુ વેશનો ત્યાગ કરી બ્રાહ્મણપણું અંગીકાર કરી વિદ્યા મેળવવાને આ પ્રખ્યાત કાશી નગરમાં આવ્યા હતા. પછી તેમણે વ્યાકરણ સાહિત્ય ન્યાય વગેરેમાં નિપુણતા મેળવી જૈન

ધર્મનો દિગ્વિજય કર્યો હતો. અને ત્યાર પછી ક્રિયા ઉદ્ધાર પણ કરાવવામાં આવ્યો હતો.

કાશીનગરમાં ગંગા નદીના કિનારા ઉપર ત્રણ મંદિર હોવાનું પં. વિજયસાગરે જણાવ્યું છે. ત્યારે પં. હંસસોમે મંદિર સંબંધી ઉલ્લેખ નહિ કરતાં પાર્શ્વનાથ અને સુપાર્શ્વનાથના અતિ રમ્ય સ્તુપોની વંદના કરી એમ જણાવે છે. વળી નવી કાશી અને જુની કાશીના ભેદ બતાવી જુની કાશીમાં બન્ને સ્તુપો હોવાનું જણાવ્યું છે. પં. જયવિજયજી અહીયાં બે મંદિર હોવાનું જણાવે છે, જેમાં પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં ચોમુખજી અને પગલાં બતાવે છે, ત્યારે પં. સૌભાગ્યવિજયજી અને પં. શીલવિજયજી ઉપરનાં મંદિરમાંનું એક હોવાનું જણાવે છે, અને પં. સૌભાગ્યવિજય ભેલુપુરમાં ભાટોનાં ઘર હોવાનું કહે છે. અત્યારે પણ ભેલુપુરમાં પાર્શ્વનાથનું મંદિર અને ભાટોનાં એક બે ઘર છે.

શ્રીજિનપ્રભસૂરી કાશીના ચાર વિભાગ કરતાં જણાવે છે કે તે દેવવાણારસીના પ્રખ્યાત વિશ્વનાથના મંદિરમાં ચોવીશ તીર્થંકરનો એક પાષાણનો પટ્ટ તેમના સમય સુધી વિદ્યમાન હોવાનું જણાવે છે. તેઓ એક સ્થળે એમ પણ કહે છે કે પ્રખ્યાત વિશ્વેશ્વરના મંદિરમાં ચંદ્રપ્રભુની પણ મંદિર હશે. વળી તેઓ પાર્શ્વનાથનો પરિચય

આપતાં જણાવે છે કે ભેલુપુરની નજીક સઘન વન હતું પણ અત્યારે તો ત્યાં મકાનો બની ગયાં છે. ભેલુપુર ને ભદૈની સિવાય શહેરમાં પણ બીજાં આઠ મંદિર છે.

કાશી પણ હિંદુ ક્ષત્રીય રાજ્યધાનીનું શહેર હતું, પરન્તુ હાલમાં તે બ્રીટીશ સત્તાને સ્વાધીન છે. અને કાશીથી બે મૈલ લગભગ દૂર ગંગા નદીને સામે કીનારે રામનગર નામે ગામ છે ત્યાં રાજા પોતાનો કીલ્લો બાંધીને રહે છે, તેનો રાજ્ય મહાલય વગેરે જોવા લાયક છે. આવક સારી છે.

કાશીમાં આઠ કલ્યાણકો અને સીંહપુરીને ચંદ્રાવતીનાં આઠ કલ્યાણકો મળી કુલે સોળ કલ્યાણકો અહીંયાં ગણાય છે.

સીંહપુરી

૧૫૭

સિંહપુરીમાં અગીયારમા શ્રેયાંસનાથનાં મોક્ષ સિવાય ચાર કલ્યાણકો થયાં છે. હાલમાં ગામથી છેટે દૂર જંગલમાં શ્વેતાંબરોનું મંદિર છે, ધર્મશાળા પણ છે, ચારે તરફ જંગલ આવેલું હોવાથી સ્થળ રમણીય છે. અહિં

નજીક સારનાથમાં પ્રાચિન બૌદ્ધોનો એક સ્તુપ છે. જે ૯૦ ફુટ ઉંચો અને ૩૦૦ ફુટના ઘેરાવાવાળોછે. અહિંની જમીનનું ખોદકામ કરતાં પ્રાચિન બૌદ્ધ મૂર્ત્તિઓ અને બીજી કેટલીક જુની વસ્તુઓ જમીનમાંથી નીકળી છે. આ નીકળેલી વસ્તુઓમાંથી એક મોટો ચતુર્મુખ પત્થરનો સિંહ જે પત્થરના થાંભલા ઉપર છે જે જોનારનું ચિત્ત આકર્ષે છે.

ચંદ્રાવતી.

૧૫૮

સીંહપુરીથી ચાર ગાઉ અને બનારસથી સાત ગાઉ થાય છે. શ્રીમતી ગંગાજીના તટ ઉપર આ તીર્થ ચંદ્રપ્રભુનું ઉદ્યાનમાં આવેલું છે. આઠમા ચંદ્રપ્રભુસ્વામીનાં મોક્ષ સિવાયનાં ચાર કલ્યાણક અહિંયાં થયાંછે. પંડિત સોમા અવિજયે આ તીર્થને ચંદ્રમાધવ નામ આપ્યું છે. દેરાસરમાં મૂળનાયકજી શાંતિનાથજી છે. અને ચંદ્રપ્રભુનાં પગલાં છે. એક સુંદર વાવ છે. તેમજ ત્યાં ધર્મશાળા છે.

પ્રયાગ (અલ્હાબાદ) (વિચ્છેદ)

૧૫૯

મોગલસરાયથી મીરજાપુર થઈને રેલવે અલ્હાબાદ જાય છે. જેનું અપર નામ પ્રયાગ તીર્થ તરીકે ઓળખાય છે. શાસ્ત્રમાં તેને પુરિમતાલ તરીકે ઓળખાવેલ છે. પંડિત હંસસોમે અહિંયાં અક્ષય વડની નીચે જીનેશ્વરનાં પગલાંની યાત્રા કરવાનું જણાવ્યું છે. કેટલાક કવિઓએ પગલાંની સ્થાપનામાં શિવલિંગ જોયું છે. અહિં જિન પાદુકાની સ્થાપનામાં શિવલિંગની સ્થાપના કોણે અને ક્યારે થઈ તે સંબંધમાં પં૦ વિજયસાગર જણાવેછે કે, "સંવત ૧૬૪૮ માં જૈનોનો દ્વેષી રાયકલ્યાણ જે લાડ વાણીયો હતો, તેણે પગલાંને ઠેકાણે શિવલિંગ સ્થાપન કરેલું હતું. આ શિવલિંગનો પાછળથી શહેનશાહ ઔરંગ જેબે નાશ કર્યો હતો. આ વાતને પં૦ સોભાગ્યવિજય પણ ટેકો આપે છે.

પ્રયાગમાં (પુરિમતાલ) વડ વૃક્ષની નીચે આદિનાથ ભગવાનને કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હતું. તેથી જૈનોમાં પુરીમતાલ તીર્થ તરીકે મનાય છે. અને તેથીજ અક્ષય વડની નીચે ભગવાનનાં પગલાંની સ્થાપના કરેલી છે. હાલમાં કીલ્લામાં વડનું થડ રહેલું છે, તેની નીચે સરપ

છે. પણ કાંઈ નામ નિશાન નથી કે કોનાં પગલાં છે, છતાં પુજારી લોકો જૈનોને દર્શન કરાવે છે. અહિયાં ઘણી ધર્મશાળાઓ છે. અત્યારે માત્ર ક્ષેત્ર ફરસના છે. પ્રથમ પુરિમતાલ નગર તરીકે તે ઓળખાતું હતું. શહેરથી ત્રણેક કોશ ઉપર મુંડીગંજ છે, ત્યાં દેરાસર બંધાવેલું છે પણ પ્રતિષ્ઠા થઇ નથી.

અન્નિકાપુત્ર આચાર્યને ગંગાનદી ઉતરતાં કેવલજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું જેથી પ્રયાગ તીર્થ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયું. અલ્હાબાદથી બે ગાઉ દૂર પુરિમતાલ તીર્થ (કીલ્લો છે તેને કહેછે) આવેલું છે.

કોશાંબી (વિચ્છેદ.)

૧૬૦

અલ્હાબાદથી ૧૮ કોશ ઉપર પપોસા ગામ છે, જૈન શાસ્ત્રમાં તેને કોસંબી નગરી કહે છે. યમુનાનદીને કાંઠે હાલમાં 'કોસમઈ' નામે અને 'કોસમખીરાજ' નામે બે ગામ છે, તે પ્રયાગથી લગભગ ૨૦ ગાઉ થાય છે. આ બન્ને ગામો નજીક નજીક સંભવે છે. આ ગામની પાસેજ પપોસા નામે ગામ છે જ્યાં પ્રાચિન કિલ્લો પણ

છે, તેમ તે ગામ પણ યમુના નદીના કિનારે આવેલુ છે. પં૦ વિજયસાગરે જુની કોસંબી અહિંયાં હોવાનુ જણાવ્યું છે.

માહાવીર ભગવાનના સમયમાં કોસાંબીનો રાજા ઉદયન તેને ઉજ્જનનો રાજા ચંદ્રપ્રદ્યોત પકડી ગયેલો હતો, ત ચંદ્રપ્રદ્યોતને વાસવદત્તા નામે પુત્રી હતી, તેને સંગીત શીખવવા માટે ઉદયનકુમારની નિમણુક કરવામાં આવી, પણ એક બીજાનું મોંઢુ ન જોઇ શકે તે માટે ચંદ્રપ્રદ્યોત રાજાએ અંતરપટ (પડદો) રાખ્યો હતો. અને બન્નેને ઉલટુ સમજાવ્યું હતું. એટલે ઉદયનને કહયું કે કુંવરી કાણી છે માટે તારે તેને જોવી નહી અને કુંવરીને કહ્યુ કે એ કોઢીયો છે માટે તારે તેને જોવો નહી, એમ કરતાં કેટલેક કાળે એક બીજાનો તે સંદેહ દૂર થયો, અને પરદો દૂર કરી એક બીજાનું દર્શન થતાં સ્નેહ મીલન થયું. તેવા સમયમાં ઉદયનનો પ્રધાન પણ કુમારને છોડવવાને તે નગરમાં આવેલો હતો. અહીયાં કુંવરી પણ સંકેત કરી ઉદયન સાથે હાથણી ઉપર સ્વાર થઈ કૌ-ટનાં તેને પકડવાને લશ્કર મોકલ્યું, પણ તેઓ કોસંબીમાં પહોંચી ગયાં હતાં. પછી ચંદ્રપ્રદ્યોતે મંત્રીઓની સલાહથી રાજી ખુશીથી વાસવદત્તાનું લગ્ન ઉદયન સાથે કરી આપ્યું હતું.

અહીંના શતાનિક રાજાની રાણી મૃગાવતીને કોસાં બીમાં કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હતું. તે વખતે પણ કો-સાંબી મોટી નગરી હતી, ત્યારે હાલમાં એક સ્થાન માત્ર છે, અને એક જીર્ણ મંદીર હોય એમ જણાયછે. જીન-પ્રભસૂરિના સમયમાં અહીં એક પદ્મ પ્રભુનું મંદિર હતું. અને તેમાં મહાવીરસ્વામીને પારણું કરાવતી હોય એવા ભાવને બતાવતી ચંદનબાળાની મુર્ત્તિ છે.

અહીંયાં શ્રી છઠ્ઠા પદ્મ પ્રભુના મોક્ષ સિવાયનાં ચાર કલ્યાણુક થયાં છે. હાલ માત્ર ક્ષેત્ર ફરસના છે. તીર્થ પ્રભાવથી કોઇ કોઈ વાર ધોળા કેશર જેવા છાંટાનો વરસાદ થાય છે.

અહીંયાં મહાવીરસ્વામીએ અડદના બાકુળાનો કઠણ અભિગ્રહ લીધો હતો, જે લગભગ છ મહીને (કંઈ ન્યુન) ચંદન બાલાથી તે અભિગ્રહ પૂરો થયો હતો.

પ્રભુ મહાવીરના સમયમાં ચંદ્રપ્રદ્યોત રાજા માળ-વાથી કોશંબી ઉપર ચઢી આવ્યો. તે વારે શતાનિક રાજા વિસુચિકાના રોગથી મરી ગયો અને રાણી મૃગા-વતીએ પોતાના બાળ પુત્ર ઉદયનને બચાવવા અને પોતાની રક્ષા માટે નગરીના દરવાજા બંધ કરાવ્યા. ચં-દ્રપ્રદ્યોત ઘેરો ઘાલીને પડયો તે અવસરે ભગવાન સમો-સર્યા ને મૃગાવતીએ તેમની પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરી. ઉદ-

ચન મોટો થયો ને સંગીતકળામાં અતિ કુશળ નિવડયો. તેજ ઉદયન ચંડપ્રદ્યોતની કુંવરી વાસવદત્તાને પરણ્યો.

ગયાજી ભલદીપુર તીર્થ (વિચ્છેદ)

૧૬૧

બાંકીપુર જંકસન સ્ટેશને ઉતરીને બીજી રેલવેમાં બેશીને ગયાજી જવું, ત્યાં ધર્મશાળા છે ત્યાંના લોકો તેને સરાય કહે છે. અહીંથી ભદ્દીલપુર પંદર સોળ ગાઉ થાય છે. ત્યાં ગાડીઓ જાય છે. જ્યાં ગાડીઓ જવાનો રસ્તો નથી. ત્યાં ફક્ત પગદંડી છે.

ગયાજીજીલામાં હટવરીયા નામે ગામ છે. તેને ભદ્દીલપુર ગણેલું છે. પં. સૌભાગ્યવિજય જેને દુતારા કહે છે. તે ગામ હટવરીયાથી દક્ષિણમાં ચાર પાંચ માઇલ દૂર છે તેમના સમયમાં આ દુતારા (દંતારા,) ને ભદ્દીલપુર માનતા હતા. અહીં કેટલીક પ્રાચિન મુર્તિઓ તથા ખંડીયેરો છે. એજ એની પ્રાચિનતાનાં સ્મરણ ચિન્હો છે. આની પાસે એક પહાડ છે. આ પહાડજ ખરૂં ભદ્દીલપુર તીર્થ કહેવાય છે. અહીંયાં દશમા શીતલનાથ ભગવનનાં ચ્યાર કલ્યાણક થયાં છે. પંડિત

શ્રી.ભ.જયવિજયના કથન પ્રમાણે ભદ્દીલપુરનો પર્વત કહેવાય છે, જ્યાં પર્વત ઉપર પાર્શ્વનાથજીનાં પગલાં છે, અને એક ગુફામાં સસફણા પાર્શ્વનાથની મુર્તિ છે. પાસે એક સરોવર છે, પર્વતની પાસેજ દંતારા (દુતારા) ગામ છે, જેને ભદ્દીલપુર નગર કહે છે. ત્યાં શીતલનાથનાં ચાર કલ્યાણક થયાં છે. હાલમાં તો ફકત ક્ષેત્ર ફરસના છે.

કોઇ સાહેબ ન ધણીયાતું સ્થાનક જાણીને પ્રથમ મુર્તિ હતી તે ઉપાડી ગયા. ત્યાં પથરમાં પાલી ભાષામાં લેખ છે પણ તે સમજાતો નથી પહાડની નીચે દેવીનું મંદિર છે.

—※—

પાટલી પુત્ર

૧૯૨

આ ઇતિહાસ પ્રસિદ્ધ નગર છે, શ્રેણીક રાજાના પુત્ર કોણીકે ચંપાનગરી વસાવી ત્યાં રાજ્યધાની સ્થાપી, અને તે પછી તેના પુત્ર ઉદાયી રાજાએ પાટલી પુત્ર નગરી વસાવી તેને પોતાની રાજ્યધાની બનાવી. પં. સૌભાગ્યવિજયે પં. જયવિજયે પં. વિજયસાગરે પોતાની તીર્થમાળાઓમાં અહીંની ઐતિહાસિક ઘટનાનું વર્ણન આલેખન કરેલ છે, અહીં બે દેરાસર ગામમાં અને એક બેગ-

બીહાર (વિશાલાનગરી)

૨૬૩

પટણાથી બીહાર જવાય છે. રસ્તામાં બખતીયારપુર જંકસન આવે છે. ત્યાં ટ્રેન બદલવી પડે છે. ત્યાંથી બીહાર જવાય છે. રેલવે સ્ટેશનથી શહેર એક માઈલ દૂર છે, અહીંયાં શહેરમાં ધર્મશાળા છે, ત્યાં એક દેરાસર છે. અહીંયાં એકંદરે ચાર દેરાસર છે. સુબે બિહારને શાસ્ત્રમાં વિશાળા નગરી કહી છે. પં. વિજયસાગર અને પં. જયવિજયે અહીંયાં ત્રણ મંદિર હોવાનું જણાવ્યું છે. તે કવીયો જણાવે છે કે પ્રાચિન જેને તુંગીયા નગરી કહેતા, તેજ આ બિહાર છે, કેમકે આ બિહારથી બે ગાઉ 'તુંગી' નામનું ગામ આવેલું છે.

અહીંયાં લાલબાગમાં એક દેરાસર છે. ત્યાં દાદાજીનાં પગલાં છે, બીજાં દેરાસર બજારમાં છે, મહાવીર સ્વામીના વખતમાં વિશાળા નગરીમાં તેમના મામા ચેડા મહારાજ પરમ શ્રાવક રાજા હતા. તેમને તેમની પુત્રી ચેલણાના પુત્ર કોણિક રાજાએ જીતીને વિશાલા નગરીનો નાશ કર્યો.

વિશાળા નગરીમાં વીર ભગવાને બાર ચોમાસાં કર્યાં હતાં. અહીંયાં મુનિ સુવ્રત સ્વામીનો સ્તુપ મહા પ્રભાવવાળો હતો, જેનો એક કુલવાલુક નામના યતીના હાથે

કોણીકે નાશ કરાવી વિશાલા નગરીનો નાશ કર્યો. તે માટે જુઓ જૈન સાહિત્યમાં ?

— ❦ ॐ —

પાવાપુરી.

૬૬૪

બીહારથી દક્ષિણમાં ત્રણ ગાઉ ઉપર મહાવીરસ્વામીના નિર્વાણથી પવિત્ર બનેલું આ સ્થળ આવેલું છે. જો કે આ ગામનું નામ તો પુરીજ છે, પણ આની પાસેજ એક પાવા નામે બીજુ ગામ હોવાથી અત્યારે પાવાપુરીથી તે પ્રસિદ્ધ છે.

પાવાપુરીમાં પ્રતિ વર્ષે દિવાળીએ મોટો મેળો ભરાય છે. ૮ થી ૫ દિવસ તલક આ મેળો રહે છે. અહીંયાં ધર્મશાળામાં એક, તળાવને કીનારે બે અને તળાવના મધ્ય ભાગમાં એક મંદિર મળીને ચાર મંદિર છે. તળાવમાં રહેલા મંદિરને જળ મંદિર કહે છે. આ નગરીથી ૨ કોશ દૂર આવેલા મહાસેન વનમાં મહાવીર ભગવંતે પધારી ગૌતમ આદિ અગીયાર ગણધરોની સ્થાપના કરી હતી, તેમજ અહીં હસ્તીપાળરાજાની દાનશાળામાં આસો વદી)) ની રાત્રે છઠ્ઠ ઉપવાસે સોળ પહોર પર્યંત દેશના દેઈ વીર ભગવાન મુક્તિ મંદિરમાં પધાર્યા હતા. અને

ગૌતમ ગણધરને નજીકના ગામમાં દેવશર્મા બ્રાહ્મણને પ્રતિબોધવા મોકલ્યા હતા, ત્યાંથી પાછા ફરતાં ભગવાનનું નિર્વાણ જાણી વૈરાગ્યવંત થયા થકા કારતક સુદી ૧ ના દિવસે પ્રભાતમાં ગૌતમસ્વામીને કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું હતું, ધર્મદેશના સાંભળવા આવેલા ચેટક પ્રમુખ અઢાર રાજાઓએ આ નગરીનું મૂળ નામ જે અપાપાપુરી હતું, તે ફેરવીને ભગવંત નિર્વાણની દીલગીરીને લીધે પાપાપુરી (પાવાપુરી) રાખ્યું. અને ભાવ દિપક જવાથી દ્રવ્ય દિપક કરી દિવાળીનો માંગલિક દિવસ પ્રવર્તાવ્યો હતો.

એક દેરાસર તળાવના મધ્ય ભાગમાં ભગવાનના નિર્વાણની જગ્યાએ જ્યાં ભગવાનના દેહને ઇંદ્રોએ અગ્નિ સંસ્કાર કર્યો હતો, ત્યાં હાલ એક મંદિર છે. તેને જલ મંદિર કહે છે, ત્યાં ભગવાનના ચરણની સ્થાપના છે. જેની પ્રતિષ્ઠા અસલ તેમના વડીલ ભાઈ નંદીવર્દ્ધને કરેલી છે. જેથી આ મંદિર ચોવીસસો વર્ષ પહેલાનું હોય એમ સમજાય છે. વખતો વખત ઉદ્ધાર થતા આવ્યા છે. ત્યાં ગૌતમસ્વામી, સુધર્માસ્વામી, તથા દાદાજીનાં પગલાં છે. બહાર સોળ સતીનાં પગલાં છે, જળમંદિરમાં જવાને એક બાજુએ પગથી બાંધેલી છે. જળમંદિરનો દેખાવ ઘણોજ રમણીય છે.

અહીયાં બે મોટી ધર્મશાળાઓ આવેલી છે. જે પંદરસોથી વધારે માણસો રહી શકે તેવી વિશાળ છે, કહે

છે કે ભગવાનને શરીરે અગ્નિ સંસ્કાર કર્યો ત્યાંથી દેવતાઓએ રાખ લેતાં એવડો મોટો ખાડો પડી ગયો કે ત્યાં કાળાંતરે ત્યાં તળાવ થયું. પછી તેની વચમાં જળમંદિર બંધાવેલું છે. તીર્થ જાત્રા કરવા લાયક છે.

ભગવાને છેલ્લુ ચોમાસુ અપાપાપુરીમાં હસ્તીપાળ રાજાની દાનશાળામાં કર્યું હતું.

—※—

ગુણાયાજી

૧૬૫

અહીંથી પગ રસ્તે ગુણાયાજી જવું, શાસ્ત્રમાં એને ગુણશીલ ચૈત્ય પણ કહે છે. આ તરફ રાજગૃહથી સાત કોશ થાય છે. અહીંયાં વિશાળ મોટી ધર્મશાળા છે. ગુણીયાજીને ગુણાવા પણ કહે છે. અહીંયાં વીર ભગવાન સમોસર્યા હતા. તેમનું અહીં તલાવમાં એક દેરાસર છે. જેમાં મૂળ નાયકજી મહાવીર સ્વામી છે. ત્યાં જવાને વચમાં પુલ બાંધેલો છે. ગૌતમ સ્વામીનાં પગલાં તેમજ અગીયાર ગણધરનાં, આદિશ્વર, નેમનાથ, વાસુપૂજ્ય તેમજ મહાવીર સ્વામીને શેષ વીશ તીર્થંકરનાં પગલાં બહાર જમનીમાં આવેલાં છે. અહીંથી એક મૈલ દૂર નવાદા ટેશનનું ગામ છે.

રાજગ્રહી

૧૬૬

મગધ દેશમાં આ શહેર અસલ મહાવીર સ્વામીના સમયમાં રાજ્યધાનીનું શહેર હતું. ભગવંતના શિષ્ય શ્રેણિક મહારાજા તે વખતે મગધ દેશના હાકેમ (રાજા) હતા. રાજગ્રહી ઐતિહાસિક તેમજ ધાર્મિક દૃષ્ટિએ પણ તીર્થ રૂપ છે. અત્યારે આ ગામને રાજગીર કહે છે, બિહારથી લગભગ દક્ષિણમાં ૧૩ થી ૧૪ મૈલ ઉપર આ ગામ છે. તેની આસપાસ પાંચ પાહાડ આવેલા છે. વૈભારગિરિ, વિપુલગિરિ, ઉદયગિરિ, સુવર્ણગિરિ, અને રત્નગિરિ આ પહાડો ઉપર પૂર્વે અનેક જીન મંદિરો હતાં.

૧ વૈભારગિરિ ઉપર ચોવીશ દેરાસરો, અને તેમાં સાતસો જિન બિંબો, અગીયાર ગણધરનાં પગલાં, રોહણીયાની ગુફા અને ધન્નાશાલિભદ્રના કાઉસગીયા, તેમજ ચિંતામણી પાર્શ્વનાથનું મંદીર છે.

૨. વિપુલગિરિ ઉપર છ, મંદિર છે. મુનિસુવ્રતસ્વામીનાં ચાર કલ્યાણક થયાં છે, તેમજ ૧૧ ગણધર અહીંયાં મોક્ષે ગયા છે.

૩. ઉદયગિરિ ઉપર ચોમુખજી છે. પારસનાથ છે.

૪-૫. સુવર્ણગિરિ અને રત્નગિરિ ઉપર કાંઈ જણાવ્યું

નથી. તેમજ ઘરેણાંનો કુવો અને વીર પોશાલનું સ્થાન વગેરે કવિ હંસ સોમે સંવત ૧૬૬૫ માં તીર્થમાળા બનાવી છે, જેમાં ઉપર પ્રમાણે બતાવ્યું છે.

અત્યારે ગામમાં ત્રણ દેરાસર છે. પાર્શ્વનાથ, આદિશ્વર અને મુનિસુવ્રતસ્વામીનનું. પં. સૌભાગ્યવિમલે અહીં પાંચ પહાડના ૮૦ અને ગામનું એક મળી ૮૧ મંદીર બતાવ્યાં છે. વળી પહાડો ઉપર જે મંદીરો બતાવ્યાં છે, તેમાં આજે કંઇ પરિવર્ત્તન થઇ ગયું છે. આજે તો વૈભારગિરિ ઉપર ૭ ઉદયગિરિ ઉપર ૨ વિપુલગિરિ ઉપર ૬ સુવર્ણગિરિ ઉપર ૨ અને રત્નગિરિ ઉપર ૨ મંદિરો છે. આ ઉપરાંત મંદિરનાં ખંડેરો પહાડ ઉપર ઘણાં જ જોવાય છે.

રાજગ્રહી નગરીનાં અપર નામો પણ જોવાય છે, જેવાં કે ક્ષિતિપ્રતિષ્ઠ, ચણકપુર, ઋષભપુર, કુશાગ્રપુર અને રાજગ્રહ ઇત્યાદિ નામો પણ સાંભળવામાં આવે છે મહાવીરસ્વામીનાં ચૌદ ચોમાસાંથી પ્રસિદ્ધ પામેલ 'નાલંદાનો પાડો' પણ હાલ રાજગ્રહીની નજીક છે. આ નાલંદાના પાડાને કવિઓ વડગામ કહે છે. વડગામમાં (નાલંદા પાડા) કવિ હંસસોમ પોતાના સમયમાં સંવત ૧૫૬૫ માં સોળ મંદિર હોવાનું જણાવે છે. અહીંયા મુળનાયક પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા ૧૮૦૦ વરસ પહેલાની છે.

પં. વિજયસાગર બે મંદિર અહીંયાં હોવાનું જણાવે છે, ત્યારે પં. જયવિજયજી અહીં સાત મંદિર હોવાનું જણાવે છે.

વીશમા મુનિસુવતસ્વામીનાં કેવળ સિવાય ચાર કલ્યાણકો અહીંયાં થયાં છે. તેમજ વિપુલાચળ ઉપર ૧૧ ગણધર મુક્તિએ ગયા છે.

અભયકુમાર, મેઘકુમાર, ધન્નાશ લિભદ્ર પણ આજ નગરીમાં થઇ ગયા છે. ગોભદ્ર દેવલોકમાંથી પુત્ર સ્નેહને લઇને તેના પુણ્યથી આકર્ષાઈ રોજની નવાણું પેટી અહીંયાં મોકલતા હતા. શ્રેણીકનો સોવન ભંડાર તેમજ શાલીભદ્રની નિર્માલ્ય કુઈની નિશાની હજી પણ નજરે પડે છે.

અહીંયાં ધર્મશાળા છે. ત્યાંથી અર્ધગાઉ છેટે ડુંગરાની તળેટી આવે છે. ત્યાં સત્તર ઉંના અને પાંચ ઠંડા એવા બાવીશ કુંડ છે. ત્યાંથી પાંચ પહાડ ઉપર જવાય છે. ત્રણ પહાડનો એક, અને બે પહાડનો એક રસ્તો છે. તેમજ એક ઉપરથી પણ પાંચે પહાડ ઉપર જવાય છે. બીજા, ત્રીજા, અને પાંચમાનો રસ્તો કઠણ છે. પાંચમાનો ચઢાવ દોઢ ગાઉનો છે. અને બાકીના ચારનો ચઢાવ એક ગાઉનો છે.

વડ ગામમાં શ્રી ગૌતમસ્વામીનો જન્મ થયો હતો.

ઋષભદેવ ભગવાને પોતાના પુત્ર મગધને આ દેશનું રાજ્ય આપવાથી તેમના નામ ઉપરથી આ દેશનું મગધ એવું નામ પડયું. ભરત ચક્રવર્તી અહીંયાં આવ્યા ત્યારે મગધનો પુત્ર 'માગધ' રાજા હતો. મગધદેશની રાજ્યધાની રાજગ્રહ નગરી જણાયછે. વીશમા તીર્થંકર મુનિસુવ્રતસ્વામી આ નગરીમાંજ જન્મ્યા હતા, તેમજ છેલ્લો પ્રતિ વિષ્ણુ મહાભૂજ 'જરાસંધ' મગધ દેશમાં રાજગ્રહ નગરનો રાજા ત્રિખંડાધિપ પ્રતિ વાસુદેવ હતો. ત્યારપછી મહાવીર સ્વામીના સમયમાં મગધની રાજગ્રહીની ગાદી ઉપર શ્રેણીક રાજા હતા.

કુંડલપુર.

૧૬૭

રાજગ્રહીથી ચાર કોશ ઉપર કુંડલપુર આવેલું છે, તેમજ પાવાપુરીથી સાત ગાઉ ઉપર અને બિહારથી પાંચ ઉપર આવેલું છે. કુંડલપુરનું બીજું નામ વડગામ છે. અને પનજર ગોબર પણ કહે છે. અહીંયાં નાની ધર્મશાળા છે. તેમાં સાત આઠ ઓરડીઓ છે, અને મુકી મુકાણી છે. ધર્મશાળામાં દેરાસર છે. અહીંયાં ગૌતમ સ્વામીનો જન્મ થયો હતો. મંદિરમાં મૂળનાયક શ્રીઆ.

દેશ્વરની શ્યામ પ્રતિમા છે. મહાવીર સ્વામીએ અહીંયાં પણ સંમવસરી ધર્મ દેશના દીધેલી છે.

—※—

ક્ષત્રીકુંડ

૧૬૮

શ્રી મહાવીર ભગવાનની જન્મભૂમિ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે. પં. હંસસોમ જે આમલીના વૃક્ષ નીચે પ્રભુએ આમલ ક્રીડા કરી હતી તે આંમલીનું વૃક્ષ જોવાનું લખે છે, તેમજ સિદ્ધારથ રાજાના ઘરનું સ્થાનક બતાવી ત્યાંથી બે ગાઉ બ્રાહ્મણકુંડ ગામ છે તેમ જણાવે છે. પં. વિજયસાગર કહે છે કે ક્ષત્રીય કુંડની તળેટીમાં બે દેરાસર છે. વળી સીદ્ધારથ રાજાનું ઘર પર્વત ઉપર હતું. ત્યાં હાલ એક જીન બિંબ છે. અહીંથી બે કોશ બ્રાહ્મણ કુંડ ગામ છે. પર્વતની નીચે ઉતરી કુમારિય ગામ જવાય છે. જ્યાં ભગવાનને પહેલો પરિષહ થયો હતો. અહીં એક ચોતરા ઉપર ભગવાનનાં પગલાં છે.

પં. સૌભાગ્ય વિજયના સમયમાં પર્વતની તળેટીમાં મથુરાપુર નામનું ગામ હતું, ત્યાંથી તેમના સમયમાં પર્વત ઉપર ચઢતા હતા, ત્યાંથી બે કોશ દૂર બ્રાહ્મણ કુંડ ગામ હતું, જે ઋષભદત્ત બ્રાહ્મણનું ગામ હતું. હાલમાં

તો ત્યાં નદી વહે છે. ગામનું નામ પણ નથી. માત્ર બે જીર્ણ દેરાસરો છે. પર્વત ઉપર એક દેરાસર છે. જેમાં વીર ભગવાનની મુર્તિ છે. અહીંથી બેકોશ ઉપર ક્ષત્રીય કુંડ ગામ છે. પરંતુ ત્યાં કોઇ જતું નથી. સર્વ કોઇ અહીંથી દર્શન કરીને પાછા વળે છે. પર્વત ઉપરથી ઉતરતાં 'કોરાઈ' ગામ આવે છે. અહીં વડ નીચે ભગવાનને પ્રથમ પરિષહ થયો હતો. કવિ વિજય સાગરે કુમારિય ગામ જેને કહ્યું છે તેને કવિ સૌભાગ્ય વિજયજીએ કોરાઈ ગામ કહ્યું છે.

આ ક્ષત્રિય કુંડને અત્યારે 'લછવાડ' કહે છે. મહાવીર સ્વામીનું જ્યાં દીક્ષા કલ્યાણ થયું હતું. તે 'જ્ઞાત વન ખંડ' આ પર્વત–જંગલ છે એમ કહેવાય છે. અત્યારે પણ આ પહાડની તળેટીમાં બે મંદિરો છે, અને ઉપર મહાવીર સ્વામીનું મંદિર છે. મહાવીર સ્વામીનાં ચ્યવન, જન્મ, અને દીક્ષા એ ત્રણ કલ્યાણક અહીં થયાં છે. તેમજ દાદાજીનાં પગલાં છે.

ક્ષત્રીયકુંડ અસલ સિદ્ધારથ રાજા (ભગવાનના પિતા) ની રાજ્યધાની ગણાતી હતી, તે વારે મોટુ શહેર હતું, પણ હાલમાં તો કોઇ વસ્તુ નથી. અહીંયાં સાત નાની નાની ડુંગરીયો મળીને એક પહાડ થયો છે. જે રાજગ્રહીના એક પહાડની બરાબર છે. અહીંયા ધર્મશાળા વિગેરે છે.

કાકંદી.

૧૬૯

ક્ષત્રીય કુંડથી ઉત્તર પૂર્વમાં ૧૦-૧૨ માઈલ ઉપર કાકંદી નયરી આવેલી છે. અહીંયાં એક દેરાસર છે ને નાની ધર્મશાળા છે. દેરાસર પાર્શ્વનાથજીનું સંવત ૧૫૦૪ માં સોળમી સદીમાં બંધાયેલું છે. નવમા તીર્થંકર સુવિધિનાથનાં મોક્ષ સિવાયનાં ચાર કલ્યાણકો થયાં છે. અસલ મોટું નગર હતું, પણ હાલમાં આ નગરી નાનું ગામ છે, ત્યાં કાંઈ મળતું નથી.

મિથિલા (વિચ્છેદ)

૧૭૦

અત્યારે આ તીર્થ 'સીતામઢી'ના નામે ઓળખાય છે, આ ગામ મુજફ્ફરપુર જીલ્લામાં દરભંગા જંક્શનથી ૪૨ માઈલ પશ્ચિમોત્તરમાં આવેલું છે, અને તે લખણુવઈ નદીના કાંઠે છે. અહીયાં મલ્લીનાથ અને નમિનાથનાં કેવળ સિવાય આઠ કલ્યાણકો થયાં છે. મીથીલા નગરીમાંથી મલ્લીનાથને નમીનાથની પ્રતિમાઓ લાવીને ભાગલપુરમાં શ્રી મહાવીર સ્વામીના દેરાસરમાં પધરાવી છે. હાલમાં

અહીંયાં દેરાસર કે પગલાં કાંઇજ નથી, માત્ર ક્ષેત્રફર્સન છે. સંવત ૧૮૦૦ સુધી તીર્થ હયાત હતું. કેમકે પહેલાં ગુમતી બાંધેલી જેમાં શ્યામ વર્ણનાં પગલાં પૂર્વનાં બીરાજમાન હતાં, જીર્ણ થવાથી સંવત ૧૮૦૦ માં જીર્ણોદ્ધાર થયો હતો. ત્યાર પછી અન્યમતિઓએ પગલાં ઉઠાવી ગુમતીમાં પોતાનું તીર્થ કરી લીધુ ને ચરણ ભંડારી દીધાં. પછી કોઈ શ્રાવક પાછળથી જાત્રાએ ગયેલ તેને ચરણનાં દર્શન થયાં નહી, પણ બ્રાહ્મણને લાલચ આપવાથી તેણે ચરણનાં દર્શન કરાવ્યાં, તેથી તે ઉંલઇને રાય ધનપતસિંગને સોંપ્યાં, ભાગલપુરમાં; જેમણે હાલ ત્યાં ભમતીમાં પધરાવ્યાં છે.

લખીસરાયથી સુદીમા સ્ટેશન થઇને ગંગાપાર જતાં સીતામઢીની રેલ છે, ત્યાંથી દરભંગા થઇને મિથિલા જવાય છે.

રૂષભ ભગવાને દ્રવિડ નામના પુત્રને આ દેશનું રાજ્ય આપેલું જે ઉપરથી આ મુલક દ્રાવિડ દેશ તરીકે પ્રગટ થયો જેની રાજ્યધાની અસલ મિથિલાનગરી હતી, દ્રવિડના પુત્ર દ્રાવિડ અને વાલખિલ્ય જૈનમાં પ્રસિદ્ધ છે જે શત્રુંજય ઉપર દશ કોટી મુનિઓ સાથે કાર્ત્તકી પુનેમે મુક્તિ વર્યા.

મુનિસુવ્રતસ્વામીના તીર્થમાં મિથિલાનગરીમાં જનક

…ત થયા છે, ને તેમની પુત્રી સીતા આઠમા બળદેવ …મને વર્યા છે, તે પણ આજ મિથિલા નગરી સંભવે છે.

ગીરડી.

૧૭૧

લખીસરાયથી ગીરડી જવાય છે. ત્યાં રસ્તામાં મધુપુર (માધેપર) જંકસન આવે છે, ત્યાંથી ટ્રેન બદલવી પડે છે. અહીંયાં સ્ટેશનની સામે ધર્મશાલા છે, અને ધર્મશાલામાં શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર છે. ગીરડી એક નાનું શહેર છે. અહીંથી શીખરજી જવાય છે. અત્રેથી મધુવન ૧૮ માઇલ દૂર છે. રસ્તો સારો છે, પણ ચઢાવમાં છે. શીખરજીનો પહાડ ગીરડીથી જ શરૂ થાય છે. ગેહટી પણ તેને કહે છે.

રિજુવાલુકા-જંભીગામ.

૧૭૨

ગેહટી (ગીરડી)થી આઠ માઇલ ઉપર પ્રાકર ન… આવે છે તેને પૂર્વ રિજુવાલુકા નદી કહેતા હોય એમ સંભ…

છે. ચોવીશમા મહાવીરસ્વામીને અહીંયાં કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું હતું. જે નિમિત્તે અહીંયાં એક નાનું દેરાસર બાંધી ભગવાનના ચરણની સ્થાપના કરેલી છે, વળી તેમાં નેમનાથની એક પ્રતિમા છે. તથા ધર્મશાળા પણ છે. રિજુવાલુકાથી મધુવન લગભગ ૧૧ માઇલ થાય છે.

મધુવન.

૧૭૩

અહીંયાં બે મોટી ધર્મશાળાઓ છે, ત્યાં ધર્મશાળા નજીક દશ મોટાં દેરાસરો પણ છે. પાર્શ્વનાથનાં ચાર મંદીર, શામળા પાર્શ્વનાથનાં બે, સુપાર્શ્વનાથનાં બે, ચંદ્રપ્રભુનું એક, શુભસ્વામી ગણધરનું એક એ પ્રમાણે શિખરબંધી દશ દેરાસરછે. આપણી ધર્મશાળાની બાજુમાં દીગંબરી ધર્મશાળા પણ છે. આ સ્થળ મધુવન અથવા તો પાર્શ્વનાથ પહાડના નામથી પ્રસિદ્ધ છે.

સમેતશિખર.

૧૭૪

મધુવનની ધર્મશાળાના દરવાજેથી ચડાયો શરૂ

માટીની સડક બાંધેલી છે.
કઠીણ છે. કેમકે ઠેઠ સુધી માટીની સડક બાંધેલી છે. નવ ગાઉનો ચઢાવ
એકંદરે ચાવીશ ટુંકોએ ફરી આવતાં નવ ગાઉનો ચઢાવ
થાય છે, દોઢ ગાઉએ ગંધર્વનાળું આવે છે, તેને તલાટી
કહે છે. ત્યાંથી એક સીતાનાળે રસ્તો જાય છે, અને
બીજો મોટી પાર્શ્વનાથની ટુકે રસ્તો જાય છે, ઉપર
શામળા પાર્શ્વનાથજીની મોટી ટુંક છે, જેમાં શામળા
પાર્શ્વનાથની પ્રાચિન મુર્તિ બિરાજમાન છે. બીજી મુર્ત-
ઓ પણ શીતલનાથ, અભિનંદન, સહસ્રાફણા વગેરેની છે.

નંદિશ્વર જાત્રાનું જે ફળ કહ્યું છે, તે થકી હજાર
ગણુ પુણ્ય આ તીર્થની જાત્રા કરવાથી થાય છે. આ
પર્વત ઉપર વીશ તીર્થંકરો ૨૭૩૭ના સાધુઓ સાથે સિદ્ધિ
પદ વર્યા છે. સગર ચક્રવર્તી છ ખંડની રાજ ઋદ્ધિ છોડીને
સંખ્યા બંધ મુનિઓ સાથે આ સ્થળે મોક્ષ ગયા છે,
તેમજ શાંતિનાથ ભગવાનના પુત્ર રાજ રીષીશ્વર પણ
અનેક મુનિઓ સાથે અહીંઆં મોક્ષ ગયેલા છે.

આ સંબંધે કેટલીક હકીકત સમેતશિખર અથવા
પારસનાથ પહાડમાં પાછળ જુઓ! કેમકે સમેતશિખર
પહાડને પાર્શ્વનાથ પહાડ પણ કહે છે.

—❈—

ભાગલપુર

૧૭૫

ગીરડીથી ભાગલપુર જવાય છે. ત્યા ટ્રેન બદલવી પડે છે. તેમજ કીયુળ જંકસન સરાયથી ભાગલપુર અવાય છે, અહીં સ્ટેશનની ધર્મશાળા છે. અહી ધર્મશાળામાં વાસુપુજ્ય દેરાસર છે. તેમજ જમણી બાજુએ મલ્લિનાથ નાથ એ બે ભગવાનની પ્રતિમા છે. અહીંથી : ચાર માઇલ દૂર આવેલી છે.

—※—

ચંપાપુરી

૧૭૬

આ નગરી ભાગલપુર પાસે ચાર મૈલ ઉપર આવેલી છે, ને હાલ ચંપાનાળાના નામથી ઓળખાય છે. ભાગલ-પુરથી ચંપાનાળા સુધીમાં બે મંદિર છે. બન્નેમાં વાસુ-પૂજ્ય સ્વામીની મુર્તિઓ છે. ચંપાનાળાની પાસે-
પ નગર છે. અહી.પણ રમણીય મંદિર છે. ના
ચંપાનાળા રોડ મૈલ થાય છે. નાથનગર સ્ટેશન

હીઆં બારમા વાસૂપૂજ્ય સ્વામીનાં પાંચ કલ્યાણુક થયાં
છે. ચંપાથી દક્ષિણમાં સોળ કોશ ઉપર મંદારગિરિ પર્વત
છે. અહીઆં વાસૂપૂજ્ય સ્વામીનું નિર્વાણ થયું હતું. અ-
હીઆં પ્રતિમા અને પગલાં હોવાનું મનાય છે પણ બહુ
થોડા યાત્રાળુઓ જાય છે.

પં. વિજયસાગરે એક વાત ખાસ જાણવા જેવી
કહેલી છે કે " દેવસી નામના એક દીવાનાએ શ્વેતાંબરના
આ તીર્થને ઉત્થાપીને દિગંબર તીર્થ બનાવ્યું હતું. જેથી
તેના કુળનો નાશ થયો. [પુત્ર પ્રપોત્ર કોઇ રહયો નહી
જે માણસ તીર્થને ઉત્થાપે તેની આ દશા થાય "

અહીં વાસુપૂજ્ય સ્વામીના દેરાસરને ફરતો મોટો
બગીચો છે, ને ધર્મશાળા પણ છે. પૂર્વે આ નગરીનો
વિસ્તાર ૪૮ જોજન જેટલો હતો, પણ હાલ તો ફક્ત
નાનુ ગામડુ છે. અહીંનું દેરાસર, બાગ, ધર્મશાળા ઘ-
ણુંજ મનોહર છે. અહીંયાંથી ભાગલપુર આવી અજીમ-
ગંજ જવું. અંગદેશની રાજ્યધાનીનું શહેર ચંપાનગરી હતું.

કોશંબી નગરીમાં ચરમ તીર્થંકર વીર ભગવાનને
અડદના બાકુળા વહોરાવી અભિગ્રહ પૂરનારી ચંદનબાલા
ચંપાનગરીના રાજા દધીવાહનની રાજકુમારીકા હતી, તે
આજ ચંપાપુરી સંબંધે છે, કે જે ચંપાનગરી ઉપર શતા-
નિક રાજાએ ચડાઈ કરી તેને ભાંગી હતી.

અજીમગંજ (મુર્શીદાબાદ)

૧૯૭

ભાગલપુરથી અજીમગંજ જતાં નલહટ્ટી જંકસને રેલવે બદલવી પડે છે તે નલહટ્ટીથી અજીમગંજ બીજી રેલવે જાય છે. અહીયાં ત્રણ ધર્મશાળાઓ છે. અજીમગંજ સ્ટેશનની પાસે જ ધર્મશાળા છે. અહીઆં નવ શિખર બંધ અને એક ઘર દેરાસર મલી કુલ દશ દેરાસર છે. શામીલીયા પાર્શ્વનાથ, ગોડી પાર્શ્વનાથ ચિંતામણી પાર્શ્વનાથ, શાંતિનાથ, પદ્મપ્રભુ વગેરેનાં મળીને દશ દેરાસર સિવાય નદી પાસે બીજા દેરાસર પણ છે.

કીર્તિબાગ-નદીને સામે કિનારે ઉતરી એક માઈલ દૂર બગીચો આવેલો છે. અહીયાં શામળા પાર્શ્વનાથ, અને વાસુપૂજ્ય સ્વામીની કસોટીના બે પ્રતિમાઓ મૂળ નાયકજી તરીકે છે.

બાલુચર—અજીમગંજથી વહાણમાં બેસીને જવાય છે. અહીં મોટો બજાર છે, ત્યાં માર કેટબરાય છે. અહીઆં નદીને કીનારે સંભવનાથનુ તેમજ બીજાં ચાર મળીને પાંચ દેરાસર છે. તેમાં પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં ગંભારો કાચનો છે અને મૂળ નાયકની રત્નની પ્રતિમા છે.

કટગોલા—લક્ષ્મીપતિ બાબુનું આ નામ છે, અહીં આં

જીનદત્તસૂરિ અને જીનકુશળ:

…ે દેરાસરજી છે. તેમજ જીનદત્તસૂરિ અને જીનકુશળ…ગણીનાં પગલાં છે.

મહીમાપુરા—નદીને કિનારે કસોટીનું બાંધેલું એક મોટું દેરાસર હતું. પરન્તુ તે નદીમાં પાછળથી તણાઇ ગયું છે, એ દેરાસર જગતશેઠે બંધાવેલું હતું. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ મહીમાપુરા પાર્શ્વનાથ.

કાસમ બજાર—અજીમગંજથી વહાણમાં બેસીને જવાય છે. નદી ઉતરી એક માઇલ દૂર એક દેરાસર છે જેમાં નેમનાથની મુળનાયક તરીકે કસોટીના પત્થરની નાની પ્રતિમા છે.

અહીંથી ચાર ગાઉ દૂર મુર્શીદાબાદ (હજારી બાગ) છે. જ્યાં છેલ્લા નવાબ સિરાજુદ્દૌલાનો મહેલ અને બગીચા છે.

અહીંથી કલકત્તા જવાના બે રસ્તા છે, ઇસ્ટ ઇન્ડિયા… રેલવેમાં નલહટ્ટી થઇ હાવરા જવું પડે છે, અને બંગાળ… નાગપુર રેલવેમાં જીયાગંજથી જવું પડે છે.

—✻—

કલકત્તા.

૧૯૮

કલકત્તામાં સીયાલડા અને હાવરા એવાં બે સ્ટે…

આવેલાં છે. અહીઆં ચાર શિખરબંધી અને છ ઘર દેરાસર મળીને કુળ દશ દેરાસર છે. તેમાં રાયબદ્રિદાસ બાબુના બગિચામાં દેરાસર તદ્દન કાચનું બનાવેલું છે. કાનપુરના કરતાં ઘણું મોટું અને કારીગરીમાં પણ પણ ચઢે તેવું આ દેરાસર, જેનો જોડો આખા હિંદસ્તાનમાં ભાગ્યેજ હશે, તેમજ બીજાં પણ દેરાસર દર્શન કરવા લાયક છે. કલકત્તા શહેર મોટું અને વેપારનું પણ મથક ગણાય છે, સ્ટેશનથી બે માઇલ દૂર બદ્રિદાસનો બગિચો આવેલો છે.

—⟶✱⟵—

નાગપુર

૧૭૯

બેંગાલ નાગપુર રેલવેમાં લગભગ બેંગાલના નાકા ઉપરજ આ શહેર આવેલું છે. આ શહેર અસલ રાજ્યધાની હતી, શહેરમાં એક ધર્મશાળા છે અને બે દેરાસર છે, શ્રેયાંસનાથના દેરામાં રત્નની પ્રતિમા છે. બીજુ દેરાસર આદેશ્વરજીનું છે, તે જતિના દેરાસર તરીકે ઓળખાય છે. મૂળ નાયકજીની શ્યામ પ્રતિમા છે. ગંભારાની બહાર રંગમંડપના આરશમાં રૂપિયા જડેલા છે. અસલ અહીં નાગપુરા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર હતું.

— ✥ —

ભદ્રાવતી

૧૮૦

વર્ધાથી ટ્રેન બદલવી પડે છે, ત્યાંથી ભાંદક સ્ટેશન ઉતરીને એક મૈલ થાય છે, ત્યાં ભાંદક ગામ છે, તે સ્થળે પૂર્વે ભદ્રાવતી નગરી હતી, અહીં કેશરીયા પાર્શ્વનાથનું તીર્થ છે, જુઓ કેશરીયા પાર્શ્વનાથ ? અહીયાં પણ અઠવાડીયામાં એક દિવસ બજાર ભરાય છે, ત્યારે વેપાર સારો ચાલે છે.

―※―

આકોલા

૧૮૧

સ્ટેશનથી શહેર એક માઇલ દૂર થાય છે. શહેરમાં બજાર વચ્ચે દેરાસરને તેની સાથે ધર્મશાળા પણ છે. અહીથી અંતરીક્ષજી (સીરપુર) જવાય છે વરાડ પ્રદેશમાં આકોલા વેપારનું મથક મારૂ ગણાય છે. કપાસ અને અનાજનો વેપાર સારો ચાલે છે. અઠવાડીયામ એક દીવસ બજાર ભરાય છે.

―※―

આવેલાં છે. અહીઆં ચાર શિખરબંધી અને છ ઘર દેરાસર મળીને કુળ દશ દેરાસર છે. તેમાં રાયબદ્રિદાસ બાબુના બગિચામાં દેરાસર તદ્દન કાચનું બનાવેલું છે. કાનપુરના કરતાં ઘણું મોટું અને કારીગરીમાં પણ પણ ચઢે તેવું આ દેરાસર, જેનો જોડો આખા હિંદસ્તાનમાં ભાગ્યેજ હશે, તેમજ બીજાં પણ દેરાસર દર્શન કરવા લાયક છે. કલકત્તા શહેર મોટું અને વેપારનું પણ મથક ગણાય છે, સ્ટેશનથી બે માઇલ દૂર બદ્રિદાસનો બગિચો આવેલો છે.

—⊰※⊱—

નાગપુર

૧૭૯

બેંગાલ નાગપુર રેલવેમાં લગભગ બેંગાલના નાકા ઉપરજ આ શહેર આવેલું છે. આ શહેર અસલ રાજ્યધાની હતી, શહેરમાં એક ધર્મશાળા છે અને બે દેરાસર છે, ચિંતામણપાર્શ્વનાથના દેરામાં રત્નની પ્રતિમા છે. બીજુ દેરાસર આદિશ્વરજીનું છે, તે જતિના દેરાસર તરીકે ઓળખાય છે. મુળ નાયકજીની શ્યામ પ્રતિમા છે. ગંભારાની બહાર રંગમંડપના આરસમાં રૂપિયા જડેલા છે. અસલ [નાગપુરા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર હતું.

— ⊰⊱ —

ભદ્રાવતી

૧૮૦

વર્ધાથી ટ્રેન બદલવી પડે છે, ત્યાંથી ભાંદક સ્ટેશન ઉતરીને એક મૈલ થાય છે, ત્યાં ભાંદક ગામ છે, તે સ્થળે પૂર્વે ભદ્રાવતી નગરી હતી, અહીં કેશરીયા પાર્શ્વનાથનું તીર્થ છે, જુઓ કેશરીયા પાર્શ્વનાથ ? અહીયાં પણ અઠવાડીયામાં એક દિવસ બજાર ભરાય છે, ત્યારે વેપાર સારો ચાલે છે.

— ❀ —

આકોલા

૧૮૧

સ્ટેશનથી શહેર એક માઇલ દૂર થાય છે. શહેરમાં બજાર વચ્ચે દેરાસરને તેની સાથે ધર્મશાળા પણ છે. અહીથી અંતરીક્ષજી (સીરપુર) જવાય છે વરાડ પ્રદેશમાં આકોલા વેપારનું મથક સારૂં ગણાય છે. કપાસ અને અનાજનો વેપાર સારો ચાલે છે. અઠવાડીયામાં એક દીવસ બજાર ભરાય છે.

— ❀ —

સીરપુર (અંતરીક્ષજી)

૧૮૨

આકોલાથી સીરપુર જવાય છે. રસ્તામાં પાતુર આવે છે, ત્યાં ધર્મશાળા છે. દેરાસર પણ છે. લગભગ ૨૫ થી ૩૦ મૈલ આકોલાથી સીરપુર થાય છે, અહીંયાં અંતરીક્ષજી પાર્શ્વનાથનું મોટું પ્રાચિન તીર્થ છે, ધર્મશાળા પણ છે. ધર્મશાળામાં છુટી પડાળીઓ છે. અંતરીક્ષજી સંબંધી વિશેષહકીકત માટે વાંચો અંતરીક્ષ પાર્શ્વનાથ ? અહીં અઠવાડીયામાં એક દીવસ બજાર ભરાય છે

—•:•—

બુરાનપુર.

૧૮૩

આકોલાથી બુરાનપુર જતાં ભૂશાવળમાં રેલવે બદલવી પડે છે, સ્ટેશનથી શહેર બે મૈલ દૂર છે. આ શહેરની જાહોજલાલી પૂર્વે સારી હતી. પ્રથમ કરતાં હાલમાં વસ્તી ઘટી ગઇ છે, પૂર્વે અહીંયાં અઢાર દેરાસર હતા. પણ હાલમાં નવ દેરાસર છે. ચીંતામણ પાર્શ્વનાથ તેમજ ગોડી પાર્શ્વનાથ એ બે શીખરબંધના મંદીરમાં. બાં ધર્મનાથને શાન્તિનાથના બે ભોંયરા ને દેરાસ-

ડીમાં તેમાં એક રતનની તથા એક પાનાની પાર્શ્વનાથ-
ની પ્રતિમા છે. ચોથું મંદીરસ્વામીનું લાખેરવાડીમાં, પાંચમુ
વાસુપૂજ્ય ને ચંદ્રપ્રભુનું તેમજ છઠ્ઠું શાંતિનાથ ને સાતમુ
આદેશ્વરનું ને આઠમુ નેમનાથનું બીજા ગભારામાં મધ્ય
પાર્શ્વનાથ છે. તેમજ નવમુ શાંતિનાથનું મોટા રસ્તે એ
પ્રમાણે નવ દેરાસર છે, અહીયાં સીદરીયો સારી વખણાય
છે. મનમોહન પાર્શ્વનાથનું દેરાસર મોટું ગણાય છે. તેમાં
સમેતશિખરનો પહાડ લાકડાનો બનાવેલો છે.

—❀—

પુના.

૧૮૪

મનમાર અને ઘોન્ડ એ બે ઠેકાણે ટ્રેન બુરાનપુર-
થી આવતાં બદલવી પડે છે. સ્ટેશનથી શહેર દોઢ મેલ
દૂર છે. અહીયાં બે ત્રણ ધર્મશાળા છે. એકંદરે દેરાસરો
દશ છે, અહીં વેતાળ પેંઠમાં ચાર દેરાસર છે. જગવલ્લભ
પાર્શ્વનાથ, સ એશ્વર પાર્શ્વનાથ, ને ચીંતામણ પાર્શ્વનાથ
વાળુ મોટું દેરાસર છે. ન્હાવાની સગવડ છે, શનીવાર પેંઠ
માં એક દેરૂ છે. રવીવાર પેંઠમાં એક દેરૂ છે, તથા એ
બીજુ દેરાસર દોઢ મેલ દૂર છે. સોલાપુર બજારમાં એ
લશ્કરમાં એક, વાડીમાં એક, એ પ્રમાણે સાત શિખ

બંધ અને ત્રણ ઘર દેરાસર મળી દસ દેરાસર છે. પુના અસલ પેશ્વાની રાજધાનીનું શહેર હતું, અહીંથી મુંબઈ જવાય છે.

—:o:—

પાંચોરા.

૧૮૫

મુળ નાયકજી કલ્યાણ પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર રમણીય જાત્રા કરવા લાયક છે.

—:o:—

સીરસાલા.

૧૮૬

ખાનદેશ જીલ્લે આમલનેર પાસે સીરસાલામાં સુરજમંડન પાર્શ્વનાથનું દેરાસર છે.

—:o:—

રામનગર (પંજાબ)

૧૮૭

ચિંતામણી પાર્શ્વનાથનું પ્રસિદ્ધ મંદિર છે.

—:o:—

હુંશીયાર પુર

૧૮૮

અહીયાં બે દેરાસર છે. વાસુપુજ્યસ્વામી તથા પાર્શ્વનાથજીનું મળીને; હમણાં એક નવુ થયું છે, જેની પ્રતિષ્ઠા વિજયાનંદસૂરિજીએ કરાવી છે.

ભેરા.

૧૮૯

આનું અસલ નામ વીતભય પાટણ જણાય છે. જે
પ્રથમ ઉદાયીરાજાની રાજ્યધાની હતી. તે વખતે ત્યાં જીવી-
તસ્વામીની મહા અદ્‌ભૂત પ્રતિમા હતી. તેને ચંદ્રપ્રદ્યોતે
કપટથી પોતાની નગરીમાં આણી, તે સાથે ઉદાયી રાજાની
દાસીને પણ લાવી પોતાની ઉપપત્ની બનાવી; આ કારણે
ઉદાયી રાજાને ને ચંડપ્રદ્યોતને મોટી લડાઈ થઈ, તેમાં
મહાભુજ ઉદાયી રાજાએ ચંડપ્રદ્યોતને બાંધી લઇ પોતાની
છાવણીમાં લઇ ગયો. પાછળથી સંવત્સરીને દીવસે તેણે
(ચંડપ્રદ્યોતે) કપટથી ઉપવાસ કરવાથી રાજાએ પોતાનો સ્વા
મીભાઇ જાણી તેના કપાળમાં 'દાસીપતિ! એવો લેખ લખ
... તેનું રાજ્ય તેને હવાલે કર્યું. ત્યાર પા

કાલાંતરે ઉદાયી રાજાએ શ્રી વીરપ્રભુ પાસે દીક્ષા લીધી ને તે છેલ્લા રાજર્ષી થયા. તે પછી દેવકોપથી તે વિતભય નગરી ધુળનો વરસાદ થવાથી દટાઈ ગઇ. ને પ્રતિમા તો ઉજ્જનમાંજ રહી હતી. તેજ નગરીને સ્થાનકે આ ભેરા ગામ વસ્યુ હોય એમ જણાય છે, મહા સમર્થ શ્રીમદ્ આત્મારામજી મહારાજશ્રીના સંસારીપણાનું એ ગામ છે.

—✽✽—

કાંગડાનો કીલ્લો.

૧૯૦

આ કીલ્લો તથા દેરાસર રાજા કહાનદાસનું બંધાવેલું હોય એમ કહેવાય છે. દેરાસરમાં આદિશ્વરની પ્રતિમા શ્યામવર્ણની છે, આ પ્રતિમાને કોઇ મહાવીરસ્વામી પણ કહે છે. અસલ આ મોટુ નગર હતું, જેને 'નગરકોટ કાંગર.' પણ કહે છે. આ કીલ્લામાં સમવસરણની રચના હતી તેનાંનો કેટલોક ભાગ હુંશીયારપુર લાવ્યા છે. સમોવસરણમાં અરનાથ, કુંથુનાથ, અને શાંતિનાથ એ ત્રણ અને બીજી પણ પ્રતિમાઓ છે. ત્યાંથી કોઇ રાજાની વખતમાં લાવેલા છે. આ કીલ્લામાં અંબીકાજીનું મંદિર પથ્થરનું બાંધેલું છે.

—✽—

કાંગરાવેલી

૧૯૧

અમૃતસરથી એક રેલ પેઠાનકોટ થઈને હીમાલયના પાહાડમાં જાય છે. પેઠાનકોટ થઇને પગરસ્તે પણ કાંગરાવેલી જવાય છે. ત્યાં કાંગરાનો મોટો કીલ્લો છે. ત્યાં કાંગરા મહાવીરની એક પ્રતિમા કીલ્લામાં છે. પાસે જુનુ કાંગરા શહેર છે. જૈનની વસ્તી નહી હોવાથી ભૈયા તેમજ પહાડી લોકો કોઈ ગોરખનાથ તો કોઈ પાર્શ્વનાથના નામથી ઓળખે છે. તેમજ દર્શન પણ કરે છે. તેલ સિંદુર વગેરે ચઢાવે છે. આ પ્રતિમા વિષે કહેવાય છે કે જ્યારે કીલ્લો બાંધ્યો ત્યારે સરકારે આ પ્રતિમાને ઉઠાડવામાંડી, તે વારે ત્યાં આગળ ભમરા છુટયા તેથી સર્વને નાશવું પડયું. એ પ્રમાણે તેનો ચમત્કાર જાણી હાલ પણ તેને ઉઠાડવાની કોઇની હીમંત ચાલતી નથી. પ્રતિમા શ્યામ સ્વરૂપે છે. ત્યાંથી ૧૦૦ માઇલ દૂર પગરસ્તે 'કુલ્લુ' ગામ છે ત્યાં એક બાવાના મઠમાં સંપ્રતિ રાજાની ભરાવેલી પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા છે.

—:o:—

લુદીયાણા

૧૯૨

અહીંયાં બે દેરાસર આવેલાં છે. પ્રથમ દેરાસર

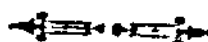
સુપાર્શ્વનાથજીનું છે, તે આશરે ૨૫ વરસ ઉપર બંધાવેલું છે. તેમજ બીજું દેરાસર કલિકુંડ પાર્શ્વનાથનું છે

—※—

હાલાકુંડી (સીંધ)

૧૯૩

એ સિંધ હૈદરાબાદમાં આવેલું છે. મૂળ નાયકજી ગોડી પાર્શ્વનાથજી મહારાજ છે. ધર્મશાળા પણ છે. તે ૧૮૨૦ ની સાલમાં બંધાવ્યું છે. અહીયાં એક દેરાસર પાર્શ્વનાથનું પૂર્વે સંવત ૧૪૩૦ માં બંધાયેલું છે. તેમજ અમરકોટમાં પણ સંવત ૧૫૧૯ માં પાર્શ્વનાથનું દેરાસર બંધાવેલું છે

કરાંચી

૧૯૪

આ શહેર દરિયા કિનારે આવેલું છે. અહીંયાં દેરાસર શ્રી ગેડીજી પાર્શ્વનાથજીનું છે તે સંવત ૧૯૦૦ ની સાલમાં બંધાવેલું છે.

—※—

પ્રતાપગઢ

૧૯૫

આ શહેર મંદુસર પાસે આવેલું છે. દેરાસરોની વિગત નીચે પ્રમાણે છે. પહેલું પાર્શ્વનાથનું જેની પ્રતિષ્ઠા ૧૭૪૨ માં થઈ છે. બીજુ ચંદ્રપ્રભુનું સંવત ૧૮૩૮ માં તેની પ્રતિષ્ઠા થઈ છે, ત્રીજુ ધરણેંદ્ર પદ્માવતી સહીત પાર્શ્વનાથનું છે. તેની પ્રતિષ્ઠા સંવત ૧૯૦૦ માં થઈ છે. ચોથુ ચંદ્રપ્રભુનું તેની ૧૮૬૨ માં પ્રતિષ્ઠા થઈ. પાંચમુ શાંન્તીનાથજીનું તેની ૧૮૭૨ માં પ્રતિષ્ઠા થઈ. છઠ્ઠુ શાન્તિનાથનું તેની પ્રતિષ્ઠા પણ ૧૪૮૭ માં થઈ છે. સાતમુ રીખવદેવજીનું તેની પ્રતિષ્ઠા ૧૯૫૧ માં થઈ. આઠમુ રીખવદેવજીનું તેની પ્રાતષ્ઠા ૧૯૪૦ માં થઈ. નવમુ ચંદ્રપ્રભુનું તેની ૧૯૩૩ માં પ્રતિષ્ઠા થઇ. દશમુ સુમતીનાથનું પ્રતિષ્ઠા ૧૯૩૧ માં થઇ. અગીયારમું પાર્શ્વનાથનું એવી રીતે અગીયાર દેરાસરો આવેલાં છે.

મરૂકોટ તીર્થ

૧૯૬

આ તીર્થ સીધ દેશમાં આવેલું છે. શ્રી જયસ

ઉપાધ્યાય જાત્રાએ ગયા હતા. સંવત ૧૪૮૩ માં ભીમા પુત્ર અભયચંદ્રે સંઘ કાઢયો હતો.

હોલીપટ્ટન (દક્ષિણ મદ્રાસ તરફ)

૧૯૭

હુબલીથી નવ માઈલ થાય છે. હોલીપટ્ટણમાં સંપ્રતિ રાજાની વખતમાં ૧૦૧ દેરાસર હતાં. તે બીલકુલ નાશ થઈ ગયાં છે. પણ કેટલીક નિશાનીઓ મોજુદ છે. કેટલાંક મંદિરોનાં ખંડેરો પણ જણાય છે. આ તીર્થ હાલમાં જીર્ણ થઈ ગયું છે.

સંગમનેર

૧૯૮

નાશીકથી ૨૦ ગાઉ થાય છે, ચીંતામણી પાર્શ્વનાથનું દેરાસર સંવત ૧૮૨૮ માં પ્રતિષ્ઠા થયેલી છે.

નાશીક

૧૯૯

નદીમાં ચિંતામણી પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર તેની

પ્રતિષ્ઠા સંવત ૧૯૧૮ માં થઈ છે. ધર્મશાળા શ્રાવકોની છે. વૈષ્ણવોનું મોટુ ધામ છે.

—※—

નીઝામ હૈદ્રાબાદ

૨૦૦

દક્ષીણના નવાબ નિઝામ સરકારની રાજ્યધાનીનું આ શહેર છે. તેને ભાગાનગર પણ કહે છે. અહીયાં કોરવાનમાં બે દેરાસર છે. એક દેરાસર બેગમ બજારમાં છે, એક દેરાસર રેસીડેન્સી પાસે બજારમાં છે, અને એક દેરાસર લશ્કરમાં છે. ભાગા નામની કોઇ સ્ત્રીએ વસાવેલું જેથી તે ભાગાનગર પણ કહેવાય છે. તેને હાલ નીઝામ હૈદરાબાદ કહે છે. ચંદુલાલનું હૈદ્રાબાદ પણ કોઈ કહે છે.

—※—

કુલપાકજી

૨૦૧

નિઝામ હૈદરાબાદથી ને આલેર સ્ટેશનથી ત્રણ કો ઉપર કુલપાકજી તીર્થ આવે છે. ત્યાં બે હજાર વર્ષ બંધાયલું માણેકસ્વામી, અથવા આદિશ્વરનું દેરાસર

ઠરવા લાયક છે, અગાઉ આ દેરાસર વિશાળ હતું. આદિશ્વરની પ્રતિમા કેશરીયાજીની પ્રતિમાના બરાબર હોય તેમ લાગે છે.

ત્યાંથી પગ રસ્તે ત્રણ ગાઉ ઉપર મહાવીર સ્વામીના પગમાં ખીર રાંધી, તેની પહાડ ઉપર સ્થાપના છે. ત્યાંથી ત્રણ કોશ દૂર પદ્માવતીનું મંદિર જોવા લાયક છે. ત્યાં કુલપાકજી તીર્થની સ્થાપના કર્યાને થયેલી સંભવે છે, તેનો લેખ નીચે મુજબ છે.

સંવત ૧૭૬૭ વ-ર્ષે ચૈત્ર સુદી ૧૦ પુષ્યાર્ક દિને વિજયમુહૂર્તે શ્રી માણિકસ્વામી નામ આદિશ્વર બીંબ પ્રતિષ્ટિતમ્, આદિશ્વર ઔરંગઝેબ બાદશાહ પુત્ર બહાદુરશાહ બીજાજ સુબેદાર નવાબ મહમદ ઉસફખાં, બાદશાહ વખતે તપગચ્છ ભટ્ટારક શ્રી વિજયસાર શિષ્ય ભટ્ટારક શ્રી વિજયરત્નસૂરિ, પંડિત ધર્મકુશલગણિ શિષ્ય પંડિત કેશર કુશલગણિ ઉદ્ધારમ્, ભાગાનગર દિવાનાત પ્રાકૃત શાકે ૧૬૩૩ એ રીતે વંચાય છે.

સેસલી.

૨૦૨

શીખરબંધી સેસલી પાર્શ્વનાથનું દેરાસર સંવત ૧૨૫૮ માં બંધાવેલું હતું.

ઇલોરા

૨૦૩

ઓરંગાબાદથી આઠ નવ ગાઉ દોલતાબાદછે, જેને દેવગિરિ પણ કહે છે. ત્યાંથી આઠ દશ માઇલ ઇલોરાની ગુફાઓ આવે છે. ૩૪ થી ૩૬ ગુફામાં દેવતાનાં મંદિર આવેલાં છે. તેમાં ૧૨ બૌધનાં, ૧૭ હિંદુનાં, ૬ જૈનોનાં પણ છે. મોટી વિશાળ મૂર્ત્તિઓ છે. કેટલીક પદ્માસને અને કેટલીક કાઉસગ્ગધ્યાને છે. ત્યાં રહેલી શ્રી પાર્શ્વનાથની મૂર્તિને મેઘવિજય કવિ ઉપાધ્યાયે ત્રિવેણી મેઘદૂત કાવ્યમાં વંદના કરીછે. ત્યાંથી જરા આગળ અણુકોટેલી પહાડ છે. ત્યાં પારસનાથ ભગવાન વીચરતા વીચરતા આવેલા છે. વળી ત્યાં માંગીદુંગીના પહાડ ઉપર થી બાવીશમા તીર્થંકર નેમિનાથ ભગવાનને વંદના કરવી, મેઘવિજય કવિ વિનયવિજય ઉપાધ્યના વખતમાં થયેલા છે.

—

નગર કોટ.

૨૦૪

ઉત્તર દિશાએ તિગર્ત નામે દેશમાં સુસુરમપુર ... નગરમાં આદિનાથભગવાનનું મંદિર હતું. મ્લેચ્છોના

ાકુ વંશ સ્થાપન કર્યો. ભરતના પુત્ર સૂર્યયશાને
યશા પ્રમુખ સવાલાખ પુત્રો હતા, ને બાહુબલીના
સોમયશા (ચંદ્રયશા) ને શ્રેયાંસ પ્રમુખ બહોતેર
પુત્રો હતા.

પાંચમા આરામાં શત્રુંજયનો ઉદ્ધાર કરનાર જાવડ
ચક્રેશ્વરીના કહેવાથી તક્ષશીલાથી શ્રી આદિનાથ
પ્રતિમા વિક્રમ પછી ૧૦૮ વર્ષે લાવ્યા હત
જ પ્રતિમા શ્રી શત્રુંજય ઉપર પધરાવી હતા-
ને હાલ 'ગિજની' કહે છે. વિક્રમની ત્રીજી સ-
નદેવસૂરિ થયા છે. માનદેવસૂરિના વખતમાં પણ
ાં પાંચસો જૈન મંદિરો હતાં. તેમજ જૈનોની
સારી હતી. ત્યાં એકદા રોગનો ઉપદ્રવ થયો તે-
દેવસૂરિએ નાંદોલમાં રહીને ત્યાંના સં-
લઘુશાંતિ રચી તે ગણવાથી રોગની શાંતિ
પછી ત્રણ વરસે તે નગરનો તુરૂષ્ક લો-
ત્યાં પછી ગિજની તેમણે વસાવ્યું
તેનુંજ ગિજની નામ રાખ્યું હોય તેમ
શાહબુદ્દિન વગેરે સુલતાનો આવ
ે. પૂર્વે ગિજની અફગાનીસ્તાન
હાલમાં કાબુલ છે.

આવાગમથી બીજા તીર્થોની માફક આ તીર્થ નષ્ટ થયું. નથી, એવું એક મુસાફરે જયસાગરસૂરિને કહેવાથી તેમણે ફરીદકોટમાં 'હાલા' નામના શ્રાવકને ઉપદેશ કર્યો. અને સંઘ કાઢવા તે તૈયાર થયો. પછી સંઘ પીપાસા નદી કીનારે જાલધર ને હરીયાલા થઈ નગર-કોટ આવ્યો. નગર કોટનું બીજું નામ સુસરમપુર છે. ત્યાં શેઠ ખીમસીંહના કરાવેલા શાંતિનાથના દેરાની યાત્રા કરી સંવત ૧૪૮૪ ના જેઠ સુદ ૫, પછી રૂપચંદના કરાવેલાં મહાવીરસ્વામીના મંદિરની જાત્રા કરી વળી પહાડ વગેરે દેહેરાંનાં દર્શન કરી સંઘ પાછો પોતાને સ્થાનકે આવ્યો. આ તીર્થ નેમનાથનાં વખતમાં સ્થાપન થયું હોય એમ કિં વદન્તિ છે.

— ❧ —

રીંગણોદ.

૨૦૫

જાવરાથી ત્રણ કોશ દૂર રીંગણોદ ગામ છે. ત્યાં પાંચ પ્રતિમાઓ ને એક અંબિકાની મૂર્ત્તિ જ્યારે પ્રગટ થઈ હતી. ત્યારે દેવાસના રાજાના ભાઈ ખાસેરાવ સહકુટુંબ દર્શનાર્થે પધાર્યા હતા. અહીં સમેરીયા પાર્શ્વનાથનું દેરાસર તીર્થસ્થળ જેવું હતું.

———

તક્ષસીલા.

૨૦૬

આ શહેર હિંદુસ્તાનની બહાર કિનારા ઉપર આવેલું છે. તક્ષસીલા એ અસલ બહુલી દેશની રાજ્યધાનીનું શહેર ગણાતું, પ્રથમ તીર્થંકર શ્રી રૂપભદેવના પુત્ર બાહુબલી મહા સમર્થ અક્ષય વીર્યવાન પુરૂષ તે મહાભૂજ અહીંના રાજા હતા. છદ્મસ્થાવસ્થામાં રૂપભદેવ ભગવાન વિહાર કરતા તક્ષસીલાની બહારના ઉદ્યાનમાં એકદા કાઉસગ્ગ ધ્યાને રહ્યા હતા. જ્યારે બાહુબલીજીને ખબર પડી કે ભગવાન કાઉસગ્ગ ધ્યાને નગરની બહાર રહેલા છે, તો પ્રભાતમાં હું વંદના કરીશ એમ વિચારી નગરીને શણગારી, પણ પ્રભાત થતાં ભગવાન તો વિહારાંતરી ગયા, ને રાજા ત્યાં આડંબરથી વંદન કરવા આવ્યા ત્યારે ભગવાનને વિહાર કરી ગયેલા જાણી મહાભુજ બાહુબલીજી એક નાના બાળકની માફક શોકથી રડી પડ્યા, ઘણીવારે હૃદય ખાલી થયે છતે મંત્રીઓએ તેમને સમજાવી શાંત કર્યો, પછી ભગવાનના જ્યાં બે ચરણની સ્થાપના હતી, ત્યાં મોટો પ્રાસાદ કરાવ્યો અને તે બેચરણની સ્થાપના કરી તેની ઉપર ધર્મચક્ર મુક્યું. તે સિવાય તક્ષસીલામાં પૂર્વે બીજા પણ અનેક દેરાસરો શોભી રહ્યાં હતાં. મહાસમર્થ એ ચક્રવર્તી ભરત મહારાજા પણ લડાઈમાં મહાભુજ બા

બલીને જીતી શકયા નથી. કેમકે બાહુબલી ત્રણ જગતને જીતવાને પણ સમર્થ એવા અક્ષય વીર્યવાન પુરૂષ હતા. અનંત શક્તિવાન તીર્થંકરથીજ માત્ર તેમનું બળ ઉતરતું હોય છે. લડાઈમાં મહાસમર્થ એવા ચક્રવર્તીને પણ જીતી લઈ પછી તરતજ તેમણે વૈરાગ્યથી દીક્ષા ગ્રહણ કરી અંતરંગ શત્રુઓને પણ (ક્રોધાદીકને) જીત્યા, વળી બાહુબલી કાઉસગ્ગ ધ્યાને એકજ જગ્યાએ વરસ દીવસ સુધી સ્થીર રહ્યા. પછી ભગવંતે મોકલેલાં બ્રાહ્મીસુંદરીના ઉપદેશથી વરસ દીવસના અંતે તેમણે કેવલ સંપાદન કરી મુક્તિને પોતાને આધીન બનાવી કરી. તક્ષશીલામાં બાહુબલીજીની ગાદી ઉપર ભરત મહારાજાએ તેમના પુત્ર સોમયશાનો રાજ્યાભિષેક કર્યો. જેમણે પ્રભાસપાટણ (ચંદ્રપ્રભાસ) માં ભરત મહારાજ સંઘ લઈ આવ્યા ત્યારે ત્યાં ભાવી તીર્થંકર ચંદ્રપ્રભુનું દેરાસર (પ્રાસાદ) કરાવ્યો હતો, અને ત્યાં નગર વસાવ્યું હતું. સોમયશા (ચંદ્રયશા).થી ચંદ્રવંશની જગતમાં શરૂઆત થઈ છે. જેમાંથી ત્યારપછી અનેક શાખાઓ નીકળેલી છે અને ભરતના પુત્ર સૂર્યયશાથી સૂર્યવંશ પ્રવર્ત્યો છે. રૂષભદેવ ભગવાનથી ઈક્ષ્વાકુવંશ ચાલ્યો છે. જે વંશ ભગવાન જ્યારે બાલ્યાવસ્થામાં નાભીરાજાના ખોળામાં રમતા હતા. તેવારે ઈંદ્ર ઈક્ષુ (શેરડી) લઈને ભગવાનને વંદન કરવા આવ્યા, તે વખતે ભગવાને શેરડી લેવાને હાથ લંબાવ્યો, જેથી ઈંદ્રે ઈક્ષુ આપવાથી

ઈક્ષ્વાકુ વંશ સ્થાપન કર્યો. ભરતના પુત્ર સૂર્યયશાને મહાયશા પ્રમુખ સવાલાખ પુત્રો હતા, ને બાહુબલીના પુત્ર સોમયશા (ચંદ્રયશા) ને શ્રેયાંસ પ્રમુખ બહોતેર હજાર પુત્રો હતા.

પાંચમા આરામાં શત્રુંજયનો ઉદ્ધાર કરનાર, જાવડ શાહ ચક્રેશ્વરીના કહેવાથી તક્ષશીલાથી શ્રી આદિનાથ પ્રભુની પ્રતિમા વિક્રમ પછી ૧૦૮ વર્ષે લાવ્યા હતા, અને તેજ પ્રતિમા શ્રી શત્રુંજય ઉપર પધરાવી હતી. તક્ષસીલાને હાલ 'ગિજની' કહે છે. વિક્રમની ત્રીજી સદીમાં માનદેવસૂરિ થયા છે. માનદેવસૂરિના વખતમાં પણ તક્ષશીલામાં પાંચસો જૈન મંદિરો હતાં. તેમજ જૈનોની વસ્તી પણ સારી હતી. ત્યાં એકદા રોગનો ઉપદ્રવ થયો તે નિવારવાને માનદેવસૂરિએ નાંદોલમાં રહીને ત્યાંના સંઘની આજ્ઞાથી લઘુશાંતિ રચી તે ગણવાથી રોગની શાંતિ થઈ, પણ ત્યારપછી ત્રણ વરસે તે નગરનો તુરૂષ્ક લોકોએ નાશ કર્યો. ત્યાં પછી ગિજની તેમણે વસાવ્યું હોય અથવા તો તેનુંજ ગિજની નામ રાખ્યું હોય તેમ સંભવે છે. મહમદ, શાહબુદિન વગેરે સુલતાનો આજ શહેરમાં થઈ ગયા છે. પૂર્વે ગિજની અફગાનીસ્તાનની રાજ્યધાની હતી. પણ હાલમાં કાબુલ છે.

—※※—

કુંડલપુર.

૨૦૭

મધ્ય હિંદુસ્તાનમાં ડામોહ સ્ટેશનથી સાત કોશના ફાસલેપર આ તીર્થ આવેલું છે. અહીંયાં આ તીર્થ પહાડની નજીક છે, પહાડ ઉપર પણ પચ્ચાસે મંદિર હતાં, નીચે આવતાં તલાવની પાર ઉપર પણ મંદિર હતાં, આ બધાં મંદિરો બે માઇલના વિસ્તારમાં પથરાઇ રહેલાં હતાં, પહાડ ઉપર મહાવીરસ્વામીની ચાર ગજ ઉંચી ત્રણ પ્રતિમાઓ છે. અહીં અગાઉ ફાગણ માસમાં મેળો ભરાતો તે પણ હાલ ત્રીસ વરસથી બંધ હતો, પણ વળી પાછો ચાલુ થયો છે, ત્યાં હમણાં જીર્ણોદ્ધાર થયો છે.

કુંડલપુર મોટું શહેર હતું, અહીંયાં પાર્શ્વનાથનું પણ મોટું મંદિર હતું. જુઓ કુંડલપુર પાર્શ્વનાથ ? શ્રીપાલરાજાએ પણ આ શહેરમાં આવી વીણા વગાડીને અહીંની રાજ્યકુંવરીને જીતી હતી.

માહેંદ્રપર્વત.

૨૦૮

અહીંયાં પદ્મપ્રભુનું તથા ઢાંઢા પાર્શ્વનાથજીનું પુરે તીર્થ હતું. હાલના પત્તો નથી.

ત્રિકુટગિરિ.

૨૦૯

અહીંયાં શાંતિનાથ ભગવાનનું તીર્થ હતું, હાલ જ-ણાતું નથી.

શ્રીપર્વત.

૨૧૦

મલ્લીનાથજીનું તીર્થ હાલમાં વિચ્છેદ થયું છે.

પ્રતિષ્ઠાનપુર.

૨૧૧

દક્ષીણમાં આ શહેર આવેલું છે. અહીંયાં મુનિસુવ્રત-સ્વામીનું તીર્થ પ્રથમ આવેલું હતું, તેમજ હેમ સરોવર તથા માનસરોવર જૈન તીર્થ હતાં, પણ હાલ નજરે પ-ડતાં નથી. ભદ્રબાહુસ્વામી અહીંયાં થયા હતા, વરાહ મિહિર નામનો તેમને ભાઈ હતો તે દીક્ષા છોડી જ્યોતિ-ષ્યનો ધંધો કરતો હતો, ભદ્રબાહુ પાંચમા શ્રુતકેવલી થય[ા] છે. છેવટે વરાહ મરીને વ્યંતરદેવતા થયો ને ચંદ્ર[...]

કોટી શિલ્લા (અદ્રશ્ય)

૨૧૫

આ કોટી શિલ્લા મગધ દેશમાં આવેલી છે. જ્યારે જગતમાં અતિ વિશ્નુનુ બલ હરવા માટે વિષ્ણુ ઉત્પન્ન થાય છે. ત્યારે આ કોટીશીલ્લા પાસે તેમને આવવું પડે છે. ત્યાં તેમની કસોટી થાય છે, દરેક વાસુદેવ (વિષ્ણુ) ને કોટીશિલ્લા ઉપાડવી પડે છે, વાસુદેવ (નારાયણ) સિવાય કોટીશિલ્લા ઉપાડવાની કોઈ મનુષ્યમાં શક્તિ હોતી નથી. આ ચોવીસીમાં નવ વિશ્નુ ઉત્પન્ન થયા છે, તેમણે દરેકે આ કોટી શિલ્લા ઉપાડેલી છે. આજે તે અદ્રશ્ય છે. તે કોટીશીલ્લા પાસે પૂર્વે તીર્થ હતું. હાલ જણાતું નથી. છેલ્લા વિશ્નુ મહાભુજ શ્રી કૃષ્ણે જમીનથી ચાર આંગુલ કોટીશીલ્લા ઉંચી કરી હતી. જ્યારે આઠમા વિશ્નુ મહાભુજ લક્ષ્મણે જાનુ સુધી ઉપાડી હતી.

—:o:—

દંડકારણ્ય

૨૧૬

અહીંઆં પૂર્વ દંડકારણ્યમાં એક તીર્થ હતુ હ
લમાં પત્તો નથી. આઠમા વાસુદેવ નારાયણ અને રામ

કે લબ્ધી વગર ત્યાંની જાત્રા થતી નથી. એ પર્વતની ચારે બાજુએ બીજા સગરચક્રીના પુત્રો ખાઇ ખોદીને લાવેલા એવી ગંગા નદી આવેલી છે. અને વચમાં અષ્ટાપદજીનો પહાડ આવેલો છે. એક એક જોજને એક પગથીયું એવાં આઠ જોજને આઠ પગથીયાં ભરત મહારાજાએ બનાવેલાં એવાં આ પર્વતને આવેલાં છે. આઠ પગથીયાં ઉપરથી અષ્ટાપદ એવું નામ પડેલું છે. ઉપર મધ્યમાં સોનાનું શિખરબંધી દેરાસર છે, તેમાં જે જે કાળે અરિહંતોનાં જેવાં શરીર હતાં, તેના પ્રમાણે ૨૪ ભગવંતોની ૨૪ પ્રતિમાઓ તેટલાજ પ્રમાણવાળી, અને તેમના જેવા શારીરિક વર્ણવાળી બિરાજમાન છે. અહીંયાં પ્રથમ તીર્થંકર શ્રી આદિનાથ પ્રભુનું મોક્ષ કલ્યાણક છે. આ તીર્થ ભરત મહારાજાએ સ્થાપન કરેલું છે. છેલ્લાં વીર ભગવંતના મુખ્ય ગણધર શ્રી ગૌતમ સ્વામીયે લબ્ધીએ કરીને અષ્ટાપદની યાત્રા કરેલી છે. જ્યાં તેમને પંદરસે ત્રણુ તાપસ શિષ્યોનો લાભ થયો હતો, જેમને પોતે પોતાના પાત્રમાં વ્હોરી લાવેલી ક્ષીરથી પંદરસેને ત્રણને પ ... લબ્ધિના પ્રભાવથી પારણું કરાવ્યું હતું. ગૌતમસ્વામ ... સૂર્યનાં કિરણોનું અવલંબન લઇને અષ્ટાપદ ઉ ... ચડયા હતા.

—✻()✻—

કોટી શિલ્લા (અદ્રશ્ય)

૨૧૫

આ કોટી શિલ્લા મગધ દેશમાં આવેલી છે. જ્યારે જગતમાં પ્રતિ વિષ્નુનુ બલ હરવા માટે વિષ્ણુ ઉત્પન્ન થાય છે. ત્યારે આ કોટીશીલ્લા પાસે તેમને આવવુ પડે છે. ત્યાં તેમની કસોટી થાય છે, દરેક વાસુદેવ (વિષ્ણુ) ને કોટીશિલ્લા ઉપાડવી પડે છે, વાસુદેવ (નારાયણ) સિવાય કોટીશિલા ઉપાડવાની કોઈ મનુષ્યમાં શક્તિ હોતી નથી. આ ચોવીસીમાં નવ વિષ્નુ ઉત્પન્ન થયા છે, તેમણે દરેકે આ કોટી શિલ્લા ઉપાડેલી છે. આજે તે અદ્રશ્ય છે. તે કોટીશીલ્લા પાસે પૂર્વે તીર્થ હતુ. હાલ જણાતુ નથી. છેલ્લા વિષ્નુ મહારાજ શ્રી કૃષ્ણે જમીનથી ચાર આંગુલ કોટીશીલ્લા ઉંચી કરી હતી. જ્યારે આઠમા વિષ્નુ મહારાજ લક્ષ્મણે જાનુ સુધી ઉપાડી હતી.

—:(o):—

દંડકારણ્ય

૨૧૬

અહીં આં પૂર્વ દંડકારણ્યમાં એક તીર્થ હતુ. હાલ માં પત્તો નથી. આઠમા વાસુદેવ નારાયણ અને રામ

ચંદ્ર વનમાં નિકલ્યા ત્યારે અહી આવ્યા હતા. તેમણે દંડકારણ્યનો ઇતિહાસ સાંભળ્યો હતો. દંડકારણ્ય કેવી રીતે થયું તે માટે જુઓ જૈન રામાયણ

—※○※—

દેવાધિદેવ

૨૧૭

ભોપાળમાં દેવાધિદેવ તીર્થ હાલ નાબુત થયું છે.

—※○※—

અઢીદ્વીપ

૨૧૮.

અઢી દ્વીપમાં શાશ્વતાં ચૈત્યો ઘણાં છે, તે શાસ્ત્રો થકી સમજી લેવાં, જેવાં કે જંબુનું રત્નમય જંબુ વૃક્ષ ઉપર, રૌપ્યમય વૈતાઢ્ય પર્વત ઉપર, સુવર્ણમય મેરૂ પર્વત ઉપર, એવી રીતે અઢીદ્વીપમાં શાશ્વતાં અશાશ્વતાં ઘણાં ચૈત્ય (મંદિરો) આવેલાં છે. દરેક શાશ્વતા ચૈત્યે ૧૨૦ પ્રતિમા છે. આપણે રહીએ છીએ તે જંબુદ્વીપ થાળી સરખો છે. તે પછીના દ્વીપ અને સમુદ્રો વલયાકારે છે. એવા અસંખ્યાતા દ્વીપ અને સમુદ્રો તિર્છા લોકમાં રહેલા છે. પણ મનુષ્ય ફક્ત અઢીદ્વીપમાં રહે છે તેની

—※—

બહાર મનુષ્યનું જન્મ મરણ થતું નથી. જંબુદ્વીપ ૧ [illegible] જોજનનો છે તે પછીના દ્વીપ સમુદ્ર એક [illegible] બમણા છે.

—※—

માનુષ્યોત્તર પર્વત

૨૧૯

આ પર્વત જંબુદ્વિપ, ધાતકી ખંડ અને પુષ્કર રાર્ધ એ અઢી દ્વીપને વીંટીને રહેલો છે. આ પર્વત [illegible] બેઠા સિંહના આકારે છે. ત્યાં શાશ્વત ૪ ચૈત્યો આવેલાં છે. દરેક ચૈત્યે ૧૨૦ પ્રતિમા છે

—※—

નંદીશ્વરદ્વીપ

૨૨૦

આ દ્વીપ જંબુદ્વીપથી આઠમો ગણાય છે. આ દ્વીપમાં ૫૨ જીનચૈત્ય છે. જ્યાં દેવતાઓ વારંવાર આ [illegible] [illegible] કરે છે. એ ચૈત્યો ૧૦૦ [illegible] લાંબા [illegible] પહોળાં અને ૭૨ જોજન ઉ [illegible] છે.

રૂચક ને કુંડલ

૨૨૧

આ અગીયારમા અને તેરમા દ્વીપમાં ચાર ચાર શાશ્વત જીન ચૈત્યો આવેલાં છે. જે સો જોજન લાંબાં ૫૦ પહોળાં અને ૭૨ જોજન ઉંચાં આવેલાં છે. તે સિવાય બીજા અસંખ્યાતાદ્વીપ સમુદ્ર એક બીજાને વીંટીને રહેલાં છે, છેલ્લાં સ્વયંભુ રમણ સમુદ્ર અર્ધ રાજલોક પ્રમાણ રહેલો છે. રૂચક અને કુંડલના આઠ ચૈત્યના પ્રત્યેક ચૈત્યે ૧૨૪ જીન પ્રતિમા છે. તિચ્છો લોકનું પ્રમાણ ઉચું નીચું સામાન્ય રીતે ૧૮૦૦ જોજન કહેલું છે. અને શાશ્વતાં ચૈત્યો ૩૨૫૯ શાસ્ત્રમાં કહેલાં છે. તેમજ ૩૯૧૩૨૦ એટલી પ્રતિમા બતાવેલી છે. વ્યંતર દેવતાઓ તિચ્છો લોકમાં પણ રહે છે.

—❋—

ભુવનપતિ દેવલોક

૨૨૨

આ નિકાય (સ્થાનક) ના દશ ભેદ છે. દરેક નિકાયમાં પોત પોતાનાં ભુવનો આવેલાં છે. પહેલી અસુરકુમારમાં ૬૪ લાખ દેવભુવન છે, બીજી નાગકુમાર નિ

બહાર મનુષ્યનું જન્મ મરણ થતું નથી. જંબુદ્વીપ લાખ જોજનનો છે તે પછીના દ્વીપ સમુદ્ર એક બીજાથી બમણા છે.

—✻—

માનુષ્યોત્તર પર્વત

૨૧૯

આ પર્વત જંબુદ્વિપ, ધાતકી ખંડ અને પુષ્કરવરાર્ધ એ અઢી દ્વીપને વીંટીને રહેલો છે. આ પર્વત બેઠેલ સિંહના આકારે છે. ત્યાં શાશ્વત ૪ ચૈત્યો આવેલાં છે દરેક ચૈત્યે ૧૨૦ પ્રતિમા છે

—✻—

નંદીશ્વરદ્વીપ

૨૨૦

[illegible] દ્વીપ જંબુદ્વીપથી આઠમો ગણાય છે. અદ્દીપાં [illegible] દેખાવ નહિ છે. ત્યાં દેવતાઓ વારંવાર આવી [illegible] ભક્તિ વગેરે કરે છે. જે ચૈત્યો ૧૦૦ [illegible] જોજન પહોળાં અને ૭૨ જોજન ઉંચા [illegible] ૧૨૪ જીન પ્રતિમા છે.

—✻—

(૪૮૦)

વ્યંતર દેવલોક

૩૨૩

આ દેવલોકના પણ બે ભેદ છે. વ્યંતર ને વાણુ વ્યંતર, દરેકના આઠ આઠ ભેદ છે તેમનાં અસંખ્યાતાં નગરો દેવતાઓને રહેવા યોગ્ય મહા રમણીય આવેલાંછે. જેટલાં નગરો તેટલાંજ જીન ચૈત્ય શાશ્વતાં હોય છે. દરેક ચૈત્યમાં ૧૮૦ પ્રતિમાજી છે, દરેક ચૈત્ય ૧૨ા જોજન લાંબા દા જોજન પહોળાં અને ૯ જોજન ઉંચાં છે. મેરૂ પર્વતની સમભૂતળાં પૃથ્વીથી નીચે ૧૦૦૦ જોજનના મધ્યના આઠસે. જોજનમાં વ્યંતરનાં નગરો આવેલાં છેઃ અને ઉપરનાં સો જોજનમાંના મધ્યના ૮૦ જોજનમાં વાણુવ્યંતરનાં અસંખ્યાત નગરો આવેલાં છે. વ્યતર દેવલોકમાં મોટાંમાં મોટાં નગરો અસંખ્યાતા કોડાકોડી જોજન, મધ્યમ સંખ્યાતા કોટી જોજેન અને નાનાં જંબુદીપ જેવડાં છે. ત્યારે વાણુવ્યંતરનાં નગરો મોટાં જંબુદીપ જેવડાં મધ્યમ મહા વિદેહ ક્ષેત્ર જેવડાં અને નાનાં ભરતક્ષેત્ર પ્રમાણે આવેલાં છે. સાત હાથના શરીરવાળા જીન અને જનેતર એવા મહાસમર્થ દશ હજાર વર્ષથી લઇને એક પલ્યોપમના આયુષ્યવાળા દેવતાઓ હોય છે. દરેક નિકા-

યના ઉત્તર અને દક્ષિણ મળી બે બે ઇંદ્ર (રાજા) હોય છે. તે સમકિતી (જૈન) હોય છે. વ્યંતરના કુલે ૩૨ ઈંદ્રો કહ્યા છે.

—❀(૦)❀—

જ્યોતિષી દેવલોક.

૨૨૪.

મેરૂ પર્વતની સમભૂતલા પૃથ્વીથી સાતસો નેવું જોજન ઉપર જઈએ ત્યારે જ્યોતિષીનાં વિમાનો ૧૧૦ જોજનની અંદર રહેલાં છે. જેથી તે તિરછો લોકમાં કહેવાય, કારણ કે મેરૂની સમભૂતલા પૃથ્વીથી ૯૦૦ જોજન નીચે અને ૯૦૦ જોજન ઉપર એવી રીતે તિરછો લોકની હદ (મર્યાદા) છે. ત્યાં પણ જ્યોતિષીનાં અસંખ્યાત વિમાનો આવેલાં, તેટલાંજ અસંખ્યાત જીન ચૈત્ય છે. ને દરેક ચૈત્ય ૧૨॥ જોજન લાંબા ૬॥ જોજન પહોળા અને ૯ જોજન ઉચાં છે. દરેક ચૈત્ય પ્રતિમા ૧૮૦ છે, જ્યોતિષી દેવો પાંચ પ્રકારના છે. ચંદ્ર, સુર્ય, ગ્રહ, નક્ષત્ર અને તારા, તેમાં ચંદ્ર અને સુર્ય બેને ઈંદ્રની પદવી છે. વિશેષ સ્વરૂપ જૈન તત્વથી જાણવું. તે સાત હાથના શરીરવાળા મહા સમર્થ જૈન અને જૈનેતર એવા દશ હજાર વરસથી લઈને એક પલ્યોપમ (કાળનું પ્રમાણ ગ્રામદોપમથી નાનું) ને એક લાખ વરસના આયુષ્યવાળા હોય છે. અસંખ્યાતા વર્ષે એક પલ્યોપમ થાય છે.

બાર દેવલોક

૨૨૫

મેરૂ પર્વતની સમ ભુતલા પૃથ્વીથી એક રાજ
લોક (એક જાતનું મોટામાં મોટુ માપ) પ્રમાણે અથવા
તેથી વધારે ઉચાં જઈએ ત્યારે પહેલું અને બીજુ દેવ-
લોક જોડાજોડ વલયના આકારે આવેલું છે. જેમાં દક્ષીણ
ભાગ સુધર્મેંદ્ર અને ઉત્તર ભાગ ઇશાનેંદ્રને તાબે છે.
પહેલાં દેવલોકમાં બત્રીસ લાખ વિમાનોને ત્યાં દરેક
વિમાન દીઠ એક એક ચૈત્ય છે. તેમજ બીજા ઈશાન દેવ-
લોકનાં ૨૮ લાખ વિમાનોને તેટલાંજ શાશ્વતાં ચૈત્ય
આવેલાં છે, તેટલાજ વલી ઉંચ ઉપર જઈએ ત્યારે ત્રીજુ
અને ચોથુ દેવલોક પણ વલય આકારે આવેલું છે, જેમાં
અર્ધું ત્રીજુ અને અર્ધું ચોથુ ગણાય છે, ત્રીજામાં બાર
લાખ અને ચોથામાં આઠ લાખ વિમાનોને તેટલાંજ શા-
શ્વતાં ચૈત્ય છે, પછી પાંચમુ, છઠ્ઠુ, સાતમુ ને આઠમુ
દેવલોક એક એકની ઉપર એક બીજાથી ઘણાં દૂર રહેલાં
છે. તેનાં અનુક્રમે ચાર લાખ, પચ્ચાસ હજાર, ચાલીશ
હજાર, છ હજાર વિમાનો અને તેટલાંજ શાશ્વતાં ચૈત્યો
છે. તે પછી કેટલેક ઉપર ત્યાં નવમું અને દશમું દેવલોક
વલયાકારે આવેલું છે. તે બેનાં ચારસો વિમાનો છે. ત
તેટલાંજ ચૈત્ય સમજવાં, તેમજ ત્યાંથી કેટલેક દૂર અગ

ચાર ને બારમુ દેવલોક દેવલોક વલાયાકારે છે, તેનાં ત્રણસે વિમાનો બન્નેનાં મલીને સમજવાં, ને તેટલાંજ જીનચૈત્ય શાશ્વતાં સમજવાં. દરેક ચૈત્ય ૧૦૦ જોજન લાંબા ૫૦ જોજન પહોળાં અને ૭૨ જોજન ઉચાં છે. સભા સહિત્ય દરેક ચૈત્યની ૧૮૦ પ્રતિમાઓ છે. પ્રતિમા સાત હાથની હોય છે. દેવતાઓ સાત હાથથી લઇને ત્રણ હાથ પર્યંત શરીરવાળા જૈન અને જૈનેતર જેમ જેમ ઉંચે જઇએ તેમ તેમ મહા સમર્થ, ઘણી રૂદ્ધિવાળા, આયુષ્ય એક પલ્યોપમથી લઈને બાવીશ સાગરોપમ સુધીના આયુષ્ય વાળા હોય છે. તેમના દશ ઈંદ્રો હોય છે. દશ કોડાકોડી પલ્યોપમે એક સાગરોપમ થાય છે.

નવ ગ્રૈવેયક

૨૨૬

પ્રથમનાં ત્રણ ગ્રૈવેયકનાં ૧૧૧ વિમાન, મધ્યમ ત્રણ ગ્રૈવેયકના ૧૦૭ વિમાન અને ઉપરનાં ત્રણ ગ્રૈવેયકનાં ૧૦૦ વિમાન મલી નવે ગ્રૈવેયકનાં ૩૧૮ વિમાન અને તેટલાંજ ચૈત્ય જાણવાં, તે સો જોજન લાંબા ૫૦ પહોળા અને ૭૨ ઉંચાં સમજવાં. સભાસદ નહીં હોવાથી દરેકની ૧૨૦ પ્રતિમા સમજવી. પ્રતિમાનુ પ્રમાણ ૭ હાથનું જાણવુ. અહીંના દેવતાઓ પોતાનું સ્થાન છોડી બીજે

ઠાન્તે સિદ્ધ રહેછે. સંસારમાં જન્મ મરણ કરનારા જીવો વેંથાં ત્યારે કર્મથી મુક્ત થાય છે, ત્યારેજ તે આત્મા ક્તિમાં ગમન કરે છે. અહીંયાં શરીર તથા તત્સંબંધી મો હોતા નથી આયુષ્ય નથી. કારણ કે ત્યાં ગયેલા જીવો અનંતકાલ જવા છતાં પણ ત્યાંથી અન્યત્ર જતા થી. એક સિદ્ધમાં અનંતાસિદ્ધ રહેલા છે, છતાં તેમને અન્યોઅન્ય બાધા (પીડા) થતી નથી. અહીંનું કેટલુંક સ્વરૂપ એવું છે. કે એશઆરામમાં મુગ્ધ થયેલા સંસારી જીવોથી આ બાબત સમજાતી નથી. સંસારી મૂઢમતિ જીવોને મુક્તિનું સ્વરૂપ સમજવું કઠીણ હોય છે, બાકી તો સિદ્ધના જીવો ત્યાં રહ્યા થકા ચૌદરાજ જોઇ શકે છે, ત્રિકાળ જાણી શકે છે, તેઓને આવરણ કરનારે, અંતરાય કરનારે, કોઈપણ કર્મ નહી હોવાથી લોકા લોકમાં થતી ક્રિયાઓ વિકારરહીતપણે તેઓ જોઈ શકેછે, જાણી શકે છે. જેથી સંસારમાં ચૌદરાજ લોકના જીવો જે સુખ ભોગવી શકેછે; તે સમગ્ર સુખ (અનંતુસુખ) એક સિદ્ધનો જીવ એકજ સમયમાં ભોગવી શકે છે. અને દુઃખ તો તેમને હોતુંજ નથી. સંસારમાં જે આત્માનું લક્ષ્યબિંદુ મુક્તિ તરફ વળેલું હોયછે, તે ક્રમે ક્રમે સંસારની ઉપાધીઓથી મુક્ત થઈ અંતરંગ શત્રુઓનો ક્ષય કરવા સિદ્ધનુંજ ધ્યાન ધરે છે. ઈયળ જેમ ભમરીનું ધ્યાન ધરતી

શંકાદિકને કારણે ત્યાંથી જ મનોવર્ગણાનાં પુદ્દગલોદ્વારા પ્રશ્ન પૂછાવી ભગવાન પાસેથી તેની માર્ફતેજ ઉત્તર મેળવે છે. એક હાથના શરીરવાળા હોયછે. આ દેવતાઓ ઘણાજ અલ્પ ભવ કરવાવાળા હોય છે. તેઓ પ્રાયઃ બે ત્રણ ભવમાં મુક્તિ જવાના હોય છે અને પાંચમુ સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાન તેના દેવતાઓ તો ત્યાંથી ચવીને મનુષ્ય થઈ મોક્ષેજ જાય છે.

બાર દેવલોક, નવ ગ્રૈવેયક અને પાંચ અનુત્તરનાં વિમાન એકંદરે ૮૪૯૭૦૨૩ છે અને તેટલાં જૈન ચૈત્યો આવેલાંછે, અને પ્રતિમાની સંખ્યા અનુક્રમે કરીને સર્વની કુલે ૧૫૨૯૪૪૭૬૦ જેટલી છે.

સર્વાર્થસિદ્ધ વિમાનથી સિદ્ધશિલા બાર જોજન ઉંચી છે.

શાશ્વતાં મંદિર

૨૯૮

તિરછાલોકમાં (મૃત્યલોકમાં) શાશ્વતાં ચૈત્ય ૩૨૫૯ છે અને શાશ્વતી પ્રતિમા ૩૯૧૩૨૦ રહેલી છે. ભુવન પતિ દેવલોકમા દશે સ્થાનક (નિકાય) નાં મળીને ૭૭૨૦૦૦૦૦ શાશ્વત ચૈત્ય છે અને પ્રતિમા ૧૩૮૯૬૦૦૦૦૦૦ છે બાર દેવલોક નવ ગ્રૈવેયક તેમજ વિમાનો મળીને ૮૪૯૭૦૨૩ એટલાં જૈન ચૈત્ય

હોય છે અને તેમાં શાશ્વતી પ્રતિમા ૧૫૨૯૪૪૪૭૯૬૦ છે. તો પછી તે સિવાય વ્યંતર લોક અને જ્યોતિષી લોકમાં અસંખ્યાતાં જીન ચૈત્ય કહેલાં છે તો પછી પ્રતિમાઓ પણ તેની અસંખ્યાતીજ હોય છે. એકંદરે ૮૫૭૦૦૨૮૨ એટલાં શાશ્વતાં ચૈત્ય ત્રિભુવનમાં (ચૌદ રાજલોકમાં) રહેલાં છે, વ્યંતર અને જ્યોતિષી સિવાયનાં તે સમજવાં, તેમજ અશાશ્વતાં પણ જુદા સમજવાં, ને શાશ્વત જીન ચૈત્યની પ્રતિમા ૧૫૪૨૫૮૩૬૦૮૦ સમજવી.

ચૌદ રાજલોક

૨૨૯

સામાન્ય રીતે એક પુરૂષ બની શકે તેવી રીતે બે પગ પહોળા કરીને, અને બે હાથ કમ્મરે મુકીને ઉભો રહે તે પ્રમાણે ચૌદ રાજલોક, સમજવો, તેમાં એક એક રાજલોકનું પ્રમાણ અસંખ્યાતા કોટાકોટી જોજન પ્રમાણથી પણ વધારે હોયછે. ચૌદ રાજલોક રૂપ પુરૂષના મધ્ય ભાગે અર્થાત નાભિને સ્થાનકે મનુષ્ય લોક (તિર્ચ્છાલોક) આવેલો છે. તે ઉંચો નીચો ૧૮૦૦ જોજન અને વિસ્તારમાં એક રાજ પ્રમાણ છે, અહીંથી સાત રાજ ઉંચા અને સાત રાજ નીચા મળી ચૌદ રાજલોક થાય છે,

સાત રાજલોકમાં, એકેક રાજલોકે એકેક નરક પૃથ્વી, એમ સાતે રાજલોકે સાત નરક પૃથ્વી રહેલી છે, જેમ જેમ નીચે જઈએ તેમ તેમ તેનું પહોળાપણું પણ સમજવું, સાતમા રાજલોકમાં સાતમી નરક પૃથ્વી રહેલી છે. તેમજ પહોલપણું પણ સાત રાજલોક જેટલું સમજવું, ઉંધુ પાડેલું સરાવડું (કોડીયું) તેના સરખા નીચેના સાત રાજ જાણવા. હવે ઉપરના સાત રજમાં બાર દેવલોક, નવ ગ્રૈવેયક, પાંચ અનુત્તરવિમાન અને સિદ્ધશીલા અનુક્રમે એક બીજાની ઉપર રહેલાં છે. ઉપરના સાત રાજ સીધુ સરાવડુ અને તેની ઉપર ઢાંકેલું ઉંધુ સરાવડું તે સરખા સમજવા અર્થાત પાંચમા બ્રહ્મ દેવલોક સુધી અનુક્રમે પહોળાપણું છે. અને તે થકી ઉપર અનુપ્રમાણ અનુ ક્રમે સંકોચપણું છે. ચૌદ રાજરૂપ પુરૂષના લલાટ સ્થાનકે સિદ્ધશિલા પીસ્તાલીશ લાખ જોજનના વિસ્તારવાળી કહેલી છે.

સિદ્ધશિલા.

૨૩૦

આને મુક્તિ પણ કહેવાય છે, સિદ્ધ થયેલા આત્માઓ આ જગ્યાએ રહી શકે છે તે જગ્યાનું પ્રમાણ ૪૫ લાખ જોજન [illegible] તેમા પણ [illegible] ઉંચા [illegible] જોજનના ઉંચા [illegible]

લોકાન્તે સિદ્ધ રહેછે. સંસારમાં જન્મ મરણ કરનારા જીવે
સર્વથા જ્યારે કર્મથી મુક્ત થાય છે, ત્યારેજ તે આત્મ
મુક્તિમાં ગમન કરે છે. અહીંયાં શરીર તથા તત્સંબંધી
ધર્મો હોતા નથી. આયુષ્ય નથી. કારણ કે ત્યાં ગયેલા
જીવો અનંતકાલ જવા છતાં પણ ત્યાંથી અન્યત્ર જતા
નથી. એક સિદ્ધમાં અનંતાસિદ્ધ રહેલા છે, છતાં તેમને
અન્યોઅન્ય બાધા (પીડા) થતી નથી. અહીંનું કેટલુંક
સ્વરૂપ એવું છે કે એશઆરામમાં મુગ્ધ થયેલા સંસારી
જીવોથી આ બાબત સમજાતી નથી. સંસારી મૂઢમતિ
જીવોને મુક્તિનું સ્વરૂપ સમજવું કઠીણ હોય છે, બાકી
તો સિદ્ધના જીવો ત્યાં રહ્યા થકા ચોદરાજ જોઇ શકે છે,
ત્રિકાળ જાણી શકે છે, તેઓને આવરણ કરનાર, અંત-
રાય કરનાર, કોઈપણ કર્મ નહી હોવાથી લોકા લોકમાં
થતી ક્રિયાઓ વિકારરહીતપણે તેઓ જોઈ શકેછે, જાણીશકે
છે. જેથી સંસારમાં ચોદરાજ લોકના જીવો જે સુખ
ભોગવી શકેછે, તે સમગ્ર સુખ (અનંતુસુખ) એક સિદ્ધનો
જીવ એકજ સમયમાં ભોગવી શકે છે. અને દુઃખ તો
તેમને હોતુંજ નથી. સંસારમાં જે આત્માનું લક્ષબિંદુ
મુક્તિ તરફ વળેલું હોયછે, તે ક્રમે ક્રમે સંસારની ઉપા-
ધીઓથી મુક્ત થઈ અંતરંગ શત્રુઓનો ક્ષય કરવા [. .
તુંજ ધ્યાન ધરે છે. ઈયળ જેમ ભમરીનું ધ્યાન